

III KONFERENCIJA ODBORA PRISTUPAJUĆIH ZEMALJA INSOL EUROPE

Zajednička konferencija
INSOL Europe i
Agencije za licenciranje stečajnih upravnika Republike Srbije

Tema

**Nesolventnost, restrukturiranje i
neuspele investicije u Istočnoj Evropi
Aktuelna pitanja i panel diskusije**

IZDAVAČ : Agencija za licenciranje stečajnih upravnika, Beograd
Kneza Mihaila br.14

NASLOV: Treća konferencija odbora pristupajućih zemalja INSOL Europe

AUTORI: Grupa autora

**GLAVNI I ODGOVORNI
UREDNIK:** Jovan Jovanović

**ZAMENIK GLAVNOG
UREDNIKA:** Branka Kulić

ORGANIZACIONI ODBOR: Marc Andre, Nick Hood, Jovan Jovanović, Branka Kulić,
Dr. Carlos Mack, Vladimir Nikolić, Florica Sincu

SARADNICI: Ana Stojčić, Milan Opačić

ŠTAMPARIJA: Compact Druck

TIRAŽ: 300

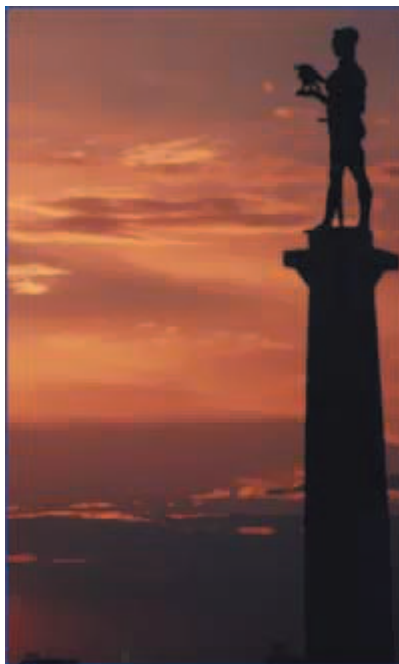
ISBN: 978-86-85885-01-3

BEOGRAD

"Nebo je nad Beogradom prostrano i visoko, promenljivo a uvek lepo; i za zimskih vedrina sa njihovom studenom raskoši; i za letnjih oluja kada se celo pretvori u jedan jedini tmurni oblak koji, gonjen ludim vetrom, nosi kišu pomešanu s prašinom panonske ravnice; i u proleće kad izgleda da cvate i ono, uporedo sa zemljom; i u jesen kad oteža od jesenjih zvezda u rojevima. Uvek lepo i bogato, kao naknada ovoj čudnoj varoši za sve ono čega u njoj nema i uteha zbog svega što ne bi trebalo da bude.

Ali najveći raskoš toga neba nad Beogradom, to su sunčevi zalasci. U jesen i u leto oni su prostrani i jarki kao pustinjske vizije, a zimi prigušeni tmastim oblacima i rujnim maglama. A u svako doba godine vrlo su česti dani kad se oganj toga sunca koje zalazi u ravnici, među rekama pod Beogradom, odbije čak gore u visokoj kupoli neba, i tu se prelomi i prospe kao crven sjaj po razasutoj varoši. Tada sunčano rumenilo oboji za trenutak i najzabačenije uglove Beograda i odblesne u prozorima i onih kuća koje inače slabo obasjava."

O Beogradu napisao: **Ivo Andrić**, nobelovac

SADRŽAJ

UMESTO UVODNE REČI.....	7
REFERATI.....	11
REPUBLIKA SRBIJA.....	13
MIRKO VASILJEVIĆ.....	15
SKICA ZA FILOZOFIJU STEČAJNOG PRAVA.....	18
JOVAN JOVANOVIĆ.....	24
RAZVOJ PROFESIJE STEČAJNOG UPRAVNIKA.....	27
RADOMIR LAZAREVIĆ.....	34
PRIMENA ZAKONA O STEČAJNOM POSTUPKU PRED TRGOVINSKIM SUDOM.....	37
DR NEBOJŠA JOVANOVIĆ.....	47
PREDRASUDE O STEČAJNOJ REORGANIZACIJI U SRBIJI.....	49
SLOBODAN SPASIĆ.....	61
MEĐUNARODNI STEČAJ PO ZAKONU O STEČAJNOM POSTUPKU REPUBLIKE SRBIJE.....	62
AGENCIJA ZA PRIVATIZACIJU.....	93
RESTRUKTURIRANJE I REORGANIZACIJA.....	93

UMESTO UVODNE REČI

„Niti budi dužnik, niti poverilac,
dužnik često gubi i sebe i druga
a zajam tupi oštricu štedljivosti.“

(Viljem Šekspir)

Na ovom svetu sve (živa bića, države, civilizacije itd.) nastane i posle izvesnog vremena (kraćeg ili dužeg) prestane. Sve ima svoj početak i kraj. Tamo gde stane početak nastupa kraj, tamo gde prestane kraj nastupa novi početak i tako redom. Ništa nije večito osim da se početak i kraj naizmenično smenjuju.

Ako pođemo od ove opšte konstatacije i privredni subjekti nakon osnivanja imaju svoj vek trajanja tj. život i u jednom trenutku se pojavi razlog da moraju prestati. Na ovom stupnju civilizacije to se uređuje i reguliše zakonom propisanom procedurom. Solventni subjekti prestaju likvidacijom, a insolventni stečajem.

Referati koji slede u ovom zborniku raspravljaju o pitanjima iz te oblasti. Nadamo se da će vas zainteresovati da ih sve pročitate, a zatim da shvatite da je stečaj „kraljica“ prava i kao sa svakom kraljicom treba biti obazriv, strpljiv, odan i radan, ako se želi više postići u ovoj oblasti.

Ujedno, Zbornik radova će nam biti uspomena na jedno lepo druženje u jednom prelepom gradu, koji se nalazi u Jugoistočnoj Evropi, u zemlji Srbiji, gde žive dobri i sasvim obični ljudi.

Veliki trud oko organizacije Treće Konferencije Odbora pristupajućih zemalja INSOL Europe, Beograd 2007, i prve zajedničke konferencije INSOL Europe i Agencije za licenciranje stečajnih upravnika Republike Srbije, nesebično su uložili članovi Organizacionog odbora (po abecednom redu) :

Marc Andre, Nick Hood, Jovan Jovanović, Branka Kulić, Dr Carlos Mack, Vladimir Nikolić, Florica Sincu,

❑ **Marc Andre** – *Francuska, INSOL Europe*

Advokat, stečajni upravnik, kopredsednik Odbora pristupajućih zemalja (ACC) INSOL Europe; bivši predsednik asocijacije INSOL Europe (2002-03). Takođe, sekretar organizacije GRIP21 u Parizu.

Jedan od govornika na ovoj konferenciji. (Više informacija možete naći u konferencijskom materijalu zapadnih govornika)

❑ **Nick Hood** - *Velika Britanija, Begbies Global Network(BGN)*

Izvršni direktor globalne mreži za pružanje profesionalnih usluga - Begbies Global Network, i stariji partner Begbies Traynor, osnivača BGN, koja je najveća britanska firma koja se bavi poslovnim oporavkom i restrukturiranjem preduzeća, sa preko 500 partnera i zaposlenih, a nalazi se i na listi Alternativnog investicionog tržišta (AIM) Londonske berze.

Nick je posvećeni aktivista asocijacije INSOL International i INSOL Europe i jedan od govornika i moderatora ove konferencije. (Više informacija možete naći u konferencijskom materijalu zapadnih govornika)

❑ **Jovan Jovanović** - *Srbija, Agencija za licenciranje stečajnih upravnika (ALSU)*

Sudija od 1994. do 2005. godine; od juna 2005. godine, Direktor Agencije za licenciranje stečajnih upravnika, predsednik Komisije za ispitivanje kandidata na stručnom ispitu za stečajne upravnike.

Jedan od predavača na odseku za postdiplomske studije Pravnog fakulteta u Beogradu na teme: „Organi stečajnog postupka“ i „Stečajni postupak i dejstva stečaja“. Učesnik stručne grupe za davanje predloga za izmene Zakona o stečajnom postupku. Jedan od članova uređivačkog odbora i autora „Priručnika za stečajne upravnike“ koji je izdala ALSU; glavni i odgovorni urednik i član redakcijskog odbora i autor više referata stručnog časopisa „Stečajni informator“ čiji je izdavač ALSU; autor više stručnih radova iz oblasti stečajnog prava štampanih u stručnim publikacijama ili izloženih na savetovanjima; član Organizacionog odbora i jedan od inicijatora Treće konferencije Odbora pristupajućih zemalja u Beogradu 2007. godine; jedan od govornika i moderatora ove konferencije.

❑ **Branka Kulić** - *Srbija, Agencija za licenciranje stečajnih upravnika (ALSU)*

Od 1989. do 1993. godine na raznim rukovodećim mestima; od 1993. do 2005. godine, advokat i član Advokatske komore Beograda i Advokatske komore Srbije; od 2005. godine, zamenik direktora Agencije za licenciranje stečajnih upravnika Republike Srbije, inicijator više stručnih konferencija, okruglih stolova i stručnih skupova u organizaciji i suorganizaciji ALSU sa raznim ino-asocijacijama; zamenik glavnog i odgovornog urednika i član redakcijskog odbora i autor više tekstova stručnog časopisa „Stečajni informator“ čiji je izdavač ALSU; član Organizacionog odbora i jedan od inicijatora Treće konferencije Odbora pristupajućih zemalja u Beogradu 2007. godine.

□ **Carlos Mack** - *Nemačka, advokatska kancelarija Brinkmann & Partner*

Advokat u kancelariji Brinkmann & Partner, jednoj od najvećih nemačkih advokatskih kancelarija koje se bave pitanjima u oblasti stečaja, sa preko zaposlenih 20 stečajnih upravnika, koja je u 2006.godini dobila nagradu "Advokatska kancelarija godine za oblast stečaja " (JUVE nagrade). Član Advokatske komore Minhena;

Stečajni upravnik, specijalizovan za oblast međunarodnog stečaja; Potpredsednik asocijacije INSOL Europe. U periodu od jula 2005. do avgusta 2006.godine, advokat i savetnik na GTZ projektu "Podrška Centru za stečaj Agencije za privatizaciju Republike Srbije", u Beogradu, Srbija. Autor više stručnih tekstova.

Član Saveta INSOL Europe i zajednički koordinator Odbora pristupajućih zemalja u okviru INSOL Europe; jedan od inicijatora i član organizacionog odbora Treće konferencije Odbora pristupajućih zemalja – Beograd 2007; jedan od govornika i moderatora na ovoj konferenciji.

□ **Vladimir Nikolić** - *Nemačka, advokatska kancelarija Brinkmann & Partner*

Od juna 2005.godine, advokat u kancelariji Brinkmann & Partner, jednoj od najvećih nemačkih advokatskih kancelarija koje se bave pitanjima u oblasti stečaja, sa preko zaposlenih 20 stečajnih upravnika, koja je u 2006.godini dobila nagradu "Advokatska kancelarija godine za oblast stečaja " (JUVE nagrade). Član Advokatske komore Minhena. U periodu od jula 2005. do avgusta 2006.godine, advokat i savetnik na GTZ projektu "Podrška Centru za stečaj Agencije za privatizaciju Republike Srbije", u Beogradu, Srbija.

Član asocijacije INSOL Europe; jedan od inicijatora i član organizacionog odbora Treće konferencije Odbora pristupajućih zemalja – Beograd 2007

□ **Florica Sincu** – *Francuska, INSOL Europe*

Koordinator asocijacije INSOL Europe u Francuskoj od 1992.godine, a od 2004.godine i sekretar Odbora pristupajućih zemalja u okviru INSOL Europe. U tom svojstvu, svojim radom je dala doprinos u organizovanju i pripremi ACC konferencija u Budimpešti (2005.g.) i Varšavi (2006.g.), kao i godišnjih kongresa INSOL Europe. Član izvršne redakcije INSOL časopisa Eurofeniks.

Koordinator francuske grupe GRIP21, koja je član asocijacije INSOL International.

REFERATI

Centralna i Istočna Evropa

Republika Srbija:

- **Prof.dr. Mirko Vasiljević**, dekan Pravnog fakulteta u Beogradu (Tema: **Skica za filozofiju stečajnog prava**)
- **Jovan Jovanović**, direktor ALSU (Nacionalni izveštaj; Tema: **Razvoj profesije stečajnog upravnika u Srbiji**)
- **Radomir Lazarević**, predsednik Višeg trgovinskog suda u Beogradu (Tema: **Primena Zakona o stečajnom postupku pred trgovinskim sudom**)
- **Prof. dr Nebojša Jovanović**, Pravni fakultet, Univerzitet u Beogradu (Tema: **Predrasude o stečajnoj reorganizaciji u Srbiji**)
- **Slobodan Spasić**, sudija Vrhovnog suda (Tema: **Međunarodni stečaj po zakonu o stečajnom postupku republike Srbije**)
- **Agencija za privatizaciju Republike Srbije** (Tema: **Restrukturiranje i reorganizacija**)

Republika Crna Gora

- **Dragan Rakočević**, Predsednik Privrednog suda u Podgorici (Tema: **Pobijanje pravnih radnji u stečajnom postupku**)

Bosna i Hercegovina

- **Savo Ševaljević**, (R.Srpska), Predsednik Izvršnog odbora Udruženja stečajnih upravnika Republike Srpske (Tema: **Praktični problemi koji prate provođenje stečajnog postupka u BiH**)
- **Hakija Zajmović**, stečajni sudija Opštinskog suda u Sarajevu (Tema: **Izmjene i dopune Zakona o stečajnom postupku u FBiH**)

Republika Hrvatska

- **Dr.Jasnica Garašić**, Profesora Pravnog fakulteta u Zagrebu (Tema: **Ovlašćenja stranog stečajnog/insolventijskog upravitelja u Hrvatskoj**)

Republika Slovenija

- **Dr. Luigi Varanelli**, advokat u Ljubljani, stečajni upravnik (Tema: **Lizing u stečajnom postupku i aktuelna pitanja**)

FYROM / Makedonija/

- **Dejan Kostovski**, ekspert iz oblasti stečajnog prava, bivši stečajni sudija Osnovnog suda u Skoplju i član ispitne komisije republike Makedonije (Tema: **Pravni položaj stečajnog upravnika u stečajnom postupku i odgovornost za štetu**)

Republika Srbija

Mirko Vasiljević

*Pravni fakultet univerziteta u Beogradu
Dekan*

BIOGRAFIJA

Školovanje.- Mirko Vasiljević rođen je 11. oktobra 1949. godine, u selu Pravoševo, opština Prijepolje. Osnovnu školu završio je u rodnom selu, Mileševi i Prijepolju. Gimnaziju je završio u Novoj Varoši, kao najbolji učenik generacije. Pravni fakultet u Beogradu upisao je 1969. godine, gde je diplomirao juna 1973. godine kao odličan student. Na istom fakultetu je i magistrirao 1976. godine (tema: "Promenjene okolnosti i ugovor o građenju") i doktorirao 1980. godine (tema: "Poslovodni organ").

Profesionalna karijera.- Po diplomiranju radio je dve godine u Fabrici automobila u Priborju, u pravnoj službi, a za asistenta za Privredno pravo na Pravnom fakultetu u Beogradu biran je 1975. godine. Za docenta za isti predmet biran je 1980. godine, za vanrednog profesora 1985. godine, a za redovnog profesora 1990. godine. Bio je prodekan Pravnog fakulteta u Beogradu u periodu 1985-1987. godine. Sada je redovni profesor Poslovnog i Kompanijskog prava Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Osnivač je predmeta Kompanijsko pravo na ovom fakultetu. Izabran je za dekana Pravnog fakulteta u Beogradu za školske 2004/2005 i 2005/2006. godinu i re-izabran za drugi mandatni period 2006/2009. Govori francuski i engleski jezik, a služi se ruskim.

Usavršavanja i predavanja.- Kao stipendista francuske Vlade proveo je školsku 1983/84. godinu na Pravnom fakultetu Pariz I - Sorbona (Panthéon-Sorbonne), specijalizirajući oblast privrednih (trgovačkih) društava, kao dela Trgovačkog (poslovnog) prava. U više navrata bio je na jednomesečnim ili dvomesečnim studijskim boravcima u Parizu, Bernu, Poznanju, Hamburgu (Max Planck institut) i Londonu. Držao je predavanja na poslediplomskim studijama u Beogradu, Novom Sadu, Podgorici, Mariboru, Skoplju, Banja Luci i Hang Džou u Kini. Učestvovao je kao član ili predsednik u više komisija za odbranu magistarskih i doktorskih disertacija, od kojih je većinu vodio kao mentor.

Karijera arbitra.- Bio je predsednik Spoljnotrgovinske arbitraže pri Privrednoj komori Jugoslavije u dva mandata (1995-2001.), a sada je arbitar u ovoj arbitraži pri Privrednoj komori Srbije i u više drugih institucionalnih arbitraža pri privrednim komorama: Ukrajina, Engleska, Rumunija, Bugarska, Makedonija, Slovenija, Republika Srpska, Rusija. Član je Komisije za arbitražu Međunarodne privredne komore u Parizu.

Profesionalne dužnosti.- Osnivač je i predsednik Udruženja pravnika u privredi Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), sada Srbije, glavni je i odgovorni urednik časopisa "Pravo i privreda" (sa tradicijom od četrdeset tri godine), čiji je izdavač ovo udruženje. Bio je glavni i odgovorni urednik časopisa "Arbitraža". Bio je član Saveznog pravnog saveta Jugoslavije i član Komisije za hartije od vrednosti i finansijsko tržište (1992-2001.). Osnivač je godišnjih Susreta-Kongresa pravnika u privredi Jugoslavije, koji se tradicionalno održavaju godišnje u Vrnjačkoj Banji u poslednjoj dekadi maja (1991-2006. - petnaest Susreta-Kongresa) i okupljaju redovno svake godine oko hiljadu pravnika iz privrede, kao i afirmisane profesore iz inostranstva.

Rukovodio je ekspertskim timovima za izradu više privrednih zakona, od kojih posebno treba izdvojiti Zakon o preduzećima (1996.), Zakon o svojinjskoj transformaciji (1997.) i nacrt Zakona o

tržištu hartija od vrednosti (2001.). Bio je vodeći pravni ekspert za izradu novog Zakona o privrednim društvima (2004.). Za Vladu Republike Srbije pripremio je projekt Zakon o posebnim pravilima privatizacije javnih i komunalnih preduzeća i projekt osnivanja Nacionalnog privatizacionog fonda Republike Srbije (2006. godina). Bio je savetnik Ekonomskog instituta u Beogradu (1995-1998.).

Učešće na kongresima.- Učestvovao je na više međunarodnih kongresa iz oblasti arbitraže i hartija od vrednosti, a na nekima i sa saopštenjima i referatima: Montreal, Nju Delhi, Sidnej, Rio de Žaneiro, Seul, Moskva, London, Pariz, Najrobi, Bukurešt, Sofija, Atina, Tokio, Stokholm, Hang Dzo, Beograd (povodom proslave pedesetogodišnjice Spoljnotrgovinske arbitraže pri Privrednoj komori Jugoslavije).

Objavljene knjige.- Autor je više knjiga, među kojima su najvažnije:

- 1) Commercial and Economic Law (Trgovinsko i privredno pravo, na engleskom jeziku), Kluwer Law International, The Hague, 1997, str. 165;
- 2) Poslovno pravo (osam izdanja - 1991-2004.), str. 941 (nagrađena kao knjiga godine od vodećeg pravnog izdavača "Savremena administracija", 1997.);
- 3) Odgovornost železnice u domaćem i međunarodnom prevozu robe, Beograd, 1986-1987. (dva izdanja);
- 4) Preduzeća-pravni aspekti, Beograd, 1990;
- 5) Uporednopravni komentar Zakona o preduzećima, Beograd, 1989, str. 225;
- 6) Komentar Zakona o preduzećima, Beograd, 1996, str. 460;
- 7) Privredna društva-domaće i uporedno pravo, Beograd, 1999, str. 607;
- 8) Vodič za čitanje Zakona o privrednim društvima, Udruženje pravnik u privredi SCG, Beograd, 2004., str. 639.
- 9) Kompanijsko pravo (Pravo privrednih društava Srbije i EU), Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu-Centar za publikacije, Beograd, 2005., str. 575.
- 10) Trgovinsko pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – Centar za publikacije, Beograd, 2006, str. 466.
- 11) Company Law (na engleskom jeziku), Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu-Centar za publikacije i Službeni glasnik, Beograd, 2006, str. 607.
- 12) Komentar Zakona o privrednim društvima, Službeni glasnik RS, 2006, str. 831.

Autor je i više studija, projekata i članaka (preko devedeset) iz oblasti Kompanijskog i Poslovnog prava, u vodećim domaćim časopisima, a nekoliko i u stranim časopisima. (Balkan's Law Review, 3/98, Wirtschaft und Recht in Osteuropa – WIRO, 1/2006 i dr.).

Članstvo u upravnim i nadzornim odborima.- Bio je predsednik upravnog odbora kompanije "SIMPO" (1996-2002.). Bio je savetnik "APATINSKE PIVARE APATIN" i pivare "ČELAREVO". Bio je predsednik i član Nadzornog odbora koncerna zdrave hrane "BAMBI"-Požarevac i član Upravnog odbora "LUKE BEOGRAD". Sada je član Upravnog odbora «Agrobanke» - Beograd. U ovim i brojnim drugim akcionarskim društvima radio je kao član ekspertskih timova za privatizaciju, preuzimanje ili dokapitalizaciju.

Relevantno arbitražno iskustvo

a) Arbitar međunarodnih arbitražnih tribunala u arbitražnim slučajevima:

- 1) Tužilac: Kompanija "Rudnap"- Jugoslavija
Tuženi: Kompanija "ENPMO" - Alžir
Vrednost spora: 4.826.261,53 USD
Arbitraža: Ad Hoc
Arbitri: Prof. Andrea Giardina (Italija), predsednik, prof. Mirko Vasiljević (Jugoslavija) i prof. Mohand Issad (Alžir)
Godina: 1998/99

- 2) Tužilac: Kompanija "Procum" (Makedonija)
Tuženi: "AvtoZAZ"- Ukrajina
Vrednost spora: 1.564.719,7 USD
Arbitraža: Ukrajinski Međunarodni Arbitražni Sud
Arbitri: Sergej Parfenovic (Ukrajina)- predsednik, prof. Mirko Vasiljević (Jugoslavija) i prof. Igor Pobircenko (Ukrajina)
Godina: 1998
- 3) Tužilac: Kompanija "ICN Polfa Prezow"S.A.- Poljska
Tuženi: "Interfarm"- Ukrajina
Vrednost spora: 143.253,68 USD
Arbitraža: Ukrajinski Međunarodni Arbitražni Sud
Arbitri: Vinokurova L.F.(Ukrajina)- predsednik, prof. Mirko Vasiljević (Jugoslavija) i Luc V.V. (Ukrajina)
Godina: 2002.
- 4) Tužilac: Kompanija "Energoprojekt Holding"A.D, Beograd, Srbija
Tuženi: "Jugrafarm" Rusija
Vrednost spora: 558.671.483,58 rubalja
Arbitraža: Međunarodni Arbitražni Sud Ruske Federacija
Arbitri: prof. Sadikov – predsednik, Basistij B. A. (Russia) i prof. M. Vasiljević (Srbija)
Godina: 2006.
- b) Pravni ekspert
- Tužilac: Coral Trading Limited (England)
Tuženi: "SARTID" (Jugoslavija)
Vrednost spora: 6. 400,000 USD
Arbitraža: Londonski Međunarodni Arbitražni Sud (LCIA)
Arbitar: Hilary Heilbron
Godina: 1999.

SKICA ZA FILOZOFIJU STEČAJNOG PRAVA

Rezime

Stečaj (bankrotstvo) je institut kompanijskog prava, koji u pravnom smislu predstavlja, ako ne uspeju mere reorganizacije, prestanak pravnog subjektiviteta do tada postojećeg društva (koje i u stečajnom postupku ima ograničenu pravnu sposobnost). U ekonomskom smislu, stečaj je logičan instrument tržišta, koji selekcionira zdrave privredne subjekte za opstanak na privrednoj sceni, od nezdravih koji odlaze sa privredne scene. Važnost ovog instituta ishodio je posebnu granu prava – Stečajno pravo, koje se izdvaja iz svoje matice Kompanijskog i/ili Poslovnog prava. Istina, veštim kombinovanjem instituta kompanijskog i ugovornog prava, moguće je reorganizovati privredno društvo u stečaju, ali to ni u kom slučaju nije moguće ako to nije poslovnopravni interes poverilaca stečajnog dužnika. Razumljivo je da u stečajnom postupku svoju ulogu imaju i drugi akteri: vlasnici stečajnog dužnika, privredno društvo u stečaju-stečajni dužnik, zaposleni, država, dužnici stečajnog dužnika, društvo u sociološkom smislu reči. Ipak, prepoznavanje i zakonsko profilisanje primarnog interesa u stečajnom postupku – interesa poverilaca, zadatak je i zakonodavca i poslovne i sudske prakse. Kako i ovaj interes, međutim, nije jednoznačan, a kako se ne može sasvim zanemariti ni opravdani interes drugih aktera stečajnog postupka, to institut stečaja ima svoju vlastitu filozofiju, čije konture su u ovom radu samo naznačene, radi postavljanja podloge za dalja teorijska istraživanja.

Ključne reči: stečaj, stečajno pravo, stečajni dužnik, poverilac, reorganizacija, filozofija.

SKICA ZA FILOZOFIJU STEČAJNOG PRAVA

1. Stečajno pravo kao nova grana prava

Opšti osvrt.– Prestanak privrednih društava (i fizičkih lica privrednih subjekata) danas je u fokusu pažnje i posebne grane prava. Radi se o *Stečajnom pravu* (Insolvency Law, Bankruptcy Law, Droit de la faillite), koje se izdvaja iz svoje šire matice – Poslovnog prava ili uže matice – Kompanijskog prava (Prava privrednih društava ili Prava društava) u posebnu granu prava. Ovakav razvoj grana prava je opravdan, s obzirom na to da ovaj pravni institut ima i svoj poseban predmet izučavanja i svoj osoben metod. S druge strane, i sam značaj ovog instituta kvalifikuje ga za posebnu granu prava, koja ga ne odvaja od svoje matice (šire i uže), naprotiv uz brojna posebna pravila uključuje i primenu opštih instituta svojih matičnih grana prava.

2. O terminologiji

Terminološke kontroverze.– Bogatstvo pravnih podinstituta koji prate institut prestanka privrednih društava, samo po sebi, čini da ne postoji univerzalno prihvaćena terminologija za njihovo označavanje. U svakom slučaju ovde su na jednoj strani instituti koji vode reorganizaciji privrednih društava sa opštom idejom sprečavanja prestanka i ozdravljenja, a na drugoj strani su instituti koji vode njihovom prestanku.

Instituti prestanka privrednog društva, s obzirom na svoj osnov, su dvojaki: prestanak po osnovu nesposobnosti plaćanja (insolventnost) i prestanak u specifičnim slučajevima i pored postojanja solventnosti. Prestanak privrednog društva po osnovu insolventnosti ima svoja različita terminološka određenja: prinudna likvidacija, stečaj, bankrot, insolventna likvidacija, sudska likvidacija. Prestanak privrednog društva i u slučaju solventnosti naziva se dobrovoljna likvidacija, re-

dovna likvidacija ili samo likvidacija. Uz ovo terminološko šarenilo tu je i česta konverzija likvidacije po osnovu solventnosti u insolventnu likvidaciju, kada ovaj postupak pokaže da ipak nije reč o solventnom društvu. Najzad, po pravilu kad je reč o solventnom društvu likvidaciju sprovode sami vlasnici uz nadzor suda, ali od ovog pravila postoje i izuzeci kad likvidaciju ovog društva ipak sprovodi sud (negde i poverioci uz nadzor suda). S druge strane, likvidaciju insolventnog društva po pravilu sprovodi sud (izuzetno negde i poverioci uz nadzor suda).

Radi izbegavanja svih nesporazuma, otuda, čini se da svrsi ovih instituta najbolje odgovaraju sledeći termini: likvidacija solventnog privrednog društva (ili samo likvidacija) i likvidacija insolventnog društva (ili samo *stečaj, odnosno bankrot*). Kako je likvidacija institut vezan za solventno privredno društvo, to je logično da se ona reguliše u zakonima koji uređuju status privrednih društava, od osnivanja do prestanka kao solventnih, dok se stečaj (bankrot) redovno reguliše u posebnom zakonu, uključujući i institute sprečavanja prestanka privrednog društva (reorganizacija). Najzad, likvidacija može biti u sledstvu odluke samih vlasnika (*dobrovoljna likvidacija*), a u određenim zakonom propisanim slučajevima nju može sprovoditi i sud ili drugi nadležni državni organ (*prinudna likvidacija*).^{1/}

3. Reorganizacija ili bankrotstvo

U novije vreme sve zemlje u tzv. tranziciji zapljusnuo je svojevrsni talas «normativnog romantizma», koji se ogleda u činjenici donošenja niza novih zakona. Ovo je slučaj i sa novim zakonima o stečaju (bankrotu, stečajnom postupku), koji su prošli parlamentarnu proceduru u skoro svim zemljama koje prolaze turoban proces privatizacije i harmonizacije svog prava sa pravom EU. Kritičkom posmatraču ne može ostati nezapaženo da se svi ovi propisi donose pod velikim uticajem anglosaksonskog prava, koje ima dosta specifičnosti u odnosu na drugu pravnu kulturu, kulturu kontinentalnog prava. Ostavljajući za potrebe ovog rada raspravu o ovoj konstanti, čini se da zajedničku odliku ovih propisa čini i uvođenje novog instituta stečajnog prava – *instituta reorganizacije*. Reč je o institutu koji obogaćuje dosadašnji institut predstečajnog postupka, koji je i sam imao za svrhu da pronade pravne mehanizme opstanka privrednog društva koje je ušlo u insolventnu poziciju, ako se pokaže da je to ekonomski interes pre svega poverilaca tog društva. Institut reorganizacije, koji svoje poreklo vuče upravo iz anglosaksonске pravne tradicije, obogaćuje pravne forme takve ciljne funkcije, većim kombinovanjem instituta ugovornog i kompanijskog prava.

Reorganizacija insolventnog privrednog društva je imperativ zakona. Ipak, imperativ zakona nije sprečavanje bankrotstva insolventnog privrednog društva po svaku cenu. Naprotiv, imperativnost reorganizacije ne znači i imperativnost sprečavanja bankrotstva, jer bi to vodilo nepotrebnosti instituta bankrotstva. Otuda, reorganizacija može voditi sprečavanju bankrotstva, ako to subjekti koji imaju najviše interesa za takav ishod reorganizacije prihvate kao svoj legitimni ekonomski interes, koji je snažniji od sekundarnog ekonomskog interesa koji vodi bankrotstvu. U ove subjekte spadaju pre svega poverioci insolventnog društva, a delom i njegovi vlasnici.

Otvarajući put reorganizacije, sa mnogobrojnim pravnim institutima iz ugovornog i kompanijskog prava, novi zakoni o stečajnom postupku (bankrotstvu, stečaju) treba da dopri-

1. O likvidaciji, reorganizaciji i stečaju privrednih društava vidi: Charlesworth & Morse, *Company Law*, London, 1995, str. 657-804; Gower, *Principles of Modern Company Law*, London, 1992, str. 688-702. i 743-785; Fletcher, *The Law of Insolvency*, London, 1996; Pennington, *Corporate Insolvency Law*, London, 1991; Keay-Walton, *Insolvency Law – Corporate and Personal*, Longman, 2003; Rajak, *Insolvency Law*, London, 1993; Rajak-Horrocks-Bannister, *European Corporate Insolvency*, New York-Toronto, 1995; Jeantin, *Droit commercial*, Paris, 1988, str. 367-7790; Cozian-Viandier, *Droit des sociétés*, Paris, 1998; Juglart-Ippolito, *Les sociétés commerciales*, Paris, 1999; Roblot, *Droit commercial*, Paris, 1981, str. 609-994; O. Gospavić, *Stečajno pravo Kraljevine Jugoslavije*, Geca Kon, Beograd, 1930; Velimirović, *Stečajno pravo*, Novi Sad, 2004; Čolović-Milijević, *Stečajni postupak*, Banja Luka, 2004; Slijepčević-Spasić, *Komentar Zakona o stečajnom postupku*, Beograd, 2006; Radović, *Stečaj nad imovinom fizičkih lica*, Beograd, 2006.

nesu otklanjanju ključnog nedostatka dosadašnje stečajne prakse (sudske i poslovne) - «strah od stečaja». Kako i sami zakoni na stečaj više ne gledaju kao na «poslovni kraj» jednog privrednog subjekta, već kao na «novi poslovni početak», to bi i poslovna praksa ovim trebalo da dobije podsticaj za vlastiti optimizam, potpomognut sa svetom i vizijom poverilaca.

4. Filozofija stečaja kroz prizmu otvorenih pitanja (različnost aktera i interesa)

U povodu instituta stečaja danas se traže odgovori na brojna pitanja. Prvo, da li je institut prestanka u interesu poverilaca ili stečajnog dužnika, odnosno ko upravlja ovim postupkom: poverioci ili insolventni (stečajni) dužnik? Drugo, gde je mesto u ovom postupku vlasnika, dužnika i države (sud, uprava)? Treće, kako pravilno raspodeliti uloge u ovom postupku poverilaca, dužnika, vlasnika i organa države? Četvrto, kako izbalansirati različitu poziciju različitih poverilaca u ovom postupku: privilegovani poverioci (država kao fiskus, država kao korisnik novčane kazne za privredne prestupe i prekršaje, doprinosi za penzijsko i socijalno osiguranje, garantovane zarade zaposlenih), poverioci sa obezbeđenim potraživanjem i poverioci sa neobezbeđenim potraživanjem (obični-hirografni poverioci)? Peto, kako sprovesti svrstavanje poverilaca u različite klase (stečajni redovi), analogno razvrstavanju akcionara u različite klase, te u vezi s tim i pitanje opravdanosti kategorije privilegovanih poverilaca i njihove strukture, kao i opravdanost statusa poverilaca sa obezbeđenim potraživanjem? 2/ Šesto, koliko je stvarno opravdano u nekim zemljama uvođenje sudske uprave nesolventnih društava, kao posebnog metoda reorganizacije privrednog društva? Sedmo, gde je mesto tržišta u institutu prestanka privrednog društva? Osmo, koliko je opravdano da se u ovom postupku *koncept individualnih prava poverilaca* transformiše u *koncept zaštite kolektivnih prava* uglavnom nepriviligovanih i neobezbeđenih poverilaca? Deveto, da li institut stečaja proteći, pored privrednih društava i preduzetnika (trgovca), kao privrednih subjekata, i na fizička lica (tzv. građanski stečaj)? I, deseto, pitanje svih pitanja u ovom postupku je pitanje njegove stvarne svrhe: sprečavanje prestanka ili prestanak privrednog društva uz kolektivnu zaštitu poverilaca (tačnije nepriviligovanih poverilaca)?

5. Poverilac kao stožer stečaja

Traženje odgovora na suštinsko pitanje stečaja, bez sumnje, ne može negirati potrebu involviranja u ovaj postupak i svih kategorija poverilaca, i dužnika, i vlasnika, i države. Čini se, međutim, da svaki pokušaj traženja odgovora *ko je centralni subjekt u ovom postupku*, uz zaobilazanje po nama nesporne takve pozicije poverilaca (dakle i tržišta samim tim), što treba da bude i osnova za svaku reformu stečajnog prava, je osuđen na neuspeh i na bežanje od stvarnosti. Ovim naravno nije pronađena i celovita čarobna formula za reformu stečajnog prava, koja bi tražila i određena preispitivanja pozicija različitih klasa poverilaca i dimenzioniranje njihove uloge na jednoj novoj osnovi (posebno sa stanovišta potrebe zaštite manjinskih poverilaca po vrednosti potraživanja koji su redovno i obični neobezbeđeni poverioci i nepriviligovani poverioci, čija je pozicija i najugroženija u ovom postupku).

6. Poverilac vs. država i stečaj privrednog društva

Preispitivanje regulative stečaja kroz prizmu potrebe zaštite primarnog legitimnog interesa – interesa poverioca, pre svega sa neobezbeđenim potraživanjem i manjinskog poverioca po visini potraživanja (interes poverioca sa obezbeđenim potraživanjem i interes poverioca sa većinskim po-

2 Kritiku celog koncepta privilegovanih poverilaca i poverilaca sa obezbeđenim potraživanjem vidi kod: Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*, Harvard, 1986, str. 83-150.

traživanjem u principu je osiguran) čini se uvek potrebnim i legitimnim. Ovo podjednako važi i za poverioca koji ne spada u prve isplatne redove, budući da je poverilac u nižim isplatnim redovima ugroženiji zbog principa isključivosti naplate iz stečajne mase između stečajnih redova. U ovom kontekstu posebno je važno i pitanje pravnog tretmana države kao komercijalnog poverioca i kao javnopravnog poverioca u poziciji fiskusa. Ako stečajni propisi daju prednost državi kao komercijalnom poveriocu u odnosu na ostale komercijalne poverioce, onda smo u prisustvu nedozvoljivog različitog pravnog tretmana poverilaca iste kategorije. Otvoreno je, po nama, i pitanje opravdanosti privilegovanog tretmana države kao javnopravnog poverioca (porezi i doprinosi) u odnosu na komercijalne poverioce sa neobezbeđenim potraživanjem.

Pozicija poverioca (sa neobezbeđenim potraživanjem) u odnosu na poziciju države u stečaju mora se sagledavati i kroz prizmu primarnih aktera odlučivanja u stečaju: gde je mesto skupštine poverilaca (ili klase poverilaca) i odbora poverilaca (organa koji po vokaciji stoje na strani poverilaca), a gde je mesto suda, stečajnog upravnika, stečajnog sudije ili veća (organa koji su pre svega na strani države). Čini se da u ovom pogledu propisi još nisu dovoljno učinili u prilog poboljšanja pozicije poverioca, koji je i dalje u paukovoj mreži organa sa vokacijom koja je u dobroj meri imaginarna (funkcija neprepoznatljivog «opšteg interesa») i ne primarno u funkciji interesa poverioca (sa neobezbeđenim potraživanjem). Ovo tim pre kad se ima u vidu da i interes poverilaca nije jednoznačan, budući da postoje različite klase poverilaca sa različitim interesima i različiti rangovi u stečajnim redovima, opet sa različitim interesima.

Poverilac vs. vlasnik i stečaj privrednog društva

Insolventno privredno društvo i interesi. – Privredno društvo je samo na prvi pogled idiličan pravni subjekt sa jednim interesom, interesom vlasnika, jednog ili više. Ipak, realnost je višeslojnost interesa koji postoje u privrednom društvu: pored interesa vlasnika (ortaka, članova i akcionara), tu je i interes poverilaca, zaposlenih, uprave, društva u sociološkom smislu reči i, najzad, interes samog privrednog društva. Svi ovi interesi često su kontradiktorni i uvek dinamični, što privredno društvo čini konfliktnim i ni malo idiličnim subjektom. Zbog postojanja ovih različitih interesa, koji važe kako za solventno društvo tako i za insolventno društvo, zakonodavac ima posebnu ulogu da kroz kompanijske i stečajne zakone ove interese maksimalno harmonizuje i uskladi. Ipak, kod insolventnog društva u stečajnoj poziciji posebnu ulogu ima kompariranje interesa poverilaca i vlasnika.

Interes vlasnika – primarni interes vezan za privredno društvo je svakako interes vlasnika (ortaka, članova, akcionara), koji je generalno određen ciljnom funkcijom privrednog društva postavljenom osnivačkim aktom. Ipak, osim kad se radi o jednočlanom društvu, zbog postojanja više vlasnika, ni ovaj interes nije harmoničan. Često je, na primer, interes većinskog vlasnika suprotstavljen interesu manjinskog vlasnika, a s druge strane i interesi većinskih vlasnika nisu uvek identični, jer mogu postojati različite vrste vlasnika (*vlasnik – preduzetnik*, koji je okrenut dugoročnom poslovanju; *vlasnik-investitor*, koji je takođe okrenut ka dugom ili bar srednjem roku; *vlasnik-špekulant*, koji je uvek okrenut samo kratkom roku). Kako vlasnici, direktno ili indirektno kroz izabranu upravu, upravljaju društvom, to oni i treba da snose rizik poslovanja društva (ograničen na iznos uloga u društvo ili neograničen, zavisno od pravne forme društva koju su svojom voljom izabrali). S druge strane, i sami vlasnici mogu u stečajnoj poziciji svog društva biti različito tretirani, zavisno od toga koju kategoriju kapitala poseduju (prioritet vlasnika preferencijalnih akcija nad vlasnicima redovnih akcija i slično).

Interes poverilaca – kako nijedno privredno društvo ne posluje samo sa sobom ili samo sa svojim vlasnicima, to je interes poverilaca posebno istaknut u poziciji privrednog društva. Ovaj interes ne štiti se samo građanskim zakonima, već i kompanijskim zakonima (nemogućnost smanjenja osnovnog kapitala društva koje ne posluje s gubicima bez obezbeđenja interesa poverilaca, zaštita interesa poverilaca kod promene statusa privrednog društva, nemoguć-

nost isplate dividende članovima i akcionarima društva na teret osnovnog kapitala društva i slično). Interes poverilaca štiti se posebno u stečajnoj poziciji društva zabranom isplate vlasnicima društva iz stečajne mase do namirenja poverilaca društva, kao i eliminisanjem upravljanja vlasnika insolventnim društvom (tu poziciju preuzimaju poverioci direktno ili indirektno). Interes poverilaca dolazi takođe u prvi plan i kroz imperativnost instituta reorganizacije insolventnog privrednog društva.

8. Insolventno privredno društvo vs. interes društva (sociološki pojam)

Interes društva (sociološki pojam) – najzad, i samo društvo u sociološkom smislu, ima poseban interes za sudbinu privrednog društva: interes za održanjem i povećanjem zaposlenosti, interes zdrave životne sredine, interes konkurentnosti i prestiža, interes razvoja, interes zadovoljenja potreba potrošača i korisnika usluga iz cilja (delatnosti) tog društva. Zbog postojanja ovog interesa postoji potreba za adekvatnim informisanjem javnosti o statusu privrednog društva, što nekad može biti u suprotnosti sa interesom tog društva i/ili njegove uprave za poslovnim tajnama i slično. U smislu afirmacije ovog interesa sve se više promovise i teorija o socijalno (društveno) odgovornoj kompaniji.^{3/}

Poseban značaj kod interesa društva u širem smislu ima *podinteres zaposlenih*. Stečajem i prestankom privrednog društva smanjuje se zaposlenost. Šta više, savremene kompanije često radi veće integrativnosti zaposlenih u privredno društvo, podstiču i akcionarstvo zaposlenih, tako da zaposleni imaju interes za opstankom insolventnog društva i njegovu reorganizaciju u dvostrukom svojstvu: i kao zaposleni i kao vlasnici (akcionari).

Osnove za zaključak

Stečaj (bankrotstvo) je institut kompanijskog prava, koji u pravnom smislu predstavlja, ako ne uspeju mere reorganizacije, prestanak pravnog subjektiviteta do tada postojećeg društva (koje i u stečajnom postupku ima ograničenu pravnu sposobnost). U ekonomskom smislu, stečaj je logičan instrument tržišta, koje selekcionise zdrave privredne subjekte za opstanak na privrednoj sceni, od nezdravih koji odlaze sa privredne scene. Važnost ovog instituta ishodio je posebnu granu prava – Stečajno pravo, koje se izdvaja iz svoje matice Kompanijskog i/ili Poslovnog prava. Istina, većim kombinovanjem instituta kompanijskog i ugovornog prava, moguće je reorganizovati privredno društvo u stečaju, ali to ni u kom slučaju nije moguće ako to nije poslovno-pravni interes poverilaca stečajnog dužnika. Razumljivo je da u stečajnom postupku svoju ulogu imaju i drugi akteri: vlasnici stečajnog dužnika, privredno društvo u stečaju-stečajni dužnik, zaposleni, država, dužnici stečajnog dužnika, društvo u sociološkom smislu reči. Ipak, prepoznavanje i zakonsko profilisanje primarnog interesa u stečajnom postupku – interesa poverilaca, zadatak je i zakonodavca i poslovne i sudske prakse. Kako i ovaj interes, međutim, nije jednoznačan, a kako se ne može sasvim zanemariti ni opravdani interes drugih aktera stečajnog postupka, to institut stečaja ima svoju vlastitu filozofiju, čije konture su u ovom radu samo naznačene, radi postavljanja podloge za dalja teorijska istraživanja.

³ Vidi: Choper – Coffee – Gilson, *Cases and Materials on Corporations*, New York, 2000, str. 35-54.

Dr Mirko Vasiljevic,
professor, Faculty of Law, University of Belgrade

THE FRAMEWORK OF THE PHILOSOPHY OF BANKRUPTCY LAW

Summary

Bankruptcy is an institute of Company Law, which in the legal sense represents, if re-organizational measures fail, the cessation of the legal entity status of a company, which had existed up until then, and which during the bankruptcy proceedings has limited legal capacity. In the economic sense, bankruptcy is a logical instrument of the market, which separates healthy legal entities that shall survive within the economic sphere, from those which are to be eliminated from it. The importance of this institute has resulted in the birth of a special branch of Company and/or Commercial Law – Bankruptcy Law. Indeed, with adept combining of the institute of Company and Contract Law, it is possible to reorganize a bankrupt company, however it is not at all possible if that is not in the business and legal interest of the creditor in bankruptcy. It is understandable that there are other actors involved in the bankruptcy proceedings, including: the owners of the bankrupt debtor, the bankrupt company – bankrupt debtor, employees, the state, debtors of the bankrupt debtor, and society. However, recognition and legal profiling of the primary interest in the bankruptcy proceedings – the interest of creditors, is a task for the legislators and business and judicial practice. Seeing as this interest is also not one-sided and the fact that the justified interest of the other actors involved in the bankruptcy proceedings cannot be completely undermined, the institute of bankruptcy has its own philosophy, the framework of which is only drafted in this paper, for the purpose of setting the groundwork for further theoretical examination.

Key words: bankruptcy, Bankruptcy Law, bankrupt debtor, creditor, reorganization, philosophy.

Jovan Jovanović

*Agencija za licenciranje stečajnih upravnika
Direktor*

BIOGRAFIJA

Jovan Jovanović

Beograd, Knez Mihailova 14
+ 381 11 26 23 883
jovan.jovanovic@alsu.sr.gov.yu

LIČNI PODACI:

Ime i prezime : Jovan Jovanović
Državljanstvo : Republike Srbije
Datum rođenja : 01.09.1963.godine, Kruševac, Republika Srbija
Bračni status : oženjen
Deca : dvoje dece

OBRAZOVANJE:

- Osnovnu i srednju Pedagošku školu završio u Kruševcu
- Diplomirani pravnik - Pravni fakultet u Beogradu -diplomirao 1988.godine sa prosečnom ocenom 9,09
- Pravosudni ispit položio maja 1990. godine

RADNO ISKUSTVO:

2005- do danas Direktor Agencije za licenciranje stečajnih upravnika

1999 – 2005. Sudija Trećeg opštinskog suda u Beogradu, krivično odeljenje

- suđenja u prvom stepenu u krivično-pravnoj materiji
- izrada sudskih odluka
- praćenje propisa i drugih akata vezanih za predmetnu materiju
- obavljanje drugih poslova predviđenih zakonom, a vezanih za sudsku funkciju

1994 – 1999. Sudija Trećeg opštinskog suda u Beogradu, parnično odeljenje

- suđenja u prvom stepenu u građansko-pravnoj materiji
- izrada sudskih odluka
- praćenje zakonskih propisa iz navedene materije i pohađanje stručnih seminara

1989 – 1994. Trgovinski sud u Beogradu, pripravnik – stručni saradnik

- obavljao pripravničku praksu u predmetnom sudu uz nadzor postupajućih sudija i prošao sva odeljenja navedenog suda
- obavljao saradnički posao u odeljenju privrednih sporova
- obavljao poslove vezane za odeljenje stečaja i likvidacije u trajanju od dve godine

- Ukupni radni staž 15 godina

POSEBNE AKTIVNOSTI:

1991-2000. Organizator i predavač na seminarima za obuku kandidata za polaganje pravosudnog ispita

(seminari organizovani na Institutu za uporedno pravo Univerziteta "Đuro Salaj", navedenu obuku prošlo oko 4.000 kandidata od kojih se veliki broj upisao u imenik advokata ili su angažovani na obavljanju javnih funkcija (sudije, tužioci).

2005 do danas Od juna meseca 2005. godine, kao Direktor Agencije za licenciranje stečajnih upravnika, Predsednik Komisije za ispitivanje kandidata na stručnom ispitu za stečajne upravnike.

01/2007 do danas Učesnik stručne grupe za davanje predloga za izmene ZSP.

2007 do danas Jedan od predavača na odseku za postdiplomske studije Pravnog fakulteta u Beogradu na teme: „Organi stečajnog postupka“ i „Stečajni postupak i dejstva stečaja“.

STRUČNI RADOVI:

1. Jedan od članova uređivačkog odbora i autora "Priručnika za stečajne upravnike" koji je izdala Agencija za licenciranje stečajnih upravnika u saradnji sa "Intermexom";
2. Glavni i odgovorni urednik i član redakcijskog odbora stručnog časopisa „Stečajni informator“;

Autor više stručnih radova iz oblasti stečajnog prava štampanih u stručnim publikacijama ili izloženih na savetovanjima :

- **„Stecajni upravnik- Aktuelnosti u procesu formiranja ove profesije“**
- stručna publikacija III savetovanja „Vršac 2006 “ pod imenom "Privatizacija i stečaj".
- „Stečajni informatoru br.2“ - ALSU
- **„ Imenovanje i razrešenje stečajnog upravnika“**
- stručna publikacija IV savetovanja „Vršac 2007“ pod imenom „Stečaj i privatizacija“
- „Stečajni informator br.4“ –ALSU
- **„Razvoj profesije stečajnog upravnika“** referat – III Konferencija odbora pristupajućih zemalja INSOL EUROPE (ACC INSOL EUROPE) održane u Beogradu
11 i 12.maja 2007.godine

STRUČNI SKUPOVI:

2005 do danas Učesnik je na više nacionalnih i inostranih savetovanja, okruglih stolova, konferencija i godišnjih skupština raznih asocijacija iz oblasti stečajnog prava, u organizaciji Višeg trgovinskog suda, Privrednog Savetnika, CARDS (Ohrid, Beograd i Sarajevo), GTZ (Novi Sad), IAIR, USAID, EBRD, INSOL-EUROPE, i to:

- Trećeg savetovanju pravosuđa „Vršac 2006“ od 28 - 31.03.2006.g.
- Zajedničke regionalne radionice o teoretskim i praktičnim aspektima nadležnosti i priznavanja stečajnih postupaka (EU i UNCITRAL odredbe) u Beogradu od 17-20.aprila 2006.g.
- Rukovodilac stečajne katedre Mega savetovanja na temu „Praktična primena novih i aktuelnih propisa u praksi privrednih subjekata, državnih organa i javnih preduzeća i aktuelna praksa sudova“ u Vrnjačkoj Banji od 02.- 06.maja 2006.g.
- XV Kongresa pravnika u privredi Srbije i Crne Gore u Vrnjačkoj Banji u periodu od 16-19. maja, na temu „Privreda i pravna sigurnost“.
- Tradicionalnog četrnaestog savetovanja sudija trgovinskih sudova Republike Srbije u Donjem Milanovcu u periodu od 12. - 15.septembra 2006.g.
- Radionice u organizaciji GTZ na razne teme iz oblasti stečaja održane u Vršcu , hotel "Vila Breg" od 03 - 05.04.2006., u Novom Sadu, hotel "Park" od 27.-29.06.2006., u hotelskom naselju Babe od 16 -18.10.2006. i Novom Sadu od 04. - 06. 12.2006.
- godišnje Skupštine i Konferencije IAIR-a 2006, u periodu od 23. aprila – 26. aprila 2006. godine, kao i na druge radionice IAIR održane u Bukureštu 2006. godine u Rumuniji 28.septembra 2006.godine, kao predstavnik Agencije za licenciranje stečajnih upravnika

Jedan od moderatora dva stručna skupa i to:

1. Okruglog stola održanog 21.09.2006. godine, u prostorijama Aero kluba u Beogradu, u organizaciji ALSU i USAID-a na temu:

- Primena Pravilnika o osnovama i merilima za određivanje konačne visine nagrade za rad stečajnih upravnika i naknade stvarnih troškova
- Primena Tarife o određivanju cena usluga koje pruža ALSU

2. Okruglog stola održanog 20. i 21. novembra 2006. u hotelu „Palas“ u Beogradu, u organizaciji Agencije za licenciranje stečajnih upravnika, Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), i Programa za reformu stečajnog i izvršnog postupka BES / USAID na temu „ Stečajni upravnik i nadzor nad njegovim radom“.

OSTALA ZNANJA, VEŠTINE I SKLONOSTI:

- Samostalni rad na računaru u Windows okruženju u korisničkim programima iz paketa Microsoft Office, Interneta i dr.

Komunikativnost, sposobnost edukacije, kao i uspešnog prenošenja stečenog znanja, organizatorske sposobnosti, ambicioznost.

RAZVOJ PROFESIJE STEČAJNOG UPRAVNIKA

Uvod - Stečaj je procedura nad insolventnim dužnikom u kome se kolektivno i ravnomerno namiruju poverioci. Kolektivno i ravnomerno namirenje može se realizovati, kroz reorganizaciju (oživljavanje) stečajnog dužnika ili pak kroz bankrotstvo (prodaju u celini ili delovima imovine stečajnog dužnika). U ovoj proceduri koja se naziva stečajni postupak pojavljuju se razni subjekti kao što su poverioci, sud i stečajni upravnik. Stečajni upravnik je jedan od najvažnijih organa, kome se posvećuje ovaj rad ali kojim se ne umanjuje značaj drugih organa koji se pojavljuju u stečajnom postupku.

Istorijat - Rimsko pravo kao i kod drugih pravnih ustanova predstavlja začetak ustanove stečaja, a sami tim i stečajnog upravnika. Prema Zakonu XII tablica dužnik koji nije izmirivao svoje obaveze bio bi doveden na trg u Rimu i tu bi pred sudijom pretorom bio javno pozivan da na licu mesta on lično ili njegov neki bliski srodnik isplati dug poveriocima. Ukoliko dug ne bi bio isplaćen jedan od poverilaca koje određuje pretor - sudija⁴ vezivao bi dužnika i odvodio u privatni zatvor. Poverilac ga može držati u svom zatvoru 60 dana, u kom roku je morao tri puta da dovodi dužnika na forum - trg u pazarne dane izvikujući tačno iznose duga, u slučaju da neko želi da plati i tako oslobodi dužnika. U slučaju da dug ne bi bio plaćen poverioci bi mogli prodati dužnika „preko Tibra“ ili ga ubiti, jer rimljanin nije mogao biti rob u Rimu. Ako ima više poverilaca onda bi mogli „da seku dužnike na delove“. Svirepo izvršenje sa ciljem odmazde nad ličnošću dužnika u kasnijoj fazi razvoja rimske republike bilo je ublaženo, tako da se izvršenje usmerava prema imovini dužnika. Pretor je donosio dva dekreta. Prvim dekretom predavao je jednom poveriocu dužnikovu imovinu (missio in bona) i taj poverilac ulazi u državinu dužnikove imovine u interesu svih poverilaca. Drugim dekretom (nakon 30 dana) nalagao je poveriocima da između sebe izaberu jednog poverioca koji će prodati dužnikovu imovinu. Ovaj poverilac bi sastavljao listu potraživanja, sastavljao spisak imovine dužnika i sve to kasnije izlagao javnoj prodaji (venditio bonorum). Ako zanemarimo one svireposti koje su postojale u to vreme imajući u vidu da je to doba robovlasništva uočavamo da je funkciju stečajnog upravnika obavljao i vršio poverilac tj. nije postojao poseban organ ili posebno lice koje je obavljalo tu dužnost.

U srednjem veku, institut stečaja odnosno stečajnog upravnika se razvija u gradovima severne Italije kao što je Venecija gde je bila živa trgovačka aktivnost, a kasnije se to prenosi na gradove u Nemačkoj i na gradove u Francuskoj. U srednjem veku, tamo gde je postojao stečaj, on ima teške posledice po ličnost dužnika, bio je tamničen, njegove klupe su izbacivane s javnih trgova, preduzimane su mere torture kako bi prezaduženi dužnik odao svu svoju imovinu, koju je eventualno sakrio i po pravilu u ovom periodu stečajni dužnik mogao je biti samo trgovac. U samom vođenju stečajnog postupka dominantna uloga je bila na strani suda i on je obavljao funkcije suda i upravnika.

Oblast stečaja, prvi put je zakonski regulisana 1808 godine kada je od strane Napoleona donet CODE DE COMERCE, čije odredbe u trećoj knjizi govore o stečaju. Zadatak francuskog stečaja je bio ne samo da zaštiti poverioca već da koristi dužniku u slučaju da ne uspe da se poravna sa svojim poveriocima. Ovim zakonom koji je bio uzor mnogim docnijim zakonodavstvima naziru se aktivnosti stečajnog upravnika, koje će, naravno kasnije, u savremenim zapadnim zemljama i zakonodavstvima biti mnogo ozbiljnije i detaljnije razrađene.

⁴ Sudija se u starom Rimu nazivao pretor

U Srbiji stečaj, a samim tim i stečajni upravnik se prvi put uvodi u Kneževini Srbiji ne posebnim zakonom, već Zakonom o sudijskom postupku u parnicama građanskim iz 1853. godine glavama IX i XI, kao i glavom XII. Prvi poseban zakon, samo o stečaju donet je 1861. godine pod nazivom Zakon o stecišnom postupku. Starinski naziv stecište značilo je da se stiču i skupljaju sva poverilačka potraživanja prema dužniku sa ciljem da budu namirena pod jednakim uslovima u određenim procentima. Ovaj Zakon je rađen po uzoru na austrijski Zakon o stečajnom postupku iz 1781. godine. Stečaj prema ovom zakonu ima trojako dejstvo, prema imovini dužnika, njegove ličnosti kao i prema poveriocima. Dejstvo prema ličnosti sastojalo se u tome što je dužnik gubio određena građanska prava, kao na primer gubio je biračka prava, zatim prava da se bavi određenim profesijama itd. Ovaj zakon sa izmenama ostao je na snazi sve do 1929. godine kada je u tada zajedničkoj državi kraljevini Jugoslaviji donet Zakon o stečaju, Zakon o privrednom poravnanju van stečaja i njihov uvodni Zakon, čime je izvršena unifikacija stečajnog prava u celoj državi jer su do tada bili na snazi i važili pet stečajnih zakona.

Nakon drugog svetskog rata u Jugoslaviji⁵ je vladalo strogo administrativno upravljanje privredom, jer je došlo do promene režima iz monarhističke u komunističku zemlju, tako da primena stečaja nije mogla da nađe svoje mesto u uslovima kada je privredni subjekat imao osnovni zadatak da izvršava obaveze iz državnog privrednog plana. Međutim, kasnije kada se iz administrativnog socijalizma prešlo u samoupravljanje, doneta je 1953. godine UREDBA o prestanku preduzeća i radnji u koje se iz ideoloških razloga stečaj nije nazivao tim imenom (već prinudna likvidacija). Zakon o privrednom poravnanju i stečaju iz 1965. godine koji je zasnovan na francuskoj koncepciji, predviđa mogućnost pokretanja stečaja, ali naravno to je u praksi vrlo restriktivno primenjivano. Posle Ustava iz 1974. godine donet je Zakon o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada iz 1980. godine načelno prihvatajući mogućnost da i ovakva organizacija ode u stečaj kada zapadne u poteškoće ali pod uslovom ako pre toga nije mogla da se sanira merama sanacije, stečaj bi išao kao nužno zlo. Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji iz 1989. godine se primenjivao sve do 2005. godine kada je počela primena Zakona o stečajnom postupku.

Zakonom o prinudnom poravnanju stečaju i likvidaciji koji se primenjivao do 01. 02. 2005. godine odredbom člana 59 je predviđeno da za stečajnog upravnika može biti određeno lice koje je stručno s obzirom na prirodu i obim stečajne mase i u čiju se nepristrasnost ne može sumnjati. Za stečajnog upravnika ne može biti određeno lice koje ne može biti imenovano za direktora preduzeća.

Na osnovu opšte zakonske formulacije nije bilo propisano da se ispune određeni uslovi kako bi neko lice bilo imenovano za stečajnog upravnika. Stečajni upravnik je mogao biti svako poslovno sposobno lice.

U periodu posle drugog svetskog rata pa sve do 1990. godine razvijanje profesije stečajnog upravnika nije bio prioritet jer se na stečaj gledalo kao na nešto negativno, loše, nužno zlo i vrlo malo privrednih subjekata odlazilo u stečaj, jer su se tada svi loši ekonomski problemi privrednih subjekata rešavali angažovanjem lokalne zajednice tj. opštine, ako ona to nije mogla rešiti onda šire zajednice tj. grada, zatim pokrajina, republika, a u krajnjoj instanci čak i federacija. Od 1990. godine kada se napušta koncept socijalističke samoupravne privrede i prelazi se na

⁵ Jugoslavija je sve do 1990-1992 godine bila federalna država u kojoj su kao federalne jedinice egzistirale Srbija, Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Crna Gora i propisi o stečaju su se primenjivali u istim, a po osamostaljivanju pojedine federalne jedinice do donošenja svog zakona primenjivale su zakon iz 1989. godine

tržišnu privredu postoji potreba za razvojem profesije stečajnog upravnika. Određeni privredni subjekti koji postaju insolventni putem stečaja moraju se što pre i što efikasnije kao „bolesnici“ ukloniti iz privrednog sistema kako ne bi ekonomski „zarazili“ i ugrozili ostale zdrave ekonomske privredne subjekte. Međutim, u ovom periodu u regionu se dešavaju krvavi građanski ratovi koji se osećaju kao posledica i na teritoriji Srbije. Srbiji se uvode sankcije od strane međunarodne zajednice da bi na kraju to kulminiralo sa bombardovanjem od strane NATO vojne alijanse, tako da su to bili objektivni razlozi, pored subjektivnih, zašto ova profesija stečajnog upravnika nije dovoljno razvijena.

Savremeni razvoj - Zakon o stečajnom postupku („Službeni glasnik RS br. 84/04) je počeo da se primenjuje 2. 02. 2005. godine. Stečajni upravnik se na kvalitativno nov način uređuje i daje mu se dužna pažnja, kako napred navedenim zakonom tako i podzakonskim aktima koji su doneti na osnovu ovog zakona, a to su kodeks etike i nacionalni standardi za upravljanje stečajnom masom („Službeni glasnik RS“ br. 43/05).

Stečajni upravnik je samostalan organ stečajnog postupka koji je preuzeo prava i obaveze organa upravljanja i vlasnika stečajnog dužnika, koga imenuje stečajno veće i koji obavlja poslove s pažnjom dobrog stručnjaka, nakon dobijene licence od Agencije za licenciranje stečajnih upravnika, a sve u cilju što hitnijeg okončavanja stečajnog postupka (bankrotstvo ili reorganizacija) kako bi se ravnomerno namirili svi poverioci. Ovakva pojam licenciranog stečajnog upravnika proizilazi iz člana 1. stav 1. člana 9. stav 1. člana 13. člana 14. stav 1. i 2. i člana 18. stav 1. Zakona o stečajnom postupku. Pravilo je da je stečajni upravnik fizičko lice koje ima licencu, a izuzetno može biti pravno lice i to Agencija (za privatizaciju ili za osiguranje depozita) koja mora imati zaposlena fizička lica sa licencom u slučaju kada je stečajni dužnik sa većinskim državnim odnosno društvenim kapitalom ili je stečajni dužnik banka odnosno osiguravajuće društvo.

Nov zakon propisuje bliže uslove koje treba određeno lice da ispuni da bi bilo imenovano za stečajnog upravnika. Uslovi su dati kumulativno što znači da se moraju svi ispuniti i oni su:

1. ima status privatnog preduzetnika
2. ima 3 godine radnog iskustva i
3. ima licencu

Uslov da bi neko bio imenovan za stečajnog upravnika je da ima status privatnog preduzetnika. To znači da bude registrovan za delatnost stečajnog upravnništva u registar preduzetnika a koji se vodi kod Agencije za privredne registre. Pored ovog uslova, imenovani treba da ima i tri godine radnog iskustva.

Licenca je dozvola, ovlašćenje da se neko bavi zanimanjem stečajnog upravnništva koju izdaje Agencija za licenciranje stečajnih upravnika nakon položenog stručnog ispita. Pravo da polaže stručni ispit ima lice koje ispunjava sledeća dva uslova:

- a) da ima visoku stručnu spremu
- b) da ima najmanje 3 godine radnog iskustva sa tom stručnom spremom.

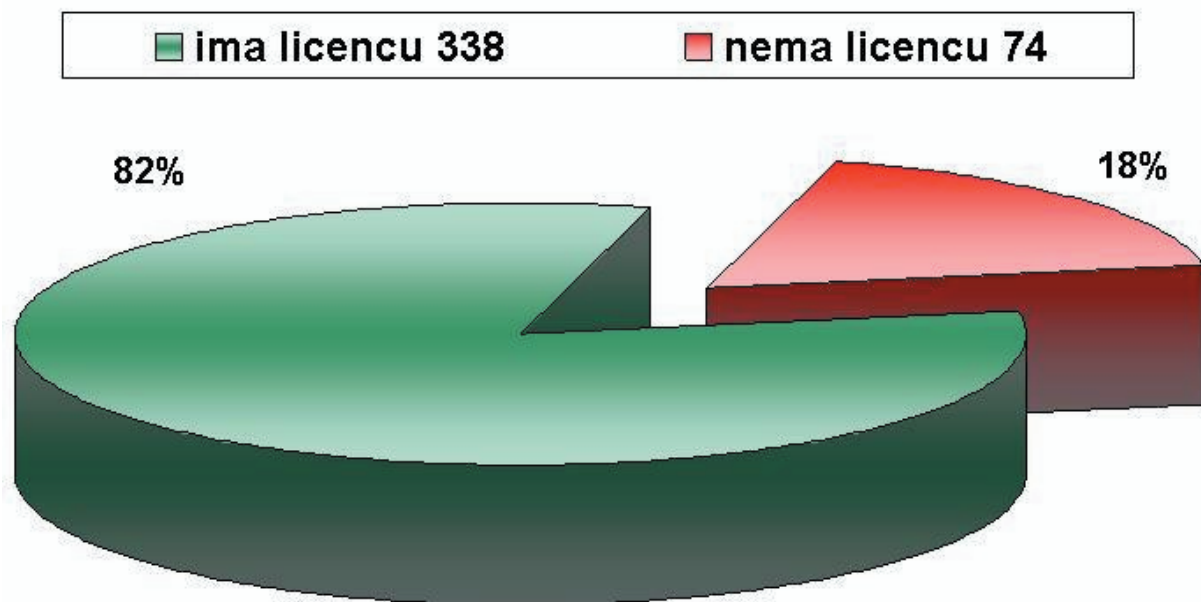
Sadržina (program stručnog ispita) je predviđena Pravilnikom o uslovima, programima i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova stečajnog upravnika koji je izdat od strane Ministarstva privrede, a objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije br. 43/05 i on obuhvata tri celine. Prva, najvažnija celina je stečajno pravo i na ispitu je zastupljeno sa 60%,

druga celina jeste osnovi ekonomije, finansija i računovodstva od značaja za sprovođenje stečajnog postupka i treća celina su osnovi prava od značaja za sprovođenje stečajnog postupka. Poslednje dve celine su ravnopravno zastupljene u ispitu sa po 20%. Nivo znanja koje kandidat treba da pokaže u poznavanju ovih oblasti su različiti. Najviši nivo znanja to znači detaljno poznavanje oblasti traži se za stečajno pravo, dobro poznavanje oblasti (srednji nivo) i osnovu poznavanje oblasti (najniži nivo) traži se za preostale dve oblasti, ekonomski i pravni deo. Stručni ispit se polaže iz dva dela, pismenog i usmenog dela. Pismeni deo se polaže zaokruživanjem jednog od više ponuđenih odgovora ili davanjem odgovora na postavljena pitanja, gde se svako pitanje vrednuje sa odgovarajućim brojem bodova tako da maksimalan broj bodova na ovom pismenom delu iznosi 100 bodova, a minimum bodova koji je potreban za prolaznost jeste 70 bodova. Usmeni deo stručnog ispita obuhvata rešavanje jednog hipotetičnog slučaja i njegovo prezentovanje komisiji uz korišćenje zakona kao i ostalih pozitivnih propisa. Pismeni deo ispita važi za dva usmena ispita. Stručni ispit je koncipiran tako da se od kandidata ne traži teorijsko poznavanje predviđenog gradiva, već njegovo praktično poznavanje i to u elementarnim osnovama. Uvođenjem polaganja stručnog ispita zahtevalo je kompleksnost samog stečaja. To je vrlo složena oblast koje se sažimaju kako pravo tako i ekonomija. Od prava tu se prepliće kako javno pravo tako i privatno pravo, zatim se prepliće kako materijalno tako i procesno pravo, odnosno stečajno pravo predstavlja jedno vrlo kompleksno pravo.

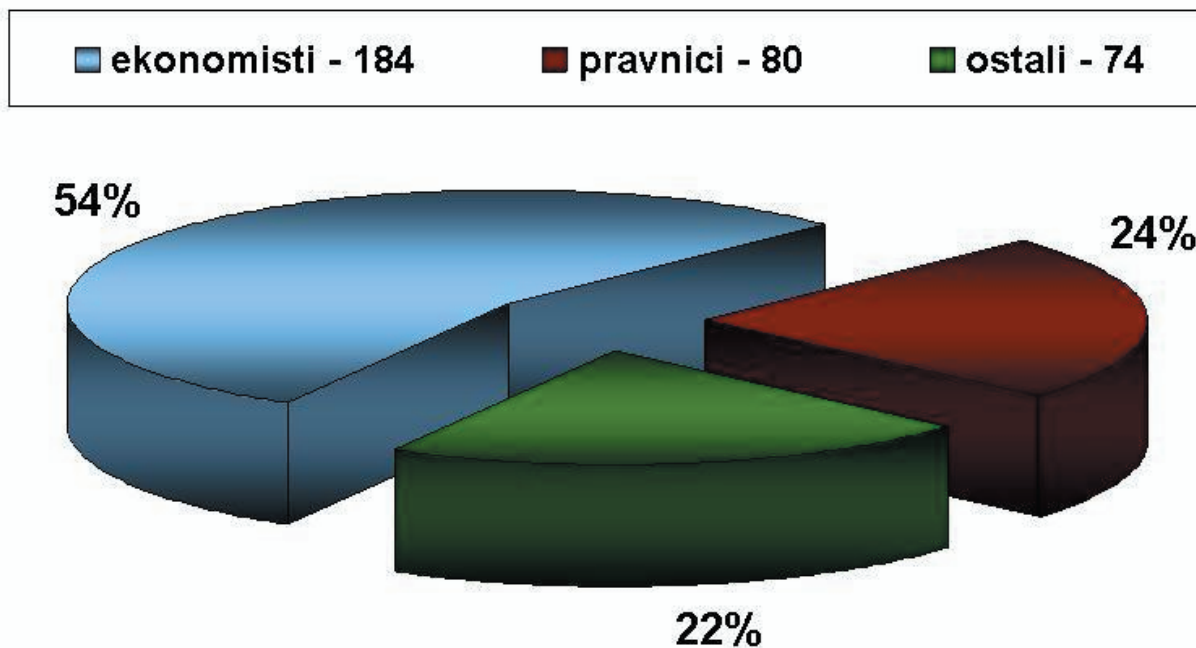
Da bi se stečajnim upravicima olakšalo izučavanje stečaja Agencija je izdala PRIRUČNIK ZA PRIPREMANJE STRUČNOG ISPITA ZA LICENCIRANJE STEČAJNIH UPRAVNIKA (u daljem tekstu Priručnik), napisan po programu Ministarstva privrede Republike Srbije iz 2005. godine, koji je sadržan u Pravilniku o uslovima, programu i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova stečajnog upravnika (Sl. gl. RS, 43/05). Otuda je prvenstveno namenjen kandidatima za polaganje tog ispita, ali može da posluži i drugim licima zainteresovanim za materiju prestanka poslovnih subjekata, kao što su licencirani stečajni upravnici, stečajne sudije, poverioci, advokati, računovođe i revizori. Priručnik je jedinstven u celoj jugoistočnoj evropi.

Pisci i urednici su pokušali da se pridržavaju nekoliko osnovnih načela u pisanju Priručnika. Prvo, nastojalo se da se Priručnik napiše što jednostavnije, kako bi bio razumljiv licima bilo koje struke, pošto stečajno upravništvo nije vezano samo za određene struke, iako je ispitna materija pretežno pravne i ekonomske prirode. Drugo, pisci su primenili metod postepenog uvođenja čitaoca u stečaj, koji se sastoji u izlaganju od opšteg ka posebnom. Otuda su u Priručniku najpre izloženi osnovi prava, uvod u građansko pravo i privredno pravo (privredna društva), kao materija koja je nužna za razumevanje stečajnog prava. Potom je izloženo stečajno pravo, zajedno sa ekonomskim delom stečaja, kao glavnim delovima Priručnika, iza kojih slede ostale pravne grane, čija primena je nužna u stečaju. Treće, nastojalo se da se Priručnik približi i potrebama prakse, zbog čega su mu dati prilozima, sa primerima pojedinih akata i spisa u stečajnom postupku. Celokupna materija priručnika razvrstana je u XXI glavu na ukupno 1092 strana. Ovaj priručnik omogućava da se sazna šta je pravo, država, pravno lice – privredni subjekat, prestanak privrednih subjekata, upravljanje preduzećima, knjigovodstvo, računovodstvo, osnovni finansijski pokazatelji, procena vrednosti kapitala, porez na dodatu vrednost, hipoteka i drugi pravni ili ekonomski instituti. Možemo slobodno reći da je ovo sveobuhvatna knjiga grupe autora od akademika, redovnih, vanrednih profesora, asistenata na fakultetima do sudija. Ovaj Priručnik služi da se podseti onaj koji zna, a onaj koji ne zna da sazna.

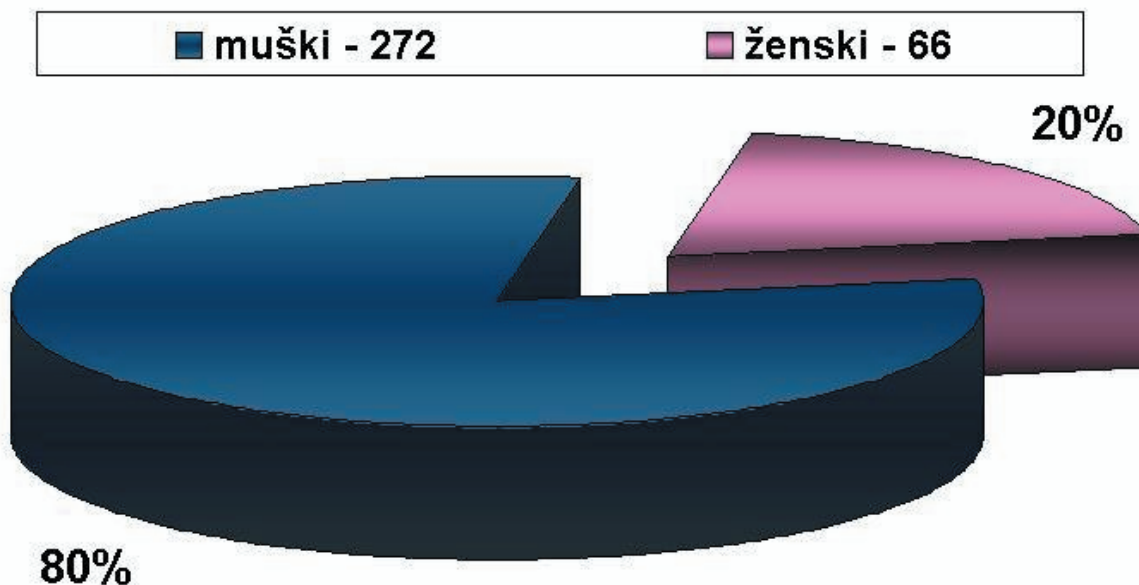
Da bi se pristupilo izdavanju licence za rad stečajnih upravnika prethodno je trebalo organizovati stručni ispit, tako da je stručni ispit u 2005. i 2006. godini položilo 412 kandidata. Prva licenca u Srbiji je izdata 21. septembra 2005. godine i ukupno je do sada izdato 338 (82%) licenci, dok njih 74 (18%) nije podnelo zahtev za dobijanje licence.

Od 338 licenciranih stečajnih upravnika po zanimanju je najviše diplomiranih ekonomista, njih 184 (54%), zatim slede diplomirani pravnici, njih 80 (24%) i 74 (22%) su drugih zanimanja.

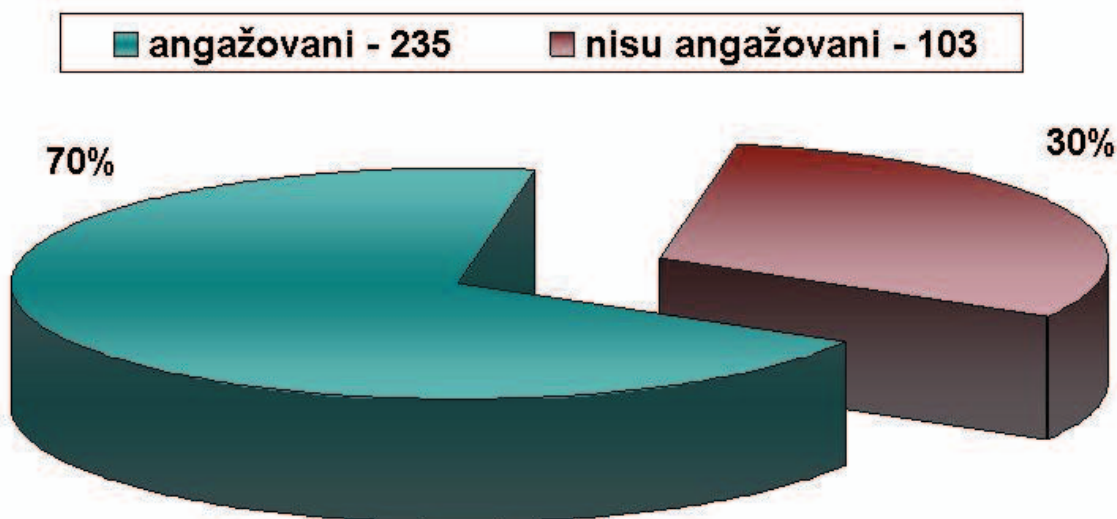
Po polu, 272 (80%) su muškog pola, a 66 (20%) su ženskog pola.

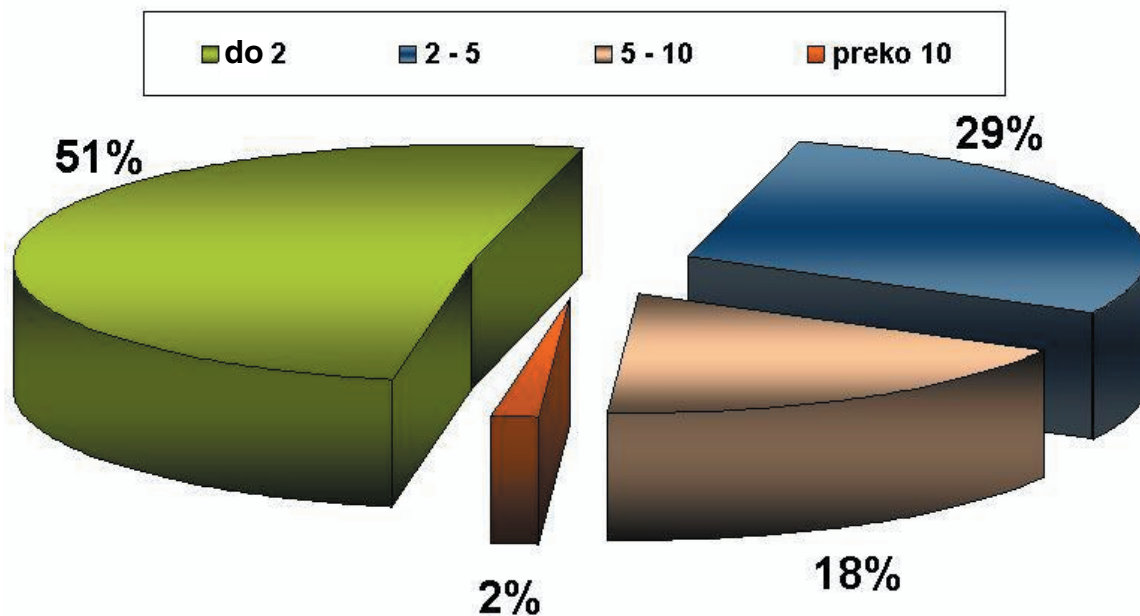
Licencirani stečajni upravnik je dužan da se za vreme trajanja licence (koja traje tri godine i na lični zahtev se može produžiti) stručno usavršava na seminarima koje organizuje Agencija. Doprinos stručnom usavršavanju pomaže i stručni časopis „Stečajni informator“ u kome se raspravljaju sporna pitanja iz oblasti stečaja, a koji izlazi u izdanju Agencije i isti se dostavlja besplatno svakom upravniku.

Pored stručnosti novim zakonom je pooštrena i odgovornost stečajnog upravnika i isti odgovara za štetu nanetu svim učesnicima u stečajnom postupku ako je do nje došlo namerno ili krajnjom nepažnjom. Kako je stečajni upravnik privatni preduzetnik on za tu štetu odgovara celokupnom svojom ličnom imovinom. Za štetu koju učine lica koja je zaposlio stečajni upravnik, stečajni upravnik odgovara ako je šteta nastala usled propuštanja stečajnog upravnika da izvrši nadzor nad njihovim radom.

Licencirani stečajni upravnik je stručan i odgovoran, privatni preduzetnik koji je dužan da u razumnom roku okonča stečajni postupak. U Srbiji ima 338 licenciranih stečajnih upravnika a njih 235 (70%) je imenovano u 776 stečajnih postupaka, a 103 (30%) još uvek nije imenovano.

Od ukupno 235 imenovanih 120 (51%) je angažovano da vodi do 2 stečajna postupka, 68 (29%) je angažovano od 2 do 5 postupaka, 43 (18%) je angažovano od 5 do 10 i njih 4 (2%) je angažovano preko 10 postupaka.

Radomir Lazarević

Viši trgovinski sud u Beogradu
Predsednik

BIOGRAFIJA

LIČNI PODACI:

Ime i prezime	Radomir Lazarević
Državljanstvo	Republike Srbije
Datum rođenja	28. april 1952. godine, Beograd, Republika Srbija
Bračni status	oženjen
Deca	dvoje dece
Adresa	Deligradska 16, Beograd
Telefoni	2068-116 (kancelarija), 063-225-225 (mobilni)
E-mail	lazarevic.radomir@visitrgovinski.sud.srbija.yu

OBRAZOVANJE:

1974	Diplomirani pravnik, Pravni fakultet Beograd
1975	Položen pravosudni ispit
1976	Položen ispit za stečajnog upravnika

POSEBNE AKTIVNOSTI:

- 03/2006 do danas** Predavač sam na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu za oblasti privatizacije i stečaja na poslediplomskim studijama.
- Za zbornik radova „Akcionarska društva, berze i akcije“ pišem radove iz oblasti stečaja.
- 06/2006 do danas** Član sam komisije za polaganje ispita za stečajne upravnike.
- Član sam komisije Programskog saveta centra za medijaciju.

POSEBNE SPOSOBNOSTI:

- **Jezici** - Aktivno znanje engleskog jezika i početno znanje nemačkog jezika
- **Kompjuteri** - MS Windows, Microsoft Word, EXCEL, INTERNET

RADNO ISKUSTVO:

Viši trgovinski sud, Deligradska 16, Beograd

12/2005 do danas PREDSEDNIK VIŠEG TRGOVINSKOG SUDA

Decembra 2005. godine, kao stručnjak iz oblasti trgovinskog prava, sa iskustvom rada u trgovinskom pravosuđu od 24 godine, izabran sam za predsednika Višeg trgovinskog suda. Kao predsednik Višeg trgovinskog suda rukovodim poslovima sudske uprave, nadzirem rad sudijskih odeljenja i službi pregledom upisnika i pomoćnih knjiga, ostvarujem stalni uvid u rad suda kao celine i staram se o njegovom pravilnom i blagovremenom radu.

Predsednik sam organizacionog Odbora za savetovanje Trgovinskih sudova Republike Srbije u Lepenskom Viru i predsednik sam organizacionog Odbora za savetovanje u Vršcu sa osnovnom temom „Privatizacija i stečaj“. Pored organizacije navedenih savetovanja učestvujem i u pripremi materijala za ista u smislu davanja odgovora na pitanja, sistematizacije materijala i njegovu pripremu za objavljivanje.

U cilju razmatranja pitanja od opšteg značaja za rad Trgovinskih sudova Republike Srbije organizujem zajedničke sastanke predsednika prvostepениh trgovinskih sudova i sudija Višeg suda.

Vršim nadzor nad radom prvostepениh trgovinskih sudova.

Član sam Redakcionog odbora „Biltena sudske prakse trgovinskih sudova“.

2002-2005 SUDIJA VIŠEG TRGOVINSKOG SUDA

Kao sudija Višeg trgovinskog suda bio sam raspoređen u Odeljenje za privredne sporove u okviru kog sam odlučivao o žalbama izjavljenim protiv odluka trgovinskih sudova kojima je odlučivano o sporovima u vezi sa izvršavanjem ugovora (ugovor o građenju, ugovor o delu i dr.), iz oblasti osiguranja, bankarskih poslova, naknade štete, privrednih društava, sporove u vezi sa stečajem, sporove sa međunarodnim elementom, kao i sporove nastale po atrakciji nadležnosti.

U okviru priprema Savetovanja trgovinskih sudova Republike Srbije u Lepenskom Viru, učestvovao sam u pripremi materijala za isti, u smislu davanja odgovora na pitanja iz oblasti stečaja.

Trgovinski sud u Beogradu, Masarikova br.2

1998-2002 SUDIJA

Kao sudija Trgovinskog suda u Beogradu sudio sam sporove iz međusobnih privrednih odnosa u vezi sa izvršavanjem ugovora (ugovor o građenju, ugovor o delu i dr.), iz oblasti osiguranja, bankarskih poslova, naknade štete,

privrednih društava, kao i sporove u vezi sa stečajem, sporove sa međunarodnim elementom, kao i sporove nastale po atrakciji nadležnosti.

1994-1998

PREDSEDNIK TRGOVINSKOG SUDA U BEOGRADU

Kao predsednik rukovodio sam poslovima sudske uprave, nadzirao rad sudijskih odeljenja i službi pregledom upisnika i pomoćnih knjiga, ostvarivao stalni uvid u rad suda kao celine i starao se o njegovom pravilnom i blagovremenom radu.

1986-1994

SUDIJA OKRUŽNOG PRIVREDNOG SUDA U BEOGRADU

Kao sudija OPS, sudio sam sporove iz građanskog prava.

1978-1986

Treći opštinski sud u Beogradu, Timočka br. 15

SUDIJA

Kao sudija Trećeg opštinskog suda u Beogradu sudio sam sporove iz oblasti građanskog prava.

1974-1978

Okružni privredni sud u Beogradu, Masarikova 4

PRIPRAVNIČKI STAŽ

1974-1976 obučavan sam kao pripravnik

PRAVOSUDNI ISPIT

1974-1976 Nakon položenog pravosudnog ispita, kao samostalni stručni saradnik bio sam rukovodilac Izvršnog i stečajnog Odeljenja.

PRIMENA ZAKONA O STEČAJNOM POSTUPKU PRED TRGOVINSKIM SUDOM

Uvod

Započete ekonomske i pravne reforme, kao i proces tranzicije srpske privrede, te činjenica da je u poslednjih par godina doneto preko 260 zakona koji na jedinstven način uređuju privredni život Republike Srbije, uzrokovala je i donošenje novog sistemskog zakona, Zakona o stečajnom postupku.

Ovaj Zakon, koji je stupio na snagu 1. avgusta 2004. godine, a počeo je da se primenjuje 2. februara 2005. godine, na brz i efikasan način reguliše stečajni postupak, ostvarujući osnovni cilj – potpunu zaštitu poverilaca. Ovaj Zakon je usklađen sa propisima Evropske unije, i za razliku od ranije važećeg Zakona o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, umnogome ubrzava stečajni postupak, obezbeđujući najpovoljnije namirenje poverilaca.

U vezi s tim, u Zakonu o stečajnom postupku (u daljnjem tekstu: ZSP), jasno su navedeni razlozi za pokretanje (otvaranje) stečajnog postupka, sam tok i upravljanje istim, kao i donošenje meritornih odluka. U vezi s tim, od izuzetnog značaja je i nova uloga stečajnog upravnika, koja se ogleda pre svega u pooštrenoj odgovornosti za štetu koju bi naneo učesnicima u stečajnom postupku, gde isti odgovara kao preduzetnik – dakle, svom svojom imovinom. Pored toga, isti mora da bude fakultetski obrazovan, da ima 3 godine radnog iskustva, i da, konačno, dobije licencu pošto prethodno položi stručni ispit kod Agencije za licenciranje stečajnih upravnika.

Jedna od novina u ZSP je da kod stečaja privrednih društava u kojima je pretežno društvena ili državna svojina, za stečajnog upravnika se određuje ex lege Agencija za privatizaciju – Centar za stečaj, a ukoliko se radi o stečaju banaka i osiguravajućih organizacija, Agencija za osiguranje depozita.

ZSP predviđa i mogućnost opstanka stečajnog dužnika u privrednom i pravnom prometu kroz institut reorganizacije, koji na znatno obuhvatniji način proširuje određene mere i postupke za osposobljavanje privrednog društva.

Insolventnost kao stečajni razlog

Zakon o stečajnom postupku predviđa dva moguća pravca u sprovođenju stečajnog postupka: prvi, bankrotstvo i drugi, reorganizacija privrednog društva.

Pod bankrotstvom se podrazumeva namirenje poverilaca prodajom celokupne imovine stečajnog dužnika – član 1. stav 3. ZSP, a pod reorganizacijom se podrazumeva namirenje poverilaca na način i pod uslovom određenim planom reorganizacije – čl. 1. st. 4. ZSP.

Prema članu 2. ZSP, stečajni postupak se sprovodi nad dužnikom koji je nesposoban za plaćanje, a smatra se da je isti nesposoban za plaćanje ukoliko ne može odgovoriti svojim obavezama u roku od 45 dana od dana dospelosti obaveze; ukoliko je isti potpuno obustavio svoja plaćanja u periodu od 30 dana i ukoliko je učinio verovatnim da svoje već postojeće obaveze neće moći da ispuni po dospeću takozvana preteća nesposobnost za plaćanje.

U članu 4. ZSP određeni su posebni slučajevi pokretanja stečajnog postupka, bez sprovođenja istog u slučaju da stečajni dužnik ima samo jednog poverioca, ili pak, kada je imovina stečajnog dužnika manja od visine troškova stečajnog postupka.

Zakon o stečajnom postupku u članu 6. određuje slučajeve na koje se taj Zakon ne primenjuje – stečajni postupak banaka i osiguravajućih organizacija, ili pak na koje se stečajni pos-

tupak ne sprovodi: Republika Srbija, jedinica teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, fondovi ili organizacije penzijskog, invalidskog, socijalnog i zdravstvenog osiguranja, pravnim licima čiji je osnivač ranija Državna zajednica SCG, Republika Srbija, jedinica teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, a koja se **isključivo ili pretežno finansiraju iz budžeta**.

Sudska nadležnost za sprovođenje stečajnog postupka

Pitanje stvarne nadležnosti regulisano je novim Zakonom o uređenju sudova, ali, kako se isti još uvek ne primenjuje, shodno članu 84. tog Zakona, kao i Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Republike Srbije, stvarna nadležnost za otvaranje i sprovođenje stečajnih postupaka stavljena je prema članu 15. stav 2. tačka b) Zakona o sudovima nadležnim privrednim odnosno sada trgovinskim sudovima. Trgovinski sud sprovodi postupak prinudnog poravnanja i stečaja i postupak likvidacije i sudi sve sporove koji su u toku ili nastanu povodom sprovođenja tih postupaka, bez obzira na svojstvo druge strane i bez obzira na vreme pokretanja spora.

Pitanje mesne nadležnosti regulisano je članom 8. ZSP kojim je propisano da stečajni postupak sprovodi sud na čijem području je sedište stečajnog dužnika.

Organi stečajnog postupka

Organi stečajnog postupka prema novom Zakonu o stečajnom postupku su: stečajno veće, stečajni sudija, stečajni upravnik, skupština poverilaca i odbor poverilaca.

Stečajno veće i stečajni sudija su organi stečajnog postupka iz reda sudija nadležnog trgovinskog suda koji sprovodi stečajni postupak nad dužnikom.

Stečajni upravnik

Kako je u uvodnom delu navedeno, u novom Zakonu o stečajnom postupku predviđeni su strožiji uslovi za imenovanje lica koje može biti stečajni upravnik.

Tako, u članu 14. ZSP, za stečajnog upravnika može biti imenovano lice koje je dobilo licencu za obavljanje poslova stečajnog upravnika i koje ima status privatnog preduzetnika, i koje ima tri godine radnog iskustva, kao i visoku stručnu spremu.

Po prvi put je znatno pooštrena odgovornost stečajnog upravnika, kao organa stečajnog postupka, za štetu koju nanese svojim nepažljivim i nemarnim radom, jer isti za ovu odgovara svom svojom imovinom. Pored toga, stečajnom upravniku može se oduzeti licenca, koju je dužan da obnavlja svake tri godine od dana izdavanja, u slučaju da stečajni upravnik ne obavlja poslove u skladu sa ZSP, Nacionalnim standardima za upravljanje stečajnom masom i Kodeksom etike.

Kako je ranije navedeno, u postupku sprovođenja stečaja nad pravnim licem koje je u većinskoj državnoj odn. društvenoj svojini za stečajnog upravnika se imenuje pravno lice – specijalizovana institucija i to Agencija za privatizaciju – Centar za stečaj, odn. Agencija za sanaciju i depozit banaka ukoliko se radi o stečaju banke ili osiguravajuće organizacije.

Stečajni upravnik odgovara za štetu prema članu 19. stav 1. ZSP svim učesnicima u stečajnom postupku, ako je do štete došlo **namerno ili krajnjom nepažnjom**.

Zahtev za naknadu štete zastareva u roku od 3 godine od saznanja oštećenog za štetu odn. u roku od 3 godine od pravnosnažnosti rešenja o zaključenju stečajnog postupka – tzv. subjektivni i objektivni rok.

U cilju potpunog ostvarenja pojačane uloge i odgovornosti stečajnog upravnika po novom Zakonu o stečajnom postupku, utvrđena je i obaveza stečajnog veća da razreši stečajnog upravnika ukoliko utvrdi da isti ne ispunjava svoje obaveze, ne poštuje rokove određene zakonom, postupa pristrasno u odnosu na pojedine poverioce, ili ukoliko po proteku jedne godine od ročišta za ispitivanje potraživanja, nije napravio zadovoljavajući napredak u unovče-

nju imovine koja ulazi u stečajnu masu, ili ukoliko nije osigurao imovinu za slučaj nastupanja štete posle dva upozorenja stečajnog sudije ili odbora poverilaca ili nije tražio saglasnost odn. nije postupio po dobijenoj saglasnosti u onim slučajevima gde je ZSP predviđena obavezna saglasnost odbora poverilaca.

Predlog za razrešenje stečajnog upravnika mogu dati stečajni sudija i odbor poverilaca, a stečajni upravnik se razrešava dužnosti i na lični zahtev.

Za svoj rad stečajni upravnik ima pravo na nagradu i naknadu, s tim što akontaciju nagrade i naknade troškova određuje stečajni sudija posebnim rešenjem, a konačnu visinu nagrade i naknade određuje stečajno veće u vreme zaključenja stečajnog postupka.

Redosled namirenja stečajnih poverilaca

U vreme važenja ranijeg Zakona o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, nisu postojali takozvani isplatni redovi, već su se svi poverioci proporcionalno jednako namirivali iz stečajne – deobne mase.

Nov Zakon o stečajnom postupku u članu 35. određuje redosled namirenja stečajnih poverilaca kroz četiri isplatna reda.

U prvi isplatni red spadaju potraživanja po osnovu troškova stečajnog postupka, u drugi, neisplaćene neto zarade zaposlenih za period od godinu dana pre pokretanja stečaja, a u iznosu minimalnih ličnih dohodaka, kao i obaveza za penzijsko i invalidsko osiguranje zaposlenih u periodu od dve godine, u treći, potraživanja po osnovu javnih prihoda dospelih u poslednja tri meseca pre pokretanja postupka, izuzev doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje i u četvrti, potraživanja svih ostalih poverilaca.

Izlučni i razlučni poverioci

Izlučni poverioci su oni poverioci stečajnog dužnika koji po osnovu svog svojinskog prava zahtevaju izdvajanje njihove stvari koja se nalazi u imovini – stečajnoj masi stečajnog dužnika.

Zahtev izlučnih poverilaca je dakle, stvarno-pravni.

Iz stečajne mase se mogu izlučiti samo one stvari izlučnog poverioca, koje objektivno postoje i koje se nalaze u imovini stečajnog dužnika. To znači, da ukoliko je neovlašćeno stečajni dužnik otuđio tuđu stvar, takav izlučni poverilac može da zahteva namirenje u visini protivvrednosti ove stvari, kao **stečajni poverilac**.

Za razliku od izlučnih, razlučni poverioci su oni koji imaju založno pravo ili pravo namirenja na stvarima ili pravima o kojima se vode javne knjige, registri i imaju pravo na namirenje na toj stvari ili pravu.

Dakle, razlučna prava su stvarna prava na dužnikovim stvarima i kao takva predstavljaju sredstvo obezbeđenja poverioca.

Ukoliko se radi o obezbeđenju poverioca preko nepokretne stvari stečajnog dužnika, a tada govorimo o hipoteci, a ukoliko se radi o pokretnoj stvari, govorimo o ručnoj zalozi.

Kako je u međuvremenu stupio na snagu nov Zakon o registru privrednih subjekata, u istom se Agenciji za privredne registre poverava, pored ostalog, i vođenje evidencije o zaloga-ma na pokretnim stvarima pravnih subjekata.

Pokretanje stečajnog postupka

Stečajni postupak se pokreće predlogom ovlašćenih predlagača u koje spadaju stečajni poverilac ili stečajni dužnik, nadležno javno pravobranilaštvo, nadležni javni tužilac, kao i poreska uprava.

Stečajno veće je dužno da na osnovu podnetog predloga za pokretanje stečajnog postupka, donese rešenje o pokretanju takozvanog prethodnog stečajnog postupka, izuzev u slu-

čaju iz člana 3. ZSP kada je postupak pokrenut na predlog poverioca koji u sudskom ili poreskom izvršnom postupku nije mogao namiriti svoje potraživanje. U tom slučaju, kako je rečeno, prethodni stečajni postupak se neće sprovoditi, već će se odmah pokrenuti (otvoriti) stečajni postupak.

Pokretanje (otvaranje) stečajnog postupka

Novi Zakon o stečajnom postupku, za razliku od ranije važećeg Zakona o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, ne pravi terminološku razliku između "pokretanja stečajnog postupka", kao inicijalne radnje ovlašćenog predlagača i samog "otvaranja stečajnog postupka", kao donošenja pozitivne odluke o podnetom predlogu.

Da bi se otvorio stečajni postupak nad stečajnim dužnikom, stečajno veće kao organ stečajnog postupka je u obavezi da utvrdi da li postoji stečajni razlog.

O razlozima za otvaranje stečajnog postupka bilo je ranije reči kada se govorilo o nesposobnosti plaćanja stečajnog dužnika.

Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka

Otvoreni stečajni postupak ima višestruke pravne posledice.

Tako, otvaranje stečajnog postupka ostavlja pravne posledice po status stečajnog dužnika, organe i zaposlene.

Danom otvaranja stečajnog postupka prestaju prava organa uprave i nadzornih organa dužnika, i ista prelaze na stečajnog upravnika.

Pored toga, otvaranje stečajnog postupka predstavlja razlog za otkaz ugovora o radu, s tim što je stečajni upravnik ovlašćen da zadrži određen broj zaposlenih na radu, radi potrebe vođenja stečajnog postupka, ili pak da zaposli nova lica.

Prilikom otvaranja stečajnog postupka, u nazivu stečajnog dužnika dodaje se oznaka "u stečaju", otvara se nov broj računa preko koga se vrši poslovanje dužnika, a svi ranije otvoreni računi dužnika se gase. Data punomoćja trećim licima od strane stečajnog dužnika, prestaju da važe. Stečajni poverioci, kao i razlučni poverioci mogu svoja prava da ostvare isključivo u stečajnom postupku.

Nedospela potraživanja poverilaca prema stečajnom dužniku smatraju se dospelim.

Potraživanja koja dužnik ima od svojih poverilaca dospevaju shodno ugovoru, a nenovčana potraživanja poverilaca pretvaraju se u novčana, a prava poverilaca na povremena davanja, pretvaraju se u jednokratna novčana potraživanja.

Otvorjenje stečajnog postupka proizvodi i procesno pravne posledice.

Tako, otvaranjem stečajnog postupka stečajni upravnik preuzima parnice koje je do tada vodio stečajni dužnik, a otvaranjem stečajnog postupka se protiv stečajnog dužnika, kao izvršnog dužnika, ne može dozvoliti niti sprovesti prinudno izvršenje, niti bilo koja mera u cilju namirenja potraživanja, izuzev onih koje se odnose na troškove stečajnog postupka.

Konačno, otvoreni stečajni postupak proizvodi i pravne posledice na pravne poslove stečajnog dužnika i to na jednostrane poslove, dvostrano teretne, na fiksne ugovore, na ugovore o zakupu, finansijski lizing i slično.

Pojam, obim i sastav stečajne mase

Stečajna masa predstavlja celokupnu imovinu stečajnog dužnika u zemlji i inostranstvu na dan otvaranja stečajnog postupka, kao i onu koju dužnik stekne tokom stečajnog postupka. U stečajnu masu ne ulaze izlučna i razlučna potraživanja poverilaca.

Utvrđivanje potraživanja

Da bi stečajni poverilac učestvovao u stečajnom postupku, potrebno je da shodno členu 90. ZSP prijavi potraživanje u roku od 60 dana računajući od dana objavljivanja oglasa o otvaranju stečajnog postupka. Po proteku ovog roka, stečajni upravnik je dužan da u daljnjem roku od 40 dana ispita sve podnete prijave potraživanja, izjašnjavajući se da li neku prijavu priznaje u celosti, delimično ili je osporava u celosti. Nakon toga stečajni upravnik je dužan da u daljnjem roku od 5 dana istakne listu potraživanja na oglasnoj tabli suda, a poveriocima čija su potraživanja u celosti ili delimično osporena, da dostavi obaveštenje o osporavanju potraživanja.

Za razliku od ranije važećeg Zakona o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, koji je u slučaju osporavanja potraživanja stečajnog poverioca predvideo instancionu nadležnost drugostepenog, ovde Višeg trgovinskog suda, u novom Zakonu o stečajnom postupku ostavljena je mogućnost da poverilac, zajedno sa stečajnim upravnikom ponovo pregleda prijavu potraživanja stečajnog poverioca sa priloženom dokumentacijom i da eventualno izmeni svoju odluku. U tom slučaju, stečajni upravnik je dužan da ispravi listu priznatih odnosno osporenih potraživanja.

Na ispitnom ročištu vrši se konačno utvrđivanje liste poverilaca, s tim što je stečajni sudija dužan da sačini konačnu tabelu na osnovu liste potraživanja koju je sastavio stečajni upravnik, sa svim izmenama unetim na ispitnom ročištu. Na osnovu ove tabele, stečajni sudija donosi zaključak o listi potraživanja i zaključak o osporenim potraživanjima. Ovaj zaključak se dostavlja svakom poveriocu, kao i stečajnom upravniku, a ujedno se objavljuje i na oglasnoj tabli suda.

Protiv ovog zaključka, prigovor mogu podneti kako stečajni upravnik, tako i stečajni poverilac u roku od 5 dana, s tim što je stečajno veće kao drugostepeni organ dužno da donese odluku po prigovoru u daljnjem roku od 5 dana.

Poverilac čije je potraživanje osporeno ovlašćen je da u roku od 8 dana pokrene parnicu za utvrđenje svog potraživanja, te u slučaju da uspe, i dokaže osnovanost istog, ima pravo da zahteva ispravljanje tabele u listi utvrđenih potraživanja.

Novi Zakon o stečajnom postupku po prvi put uvodi pravo da se o osporenoj prijavi potraživanja, umesto u parničnom, raspravi u arbitražnom postupku. Stečajni poverilac u tom slučaju ima dve mogućnosti: prvu, da pokrene parnični postupak u roku od 8 dana, ili drugu, da u istom roku stavi predlog za pokretanje arbitražnog postupka.

Arbitar u konkretnom slučaju može biti stečajni sudija, kao pojedinac, ili pak arbitražno veće, veće od trojica istog suda koji sprovodi stečajni postupak, zavisno od visine osporenog potraživanja. Predsednik arbitražnog veća je stečajni sudija, dok preostala dva arbitra predlažu stečajni poverilac i stečajni dužnik iz reda sudija trgovinskog suda koji sprovodi stečaj. Nakon donete odluke od strane arbitraže, nezadovoljna strana ima pravo da izjavi pravni lek – žalbu, u roku od 8 dana Višem trgovinskom sudu. Ukoliko odluka arbitra ili arbitražnog veća bude ukinuta, predmet se vraća istima na ponovni postupak.

Unovčenje i deoba stečajne mase, namirenje i zaključenje stečajnog postupka

Zakon o stečajnom postupku određuje tri načina za unovčenje celokupne imovine stečajnog dužnika i to: prvi, javno nadmetanje, drugi, javno prikupljanje ponuda i treći, neposrednom pogodbom.

Ukoliko stečajni dužnik raspolaže dragocenim metalima, mineralima, hartijama od vrednosti i drugim stvarima koji imaju berzansku odn. tržišnu cenu, u tom slučaju se radi i o četvrtom načinu unovčenja imovine stečajnog dužnika.

Pre pristupanju unovčenja imovine stečajnog dužnika, stečajni upravnik je obavezan da blagovremeno obavesti poverioce o uslovima nameravane prodaje, da bi im na ovaj način

omogućio da se o tome izjasne i eventualno ulože prigovor. Na ovaj način, poverioci imaju aktivnu ulogu u odlučivanju o unovčenju stečajne mase.

Ukoliko je odlučeno da se imovina stečajnog dužnika prodaje javnim prikupljanjem ponuda, obaveza je stečajnog upravnika da prodaju oglasi u najmanje tri visokotiražna dnevna lista u roku koji ne može biti kraći od 30 dana od dana određenog za dostavljanje ponuda. U oglasu se moraju navesti uslovi i rokovi prodaje, kao i podaci o tome gde potencijalni kupci mogu da pregledaju imovinu koja se prodaje.

Ukoliko se radi o prodaji imovine stečajnog dužnika putem neposredne pogodbe, preduslov je da je stečajni upravnik od odbora poverilaca dobio saglasnost. Razumljivo je, da ukoliko se poverioci pasivno ponašaju, zakonska je pretpostavka da su isti dali pristanak na taj način prodaje.

Ako je imovina koja se prodaje bila opterećena razlučnim pravom jednog ili više razlučnih poverilaca, iz ostvarene cene prvredno se namiruju troškovi prodaje, a iz ostatka cene razlučni poverioci čije potraživanje je bilo obezbeđeno prodatom imovinom. Stečajni upravnik je dužan da namiri razlučne poverioce u roku od 3 dana od dana kada je primio sredstva po osnovu prodaje imovine.

O svim radnjama koje je stečajni upravnik preduzeo u vezi sa prodajom imovine stečajnog dužnika, isti je u obavezi da obavesti kako stečajno veće, tako i stečajnog sudiju i odbor poverilaca u roku od 10 dana od dana izvršene prodaje.

Po prijemu obaveštenja poverioci mogu staviti prigovor samo u slučaju da se radi o prevari, pristrasnom ponašanju stečajnog upravnika, nepotpuno datom obaveštenju ili bilo koji drugi razlog iz koga proizlazi da je stečajni upravnik vodio postupak prodaje na štetu stečajne mase. Sama tvrdnja stečajnih poverilaca da je postignuta cena preniska, ne predstavlja dovoljan osnov za podnošenje prigovora.

Po isplati cene, na kupca se prenosi imovina stečajnog dužnika bez tereta.

Prodaja stečajnog dužnika kao pravnog lica ili dela stečajnog dužnika

Raniji Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji u odredbi člana 129. dozvoljavao je prodaju stečajnog dužnika kao pravnog lica.

Zakon o stečajnom postupku to reguliše u odredbi člana 112, po kojoj je predviđeno da stečajni dužnik može biti prodat kao pravno lice, ili njegovi delovi, koji predstavljaju funkcionalnu celinu, uz saglasnost odbora poverilaca.

Pre nego što se pristupi prodaji stečajnog dužnika, na bilo koji od ta dva opisana načina, stečajni upravnik je u obavezi da izvrši procenu vrednosti dužnika. Procenu vrši shodno članu 85. ZSP tako što stvari koje ulaze u stečajnu masu, popisuje i vrši njihovu procenu u visini očekivanog unovčenja. Ukoliko pak stečajni upravnik ne raspolaže dovoljnim stručnim znanjem obzirom na prirodu stečajne mase, isti kao i kod ranije važećeg ZPPSL, može da angažuje stručna lica – veštace koji će izvršiti odgovarajuću procenu.

Ukoliko je kupac kupio stečajnog dužnika kao pravno lice, isti se upisuje u registar privrednih subjekata kao jedini osnivač, te se na ovaj način vrši svojevrsna svojinska transformacija odn. privatizacija stečajnog dužnika.

Nakon prodaje stečajnog dužnika kao pravnih lica, stečajni postupak se obustavlja i isti se nastavlja prema novcu dobijenim prodajom stečajnog dužnika – prema stečajnoj masi.

Stečajna masa ima pravnu i poslovnu sposobnost, što znači da ista može biti stranka u parničnom postupku.

Deoba stečajne mase

Stečajna masa koja služi za podelu stečajnim poveriocima naziva se **deobna masa**. Nju čine, kako je ranije navedeno, novčana sredstva dužnika na dan otvaranja stečajnog postupka,

novčana sredstva dobijena za nastavljanje započelih poslova i novčana sredstva ostvarena unovčenjem stvari i prava stečajnog dužnika, kao i potraživanja stečajnog dužnika naplaćena u toku stečajnog postupka.

Stečajni upravnik je dužan da sačini nacrt rešenja za glavnu deobu deobne mase, u koji unosi konačnu listu svih potraživanja, iznos svakog potraživanja, isplatni red istog, kao i iznos stečajne mase koji će se raspodeliti stečajnim poveriocima, i predloženi procenat namirenja stečajnih poverilaca.

Nacrt za glavnu deobu stečajni upravnik je dužan da dostavi i odboru poverilaca, a isti ima obavezu da obavesti sve poverioce da se nacrt za glavnu deobu nalazi na oglasnoj tabli suda odn. u pisarnici u određenoj prostoriji trgovinskog suda.

Ukoliko po proteku roka od 15 dana od dana prijema nacrta za glavnu deobu nije bilo prigovora, stečajno veće donosi rešenje o glavnoj deobi.

Prema ranije važećem Zakonu o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, ročište za glavnu deobu je bilo obavezno ročište.

Međutim, u novom Zakonu o stečajnom postupku, sve u cilju ubrzanja postupka, ročište za glavnu deobu kao deo stečajnog postupka nije predviđeno.

Jedini slučaj održavanja ročišta za glavnu deobu jeste u slučaju izjavljivanja prigovora na nacrt za glavnu deobu, u kom slučaju, stečajno veće, nakon održanog ročišta donosi rešenje o glavnoj deobi.

Protiv rešenja o glavnoj deobi može se izjaviti pravni lek – žalba Višem trgovinskom sudu u roku od 8 dana od dana prijema rešenja.

Ukoliko je stečajni upravnik osporio u celosti ili delimično potraživanja određenih poverilaca, koji su u zakonskom i prekluzivnom roku od 8 dana pokrenuli postupak za utvrđenje potraživanja, stečajni upravnik je dužan da izvrši tzv. rezervaciju sredstava odn. izdvajanje novčanih sredstava dužnika u određenom procentu za namirenje onih poverilaca koji uspeju u parnici.

Pored glavne, Zakon o stečajnom postupku predviđa i naknadnu deobu, kojoj se pristupa zavisno od naknadnog priliva novčanih sredstava u deobnu masu. Takođe, ZSP predviđa i završnu deobu kojoj se pristupa posle završetka unovčenja celokupne stečajne mase, pod uslovom da glavnom deobom nije obuhvaćena celokupna deobna masa.

Nakon glavne, naknadne i završne deobe, stečajno veće je prema članu 122. ZSP obavezno da održi završno ročište, na kome raspravlja o završnom računu stečajnog upravnika, o konačnim zahtevima za isplatu nagrada i naknade troškova, te su poverioci ovlašćeni da podnesu prigovor na završni račun i podnete zahteve za isplatu nagrada i naknada, a ujedno, stečajno veće na ovom ročištu odlučuje o neraspoređenim delovima deobne mase.

Rešenje o završnom ročištu objavljuje se na oglasnoj tabli suda i u "Službenom glasniku RS".

Na završnom ročištu stečajno veće donosi rešenje o zaključenju stečajnog postupka, koje se takođe objavljuje na opisani način.

Reorganizacija

Kako je na početku navedeno, mogući pravac stečajnog postupka, pored bankrotstva, predstavlja i reorganizacija.

Reorganizacija zapravo predstavlja preduzimanje određenih broja mera, prema usvojenom planu reorganizacije, sve u cilju ozdravljenja insolventnog stečajnog dužnika.

U vezi s tim, u članu 128. ZSP određene su mere za realizaciju plana reorganizacije, njih 22, s tim što je ostavljena mogućnost da se predvide i ostale mere koje bi doprinele ozdravljenju stečajnog dužnika, a sa kojima se saglase stečajni poverioci.

Plan reorganizacije mogu pored stečajnog dužnika podnet i poverioci koji imaju najmanje 30% obezbeđenih potraživanja, kao i oni koji imaju najmanje 30% neobezbeđenih potraživanja, kao i oni koji su vlasnici najmanje 30% kapitala stečajnog dužnika.

Plan reorganizacije se podnosi stečajnom sudiji najkasnije u roku od 90 dana od dana pokretanja (otvaranja) stečajnog postupka, i isti se može dodatno produžiti za još 30 dana. Svako dalje produženje roka uslovljeno je saglasnošću odbora poverilaca.

Stečajni sudija je dužan da zakaže ročište za razmatranje plana reorganizacije i glasanje od strane poverilaca u roku od 20 dana od dana podnošenja plana reorganizacije.

Prema članu 132. stav 1. ZSP, pravo glasa imaju svi poverioci, i oni čija su potraživanja utvrđenja, i oni čija su potraživanja osporena. U slučaju da su potraživanja poverilaca osporena, stečajni sudija je ovlašćen da izvrši procenu visine potraživanja u svrhu glasanja.

Glasanje se vrši u okviru klase poverilaca i to razlučnih, prioriternih i neobezbeđenih potraživanja. Pored toga, postoje i dopunske klase, a u zakonu je navedeno da ako postoji više od 200 potraživanja čiji iznos ne prelazi 50.000,00 dinara, sud može da odobri formiranje takve klase.

Glasanje se vrši na ročištu, s tim što odsutni poverioci mogu da glasaju pismenim putem, dostavljajući glasačke listiće overene pečatom privrednog društva, a ukoliko se radi o fizičkim licima, potpisi takvih poverilaca moraju biti overeni kod nadležnog suda.

Smatra se da je plan reorganizacije usvojen, ako ga na propisani način prihvate sve klase, i ako je u skladu sa odredbama Zakona o stečajnom postupku.

Međutim, ukoliko stečajni poverioci ne prihvate predloženi plan reorganizacije, stečajni sudija je ovlašćen da odobri naknadni rok od 30 dana za podnošenje izmenjenog plana reorganizacije, uz ponovno zakazivanje ročišta za ispitivanje ispunjenosti uslova za usvajanje novog plana reorganizacije.

Pravne posledice usvajanja plana reorganizacije utiču na sva potraživanja i prava poverilaca i drugih lica, kao i obaveze stečajnog dužnika, jer sve mora da bude usklađeno prema uslovima iz plana reorganizacije. Usvojeni plan reorganizacije ima snagu **izvršne isprave**, te se smatra novim ugovorom za izmirenje potraživanja koja su u njemu navedena.

Nakon usvojenog plana reorganizacije, u nazivu firme briše se "u stečaju", a izvršenjem plana reorganizacije, kojim je stečajni dužnik u celosti ispunio svoju obavezu, prestaju sva potraživanja poverilaca iz stečajnog postupka. Vlasnici akcijskog kapitala stečajnog dužnika, ponovo stiču vlasnička prava na kapitalu.

Ukoliko stečajni dužnik ne postupi po odredbama usvojenog plana reorganizacije, svaki poverilac, uključujući i stečajnog upravnika, o ovome obaveštava stečajni sud, koji može stečajnom dužniku naložiti neku od mera u cilju otklanjanja nepostupanja po planu, a ukoliko stečajni dužnik ne postupi na određeni način, stečajno veće će nastaviti sa postupkom bankrotstva.

Odluku o započinjanju bankrotstva donosi stečajni sudija.

Stečaj privatnog preduzetnika

Zakon o stečajnom postupku uvodi novinu u naše stečajno zakonodavstvo i to stečaj fizičkog lica – preduzetnika, jer se shodno članu 33. stav 1. ZSP kao stečajni dužnik smatra i preduzetnik.

Osobenost stečajnog postupka nad preduzetnikom sastoji se u mogućnosti stečajnog veća da rešenjem o pokretanju stečajnog postupka ovlasti stečajnog dužnika – preduzetnika, da sam upravlja i raspolaže stečajnom masom (lična uprava), pod uslovom da se sa tim saglasi poverilac koji je pokrenuo postupak.

Ukoliko je stečajni postupak pokrenut od strane javnog tužioca, nije dozvoljena lična uprava.

U rešenju o otvaranju stečajnog postupka, određuje se i stečajni upravnik, koji ima pre svega nadzornu funkciju. Pored toga, stečajni upravnik daje kod lične uprave saglasnost na određene radnje koje preduzima preduzetnik. Davanje saglasnosti stečajnog upravnika je uslov za punovažnost radnje preduzetnika.

I u stečajnom postupku preduzetnika, stoji obaveza istog – preduzetnika, da izvrši popis imovine koja ulazi u stečajnu masu, popis poverilaca, s tim što se o tačnosti podataka može izjasniti i stečajni upravnik.

Ukoliko preduzetnik koji vrši ličnu upravu svojim postupcima ugrožava namirenje stečajnih poverilaca, stečajno veće može obustaviti ličnu upravu na predlog poverioca koji je pokrenuo stečajni postupak, samog stečajnog dužnika i stečajnog upravnika i stečajnog sudije.

Protiv rešenja kojim se odlučuje o obustavi postupka lične uprave, može se izjaviti žalba drugostepenom, Višem trgovinskom sudu.

Stečajni postupak male vrednosti

Jedna od novina koju uvodi novi Zakon o stečajnom postupku, je i stečajni postupak male vrednosti, koji se sprovodi kada je knjigovodstvena vrednost imovine stečajnog dužnika manja od 5.000.000,00 dinara.

Organi stečajnog postupka su stečajni sudija i stečajni upravnik, s tim što je članom 145. stav 5. ZSP određeno da se ne obrazuje odbor poverilaca.

Pored navedenog, stečajni sudija ima sva prava i ovlašćenja stečajnog veća, koja se, takođe, u stečajnom postupku male vrednosti ne obrazuje.

Pravni položaj stečajnog sudije u stečajnom postupku male vrednosti, je u svemu upodobljen položaju stečajnog veća u opštem stečajnom postupku.

Nezadovoljna strana odlukama stečajnog sudije, ima pravo da podnese pravni lek – žalbu Višem trgovinskom sudu u onim slučajevima kada je žalba kao pravni lek dozvoljena, kao i protiv odluka stečajnog veća u takozvanom opštem stečajnom postupku.

Stečajni postupak sa elementom inostranosti

Prema ranije važećim stečajnim propisima, pitanje stečajnog postupka sa elementom inostranosti uglavnom je posmatrano kroz odredbe međunarodnog privatnog prava.

Novi Zakon o stečajnom postupku u odredbama člana 146. – 178. ZSP uvodi stečajni postupak sa elementom inostranosti.

Osnovni cilj ovog stečajnog postupka je obezbeđivanje saradnje između sudova i drugih nadležnih organa Republike Srbije i strane države koja učestvuje u stečajnom postupku. Na ovaj način ostvaruje se veća pravna sigurnost u trgovini, investiranju, zaštiti interesa poverilaca i drugih zainteresovanih lica.

Zakon o stečajnom postupku u navedenim odredbama detaljno reguliše postupanje kako domaćeg suda, tako i svih drugih učesnika u stečajnom postupku, domaćih i stranih.

Na ovaj način, donošenjem odredbi o stečajnom postupku sa elementom inostranosti, upotpunjava se Zakon o rešavanju sukoba Zakona sa propisima drugih zemalja, koji ne sadrži izričita pravila o određivanju merodavnog prava u materiji stečaja.

Rad trgovinskih sudova Srbije i Višeg trgovinskog suda u 2006. kroz statistiku

U izveštajnom periodu koji se statistički obrađuje od 1.1.2006. do 31.12.2006. godine u svim prvostepenim trgovinskim sudovima Srbije iz prethodnog perioda preneto je u 2006. godini 1.159 predmeta. Primljeno je novih 900 predmeta, a rešeno 1.018 predmeta, tako da je ostalo nerešeno 1.041 predmet. Prosečna starost nerešenih predmeta u ovom izveštajnom periodu iznosi 1285 dana, a srednja starost nerešenih predmeta na kraju perioda iznosi 981 dan.

Prosečna starost rešenih predmeta iznosi 643 dana odn. srednja starost rešenih predmeta iznosi 115 dana.

Trgovinski sud u Beogradu u ovom izveštajnom periodu najviše je primio novih predmeta – 281, s tim što je iz prethodnog perioda preneo 562 predmeta, i ukupno rešio 396 pre-

dmeta, tako da mu je ostalo na kraju izveštajnog perioda nerešenih 447 predmeta. U ovom sudu došlo je do smanjenja broja stečajnih predmeta za 20,46% odn. priliv je savladan za 1.41.

Najmanje primljenih predmeta bilo je u Trgovinskom sudu u Leskovcu – 19, u kome je preneto 72 predmeta iz prethodnog perioda. Ukupno je ovaj sud rešio 75 predmeta, tako da je na kraju izveštajnog perioda ostalo nerešenih 15 predmeta. Ovaj sud je za 70,17% smanjio broj stečajnih predmeta u odnosu na prethodni period, pokazavši koeficijent od izuzetnih 4.00. Međutim, u ovom sudu prosečna starost rešenih predmeta iznosi 1816 dana, odn. srednja starost iznosi 1555 dana, što jasno ukazuje da je taj sud bio opterećen predmetima koji su trajali preko pet godina i više.

Na kraju izveštajnog perioda u svim trgovinskim sudovima došlo je do smanjenja broja nerešenih stečajnih predmeta za 10,18% odn. koeficijent savladavanja priliva iznosi 1.13.

Prosečna starost nerešenih predmeta u svim trgovinskim sudovima Srbije iznosi 1285 dana odn. srednja starost iznosi 981 dan.

Prosečna starost rešenih predmeta u svim trgovinskim sudovima iznosi 643 dana odn. srednja starost rešenih predmeta iznosi 115 dana.

Najveći broj rešenih predmeta u 2006. godini bio je u julu mesecu – 191 predmet, kada je postignut i izuzetni koeficijent savladavanja priliva u 5.16.

U Višem trgovinskom sudu je iz 2005. godine preneto 86 predmeta stečaja, a u 2006. godini primljeno je 737 predmeta. Rešeno je u 2006. godini 753 predmeta, tako da je u 2007. godinu preneto 70 predmeta stečajeva koji su na rešavanju (većina od njih je rešena do sačinjavanja ovog referata).

Zaključak

Na osnovu svega izloženog, kroz kratak prikaz Zakona o stečajnom postupku koji je, očigledno zaživeo i koji je znatno doprineo ubrzanju i efikasnosti rada u predmetima stečaja, nesumnjivo se može izvući zaključak da ovaj zakon predstavlja značajni doprinos u postupanju u ovoj izuzetno važnoj i osetljivoj materiji trgovinskog prava.

Zakon o stečajnom postupku znatno ubrzava postupanje svih organa stečajnog postupka, pooštava odgovornost stečajnog upravnika, prenosi na organe poverilaca – skupštinu i odbor poverilaca značajne ingerencije, uključujući i onu da se bez saglasnosti odbora poverilaca ne mogu donositi najvažnije odluke u stečaju.

Nesumnjivo je da će ovaj zakon koji je pokazao, kako je rečeno, evidentne prednosti, što se uostalom može utvrditi i iz gore navedene statistike, u narednom periodu pretrpeti određene izmene, pre svega pojašnjenja i dopune koji će ga učiniti još boljim i efikasnijim.

Ovim Zakonom obezbeđena su prava poverilaca u postupku, jer se, uostalom, kroz sprovođenje stečajnog postupka kao sistema kolektivne egzekucije, poverioci namiruju na način uređen Zakonom.

Naime, pre uvođenja takozvano APP programa za statističku obradu predmeta, koji se jedinstveno primenjuje u svim trgovinskim sudovima Srbije i Višem trgovinskom sudu, nije postojala mogućnost da se oceni koja je starosna struktura predmeta u stečaju, jer je u određenim statističkim izveštajima bio obrađivan period samo do tri godine starosti predmeta i preko tri godine.

Međutim, implementacijom ovog programa, ustanovljeno je da pojedini sudovi, primeira radi, Trgovinski sud u Leskovcu, ima na početku izveštajnog perioda u januaru 2006. godine 24,66% predmeta stečaja starijih od 10 i više godina, odn. ukupno 73 predmeta svih starosnih struktura, da bi na kraju izveštajnog perioda u decembru 2006. godine ovaj sud imao svega 15 predmeta koji nisu rešeni, što jasno ukazuje da je doslednom primenom Zakona o stečajnom postupku, uz odgovarajuće statističke izveštaje i nadzor koji inače redovno vrši Viši trgovinski sud primećeno značajno poboljšanje u materiji stečaja.

Dr Nebojša Jovanović

*Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Profesor*

BIOGRAFIJA

Ime: Nebojša Jovanović

Datum rođenja: 14. jun 1962

Zemlja: Srbija

Adresa: e-mail: nebojsa@ius.bg.ac.yu

Zvanje: Doktor pravnih nauka

Sadašnji položaj: redovan profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Obrazovanje: 1) 2002 – jednomesečno istraživanje (avgust) u oblasti saobraćajnog prava na Maks Plank institutu za privatno i međunarodno privatno pravo u Hambrugu; 2) 1996/97 - polugodišnja postdoktorska specijalizacija u oblasti berzanskog i bankarskog prava na Kvin meri i Vestfild koledžu Univerziteta u Londonu; 3) 1995 – doktorirao na temu "Pravna priroda efektnih berzi i berzanskih poslova" na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu; 4) 1992 – magistrirao na temu "Ugovorna odgovornost rečnog prevozioca robe" na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu; 5) 1986 – diplomirao pravo na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu

Stručno iskustvo: 1) septembar 2006 – stalni stručni saradnik u Komisiji za zaštitu konkurencije Srbije; 2) april 2006 - redovan profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu na predmetima trgovinsko i saobraćajno pravo; 3) 2001 – vanredan profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu na predmetima trgovinsko i saobraćajno pravo; 4) 1996 – docent na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu na predmetima trgovinsko i saobraćajno pravo; 5) 1992 – asistent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu na predmetima trgovinsko i saobraćajno pravo; 6) 1989 – asistent pripravnika Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu na predmetima trgovinsko i saobraćajno pravo; 7) 1987 – položen pravosudni ispit pred komisijom Ministarstva pravde u Beogradu; 8) oktobar 1986-mart 1987 – advokatski pripravnik kod oca Đure u Kovinu

Projekti: 1) 2006 - učešće u pisanju nacrta zakona o privatizaciji javnih preduzeća za Ministarstvo privrede Srbije; 2) 2005 – izrada nacrta zakona o elektronskom poslovanju za Ministarstvo trgovine Srbije; 3) 2003/04 – učešće u izradi nacrta zakona o zaštiti konkurencije za Ministarstvo trgovine Srbije (usvojen 2004); 4) 2004 - glavni stručnjak u projektu savetovanja Agencije za privatizaciju Srbije u pitanjima preuzimanja; 5) 2003 – učešće u izradi nacrta zakona o privrednim društvima (usvojen 2004); 6) povremeni stručni saradnik u projektu EU u oblasti protivmonopolskog prava radi usklađivanja srpskog prava sa pravom EU; 7) 2003 - pisanje, kao vođa stručne grupe, nacrta zakona o trgovini (utvrđen kao predlog); 8) 2000 – pisanje stručne analize za Svetsku banku, stanja zakonodavstva u oblasti berzanskog prava, trgovinskog prava, privatizacije, bankarskog prava i stranih ulaganja; 9) 1998 – pisanje nacrta zbornika poslovnog trgovaca hartijama za Udruženje berzi i berzanskih posrednika; 10) 1996 - učešće u pisanju odrednica za Enciklopediju građanskog prava i Opštu pravnu enciklopediju (još neobjavljena) u oblasti trgovinskog, berzanskog, bankarskog i saobraćajnog prava; 11) 1996 – učešće u

izradi nacrtu zakona o finansijskom tržištu za Savezno ministarstvo finansija SR Jugoslavije, 12) 1996 - učešće u pisanju nacrtu zakona o svojojinskoj transformaciji iz 1997

Radovi:

Knjige

- 1) Praktikum za trgovinsko pravo, Dosije Beograd, 463 str., 1999;
- 2) Emisija vrednosnih papira (pravna razmatranja), Privredni pregled, Beograd, 398 s., 2001;
- 3) 3) Transport Law of Serbia and Montenegro, The Hague, Kluwer Law International, 398 pages, 2005;
- 4) Priručnik za stečajne upravnike (koautor i kourednik), Intemeks, Beograd, 2006;

Članci – više od 60 članaka objavljenih u istaknutim srpskim pravnim časopisima (Pravo i privreda, Pravni život, Anali pravnog fakulteta u Beogradu) u oblasti kompanijskog, trgovinskog, berzanskog, saobraćajnog i stečajnog prava

Posebne oblasti interesovanja: berzansko, poslovno, bankarsko, saobraćajno i stečajno pravo

Jezici: tečno govori, piše i čita engleski, a početno znanje francuskog

Ostale sposobnosti: daktilografija; opšte znanje upotrebe računara (Windows, Windows Word, Power Point)

PREDRASUDE O STEČAJNOJ REORGANIZACIJI U SRBIJI⁶

Referat se bavi predrasudama u shvatanju pojma stečajne reorganizacije u pravu Srbije i njihovim otklanjanjem. U cilju što ispravnijeg tumačenja pravnog režima reorganizacije u praksi, najpre se iznosi uobičajeno shvatanje reorganizacije, a zatim se ukazuje na njegove greške u poređenju sa važećim pravilima o njoj. Ukazuje se da je uzrok predrasuda naviknutost naših stručnjaka na institut prinudnog poravnanja, koji se kod nas dugo primenjivao, a čiju ulogu je u stečaju zauzela reorganizacija. U referatu se daje i novo shvatanje reorganizacije, koje je u skladu sa važećim pravnim režimom kod nas. Pisac je rad zasnovao na srpskom i na uporednom pravu, nastojeći da utvrdi "zemlju porekla" srpskog režima reorganizacije. U zaključku se daje ocena valjanosti shvatanja reorganizacije u važećem srpskom pravu.

Ključne reči: reorganizacija, stečaj, bankrot.

Uvod - Srbija je nedavno uvela u svoj stečajnopravni sistem reorganizaciju (eng. *reorganisation*, fr. *redressement*), kao nov pravni institut. To je učinjeno Zakonom o stečajnom postupku iz 2004. godine (dalje: Zakon o stečaju), čime je zamenila dotadašnji institut prinudnog poravnanja.⁷ Time je "uvezla" još jedan u nizu instituta anglosaksonskog prava, koji naliči prinudnom poravnanju preuzetog iz ranijeg nemačkog prava. Ta sličnost je stvorila u našoj stručnoj javnosti pojednostavljeno shvatanje da je reorganizacija, u stvari, samo "prošireno" prinudno poravnanje. To znači da je ona prinudno poravnanje, u kojem su zakonom insolventom dužniku dopuštene veće (šire) mogućnosti nagodbe sa poveriocima oko namirenja njihovih tražbina, nego što je to ranije bio slučaj u "klasičnom" (užem) prinudnom poravnanju. U svemu ostalom, po ovom shvatanju, ovi instituti su isti (zaključenje, sudsko odobrenje, posledice, ukidanje). Time je stvoren niz predrasuda o pojmu reorganizacije, koje su naročito podstaknute nizom nejasnosti Zakona o stečaju u vezi sa njom. Zbog toga bi trebalo da se te predrasude razmotre, da bi se videlo da li su tačne.

Stečajna i vanstečajna reorganizacija – Privredna reorganizacija je, u najširem značenju, skup radnji preuređivanja privrednog subjekta (privrednog društva ili preduzetnika), radi prilagođavanja promenjenim okolnostima u njegovom poslovanju ili na tržištu.⁸ Zavisno od solventnosti privrednog subjekta, razlikuje se stečajna i vanstečajna reorganizacija.

Vanstečajna reorganizacija je svaka bitna promena solventnog poslovnog subjekta, učinjena u cilju poboljšanja njegovog poslovanja, a koja ima trajne posledice po njegov položaj, imovinu, organizaciju ili poslovanje. U ovu vrstu reorganizacije spadaju statusna promena (pripajanje, spajanje, deoba i odvajanje privrednog društva), promena oblika (npr. pretvaranje akcionarskog u neakcionarski oblik društva), promena veličine (povećanje ili smanjenje) ili strukture kapitala (preuzimanje kontrole), promena vrste i strukture organa društva, otvaranje i zatvaranje privrednog društva, promena poslovnog imena, sedišta ili delatnosti, kao i brojni drugi primeri promena "zdravog" privrednog subjekta. Ona se zasniva na njegovoj volji i sprovodi se po opštim pravilima kompanijskog prava. Iako se Zakonom o privrednim društvima Srbije iz 2004. g., kao našim glavnim izvorom kompanijskog prava, reorganizacijom smatra samo statusna promena i promena oblika privrednog društva (tzv. "reorganizacija u užem smislu"), on sadrži

⁶ Referat se objavljuje u okviru projekta "Razvoj pravnog sistema Srbije i harmonizacija s pravom EU (pravni, ekonomski, politički i sociološki aspekti)" Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu (nap. aut.).

⁷ Sl. gl. RS, 84/04 (dalje u fusnogama: ZSP).

⁸ Zbog toga se u hrvatskom dijalektu srpskog jezika ona zove preustroj. V. Stečajni zakon Hrvatske (dalje u fusnotama: ZHRV) iz 1996. g., čl. 1.

pravila i za većinu drugih slučajeva vanstečajne reorganizacije ne samo privrednog društva, već i preduzetnika.⁹

Za razliku od vanstečajne, stečajna reorganizacija se preduzima u stečaju. Ona je promena insolventnog privrednog subjekta, učinjena radi omogućavanja što povoljnijeg namirenja njegovih poverilaca. Otuda postoje četiri ključne razlike od vanstečajne reorganizacije. Prvo, ona se sprovodi prema insolventnom privrednom subjektu, a ne prema solventnom. Drugo, ne zasniva se isključivo na volji "bolesnog" privrednog subjekta (dužnika), već prvenstveno na volji njegovih poverilaca. Treće, njen cilj je što povoljnije namirenje poverilaca subjekta reorganizacije (insolventnog dužnika), a ne poboljšanje njegovog poslovanja. I četvrto, ona se sprovodi u sudskom postupku, za razliku od vanstečajne reorganizacije, u kojoj sud nema ulogu, osim u slučaju spora.

Suština (sadržina) stečajne reorganizacije je u preduzimanju mera (radnji), kojim se poveriocima, uz njihov pristanak, omogućava povoljnije namirenje tražbina od insolventnog dužnika, nego rasprodajom njegove imovine u bankrotstvu. Mera koje mogu da se preuzmu u vanstečajnoj reorganizaciji mogu da se preduzmu i u stečajnoj, ali samo uz pristanak poverilaca i suda. Suština reorganizacije je ista, ako ne u svim pravnim sistemima, onda u bar u anglosaksonskim sistemima iz kojih vodi poreklo. Zbog toga treba proveriti da li se reorganizacija ispravno shvata u srpskom pravu.

Pojednostavljeno (uobičajeno) shvatanje – Zakon o stečaju ne sadrži jasnu definiciju reorganizacije. On samo navodi da su bankrotstvo i reorganizacija dve vrste stečaja (čl. 1). Pri tome, reorganizaciju definiše njenom ključnom razlikom u odnosu na bankrotstvo. Po njemu je reorganizacija "namirenje poverilaca na način i pod uslovima određenim planom reorganizacije", dok je bankrotstvo "namirenje poverilaca prodajom celokupne imovine stečajnog dužnika". Iz toga se zaključuje da je reorganizacija namirenje poverilaca stečajnog dužnika bilo kojim sredstvom, osim putem unovčavanja (prodaje) cele njegove imovine, jer tad mora da se sprovede bankrotstvo. Time se ukazuje da su tri bitna sastojka reorganizacije njen cilj (namirenje poverilaca), sredstvo namirenja (svako sredstvo koje nije unovčavanje cele imovine dužnika) i osnov (plan). Takva zakonska definicija je pojednostavljena, jer se iz nje ne vide ostali bitni sastojci reorganizacije, koji su nužni da bi se sproveda, a koji proističu iz zakonskih pravila koja je uređuju (razlog preduzimanja, pristanak učesnika, postupak i dejstvo). Kako se takvim zakonskim pojednostavljenjem može da stvori zablude o pravoj suštini reorganizacije, javile su brojne naučne definicije, kojim se pokušava da obuhvate svi njeni bitni sastojci.

Većina naučnih definicija, bez obzira na manje razlike, mogu da se svedu na jednu uobičajenu. Ona glasi da je reorganizacija sudski odobreni ugovor insolventnog dužnika i njegovih poverilaca, kojim se dužniku čine ustupci radi njegovog ekonomskog oporavka (opstanka) i što povoljnijeg namirenja poverilaca.¹⁰ U stvari, većina autora se uzdržava od davanja definicije reorganizacije, te daju njeno opisno određenje, navodeći da joj je cilj opstanak stečajnog dužnika, umesto prestanka u bankrotstvu, pri čemu definišu samo plan reorganizacije (stečajni plan).¹¹ Tako postupaju i mnogi zakoni, kao što je hrvatski Stečajni zakon iz 1996. g. (čl. 2), Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske iz 2002. g. (čl. 2) i Zakon o stečaju Britanije iz 1986. g (section 1, 2).

⁹ Zakon o privrednim društvima RS (dalje u fusnotama: ZPD; Sl. gl. RS, 125/04), čl. 377.

¹⁰ I pisac ovog referata je dobrim delom prihvatao uobičajeno shvatanje, jer je reorganizaciju definisao u jednom radu kao "ukupnost mera koje se preduzimaju prema insolventnom dužniku na osnovu sudski zaključenog ugovora njegovih poverilaca radi ekonomskog oporavka dužnika i isplate dugova". V. *Priručnik za stečajne upravnike* (koautorstvo), Intermeks, Beograd, 2006, s. 144.

¹¹ Velimirović Mihajlo, *Stečajno pravo*, Simbol, Novi Sad, 2004, s. 187-189; Vasiljević Mirko, *Kompanijsko pravo*, Pravni fakultetu Univerziteta u Beogradu, 2006, s. 487; Maraković-Bajalović Dijana, *Privredne organizacije*, Pravni fakultet u Istočnom Sarajevu, 2005, s. 448, 449; Slijepčević Dragiša, Spasić Slobodan, *Komentar Zakona o stečajnom postupku*, Ces Mecon, Beograd, 2006, s. 452, 472; Mestre Jacques, *Droit commercial*, L.G.D.J., Paris, c. 695, 700.

Uobičajeno shvatanje reorganizacije, u stvari, ukazuje na ono što je ona najčešće u praksi. Ona tu najčešće sadrži tri bitna sastojka. Prvo, najčešće se zasniva na ugovoru insolventnog dužnika sa većinskim poveriocima. Drugo, njom se dužniku pruža mogućnost da se ekonomski oporavi i izbegne prestanak bankrotstvom. I treće, njom poverioci postižu povoljnije namirenje tražbina nego da insolventnog dužnika ugase rasprodajom u bankrotstvu. Kad se kaže da su to sastojci reorganizacije, koji su najčešći u praksi, znači da nisu uvek sadržani u njoj. Otuda se javlja pitanje da li je uobičajeno shvatanje reorganizacije i pravno valjano, a to znači da li odgovara doslednosti pravne logike, koja ne trpi bitne izuzetke. Osim toga, treba naročito da se proverí da li uobičajeno shvatanje reorganizacije odgovara našem važećem stečajnom pravu.

Poređenje sa prinudnim poravnanjem – Uobičajeno shvatanje reorganizacije vodi poreklo iz prinudnog poravnanja, koje je zamenilo u stečaju. Prinudno poravnanje se shvatalo kao sudski odobren ugovor insolventnog dužnika i njegovih većinskih poverilaca, uz obavezivanje i nesaglasnih poverilaca, čime se dužniku delimično otpuštaju dugovi ili se odlaže njihova isplata, tako da usled toga opstaje kao pravni subjekt.¹² Ono se obavezno zaključivalo uz odobrenje suda u sudskom postupku, bilo u stečaju ili van njega. Sud je bio dužan da pokuša prinudno poravnanje u prethodnom stečajnom postupku. Njegovo uspešno zaključenje sprečavalo je otvaranje stečaja ili ga je obustavljalo, ako je već bio pokrenut. Moglo je da ima samo jednu od tri zakonom alternativno predviđene sadržine: 1) otpust do 50% dugova uz isplatu za godinu dana, 2) otpust do 60% dugova uz isplatu do dve godine ili 3) potpunu isplatu dugova u roku od tri godine od dana sudskog odobrenja. Ovakvo zakonsko ograničenje slobode volje dužnika i poverilaca imalo je trojak cilj: 1) zaštita dužnika od preteranih zahteva poverilaca, 2) zaštita poverilaca od ucene moćnog dužnika (npr. velikog javnog preduzeća) i sudske samovolje i 3) zaštita nesaglasne manjine poverilaca od nesavesnosti većinskih poverilaca. Zaključivalo se saglasnošću tri ključna učesnika stečaja, a to je insolventni dužnik, poverioci, i to oni sa većinskim učešćem u ukupnim tražbinama prema dužniku, i sud. Obavezivalo je, kao izvršna isprava, dužnika i sve poverioce, pa i one koji ga nisu prihvatili, ili uopšte nisu učestvovali u postupku.¹³

Ako se reorganizacija uporedi sa prinudnim poravnanjem, uočavaju se brojne sličnosti, ali i razlike.

Sličnosti su sledeće: 1) ona se zasniva na ugovoru ("planu"), koji se zaključuje u sudskom postupku; 2) plan treba da bude izglasan propisanom većinom glasova poverilaca; 3) planom se najčešće dužnik ostavlja u "životu", uz olakšavanje isplate dugova; 4) zaključenjem reorganizacije obustavlja se stečaj; 5) ako su dugovi dužniku potpuno ili delimično otpušteni, dužnik ih se oslobađa, jer prestaju da budu utuživi; 6) plan reorganizacije ima snagu izvršne isprave i obavezuje i nesaglasne poverioce, ako je izglasan propisanom većinom (dejstvo *erga omnes*); 7) neizglasavanje prinudnog poravnanja ili neispunjenje obaveza iz njega izaziva prestanak dužnika u stečaju (bankrotstvu). Zbog ovih sličnosti ne čudi što se u uobičajenom shvatanju reorganizacija gotovo poistovećuje sa prinudnim poravnanjem.

Razlike su, međutim, brojne i vrlo bitne, tako da teško može da se tvrdi da je reorganizacija samo šire prinudno poravnanje. Navešće se samo najbitnije razlike.

Prvo, sadržina reorganizacije nije unapred zakonom ograničena alternativnim mogućnostima, koje se svode na otpust duga ili odlaganje njegove isplate. Naprotiv, poverioci su slobodni da preduzmu gotovo svaku meru, koja je u skladu sa zakonom, kako bi što povoljnije namirili svoje tražbine od dužnika. Zakon o stečaju nabroja 21 meru reorganizacije, i to samo primera radi (čl. 128). Otuda poverioci mogu da odluče da reorganizuju dužnika i drugim merama ili da izmene nabrojane mere, kako bi ih što više prilagodili okolnostima insolventnosti njihovog dužnika. Zbog toga je reorganizacija mnogo širi institut od prinudnog poravnanja, koji ne "robuje" za-

¹² Slično Jankovec Ivica, *Privredno pravo*, Službeni list SRJ, Beograd, 1999, s. 201.

¹³ Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji SFRJ iz 1989. g. (Sl. I. SFRJ 84/89; Sl. I. SRJ, 37/93, 28/96), čl. 13-52, 79.

konskim šablonima, nego se prilagođava potrebama učesnika stečaja u svakom pojedinom slučaju.

Drugo, dok je uspešno zaključenje prinudnog poravnanja uvek vodilo opstanku dužnika, izglasavanje plana reorganizacije to ne mora da znači. Reorganizacijom se dužnik održava u životu, samo ako tako poverioci odluče, a tako će da odluče samo ako ocene da njegovim opstankom dobijaju povoljnije namirenje svojih tražbina nego bankrotstvom.¹⁴ Međutim, oni ne moraju da izglasaju plan reorganizacije, kojim se dužnik ekonomski oporavlja (sanira). Pored sanacije, kao prvog i osnovnog cilja (tzv. *sanaciona* reorganizacija), reorganizacija može da ima još dva cilja. Drugi cilj je da se dužnik ukine kao pravni subjekt, ali da opstane kao ekonomski subjekt. Tad se u reorganizaciji sprovodi njegova likvidacija, ali se njegova imovina i poslovanje (uključujući i potrebne zaposlene) prenose na jednog ili više drugih pravnih subjekata (npr. na druga privredna društva), kao sticaocce. Sticaoci dužnika, kao ekonomskog subjekta, isplaćuju poveriocima njegove dugove, kako je to predviđeno planom reorganizacije (potpuno ili delimično, jednokratno ili višekratno). Ovakva reorganizacija se zove *preosna* reorganizacija i može da se sprovede kroz spajanje, pripajanje ili podelu stečajnog dužnika, ili putem prodaje njegove imovine uz kupčevo preuzimanje duga, ako ga ne plaća odmah.¹⁵ Treći je cilj da se dužnik ukine i kao pravni i kao ekonomski subjekt. I ovo pravo poverioci imaju, ako izglasaju takav plan reorganizacije, a sud na njega pristane. Iako Zakon o stečaju nigde ne pominje da se reorganizacijom dužnik može da ugasi, on to ne zabranjuje. U tom smislu, u okviru nabiranja mera reorganizacije, Zakon ovlašćuje poverioce posebno da odluče da podele imovinu dužnika između sebe radi namirenja svojih tražbina u naturi, ili da jedan deo prodaju, a drugi da podele između sebe, srazmerno svojim tražbinama (čl. 128, st. 1, t. 2, 17, 20).¹⁶ Otuda za pravno gašenje insolventnog dužnika u stečaju nije nužno sprovođenje postupka bankrotstva, nego to može da bude učinjeno i u reorganizaciji, zbog čega se tada ona naziva *likvidacionom*. Poverioci se odlučuju za nju kad ocene da im je to jednostavniji, jeftiniji i delotvorniji način namirenja tražbina i okončanja stečaja nego unovčavanjem imovine u postupku bankrotstva.

Treće, u prinudnom poravnanju su svi poverioci smatrani jedinstvenom grupacijom, bez obzira na različitosti priroda njihovih tražbina (npr. prirodne i novčane, poslovne i javne - porezi i druge dažbine), obezbeđenosti (npr. neobezbeđene i obezbeđene - založne, garantovane), veličine (male i velike), poreklo (npr. iz radnog odnosa, kupoprodaje, štete), imaoce (fizička i pravna lica, zaposleni, laici i trgovci, banke, osiguravajuća društva, kompanije, država, javni fondovi) i druge različitosti u interesima poverilaca u stečaju. Otuda se usvajalo njihovom propisanom većinom glasova, u kojim je jedna grupa poverilaca mogla da nadglasa drugu, sa čijim su interesima je sukobljena. U reorganizaciji je takva mogućnost isključena ili, bar, bitno umanjena. Tu se poverioci razvrstavaju u klase prema srodnosti svojih tražbina, a plan reorganizacije mora da bude usvojen u svakoj klasi glasovima poverilaca sa većinskim učešćem u ukupnim tražbinama te klase prema dužniku. Klasa čije tražbine prema planu treba potpuno da se namire, ne glasa, jer se smatra da ga je usvojila.¹⁷

¹⁴ Morse Geoffrey, *Company Law*, Sweet & Maxwell, London, 1995, c. 696.

¹⁵ Mestre J., *op. cit.*, c. 750; Michel Fromont, *Droit allemand des affaires*, Montchrestien, 2001, c. 297; Marković-Bajalović D., *op. cit.*, c. 449; Slijepčević, Spasić, *op. cit.*, c. 457; Velimirović M., *op. cit.*, c. 206, 207.

¹⁶ Jedino što se suprotstavljanja ovoj logici u Zakonu je pravilo da se nakon usvajanja plana reorganizacije briše oznaka "u stečaju" iz poslovnog imena stečajnog dužnika, što bi moglo da se protumači, kao da dužnik mora da opstane (čl. 133. st. 6). No, ta se odredba kosi sa nizom drugih odredaba o reorganizaciji, te se čini besmislenom. Naime, Zakon ni jednom drugom odredbom ne uređuje šta se dešava sa stečajnim postupkom u slučaju usvajanja plana reorganizacije, a svakako je trebalo da se predvidi da se taj postupak obustavlja. Jedna od posledica obustave, trebalo bi da bude i brisanje oznake "u stečaju". Međutim, ta oznaka se briše i kad dužnik prestane bilo samo pravno (npr. pripajanjem drugom subjektu) ili i ekonomski (npr. likvidacijom zbog deobe imovine među poveriocima).

¹⁷ ZSP, čl. 132.

Četvrto, pokušaj reorganizacije nije obavezan u prethodnom postupku, kao što je to bio slučaj sa prinudnim poravnanjem. Ipak, na prvom poverilačkom ročištu poverioci su obavezni da se izjasne o daljem toku stečajnog postupka, nakon razmatranja izveštaja o ekonomsko-finansijskom položaju dužnika. Ako se na tom ročištu predloži da stečajni dužnik bankrotira, a za taj predlog ne glasaju poverioci sa više od 70% učešća u ukupnim tržištinama prema dužniku, stečajno veće rešenjem o pokretanju stečajnog postupka (tj. o "otvaranju stečaja") nalaže stečajnom upravniku da sačini plan reorganizacije. Ako predlog bude izglasan tom većinom glasova, veće rešenjem pokreće postupak bankrotstva, bez pokušaja reorganizacije.¹⁸ Otuda, od volje poverilaca zavisi da li će u stečaju da se pokuša reorganizacija, ili će se odmah preći na unovčavanje imovine dužnika u bankrotstvu. To znači da zakon više ne naređuje sudu da u prethodnom postupku najpre pokuša prinudno poravnanje, pa ako ono ne uspe, da nastavi stečaj unovčavanjem imovine dužnika.

Peto, sud ne mora reorganizaciju izričito da odobri posebnim rešenjem, ako poverioci u svim klasama izglasaju njen plan, kao što je to bio slučaj sa prinudnim poravnanjem. Dovoljna je i njegova *prečutna saglasnost* sa voljom poverilaca, što znači da je dovoljno ne donese rešenje kojim izglašani plan odbija (zabranjuje).¹⁹ Zakon o stečaju ni jednom svojom odredbom ne zahteva od suda (veća ili sudije) da "proglaš" (odobri) plan reorganizacije, koji su usvojili poverioci. Samo jednom odredbom Zakon zahteva saglasnost suda u vezi sa reorganizacijom, a to je saglasnost stečajnog sudije sa *nacrtom* njenog plana.²⁰ Otuda je za njegovu izvršnost dovoljno da ga sudija potvrdi svojim pečatom i potpisom (tzv. klauzula pravnosnažnosti ili izvršnosti).

Šesto, dok je prinudno poravnanje moglo da se zaključi i u posebnom sudskom postupku, van stečaja, reorganizacija je dopuštena samo u okviru stečajnog postupka. To ne znači da je insolventnom dužniku zabranjeno da se van stečaja poravna sa svojim poveriocima, i time izbegne stečaj. To samo znači da većinski poverioci van stečaja ne mogu da nametnu svoju volju manjini nesaglasnih poverilaca, uz saglasnost dužnika, kako je to moglo u vanstečajnom prinudnom poravnanju do Zakona o stečaju.

Sedmo, postupak na ročištima za prinudno poravnanje i ključne odluke u tom postupku (o njegovom pokretanju i o odobrenju poravnanja) donosilo je sudsko veće od troje sudija. Postupak reorganizacije isključivo vodi *stečajni sudija*, uključujući i ročište za ispitivanje tražbina poverilaca, za raspravljanje o nacrtu plana i za glasanje o planu. Stečajni sudija ne donosi nikakva rešenja u reorganizaciji, osim kad, zbog nezakonitosti, odbija njen plan, koji su usvojili poverioci. Stečajno veće odlučuje samo u drugom stepenu po pravnim lekovima stranaka protiv odluka stečajnog sudije.

Napomena – U praksi se dešavalo da dužnik zlonamerno ospori očigledno osnovanu tražbinu poveriocu, često najvećem (npr. banci), znajući da neće da glasa za njegov predlog prinudnog poravnanja. Tada je sud upućivao takvog poverioca na parnicu, usled čega ovoj nije imao pravo glasa, te je prinudno poravnanje, često usvajano voljom manjinskih poverilaca. U reorganizaciji je mogućnost zloupotrebe prava na osporavanje dužnika bitno umanjena, jer stečajni sudija može da dopusti i poveriocu osporenog potraživanja da glasa, dajući mu glasačku snagu prema svojoj proceni visine njegove tražbine (ZSP, čl. 132, st. 1).

¹⁸ ZSP, čl. 23.

Napomena – Prethodni stečajni postupak traje najviše 30 dana od dana kad je sud primio predlog za pokretanje stečajnog postupka. Sud je dužan da donese rešenje o pokretanju prethodnog postupka u roku od tri dana od dana kad je primio predlog za pokretanje stečajnog postupka. Prvo poverilačko ročište zakazuje stečajni sudija u roku od tri dana od prijema početnog stečajnog bilansa, a najkasnije u roku od 40 dana od pokretanja stečajnog postupka (ZSP, čl. 23, 45, 53.). Nije jasno da li se rok od 40 dana za održavanje prvog poverilačkog ročišta računa od pokretanja prethodnog ili glavnog stečajnog postupka, jer to zakon ne određuje. Verovatno se računa od pokretanja glavnog postupka (otvaranja stečaja), jer na njemu poverioci treba da razmotre početni stečajni bilans, koji sačinjava stečajni upravnik, a ovaj se redovno imenuje rešenjem o pokretanju glavnog postupka.

¹⁹ ZSP, čl. 132. Slično Slijepčević, Spasić, *op. cit.*, s. 467, 468; suprotno, Velimirović M., *op. cit.*, c. 195-196.

²⁰ ZSP, čl. 12, st. 1, t. 4.

Sadržina (mere) reorganizacije – Novina koja se reorganizacijom unosi u naš stečaj-nopravni sistem, najbolje se ispoljava kroz njenu sadržinu, a to su mere koje se mogu preduzmati prema dužniku, ako budu predviđene planom reorganizacije. Pri tome, može da se preduzme samo jedna mera, ili više njih u odgovarajućoj kombinaciji, kako bi se postiglo što povoljnije namirenje tražbina od dužnika. Zavisno od posledica koje primena mera izaziva po dužnika ili poverioce, moguće je da se podele u više grupa.

Prvo, moguće su mere *štednje* u dužniku. To su mere, kojim se dužnik prinuđava na sniženje svojih rashoda, kako bi mu ih prihodi premašili, čime bi iz viška (dobiti) isplatio dugove poveriocima. U njih spadaju sledeće mere: 1) zatvaranja dužnikovih neprofitabilnih pogona i ukidanje neisplativih delatnosti (poslova), 2) raskid ili izmena ugovora koji su po dužnika opterećujući ili nepovoljni, a naročito zakupa,²¹ 3) osporavanje pravno nevaljanih potraživanja prema dužniku,²² 4) otpuštanje zaposlenih, 5) poništaj hartija od vrednosti, čiji je dužnik izdavalac. Pored zakonom nabrojanih mera, planom reorganizacije mogu da se predvide i druge mere štednje.²³

Druge su mere *poboljšanja poslovanja* dužnika. U njih spadaju naročito: 1) prodaja imovine iz stečajne mase, sa ili bez zaloge, 2) promena delatnosti dužnika (npr. uvođenje novih i profitabilnijih poslova), 3) odlaganje isplate dugova ili pretvaranje jednokratnih u višekratne dugove, 4) uzimanje kredita, 5) pribavljanje investicije, uključujući i izdavanjem hartija od vrednosti, 6) namirenje ili pribavljanje obezbeđenja dužnikovih tražbina prema trećim licima, 7) ostvarenje dužnikovog založnog prava ili njegova izmena. Njima se dužniku omogućava sticanje većih prihoda i dobitno poslovanje, čime stiče sredstva za isplatu svojih dugova.²⁴

Treće su mere *namirenja ili obezbeđenja tražbina* poveriocima. To su naročito: 1) prodaja cele ili dela imovine dužnika, 2) prenos (ustupanje) cele ili delova imovine dužnika na poverioce radi namirenja njihovih tražbina, 3) pretvaranje tražbine poverioca u učešće u dužnikovom kapitalu,²⁵ 4) pružanje obezbeđenja za tražbine poverilaca, a naročito pretvaranje neobezbeđenih zajmova u obezbeđene i davanje u zalogu poveriocu dužnikove neopterećene imovine, 5) namirenje dospelih tražbina poveriocima, 6) namirenje na osnovu zaloge ili drugog sredstva obezbeđenja (npr. od jemca ili garanta).²⁶

Četvrtom grupom mera se pruža *pomoć* dužniku. U nju naročito spadaju: 1) ostavljanje dužniku cele ili dela imovine iz stečajne mase, 2) pristanak na raskid ugovora koji su nepovoljni po dužnika, 3) odlaganje ispunjenja dugova, 4) oprost (otпуст) dugova, 5) izmena rokova dospelosti, kamatnih stopa i ublažavanje drugih uslova zajmova dužniku ili sredstava obezbeđenja njegovih dugova.²⁷

Najzad, pete su *statusnopravne* i organizacione mere. Njima se menja položaj, struktura i organizacija dužnika, kako bi se obezbedilo njegovo efikasnije poslovanje, ostvarenje drugih mera i kontrola dužnika od poverioca. U njih spadaju, recimo: 1) izmene i dopune dužnikovih statuta i drugih opštih akata, ako je on privredno društvo, 2) statusne promene dužnika (spaja-

²¹ *Napomena* - ZSP upotrebljava izraz "opterećenih ... ugovora", što je verovatno omaška u njegovom pisanju, jer ugovor nije lice da bude nečim "opterećen" (čl. 128, st. 1, t. 4).

²² *Napomena* – ZSP upotrebljava izraz osporavanje i poništenje potraživanja, koja nisu pravno valjana (čl. 128, st. 1. t. 14). Skreće se pažnja da naše pravo poznaje samo poništaj ugovora, kao način njegovog prestanka, čime se gasi i potraživanje koje je iz njega nastalo. Otuda se potraživanje može samo da ospori, a ne i da se poništi.

²³ ZSP, čl. 128, st. 1. t. 3, 4, 14, 16, 21.

²⁴ ZSP, čl. 128, st. 1. t. 2, 4, 5, 8, 12, 13, 21.

²⁵ *Napomena* – U slučajevima ustupanja imovine dužnika poveriocima i pretvaranja tražbina prema dužniku u učešće poverilaca u njegov kapital radi se o obligacionopavnom institutu zamene ispunjenja, kao načina prestanka obligacija.

²⁶ ZSP, čl. 128, st. 1. t. 2, 8, 9, 10, 11, 15.

²⁷ ZSP, čl. 128, st. 1. t. 4-7.

nje, pripajanje, deoba), 3) promena organizacionog oblika dužnika, kao privrednog društva, 4) prenos dela ili cele imovine dužnika na jednog ili više postojećih ili novih subjekata.²⁸

Posebna mera mogla bi da bude pojačana *kontrola* dužnika od poverilaca. Ona nije zakonom nabrojana, ali svakako da nije ni zabranjena. Naprotiv, sam Zakon o stečaju izričito kaže da vlasnici stečajnog dužnika *ponovo stiču* vlasnička prava nad njegovim kapitalom tek potpunim izvršenjem obaveza dužnika utvrđenih planom reorganizacije (čl. 137). To znači da su do tada u dužniku "razvlašćeni", te da poverioci mogu da upravljaju dužnikom, kako bi obezbedili da se plan dosledno izvrši. Poverioci mogu da preuzmu kontrolu naročito u slučaju kad plan reorganizacije nije predložio dužnik ili mu je bio protivan, ali je ipak usvojen. Poverilačka kontrola bi mogla da bude statusnopravna, u smislu da predstavnici poverilaca učestvuju u organima dužnika i njegovom odlučivanju (tzv. poverilačka prinudna uprava), ili poslovnopravna, u smislu da je za punovažno preduzimanje značajnijih poslova dužnika potrebna saglasnost poverilaca. Kontrola odlučivanja i poslovanja dužnika bi mogla da traje samo do ispunjenja dužnikovih obaveza u reorganizaciji. Da bi se obezbedila pravna sigurnost trećih lica u poslovanju sa dužnikom, podatak o kontroli bi morao da se upiše registar privrednih subjekata, u njegove poslovne papire i da se objavi na dužnikovoj internet strani u okviru Registra privrednih subjekata. Poverilačka kontrola nije smetnja stečajnom upravniku da sprovodi svoj nadzor nad izvršenjem plana reorganizacije, ako mu je to stavljeno u dužnost planom.

Predrasude – Iz svega iznetog, očigledno je da je pojednostavljeno shvatanje reorganizacije, koje se kod nas uobičajilo, sadrži bar četiri predrasude. Kako one odstupaju od dosledne pravne logike, trebalo bi ih otkloniti, kao nedovoljno tačne.

Prva predrasuda je da se ona zasniva na ugovoru insolventnog *dužnika i poverilaca*, koji se zove "plan reorganizacije". Ovde se radi o predrasudi, jer je ova tvrdnja tačna samo kad nacrt plana reorganizacije (tj. ponudu za zaključenje ugovora) sačini i uputi dužnik u stečaju, a poverioci ga usvoje. Tada se zaista ugovor o reorganizaciji zaključuje između dužnika i poverilaca. Međutim nacrt plana reorganizacije ne mora da sačini dužnik, već to može i stečajni upravnik (što je najčešće) ili neki od poverilaca, sam ili zajedno sa drugim poveriocima. Ako nacrt plana izradi stečajni upravnik, naše pravo ne utvrđuje da on to čini u ime dužnika, niti traži dužnikovu saglasnost, da bi ga sud stavio na glasanje poverilaca. Njegova saglasnost se ne traži ni kad nacrt plana uputi neki od poverilaca, bilo kao jedini plan ili kao konkurentski plan dužnikovom planu ili planu stečajnog upravnika. Zakon jedino traži da se sa nacrtom plana reorganizacije saglasi ("da ga odobri") stečajni sudija, pri čemu sudija nema diskreciju da ocenjuje da li je plan u najboljem interesu poverilaca ili dužnika. On samo ceni njegovu zakonitost, te je dužan da ga stavi na glasanje.²⁹ Otuda, ako poverioci izglasaju plan reorganizacije, koji nije dao dužnik, oni sa njim ne zaključuju bilo kakav ugovor, već taj ugovor zaključuju između sebe. To znači da se tada radi o ugovoru između poverilaca o tome kako da reorganizuju stečajnog dužnika, da bi od njega što povoljnije namirili svoje tražbine. Pošto se po zakonu ne traži dužnikova saglasnost kao uslov za punovažnost plana reorganizacije, nije ispravno da se kaže da se ona zasniva na ugovoru dužnika i poverilaca. Zbog toga doslednost pravne logike nalaže da se zaključi da je plan reorganizacije ugovor većinskih poverilaca, kojim se obavezuje i stečajni dužnik i nesaglasni (manjinski) poverioci.³⁰

Druga predrasuda pojednostavljenog shvatanja tiče se njenog sudskog odobrenja, jer se tvrdi da je ona *sudski odobren* ugovor. Ova predrasuda je utoliko tačna, ukoliko se ćutanje

²⁸ ZSP, čl. 128, st. 1. t. 18-20.

²⁹ Slijepčević, Spasić, *op. cit.*, c. 480.

³⁰ Za razliku od našeg prava, neka druga prava dužnikovu saglasnost uvek zahtevaju, i kad plan reorganizacije daje stečajni upravnik. To je recimo slučaj sa francuskim i hrvatskim pravom. U tim pravima, za razliku od našeg, plan reorganizacije uvek je, po svojoj prirodi, ugovor dužnika i poverilaca. V. Mestre J., *op. cit.*, c. 725; ZHRV, čl. 214.

stečajnog sudije, pošto poverioci usvoje plan reorganizacije, tumači kao sudsko odobravanje tog ugovora. Pošto se uloga suda u usvajanju plana reorganizacije svodi samo to da stečajni sudija kontroliše njegovu zakonitost i vodi postupak (ročište) rasprave i glasanja poverilaca o njemu, čini se da je isticanje sudskog odobrenja u definiciji prinudnog poravnanja prenatlažno i da je ostatak uvreženog pojma prinudnog poravnanja, koje je od suda (stečajnog veća) moralo izričito rešenjem da bude odobreno. Pošto se plan reorganizacije usvaja pod nadzorom suda i u sudskom postupku, valjanije je da se reorganizacija definiše kao *sudski zaključen* ugovor, a ne kao sudski odobren ugovor.

Treća predrasuda tiče se cilja reorganizacije, jer se objašnjava da je to ekonomski *oporavak* (ozdravljenje, sanacija) dužnika i produženje njegovog poslovanja. To može da bude jedan od ciljeva reorganizacije, ali svakako nije njen glavni cilj. Glavni cilj joj je namirenje tražbina od insolventnog dužnika, koje je poveriocima povoljnije nego putem unovčavanja imovine dužnika u bankrotstvu. Ekonomski oporavak dužnika je samo jedan od načina za ostvarenja tog cilja, te se definisanjem reorganizacije sporednim, umesto glavnim ciljem, stvara zabluda o njenoj suštini i mogućnostima poverilaca da namire svoje tražbine kroz nju. Otuda bi trebalo da se definiše kao sudski zaključen ugovor većinskih poverilaca, kojim se postiže povoljnije namirenje tražbina od insolventnog dužnika nego u bankrotstvu.³¹

Najzad, četvrta predrasuda u određivanju pojma reorganizacije je naglašavanje da je ona *ugovor*. Sam ugovor poveriocima ništa ne znači, ako se on ne izvrši. Njima je najbitnije da se dogovore koje radnje (mere) su najdelotvornije za namirenje tražbina i da ih sprovedu. Otuda je ugovor o tim merama (plan reorganizacije) samo pravni osnov za njihovo preduzimanje, a ne sama reorganizacija. Zbog toga ne valja da se u njenom definisanju ističe da je ona ugovor, jer se time kod nekih lica stvara pogrešna predstava o njenoj suštini. Kako reorganizacija nije samo ugovor, već pre svega mere od kojih se sastoji, trebalo bi je definisati kao *skup mera* koje se preduzimaju prema insolventnom dužniku na osnovu sudski zaključenog ugovora njegovih poverilaca.

Uviđajući predrasude i nedovoljnu tačnost pojednostavljenog shvatanja reorganizacije, pravna logika nalaže da se pokuša njeno obuhvatnije i doslednije definisanje. Da bi se ona shvatila, nužno je da definicija sadrži određenje šireg instituta, kojem pripada, razlog zbog kojeg poverioci pristaju na nju (cilj), umesto na bankrotstvo u stečaju, šta je njen pravni osnov i ko su joj učesnici. Time se dolazi do shvatanja reorganizacije, koje je primerenije njenoj pravnoj suštini.

Primereno shvatanje – Reorganizacija je skup mera koje se preduzimaju prema insolventnom dužniku na osnovu sudski zaključenog ugovora (plana) njegovih poverilaca, radi povoljnijeg namirenja njihovih tražbina nego u bankrotstvu. Ugovor se zaključuje voljom većinskih poverilaca, koja obavezuje i nesaglasne poverioce, kao i dužnika, bez obzira da li je na njega pristao (*erga omnes* dejstvo). Sud je zabranjuje samo kad je protivzakonita i kad narušava ravnopravnost poverilaca, inače je dovoljna i njegova prećutna saglasnost. Reorganizacija ne mora da bude u interesu dužnika, već pre svega u interesu poverilaca, te može da vodi i likvidaciji dužnika van bankrotstva.

Ako se reorganizacija shvati na izneti način, javlja se pitanje da li je važeći srpski pravni režim u vezi sa njom opravdan. Iako je za valjan odgovor na to potrebno ozbiljno ekonomsko i pravno istraživanje i promišljanje, prvi utisak je da jeste. Opravdanost proizilazi iz razmatranja tri ključne izmene režima reorganizacije u odnosu na prinudno poravnanje.

³¹ U pravima nekih država, pak, glavni cilj reorganizacije je ekonomski oporavak i opstanak insolventnog dužnika. Tako, recimo, u Francuskoj reorganizacija mora da vodi oporavku dužnika, jer je zabranjeno da se u njoj likvidira. Ipak, stečajni upravnik, koji je ovlašćen da sačini plan reorganizacije, nije dužan da predloži njegov oporavak, ako oceni da je to nemoguće ili preterano štetno za poverioce. Otuda, on može i u postupku reorganizacije da predloži likvidaciju, umesto sanacije dužnika, ali tada se taj postupak pretvara u postupak insolventne likvidacije, što je kod nas bankrotstvo. Ni sud, ako dužnik ili stečajni upravnik predloži sanaciju, nije dužan da prihvati takav predlog, ako oceni da je ona nemoguća ili nepravična za poverioce. V. Mestre J., *op. cit.*, c. 726.

Prva ključna izmena je da se reorganizacija ne zasniva isključivo na ugovoru insolventnog dužnika i poverilaca, već prvenstveno na ugovoru njegovih poverilaca. Ova novina je opravdana iz više razloga. Prvo, svaki dužnik, uključujući i insolventnog, mora da isplati dugove svojim poveriocima, i to onako kako glase. Otuda se čini neopravdanom ideja da mu se zakonom dopušta da se oko isplate "pogađa" sa poveriocima, što je u osnovi značila njegova saglasnost na prinudno poravnanje. Drugo, otvaranjem stečaja dužnik se "razvlašćuje", tako da mu se ograničava pravna i poslovna sposobnost i stavlja pod nadzor suda i poverilaca, slično fizičkom licu (npr. rasipniku), kojem se postavlja staralac. Treće, pošto se dužnik razvlašćuje i stavlja pod "vlast" poverilaca, opravdano je da se sami poverioci dogovore oko namirenja svojih tražbina. Saradnja i saglasnost dužnika im je potrebna samo ako odluče da ga ostave "u životu", da ne bi ometao izvršenje plana reorganizacije. Ako smatraju da postoji rizik da dužnik ometa izvršenje plana reorganizacije u slučaju da mu se "podari nov život i početak", poverioci imaju pravo da preduzmu reorganizaciju i bez njegove saglasnosti, zavodeći mu svoju "prinudnu upravu" do okončanja reorganizacije, kako bi se zaštitili od takvog ometanja. Četvrto, dužnikova saglasnost je nepotrebna, jer otvaranjem stečaja, ako ne uspe reorganizacija, sigurno prestaje u bankrotstvu, za šta mu se svakako ne traži saglasnost. Otuda je opravdano da se pravom zahteva samo saglasnost poverilaca, kao učesnika postupka čiji su imovinski interesi ugroženi insolventnošću dužnika. Ako i dužnik na nju pristane, još bolje po sve učesnike stečaja. Uloga suda je samo da zaštiti, s jedne strane, dužnika i njegove vlasnike, od preteranih, neosnovanih i nezakonitih zahvatanja poverilaca u njegovu imovinu, a s druge strane, manjinske (nesaglasne) poverioce, kako bi im obezbedio ravnopravnost u namirenju tražbina sa većinskim poveriocima i sprečio izigravanje njihovih interesa.

Druga bitna izmena (novina) je da se više ne traži izričito sudsko odobrenje ugovora (plana) o reorganizaciji u vidu donošenja posebnog rešenja. Ovo je opravdano naročito sa stanovišta ekonomije postupka. Time se stečajni postupak čini manje formalnim, a više poslovnim, čime se ubrzava i pojeftinjuje. Takva koncepcija sudskog postupka svakako odgovara više potrebama poslovnog sveta, nego strogost i krutost procesualista, koja se opravdava potrebama pravne sigurnosti. Ako zakon u reorganizaciji nije povređen, a prava svih poverilaca su jednako zaštićena i ostvarena u stečaju, onda je dovoljno i ćutanje suda povodom dogovora poverilaca oko namirenja od stečajnog dužnika, da se smatra da je na njega pristao. Sud nije upravni organ, da ceni celishodnost nečijih odluka, jer on ima samo ulogu zaštitnika zakona. U suprotnom, ako bi se sudu dalo pravo da po svom nahođenju (diskreciji) odlučuje o svrsishodnosti i isplativosti reorganizacije, sudu bi se davale funkcije uprave, a stečajni postupak bi se približavao upravnom. Time bi se u našu privredu opet uvodili elementi administrativnog upravljanja, kojih još uvek ima u velikoj meri.

Treća novina je da reorganizacija ne služi isključivo ekonomskom oporavku i opstanku stečajnog dužnika, kao što je to bio slučaj sa prinudnim poravnanjem, već pre svega namirenju poverilaca. Izmjena cilja je opravdana, jer ceo stečaj treba da služi što efikasnijoj isplati dugova poveriocima insolventnog dužnika, kako bi se "bolestan" subjekt ("organ") što pre i bezbolnije odstranio iz "privrednog organizma", ako ne može da se "izleči". Otuda, reorganizacija treba da ima za cilj oporavak dužnika, samo ako se time poveriocima omogućava povoljnije namirenje tražbina nego kroz bankrotstvo. Opstanak stečajnog dužnika, zbog toga, treba da bude samo sredstvo za ostvarenje glavnog cilja stečaja, a to je namirenje poverilaca. Svako preterano insistiranje prava na oporavku insolventnog dužnika, protivno volji poverilaca, samo je nasilje prava nad ekonomijom i životom. Pravo koje ne odgovara životnim potrebama je nerazumno i treba da se ukinute ili izmeni. Čini se da reorganizacija, kako je shvaćena u Zakonu o stečaju, više odgovara potrebama današnjeg života i ekonomije, nego prinudno poravnanje, koje je verovatno više odgovaralo filozofiji socijalističkog društva i privrede.

Iznetim shvatanjem se pokušava da objasni reorganizacija tako da najbolje odgovara pravilima Zakona o stečaju, kojim je uređena. Pri tome se ne tvrdi da je važeći režim reorgani-

zacije kod nas najbolji, te da najbolje zadovoljava potrebe naših privrednih subjekata i opšte interese društva, jer to možda ne čini. Za takvu ocenu je potrebna mnogo ozbiljnija ekonomska i pravna analiza, nego što je ovaj referat. Recimo, svakako je bitan propust našeg zakonodavca što ni minimumom normi ne uređuje učešće zaposlenih stečajnog dužnika u stečajnom postupku, uključujući i reorganizaciju, kao što to čine kontinentalna prava Evrope.

Uporedno pravo – Ako je izneto shvatanje reorganizacije valjano u smislu da odgovara našem važećem pravu, kojim je uređena, onda se javlja potreba da se uporedi sa ključnim stranim sistemima reorganizacije. Takvim poređenjem mogu da se otkriju prednosti i mane našeg režima reorganizacije. Izgleda da u uporednom pravu postoje tri osnovna sistema reorganizacije, od kojih je jedan francuski, drugi nemački, a treći anglosaksonski.

Francusko pravo je zaštitnički nastrojeno prema dužnicima, pa je takvo i u reorganizaciji. Reorganizacija je uređena zakonom iz 1985. godine. Glavni cilj joj je pružanje pomoći dužniku, kako bi se ekonomski oporavio i opstao. Ako je, pak, to nemoguće, zakon ne insistira da se po svaku cenu pokuša sa reorganizacijom, nego dopušta sudu da je odmah isključi, po utvrđivanju bitnih činjenica, i da sprovede insolventnu likvidaciju dužnika (tzv. propast, *faillite*), što je kod nas bankrotstvo. To znači da se likvidacija dužnika ne može da sprovede u reorganizaciji, kao kod nas. Plan reorganizacije je, u stvari, sudski odobren ugovor dužnika i poverilaca (sudsko poravnanje). Posebno je uređeno učešće zaposlenih u reorganizaciji, preko "komiteta preduzeća", radi zaštite njihovih interesa. Toga nema kod nas, osim možda kroz institut "administrativne klase" poverilaca.³² Postupak usvajanja plana reorganizacije može da traje najviše šest meseci, uz mogućnost suda da ga dvaput produži, ali tako da najviše traje 20 meseci. Sud ne može da smanji tražbinu poveriocu bez njegove saglasnosti, ali može da mu odloži njenu naplatu. Krajnji rok za izvršenje obaveza iz reorganizacije ne sme da bude duži od 10 godina od dana kad je sud odobri. Zakon ne uređuje detaljno sadržinu (mere) reorganizacije, već to prepušta nagodbi dužnika, poverilaca i suda. Pored sudske, dopuštena je i vansudska reorganizacija (u stvari, poravnanje), koju zaključuje dužnik u posebnom postupku uz saglasnost svih poverilaca sa kojim uređuje svoje odnose na drukčiji način nego do tada.³³

Nemački sistem reorganizacije je na razmeđi između francuskog, kao produžničkog, i anglosaksonskog, kao propoverilačkog. Njemu pripada i novo hrvatsko stečajno pravo, kao i pravo Republike Srpske. U Nemačkoj je zasnovan na Zakonu o insolventnosti (u stvari, stečaju; *Insolvenzordnung*) iz 1994. g. Glavni cilj reorganizacije je namirenje poverilaca, a ne pomoć dužniku. Zanimljivo je da je, kao u Francuskoj, za nju nadležan sud opšte nadležnosti, a ne trgovački sud, kao što je to kod nas. Plan reorganizacije je sudski odobren ugovor većinskih poverilaca i dužnika, i shvata se kao sudsko poravnanje (*Vergleich*). Poverioci glasaju po klasama, slično kao kod nas, ali je propisana blaža većina za usvajanje. Potrebno je da plan bude usvojen u svakoj klasi glasovima poverilaca sa više od polovine tražbina poverilaca koji su glasali u klasi. Znači, potrebna je većina učešća saglasnih poverilaca, ali ne u ukupnim tražbinama klase prema dužniku, kao kod nas, već u tražbinama samo glasalih poverilaca. Čutanje dužnika se smatra pristajanjem. Posebno su zaštićena prava dužnikovih zaposlenih. Usvojeni plan sud mora da odobri, ali može da ga odbije samo zbog bitne povrede postupka ili ako se njime bitno oštećuje manjina nesaglasnih poverilaca. Posledice odobrenog plana su kao kod nas (obustava stečaja, izvršnost i *erga omnes* dejstvo). Sud može da naloži da stečajni upravnik nastavi da radi i posle odobravanja plana, radi nazora nad njegovim izvršenjem, ali najduže tri godine. Osobenost nemačkog prava je da se dužnik, kome je u reorganizaciji otpušten deo duga, ne oslobađa otpuštenog duga, ni ako u reorganizaciju uredno ispuni preostali (neotpušteni) deo duga. Smatra se da je dužan da i otpušteni deo isplati. Kompanije taj problem rešavaju tako što se likvidiraju po ispunjenju obaveza u reorganizaciji, pri čemu se istovremeno osniva nova kompanija, na ko-

³² ZSP, čl. 132.

³³ Mestre J., *op. cit.*, c. 695-761.

ju vlasnici stare kompanije prenose imovinu i poslovanje likvidirane kompanije. To je, međutim, neprimenljivo na preduzetnike, tako da je Zakon iz 1994. godine uveo period "iskušavanja" nakon reorganizacije poslovanja preduzetnika, čijim istekom mu se otpušteni dugovi gase.³⁴

Anglosaksonski sistem reorganizacije prvenstveno štiti poverioce, a manje dužnika. Glavni su američki i engleski sistem.

U SAD plan reorganizacije je prvenstveno ovlašćen da podnese dužnik u roku od 120 dana pošto stečajni sud odobri pokušaj reorganizacije. Ako taj rok propusti ili mu poverioci ne usvoje plan u roku od 180 dana, svaki drugi učesnik stečaja je ovlašćen da ga predloži. Mere reorganizacije uređene su slično našem sistemu. Poverioci glasaju po klasama, te se plan smatra usvojenim ako ga svaka klasa izglasa dvotrećinskom većinom svojih ukupnih tražbina. Klasa po čije tražbine reorganizacija nema štetne posledice ne glasa. Nije potrebna posebna sudska odluka kojom se potvrđuje izglasani plan, što znači da je dovoljna je i prećutna saglasnost suda. Ipak reč suda je presudna, jer ima diskreciju u oceni usvojenog plana. To znači da sud može da odbije izglasani plan, ako oceni da nije u najboljem interesu poverilaca, kao i što može da naloži njegovu primenu i kad ga je usvojila samo jedna klasa (a ostale odbile), ako utvrdi da takav plan ne diskriminiše nepošteno ni jednog poverioca, da je pravičan i da poštuje ravnopravnost poverilaca.³⁵ Ne traži se saglasnost dužnika, koji nije predlagač plana. Usvojeni plan ima *erga omnes* dejstvo, uključujući i nesaglasne učesnike, bilo da su manjinski poverioci, ili dužnik, koji nije predlagač plana. Ako se u reorganizaciji otpuštaju dugovi dužniku, njegovim ispunjenjem dužnik se oslobađa otpuštenih dugova.³⁶

Engleski sistem je sličan američkom, jer je američki, u stvari, proizišao iz njega. Osnovna razlika je da se u engleskom sistemu dopušta i vansudska stečajna reorganizacija (*company voluntary arrangement*), pored sudske, slično francuskom sistemu. Vansudska reorganizacija je neformalnija, jeftinija i brža nego sudska. Međutim, za razliku od francuskog sistema, gde se za vansudsku reorganizaciju zahteva saglasnost svih poverilaca, kao u običnom poravnanju (nesaglasne poverioce ne obavezuje), u engleskom sistemu dovoljno je da bude izglasana većinom preko 3/4 vrednosti tražbina svih poverilaca, koji su prisutni i glasali na sastanku (nesaglasne poverioce obavezuje). Nezadovoljno lice ima pravo da ovako usvojeni sporazum pobija žalbom pred sudom, zbog toga što je nepošteno štetan po interese nekog poverioca ili što sadrži suštinske protivpravosti. U sudskoj reorganizaciji postavlja se stečajni upravnik (*administrator*), koji ima slične funkcije kao naš. U njoj je, međutim, dovoljno da plan bude izglasan većinom po vrednosti tražbina poverilaca, koji su prisutni i glasali na ročištu. Ipak, uprkos tom izglasavanju, plan se ne smatra usvojenim, ako protiv njega glasaju poverioci sa više od polovine učešća svojih tražbina u tražbinama poverilaca koji nisu povezani sa stečajnim dužnikom (tzv. nezavisni poverioci; npr. nisu dužnikovi vlasnici, zaposleni, direktori ...). Znači, svi poverioci se dele samo u dve klase, a to su poverioci vezani sa dužnikom na propisani način (lično, zaposlenjem, svojinom) i ostali (nezavisni) poverioci. Razlučni (privilegovani) poverioci ne glasaju, jer su im potraživanja obezbeđena. Cilj reorganizacije nije samo opstanak dužnika, već i namirenje poverilaca pod povoljnijim uslovima nego u bankrotstvu. Usvojeni plan ima *erga omnes* dejstvo i snagu izvršne isprave, kao kod nas.³⁷

Poreklo srpske reorganizacije – Poređenjem našeg režima reorganizacije sa stranim, uočava se da je najbliži američkom. Ovo zbog toga što je dovoljan samo pristanak poverilaca

³⁴ Fromont M., *op. cit.*, c. 284, 285, 293, 297-301.

³⁵ *Napomena* - Pošto ZSP ne predviđa ovakvo ovlašćenje suda, sigurno je da kod nas sud ne može da nametne plan nesaglasnim klasama poverilaca. Tada sudija može, ali ne mora, samo da odobri predlagaču da podnese izmenjeni plan u roku od 30 dana i da zakaže ročište za njegovo raspravljanje (čl. 132, st. 10).

³⁶ US Bankruptcy Code, Chapter 11. B. Miller Rodger Le Roy & Jentz Gaylord, *Business Law Today*, Thomson, Soth-Western, Mason, Ohio, 2003, c. 468-470.

³⁷ UK Insolvency Act 1986, sections 1-7; UK Insolvency Rules 1986, sections 1.17-1.19, 2.28. V. Goode Roy, *Commercial Law*, Penguin Books, London, 1995, c. 868.

po klasama, a ne i dužnika, kao i što se ne traži ni izričito saglasnost suda u obliku formalne odluke o njenom odobrenju. Osim toga, umesto opstanka dužnika, moguća je i njegova likvidacija, bez unovčavanja njegove imovine u stečaju. Bliskost srpskog režima reorganizacije američkom objašnjava se pre svega učešćem američkih stručnjaka u pisanju našeg zakona.

Zaključak – Za praksu je naročito značajno da se shvati pravna suština reorganizacije što ispravnije. Jasnim razumevanjem njenog pojma omogućava se valjano tumačenje brojnih pravila, kojim je uređena. Time se izbegavaju moguća pogrešna tumačenja, koja često stvaraju nepotrebne nesaglasnosti među učesnicima stečajnog postupka, što izaziva njegovo usporavanje, poskupljenje i neefikasnost. Značaj ispravnog shvatanja pojma reorganizacije kod nas se posebno uvećava, kad se ima u vidu da je Zakon o stečaju pravnotehnički izuzetno loše napisan, sa mnoštvom protivrečnosti među svojim pravilima, besmislica, omaški, nejasnosti i praznina. Njegovo tumačenje otežava i činjenica da ne sadrži ni načela, ni ciljeve, što je uobičajeno u zakonima takvog obuhvata i važnosti kao što je stečajni zakon. Odredbe o načelima, ili bar ciljevima, nekog zakona su korisne, jer se njima sudovima i ostalim učesnicima odnosa na koje se primenjuje olakšava tumačenje nejasnih, protivrečnih ili nedostajućih pravila.

Pojednostavljeno shvatanje reorganizacije, koje se kod nas uobičajilo, više je ekonomske, nego pravne prirode. Ono nije potpuno netačno, jer ukazuje na ono što se u praksi, a naročito u stečajnoj ekonomiji, najčešće dešava u reorganizaciji. Ipak, pravno ono nije sveobuhvatno, niti je dosledno, te time može da stvori zabludu kod učesnika stečaja, a time da izazove neuspeh reorganizacije, iako bi inače uspela uz ispravan pristup od početka postupka.

Ideja reorganizacije u stečaju svakako je bolja nego prinudno poravnanje, jer daje veću slobodu učesnicima, uključujući i dužnika i sud, da uredi odnose povodom platežne nesposobnosti dužnika. Time im se omogućava da pravna pravila prilagode svojim potrebama u stečaju, a sve u cilju veće ekonomske delotvornosti u stanju insolventnosti nekog privrednog subjekta. Poverioci nisu maloletnici da bi ih država zakonom štitila od sopstvenih grešaka, određujući šablonske alternativne mogućnosti namirenja njihovih tražbina, kao u prinudnom poravnanju. Reorganizacija pruža dovoljnu zaštitu i slabijim poveriocima u odnosu na jake, kao i dužniku u odnosu na poverioce, zbog nadležnosti suda da vodi postupak, da kontroliše njenu sadržinu i sprovođenje, pa ni njima nije potrebna šablonizovana zaštita zakona kao u prinudnom poravnanju. Otuda je dobro što je kod nas ukinut zakonski šablon mogućnosti poravnavanja insolventnog dužnika sa poveriocima, a naročito što je ukinuta sloboda dužnika da nastavi poslovanje posle zaključenja prinudnog poravnanja, bez mogućnosti poverilaca da ga kontrolišu i da ga blagovremeno spreče u činjenju istih grešaka, zbog kojih je sebe doveo u insolventnost. Opravdanje takvog šablonizovanja sadržine poravnavanja dužnika sa poveriocima potrebom zaštite dužnika, poverilaca i opštih interesa delovalo je neozbiljno. Radilo se, u stvari, o političkoj potrebi izbegavanja gašenja društvenih preduzeća, kao pojavi koja je poticala iz „zaostalih buržoaskih“ privreda, te je otuda bila neprimerena „naprednoj socijalističkoj“ privredi, kakva je navodno bila naša. Posledica takve političke potrebe bila je prevaljivanje gubitaka sa insolventnog („lenjog“ i lošeg) društvenog preduzeća na dobrostojeća (vredna) preduzeća, kao njegove poverioce (npr. otpuštanjem dugova). Kako smo se konačno „otreznilo od socijalističkog pijanstva“, istina sa zakašnjenjem, te smo počeli ponovo da uspostavljamo zdravorazumske mehanizme ustanovljavanja ekonomske strukture u našoj zemlji, svakako je bilo nužno da se oslobodimo i germanskog nacional-socijalnog instituta prinudnog poravnanja.

Slobodan Spasić

Vrhovni sud Srbije

Sudija

BIOGRAFIJA

Zovem se Slobodan ,Vladimira, Spasić. Rođen sam 13. maja 1967. godine u Pančevu AP Vojvodina Republika Srbija. Diplomirao sam na pravnom fakultetu u Beogradu 1990. godine. Iste godine započeo sam svoju profesionalnu karijeru kao sudijski pripravnik u Okružnom sudu u Pančevu. Pravosudni ispit sam položio 1992.godine. Iste godine sam postao stručni saradnik u Okružnom sudu u Pančevu, a naredne stručni saradnik u Privrednom sudu u Pančevu. Sudija Privrednog suda u Pančevu postajem 1995.godine, a za sudiju Višeg privrednog Suda u Beogradu biran sam 1998. godine. Za sudiju Vrhovnog suda Srbije izabran sam 2005.godine gde se trenutno nalazim. Upisao sam doktorske studije na Pravnom fakultetu Univerziteta „Union“ u Beogradu. Predsednik veća sam u Sudu časti Privredne Komore Srbije. Objavio sam preko četrdeset stručnih radova iz privrednog prava. Zajedno sa sudijom Vrhovnog suda Srbije mr. Dragišom Slijepčevićem koautor sam Komentara Zakona o stečajnom postupku. Član sam Komisije za polaganje ispita za stečajne upravnike.

MEĐUNARODNI STEČAJ PO ZAKONU O STEČAJNOM POSTUPKU REPUBLIKE SRBIJE

1. Uvod

Zakon o stečajnom postupku Srbije ("Službeni glasnik", br. 84/04 koji je počeo da se primenjuje 2. februara 2005. godine) je u Glavi XII (članovi 146. – 178.) uredio međunarodni stečaj. Ova Glava nosi naziv "Stečajni postupak sa elementom inostranosti". Odredbe o međunarodnom stečaju u Zakonu o stečajnom postupku Srbije potpuno su preuzete od UNCINTRAL Modela Zakona o insolventnom postupku (Model – Zakona o prekograničnoj insolventnosti), koji je donet 1997. godine u okviru UN. Odredbe Glave XII Zakona o stečajnom postupku govore o:

- primeni odredaba o stečajnom postupku sa elementom inostranosti;
- značenju izraza;
- merodavnom pravu;
- međunarodnim obavezama Republike Srbije;
- nadležnosti suda;
- ovlašćenju stečajnog upravnika da preduzima radnje u stranoj državi;
- izuzetku u slučajevima suprotnim javnom interesu;
- pomoći u skladu sa drugim zakonima;
- tumačenju;
- pravu neposrednog pristupa;
- nadležnosti u slučaju podnošenja zahteva od strane stranog predstavnika;
- obraćanja stranog predstavnika radi pokretanja postupka na osnovu ovog zakona;
- učestvovanju stranog predstavnika u postupku;
- učestvovanju stranih poverilaca u postupku;
- obaveštavanju stranih poverilaca o postupku koji se sprovodi na osnovu zakona;
- zahtevu za priznanje stranog postupka;
- uslovima za priznanje;
- odluci o priznanju stranog postupka;
- obavezi obaveštavanja;
- pomoći koja se pruža posle podnošenja zahteva za priznanje stranog postupka;
- pravnom dejstvu priznanja glavnog stranog postupka;
- pomoći koja se pruža posle priznanja stranog postupka;
- zaštiti poverilaca i drugih zainteresovanih lica;
- tužbi za pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika;
- učešću stranog predstavnika u postupku koji se uvodi u Republici Srbiji;
- saradnje između sudova u Republici Srbiji i stranih sudova ili stranih predstavnika;
- saradnje između stečajnog upravnika i stranih sudova ili stranih predstavnika;
- oblicima saradnje;
- pokretanju postupka na osnovu ovog zakona posle priznanja glavnog stranog postupka;
- koordinaciji postupka koji se vodi na osnovu ovog zakona i stranog postupka;
- postupanje u slučaju postojanja više stranih postupaka;
- pretpostavci nesposobnosti za plaćanje koje se zasniva na priznanju glavnog stranog postupka;
- namirenju poverilaca u postupcima koji se vode istovremeno.

Do donošenja Zakona o stečajnom postupku, međunarodni stečaj je regulisan Zakonom o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji („Službeni list SFRJ”, br. 84/79, „Službeni list SRJ”, br. 37/93 i 28/96). Taj zakon je posvećivao svega četiri člana o međunarodnom stečaju, ta-

ko da su se morala koristiti, kako opšta pravila u ovoj oblasti, tako i pravila Međunarodnog privatnog prava. Model – Zakon UNCINTRAL (Komisije UN za Međunarodno trgovačko pravo) o prekograničnoj (međunarodnoj) insolventnosti predviđa niz odredaba u oblasti međunarodnog stečaja. Model – Zakon na drugačiji način pristupa problemu rešavanja međunarodnog stečaja u odnosu na druge izvore u ovoj oblasti, pre svega na Regulativu EU o stečajnim postupcima br. 1346/2000. Model – Zakon posvećuje pažnju priznanju stranih stečajnih postupaka, zaštiti poverilaca, saradnji sudova i ostalih subjekata stečajnih postupaka iz različitih država i istovremeno vođenju dva ili više stečajnih postupaka protiv istog dužnika.

2. Primena Zakona o stečajnom postupku o međunarodnom stečaju

Stečajni postupak sa elementom inostranosti sprovodi se kada:

- 1) strani sud ili strani predstavnik zatraži pomoć u vezi sa postupkom koji se vodi u stranoj državi;
- 2) strana država zatraži pomoć u vezi sa postupkom koji se u Republici Srbiji vodi u skladu sa ovim zakonom;
- 3) se postupak u stranoj zemlji vodi istovremeno sa postupkom koji se u Republici Srbiji vodi na osnovu ovog zakona;
- 4) poverioci ili druga lica iz strane države koja imaju pravni interes, zahtevaju pokretanje postupka ili učestvuju u postupku koji se vodi u skladu sa ovim zakonom.³⁸

To dalje sledi da se radi o slučajevima, kada jedno ili više zainteresovanih lica, koji su povezani sa pokrenutim stečajnim postupkom u inostranstvu protiv stečajnog dužnika, zatraži pomoć od nadležnih domaćih organa u vezi sa postupkom, kao i kada se protiv istog stečajnog dužnika, vodi stečajni postupak i u domaćoj zemlji. Tada dolazi do mogućnosti da se protiv istog stečajnog dužnika, vode stečajni postupci, kako u stranoj, tako i u domaćoj zemlji.

Instituti koji se pojavljuju u stečajnom postupku sa elementom inostranosti su sledeći:

- 1) „strani postupak“ označava sudski ili upravni postupak u stranoj državi, uključujući i prethodni postupak, u skladu sa propisom kojim se uređuje stečajni postupak. Predmet ovog postupka su imovina i poslovi stečajnog dužnika nad kojima strani sud vrši kontrolu ili nadzor u svrhu reorganizacije ili bankrotstva;
- 2) „glavni strani postupak“ označava postupak koji se vodi u državi u kojoj je središte glavnih interesa stečajnog dužnika. Svaka zemlja ima poseban sistem osnivanja pravnih lica. U vezi sa tim, svaka država ima posebna pravila po kojima se određuje državna pripadnost pravnog lica. Državna pripadnost pravnog lica se može odrediti ili po mestu registraciji ili po mestu stvarnog sedišta (mesto sedišta glavnog organa pravnog lica), ili po mestu sedišta glavnih interesa (obavljanje glavne delatnosti, mesto gde se nalazi pretežni deo imovine i sl.; po mestu, odakle se vrši kontrola poslovanja pravnog lica i sl. Kao mesto u kome se može voditi glavni strani postupak određeno je sedište glavnih interesa stečajnog dužnika, upravo zbog različitih merila za određivanje državne pripadnosti, odnosno shvatanja, te gde se nalazi centar interesa jednog subjekta, pre svega, privrednog subjekta. Koncept „središta glavnih interesa stečajnog dužnika“ predstavlja suštinski osnov za određivanje međunarodne nadležnosti. To je mesto iz koga se vrši funkcija glavnog sedišta jednog preduzeća (ili grupe preduzeća) – dakle, mesto odakle se preduzećem upravlja i vrši kontrola nad njegovim radom. Upotreba ovog kriterijuma predstavlja pobedu teorije „stvarnog sedišta preduzeća“, nasuprot teorije registracije.

³⁸ Član 146. ZSP.

Upotrebom reči „interes“ nameravalo se obuhvatiti više od trgovinske, industrijske ili profesionalne delatnosti – ona podrazumeva čak i privrednu aktivnost fizičkih lica. Kada se tiče određenja „glavni“, ovim se kriterijumom treba služiti u onim slučajevima kada interesi uključuju različitu vrstu delatnosti, koje se obavljaju iz različitih centara. U slučaju fizičkih lica, centar njihovih glavnih interesa redovno će biti mesto njihovog redovnog prebivališta. U slučaju „lica koje se bave slobodnim profesijama“, to će biti njihov profesionalni domicil. Ono upućuje na činjenicu da je centar glavnih interesa povezan sa vrstom aktivnosti iz koje proizlazi insolventnost. Stoga, kada pojedinac vrši određenu delatnost koja je koren insolventnosti, centar glavnih interesa će pre biti mesto obavljanja delatnosti nego redovno prebivalište (ako se ova dva razlikuju). Što se tiče pravnih lica, postoji oboriva pretpostavka da je centar glavnih interesa mesto njihovog registrovanog sedišta. Osnov ove pretpostavke je činjenica da registrovano sedište „redovno odgovara mestu u kome se nalazi glavno sedište dužnika“. Ukoliko to nije slučaj, pod mestom iz koga se vrši funkcija glavnog sedišta smatra se mesto iz koga preduzeće redovno upravlja svojim interesima;

- 3) „sporedni strani postupak“ označava postupak koji se vodi u državi u kojoj stečajni dužnik ima sedište. Zakonodavac razlikuje sedište glavnih interesa od sedišta, što znači da shvata sedište, kao slabiju vezu stečajnog dužnika sa jednom državom. Sporedni strani postupak je zavisano od glavnog stranog postupka. No, može se samostalno voditi i ima dejstvo u drugoj državi. Sporedni strani postupak predstavlja sekundarni stečajni postupak. U Zakonu o stečajnom postupku, termin „establishment“ preveden je kao „sedište“. Sam termin „establishment“ nije lako prevesti na srpski jezik, budući da on ima značenje koje je slično, ali ne i identično poslovnici, filijali, delu preduzeća. Najadekvatniji prevod bio bi „poslovna jedinica“, a argument koji svakako ide u prilog korišćenja ovog termina jeste njegova upotreba u hrvatskom stečajnom zakonu („Narodne novine“, br. 44/96). Termin „sedište stečajnog dužnika“ treba shvatiti kao svako mesto poslovanja u kome dužnik obavlja trajnu privrednu delatnost sa ljudskim resursima i materijalnim sredstvima. Mesto poslovanja podrazumeva mesto na kome se vrši privredna delatnost na tržištu, bilo da je ona trgovinska, industrijska ili profesionalna. Zahtev da se delatnost obavlja korišćenjem ljudskih resursa pokazuje potvrdu za minimalnim stepenom organizacije. To implicira da delatnost treba da vrše lica za koje je dužnik pravno odgovoran, bilo kao poslodavac, bilo kao nalogodavac. Povremeno mesto obavljanja delatnosti ne može se kvalifikovati kao poslovna jedinica zbog toga što se zahteva određena stabilnost. To dalje znači, da kancelarija ili radnja predstavlja poslovnu jedinicu, dok činjenica da dužnik čuva robu u skladištu koje vodi treće lice nije dovoljan osnov za otvaranje postupka sa teritorijalno ograničenim dejstvom. Što se tiče vremenskog određenja, bitno je da se spolja stiče utisak da je aktivnost stečajnog dužnika trajna;
- 4) „strani predstavnik“ označava lice ili organ, uključujući i one koji su privremeno imenovani, koji su u stranom postupku ovlašćeni da vode reorganizaciju ili bankrotstvo nad imovinom ili poslovima stečajnog dužnika i/ili da deluju kao predstavnici stranog postupka. Najpre ovde se radi o stečajnom upravniku stranog stečajnog postupka. On mora dokazati svojstvo i da ima pravo učešća u domaćem stečajnom postupku i u saradnji sa domaćim nadležnim organima, sve u cilju prikupljanja imovine stečajnog dužnika, radi formiranja stečajne mase;
- 5) „strani sud“ označava organ nadležan za kontrolu ili sprovođenje stečajnog postupka;
- 6) „sedište“ označava mesto u kojem stečajni dužnik kontinuirano obavlja privrednu delatnost.³⁹

³⁹ Član 147. ZSP.

3. Obezbeđivanje funkcionisanja međunarodnog stečaja

Na stečajni postupka i njegova dejstva primenjuje se pravo države u kojoj je stečajni postupak pokrenut, ako ovim zakonom nije drukčije određeno (*lex fori concursus*).⁴⁰ Ako se stvari i prava na kojima postoji izlučno ili razlučno pravo nalazi na teritoriji države u kojoj se traži priznanje strane odluke o pokretanju stečajnog postupka, onda se na ta prava primenjuje pravo države priznanja.⁴¹ To dalje znači, ukoliko postoje poverioci u zemlji priznanja, koji imaju izlučna ili razlučna prava, a u vezi sa stranim postupkom, koji se priznaje, tada će se primeniti pravo te zemlje, u kojoj se podnosi zahtev za priznanje stranog postupka, ako se stvari ili prava, na koje se odnose navedena potraživanja izlučnih i razlučnih poverilaca, nalaze u toj zemlji.

Za dejstvo stranog postupka na ugovore o radu primenjuje se pravo koje je merodavno za ugovor o radu.⁴² Pravila o međunarodnom pravu važe kako za glavni postupak, tako i za postupke sa teritorijalno ograničenim dejstvom, odnosno za sporedne postupke.

Ako su odredbe o stečajnom postupkom sa elementom inostranosti u suprotnosti sa obavezama Republike Srbije preuzeti međunarodnim multilateralnim sporazumom, primeniće se taj sporazum.⁴³

Odredbe Zakona o stečajnom postupku koje se odnose na priznanje stranih postupaka i saradnju sa stranim sudovima, primenjuje nadležni sud, u skladu sa zakonom.⁴⁴

Stečajni upravnik koji je imenovan u skladu sa odredbama Zakona o stečajnom postupku ovlašćen je da preduzima radnje u stranoj državi, ako je to dopušteno stranim zakonom.⁴⁵ Ova odredba ima svoj osnov upravo u radnji stečajnih upravnika iz dva postupka, koji se vode protiv istog stečajnog dužnika. Zakon o stečajnom postupku je predvideo situaciju, kada stečajni upravnik iz domaćeg stečajnog postupka, može povodom i u vezi tog stečajnog postupka, postupati u inostranstvu, ukoliko postoje neke činjenice, koje su vezane za stranu državu, a imaju veze sa domaćim stečajnim postupkom. U toj situaciji će stečajni upravnik imenovan od domaćem stečajnom postupku morati da postupa po pravilima te strane države, koja su predviđena za ovakve situacije. Cilj člana 151. Zakona o stečajnom postupku je da omogući stečajnim upravicima koji su imenovani u stečajnom postupku pokrenutim u Republici Srbiji da preduzimaju radnje u stranoj državi, kao strani predstavnici tih postupaka. U nekim državama se pokazalo da nedostatak takvog ovlašćenja predstavlja prepreku u efikasnoj međunarodnoj saradnji u slučajevima stečajnih postupaka sa elementom inostranosti. Ovaj član je formulisan tako da učini jasnim da delokrug ovlašćenja koja strani stečajni upravnik ima u inostranstvu zavisi od stranih zakona i sudova. Radnje koje će stečajni upravnik postavljen u Srbiji moći da preduzima u stranoj zemlji će biti radnje o kojima govori Zakon o stečajnom postupku, ali ovlašćenje da zaista preduzima izvesne radnje u inostranstvu ne zavisi od toga da li je ta zemlja donela zakon koji se kao Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije bazira na UNCITRAL-ovom Modelu stečajnog zakona.

Sud može da odbije da preduzme radnju propisanu Zakonom o stečajnom postupku, ako bi ta radnja bila u suprotnosti sa javnim poretom Republike Srbije.⁴⁶ Ništa u stečajnom zakonu ne sprečava stečajni sud da odbije da preduzme bilo koju radnju propisanu ovim Zakonom o stečajnom postupku ukoliko bi takva radnja izričito bila u suprotnosti sa javnim poretom Republike Srbije. S obzirom na to da je ideja javnog poretka utemeljena u nacionalnom

⁴⁰ Član 148. stav 1. ZSP.

⁴¹ Član 148. stav 2. ZSP.

⁴² Član 148. stav 3. ZSP.

⁴³ Član 149. ZSP.

⁴⁴ Član 150. ZSP.

⁴⁵ Član 151. ZSP.

⁴⁶ Član 152. ZSP.

zakonu koji može da se razlikuje od države do države, ne postoji jednoobrazna definicija njegovog poretka. U nekim državama izraz „javni poredak“ može imati širok značaj i može u principu da se odnosi na bilo koje obavezujuće pravilo nacionalnog zakona. Međutim, u mnogim državama se izuzetak u slučajevima javnog poretka tumači tako da se ograničava na fundamentalne zakonske principe, naročito ustavne garancije; u tim državama, javni poredak bi se jedino koristio da bi se odbila primena stranog zakona, ili priznanje strane sudske ili arbitražne odluke, ukoliko bi to bilo u suprotnosti sa tim osnovnim principima. Da bi se primenio izuzetak u slučajevima javnog poretka, treba istaći da ove pravne poslove treba tumačiti različito u odnosu na domaće pravne poslove i u odnosu na poslove međunarodne saradnje i pitanja priznanja pravnih dejstava stranih zakona. Naročito se u tom slučaju javni poredak tumači restriktivnije od domaće ideje javnog poretka. Ova dvojnost održava spoznaju da bi međunarodna saradnja bila bespotrebno opterećena ukoliko bi se javni poredak tumačio u širem smislu.

Sud ili stečajni upravnik mogu da pružaju i drugu pomoć stranim predstavnicima u skladu sa ovim i drugim zakonima Republike Srbije.⁴⁷ Zakon stečajnom postupku Republike Srbije ustanovljava mogućnost sudu ili stečajnom upravniku da pruži drugu pomoć stranim predstavnicima u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku i drugim zakonima Republike Srbije, a ne samo pomoć koja je taksativno nabrojana u članu 146. Zakona o stečajnom postupku.

Odredbе o stečaju sa elementom inostranosti tumače se u skladu sa međunarodnim standardima, u cilju njegove jednoobrazne primene.⁴⁸ Harmonizovano tumačenje odredaba Zakona o stečajnom postupku trebalo bi da se olakša analiziranjem precedentnog prava UNCINTRAL-ovih tekstova o informacionom sistemu, pod kojim sekretarijat UNCINTRAL-a objavljuje prepise sudskih odluka koje tumače konvencije i modele zakona koja proizlaze iz UNCINTRAL-a.

4. Ovlašćenja stranog predstavnika

Strani predstavnik ima pravo neposrednog obraćanja sudovima u Republici Srbiji.⁴⁹ Podnošenje zahteva sudu u Republici Srbiji od strane stranog predstavnika, u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku, uspostavlja se nadležnost suda u Republici Srbiji samo za odlučivanje o zahtevu stranog predstavnika.⁵⁰ Strani predstavnik ima pravo da podnese predlog za pokretanje postupka stečaja u skladu sa odredbama Zakona o stečajnom postupku.⁵¹ Posle priznanja stranog postupka, strani predstavnik ima pravo da učestvuje u postupku koji se prema dužniku vodi na osnovu Zakona o stečajnom postupku.⁵²

Pre svega, strani predstavnik ima pravo da se direktno obraća sa zahtevima sudovima u Srbiji, u vezi sa stečajnim postupkom. On to može učiniti, pre svega, kada se prizna strana odluka o stranom postupku, ali može preduzimati neke radnje i pre priznanja, ako dokaže svoje svojstvo u stečajnom postupku. Radi se o principu neposrednog pristupa stranog predstavnika sudovima Republike Srbije, čime se oslobađa kao strani predstavnik od ispunjavanja formalnih zahteva, kao što su intencija ili konzularne radnje. Takođe, postoji obaveza domaćeg suda da pruži pomoć stranom predstavniku u postupcima stečaja.

Podnošenjem zahteva od strane stranog predstavnika uspostavlja se nadležnost domaćeg suda u vezi sa tim zahtevom, što znači da taj sud može odlučivati samo o tom zahtevu. Taj zahtev se odnosi, pre svega, na pokretanje stečajnog postupka u domaćoj zemlji po Zakonu o

⁴⁷ Član 153. ZSP.

⁴⁸ Član 154. ZSP.

⁴⁹ Član 155. ZSP.

⁵⁰ Član 156. ZSP.

⁵¹ Član 157. ZSP.

⁵² Član 158. ZSP.

stečajnom postupku, ali se može odnositi i na priznanje strane odluke. Time je određena nadležnost suda u Republici Srbiji, za postupanje po tom zahtevu, što znači da će sud odlučivati o mogućnosti priznanja odluke ili prihvatanjem zahteva, kada je u pitanju pokretanje stečajnog postupka u Srbiji. Strani predstavnik ima pravo da podnese zahtev za pokretanje stečajnog postupka na domaćoj teritoriji, odnosno u Srbiji. Tada će se taj stečajni postupak, ako se prihvati zahtev stranog predstavnika, voditi po odredbama Zakona o stečajnom postupku.

Činjenica da je u domaćoj državi podnesen zahtev sudu u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku od strane stranog predstavnika, ne stavlja stranog predstavnika ili stranu imovinu ili postupak stečajnog dužnika pod nadležnost sudova domaće države iz bilo kojih razloga, osim onih iznetih u zahtevu. To predstavlja pravilo takozvanog „sigurnog ponašanja“ s namerom da se obezbedi da domaći sud neće preuzeti nadležnost nad celokupnom imovinom stečajnog dužnika jedino na osnovu toga što je strani predstavnik podneo zahtev za priznanje stranog postupka. Sam zahtev nije dovoljna osnova da bi stečajni sud Republike Srbije ustanovio nadležnost nad stranim predstavnikom u odnosu na pitanja koja nisu povezana stečajnim postupkom. Ograničenje nadležnosti nad stranim predstavnikom nije apsolutno. Ono isključivo ima nameru da zaštiti stranog predstavnika do one mere do koje je to potrebno da bi pristup sudu imao smisao. Pojavljivanje u sudovima Republike Srbije radi podnošenja zahteva za priznanje ne izlaže celokupnu imovinu koja se nalazi pod nadzorom stranog predstavnika nadležnosti sudova u Republici Srbiji. Time se ne utiče na druge moguće osnove preuzimanja nadležnosti u skladu sa zakonima Republike Srbije povodom pitanja stranog predstavnika ili imovine. Povreda dužnosti koju počini strani predstavnik može da pruži osnov da se stečajni sud u Republici Srbiji bavi posledicama takve radnje stranog predstavnika. Šta više, strani predstavnik koji podnosi zahtev za pomoć u Republici Srbiji podleže uslovima koje stečajni sud može da odredi u vezi s pruženom pomoći. Ova pravila možda se čine suvišnim u državama u kojima pravila o nadležnosti ne dozvoljavaju sudu da preuzme nadležnost nad licem koje podnosi zahtev sudu isključivo na osnovu pojavljivanja lica koja podnosi zahtev. Odredba člana 156. Zakona o stečajnom postupku je korisna u tom smislu što se njome eliminiše moguća zabrinutost stranih predstavnika ili poverilaca u vezi s pitanjem moguće nadležnosti koja se isključivo zasniva na načinu podnošenja zahteva sudu.

Strani predstavnik ima pravo da podnese predlog za pokretanje postupka u skladu sa odredbama Zakona o stečajnom postupku.⁵³ Nabrajajući lica koja mogu da predlože pokretanje stečajnog postupka, Zakon o stečajnom postupku ne pominje predstavnika stranog stečajnog postupka. Zbog toga je bilo nužno da se u odredbama o međunarodnom stečaju napiše odredba člana 157. kojom se procesna legitimacija za podnošenje predloga za pokretanje postupka stečaja daje i predstavniku stranog stečajnog postupka. Time se otklanja sumnja da strani predstavnik može da podnese predlog za pokretanje stečajnog postupka. Predlog ovog lica je dozvoljen i stečajni sud isti ne može odbaciti. Strani predstavnik ima to pravo bez prethodnog priznanja stranog postupka zato što pokretanje stečajnog postupka može biti neophodno u slučajevima koji su hitni za očuvanje imovine stečajnog dužnika. Postoje dovoljne garancije protiv zloupotrebe predloga za pokretanje stečajnog postupka od strane stranog predstavnika, samim tim što uslovljavaju da i svi ostali zahtevi za pokretanje takvog postupka moraju prethodno biti ispunjeni u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku Republike Srbije.

Posle priznanja stranog postupka, strani predstavnik ima pravo da učestvuje u postupku koji se prema dužniku vodi na osnovu Zakona o stečajnom postupku.⁵⁴ Svrha ovog pravila je da omogućiti da kada se stečajni postupak prema stečajnom dužniku odvija u Republici Srbiji, strani predstavnik postupka koji se vodi prema dužniku ima pravo da podnosi molbe, zahteve ili podneske u vezi s pitanjima kao što su zaštita, prodaja ili raspodela imovine stečajnog dužnika, ili saradnja sa stranim postupkom. Stranom predstavniku se ne daju bilo koja specifična ovlašćenja ili prava. Član 158. Zakona o

⁵³ Član 157. ZSP.

⁵⁴ Član 157. ZSP.

stečajnom postupku ne precizira vrstu predloga koje strani predstavnik može da podnese i ne utiče na odredbe Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije koji regulišu dalju sudbinu predloga.

Status stranog subjekta i osnov njegovog učešća, mora se dokazivati ili ispravom ili samom stranom stečajnom odlukom, koja se priznaje. Isprava odnosno odluka o otvaranju stečajnog postupka ne mora da sadrži podatke o svim subjektima u stečajnom postupku. Isprave moraju biti javne, tj. moraju ih izdati strani nadležni organi. Sud na domaćoj teritoriji, prilikom odlučivanja o postupanju stranih subjekata, polaze od sadržine te odluke, u kojoj nalazi potrebna obaveštenja o samom postupku, o stečajnoj masi, stečajnom dužniku, stečajnom upravniku, kao i o poveriocima. Međutim, može se desiti, zbog prirode ovih postupaka, da se neki subjekti pojave kasnije, odnosno da ta lica nisu navedena u odluci koja je priznata i čijem se izvršenju pristupilo na domaćoj teritoriji. Ta lica dokazuju svoj status drugim ispravama.

5. Poverioci u međunarodnom stečaju

Strani poverioci imaju ista prava kao i poverioci iz Republike Srbije u vezi sa pokretanjem i učestvovanjem u postupku, u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku.⁵⁵ Strani poverioci kada podnesu zahtev za pokretanje stečajnog postupka u Republici Srbiji ili kada podnose prijave potraživanja u tom postupku nisu u nepovoljnijem položaju u odnosu na domaće poverioce. Princip nediskriminacije ne utiče na odredbe o svrstavanju potraživanja u isplatne redove u stečajnim postupcima, uključujući bilo koju odredbu koja bi mogla da odobri specijalno svrstavanje potraživanja stranih poverilaca. Malo država u ovom trenutku ima odredbe koje odobravaju specijalno svrstavanje stranih poverilaca.

Da bi strani poverioci mogli samostalno da učestvuju u domaćem stečajnom postupku, oni moraju, prvo, da dokažu svoje svojstvo, kao i da sarađuju sa poveriocima u domaćoj zemlji. Strani poverioci ne mogu sve poslove samostalno da izvršavaju u domaćem stečajnom postupku. Ukoliko je u stranom stečajnom postupku osnovan odbor poverilaca ili sličan organ, njegovu svojstvo će se priznati u domaćem postupku. Ovde je priznat pun efekat strane stečajne odluke. Ali, delovanje odbora poverilaca ili sličnog organa, mora biti određeno pravilima domaćeg prava. Domaće pravo, odnosno domaći organi se, po opštim pravilima ove oblasti, ne smeju mešati u rad stranog odbora poverilaca. Domaći poverioci mogu uticati na donošenje odluka stranog odbora poverilaca, tako da se ne može, u potpunosti prihvatiti stanovište, da se domaći subjekti ne mogu mešati u rad stranog odbora poverilaca. Redosled namirenja poverilaca se vrši po pravilu *lex fori* – po pravu mesta suda. Taj redosled namirenja je određen i samim određivanjem stečajne mase, koja se nalazi na teritoriji domaće zemlje. Primena pravila *lex fori*, znači da će se kod namirenja potraživanja poštovati opšta pravila stečajnog postupka. Važeći je i princip prioritarnog namirenja privilegovanih potraživanja i troškova postupka.

U vezi sa učešćem stranih poverilaca u stečajnom postupku koji se vode nad domaćim stečajnim dužnikom kod domaćeg suda Zakon o stečajnom postupku propisuje detaljnu proceduru. U svim slučajevima u kojima ovaj Zakon propisuje obaveštavanje poverilaca u Republici Srbiji, takvo obaveštenje se dostavlja i poznatim poveriocima koji nemaju adresu u Republici Srbiji. Sud može naložiti da se i prema poveriocima čija adresa nije poznata preduzmu odgovarajuće radnje radi obaveštavanja.⁵⁶

Obaveštenje stečajnim poveriocima dostavlja se pojedinačno, osim ako sud smatra da je, s obzirom na određene okolnosti, potreban drugi način obaveštavanja. Dostavljanje se vrši na uobičajeni način i nije dozvoljeno dostavljanje posredstvom diplomatskih predstavništva ili drugo slično dostavljanje.⁵⁷

⁵⁵ Član 159. ZSP.

⁵⁶ Član 160. stav 1. ZSP.

⁵⁷ Član 160. stav 2. ZSP.

Kada se obaveštenje o pokretanju postupka dostavlja stranim poveriocima, obaveštenje sadrži:

- 1) razumni rok za podnošenje prijave potraživanja sa naznačenjem mesta na kojem se podnose;
- 2) naznačenje da li poverioci čija su potraživanja obezvređena moraju da prijavljuju svoja potraživanja;
- 3) druge podatke koje takvo obaveštenje treba da sadrži u skladu sa ovim zakonom ili po nalogu suda.⁵⁸

Dakle, Zakon o stečajnom postupku je odredio obavezno obaveštavanje stranih poverilaca, koji su poznati, odnosno onih, za koje domaći sud ima adresu. Dostavljanje se obavlja po domaćem pravu. Ukoliko postoje poverioci, čija adresa nije poznata, sud može odrediti mere, pomoću kojih će se, na načine određene domaćim zakonom, obavestiti takvi poverioci. Međutim, takva vrsta obaveštavanja, zahteva obaveznu saradnju sa stranim sudom. Sa druge strane, i strani poverioci su obavezni da se informišu o stečajnom postupku, koji se vodi na teritoriji Republike Srbije.

Osnovni razlog obaveštavanja stranih poverilaca jeste obaveštavanje o pokretanju stranog postupka i o roku za podnošenje prijave potraživanja. Šta više, prirodna posledica principa jednog tretmana koji je uspostavljen Zakonom o stečajnom postupku propisuje obaveštavanja stranih poverilaca u ovim slučajevima u kojima se obaveštavaju domaći poverioci.

Države imaju različite odredbe ili praksu u vezi s metodom obaveštavanja poverilaca, oni mogu biti, na primer, objavljivanje u službenom glasilu ili lokalnim novinama, pojedinačno obaveštenje, obaveštenje unutar prostorija suda ili kombinaciji postupaka. Ukoliko bi način obaveštenja bio prepušten domaćim zakonima, strani poverioci bi bili u podređenom položaju u odnosu na domaće poverioce, pošto oni uglavnom nemaju pristup lokalnim izdanjima. Iz tog razloga Zakon o stečajnom postupku nalaže pojedinačno obaveštavanje stranih poverilaca, ali sudu ostavlja diskreciono pravo da odluči drugačije u određenom slučaju (na primer, ukoliko bi pojedinačno obaveštenje proizvelo preterane troškove ili se ne bi činilo mogućim u datim okolnostima).

U pogledu pojedinačnog obaveštenja, sud može da primeni specijalnu proceduru za obaveštenja koja moraju da se dostave stranoj nadležnosti. U kontekstu stečajnih postupaka, ove procedure bi obično bile previše glomazne i trajale bi predugo, a njihovo korišćenje u većini slučajeva ne bi garantovalo blagovremeno obaveštenje stranih poverilaca u vezi sa stečajnim postupkom. Otud se preporučuje da se takva obaveštenja izvršavaju na način koji sud smatra odgovarajućim.

Mnoge države su potpisnice bilateralnih ili multilateralnih sporazuma o sudskoj saradnji, koji često sadrže odredbe o proceduri dostavljanja sudskih ili vansudskih dokumenata licima u inostranstvu. Multilateralni sporazum ove vrste je Konvencija o dostavljanju u inostranstvu sudskih ili vansudskih akata u građanskim i trgovačkim stvarima (1965. godina), usvojena pod pokroviteljstvom Haške konvencije o međunarodnom privatnom pravu. Iako procedure predviđene tim sporazumima jesu pojednostavljene u odnosu na tradicionalan način komuniciranja putem diplomatskih penala, često bi bili iz razloga navedenih u prethodnom stavu, neadekvatni u slučajevima stranog stečajnog postupka odnosno stečajnog postupka sa elementom inostranosti. U nekim pravnim sistemima se smatra da je obezbeđen poverilac koji u stečajnom postupku podnese prijavu potraživanja, a time je odustao od obezbeđenja ili neke privilegije koje su povezane sa kreditiranjem, dok u drugim sistemima nepodnošenje prijave potraživanja rezultira gubitkom obezbeđenja ili privilegije. Zbog toga bi obaveštenje iz člana 160. stav 3. Zakona o stečajnom postupku trebalo da sadrži informaciju u vezi sa posledicama podnošenja ili nepodnošenja prijave obezbeđenih potraživanja.

⁵⁸ Član 160. stav 3. ZSP.

6. Priznanje stranog stečajnog postupka

Strani predstavnik može sudu da podnese zahtev za priznanje stranog postupka u kojem je imenovan. Uz zahtev za priznanje prilaže se:

- 1) overena kopija odluke o pokretanju stranog postupka i imenovanju stranog predstavnika;
- 2) potvrda stranog suda o postojanju stranog postupka i imenovanju stranog predstavnika;
- 3) bilo koji drugi dokaz o postojanju stranog postupka i imenovanju stranog predstavnika za koji sud smatra da je prihvatljiv, a u odsustvu dokaza označenih u tačkama 1. i 2. ovog stava.

Uz zahtev za priznanje prilaže se i izjava u kojoj se navode svi strani postupci u vezi s dužnikom koji su poznati stranom predstavniku. Sud može zahtevati da mu se dokumenta koja se prilažu dostave i na jeziku na kojem se vodi postupak pred tim sudom.⁵⁹

Član 161. Zakona o stečajnom postupku definiše suštinske procesne uslove povodom zahteva koji podnose strani predstavnici. Zakon pretpostavlja da dokumenti koji se podnose radi priznanja ne moraju da budu overeni na specijalni način, naročito legalizacija. Sud ima pravo da pretpostavi da su ta dokumenta autentična bez obzira na to da li su overena ili ne. Ovo fleksibilno rešenje uzima u obzir činjenicu da sud može da bude uveren da je određen dokument potekao iz određenog suda, iako nije overen, ali u drugim slučajevima sud neće želeti da preduzima radnje na osnovu stranog dokumenta koji nije overen, naročito ukoliko dokumenti potiču iz nadležnosti sa kojom nije upoznat.

S obzirom na odredbe koje ublažavaju bilo koje zahteve legalizacije, postavlja se pitanje da li je to u suprotnosti sa bilo kojim međunarodnim obavezama Republike Srbije. Nekolicina država su potpisnice bilateralne ili multilateralne sporazuma o međusobnom priznanju i legalizaciji dokumenata, kao što je Konvencija o ukidanju potrebe za legalizacijom stranih dokumenata iz 1961. godine, koja je zaključena pod okriljem Haške konvencije o međunarodnom privatnom pravu, koja navodi konkretne pojednostavljene procedure za legalizaciju dokumenata koji potiču iz država potpisnica. U mnogim slučajevima sporazum o legalizaciji dokumenata kao što su formalna pisma i slične formalnosti, ostavlja na snazi zakone i propise koji su ukinuli ili pojednostavili proceduru legalizacije, samim tim teško da će iskrnuti sukob. Ukoliko postoji sukob između Zakona o stečajnom postupku i Konvencije, Konvencija će imati prioritet primene.

Informacija koji su svi strani postupci u vezi sa dužnikom koji se vode u drugim zemljama potrebna je domaćem sudu ne toliko zbog same odluke o priznanju, već zbog bilo koje odluke koja pruža pomoć u stranom postupku. Da bi se takva pomoć prilagodila svakom pojedinačnom slučaju, i da bi ta pomoć bila usaglašena s bilo kojim drugim stečajnim postupkom u vezi sa istim dužnikom, sud mora da bude obavešten o svim stranim postupcima u vezi sa stečajnim dužnikom koji se eventualno vode u drugim državama. Izričita odredba koja određuje dužnost obaveštavanja je korisna, pre svega, zbog toga što strani predstavnik verovatno ima sveobuhvatnije informacije o poslovima dužnika u drugim državama nego sud i, drugo, zbog toga što strani predstavnik može prevashodno da bude zainteresovan za pomoć koja se pruža u postupku u kome je on imenovan, a manje za koordinaciju s drugim stranim postupkom.

Ako odluka o otvaranju stranog postupka i imenovanju stranog predstavnika i potvrda stranog suda o postojanju stranog postupka i imenovanju stranog predstavnika pružaju dokaz da strani postupak ima obeležja postupka člana 147. stav 1. Zakona o stečajnom postupku (strani postupak kao sudski ili upravnik u stranoj državi, uključujući i prethodni postupak, u skladu sa propisom kojim se uređuje stečajni postupak. Predmet ovog postupka su imovina i

⁵⁹ Član 161. ZSP.

poslovi stečajnog dužnika nad kojima strani sud vrši kontrolu ili nadzor u svrhu reorganizacije ili bankrotstva), i da je strani predstavnik lice ili organ s obeležjima iz člana 174. tačka 4. ovog zakona (strani predstavnik označava lice ili organ, zaključujući i one koji su privremeno imenovani, koji su u stranom postupku ovlašćeni da vode reorganizaciju ili bankrotstvo nad imovinom ili poslovima stečajnog dužnika ili da deluju kao predstavnici stranog postupka), sud može te činjenice smatrati utvrđenim. Sud može da prihvati da su dokumenta koja su podnesena uz zahtev za priznavanje autentična, bez obzira na to da li su overena. Ako se ne dokaže suprotno, smatra se da je sedište stečajnog dužnika ili njegovo prebivalište, ako se radi o fizičkom licu, središte njegovih glavnih interesa.⁶⁰

U Zakonu o stečajnom postupku učinjena je kao što je već napred navedeno jedna ozbiljna greška – termin „establishment“ preveden je kao „sedište“. Što se tiče određenja, dat je u nešto skraćenoj verziji u odnosu na izvorni tekst. Osnovni problem leži i u činjenici da se za jedan autonoman pojam koristi termin koji i u domaćem pravnom jeziku ima sasvim jasno i ustaljeno značenje, ali je u ovom kontekstu neadekvatan.

Kao ilustraciju nejasnoće koju ova greška izaziva govori odredba člana 162. stav 3. Zakona o stečajnom postupku. U izvornom tekstu, u članu 16. stav 3. Modela – Zakona UNCINTRAL-a, koristi se formulacija „deftor’s regisstered office“, što je registrovano sedište preduzeća (ukoliko bi se ono razlikovalo od stvarnog). Čitalac Zakona o stečajnom postupku koji nije upoznat sa engleskim tekstom modela zakona UNCINTRAL-a niti s međunarodnim propisima o prekograničnom stečaju, morao bi ostati zbunjen, jer prema članu 147. stav 2. Zakona o stečajnom postupku, glavni strani postupak označava postupak koji se vodi u državi u kojoj je središte glavnih interesa stečajnog dužnika, dok je prema stavu 3. istoga člana, sporedni strani postupak, postupak koji se vodi u državi u kojoj stečajni dužnik ima sedište (u izvornom tekstu „establishment“). Ukoliko se u odsustvu suprotnih dokaza smatra da je sedište stečajnog dužnika i centar njegovih glavnih interesa, onda je pretpostavka da je svaki sporedni postupak zapravo glavni postupak. Kakve bi bile praktične posledice takve pretpostavke, ukoliko bi se na primer desilo da dva strana predstavnika zahtevaju priznanje jedan glavnog a jedan sporednog postupka, teško je zamisliti i naći adekvatan odgovor.

U skladu sa članom 162. Zakona o stečajnom postupku, strani postupak se priznaje ako:

- 1) ima obaveze postupka iz člana 147. tačka 1. ovog zakona;
- 2) je strani predstavnik koji podnese zahtev za priznanje lice ili organ koji ima obeležja iz člana 147. tačka 4. ovog Zakona;
- 3) zahtev ispunjava uslove iz člana 161. stav 2. ovog Zakona;
- 4) je zahtev podnet nadležnom sudu, u skladu sa odredbama ovog Zakona.

Strani postupak se priznaje kao:

- 1) glavni postupak, ako se vodi u državi u kojoj je središte glavnih interesa stečajnog dužnika;
- 2) sporedni postupak, ako stečajni dužnik ima sedište u stranoj državi, u smislu člana 147. tačka 6. ovog Zakona.

O zahtevu za priznanje stranog postupka odlučuje se po hitnom postupku.

Odluka o priznanju stranog postupka može se preinačiti ili ukinuti ako se posle njenog donošenja utvrdi da su osnovi za njeno donošenje pogrešni ili da su prestali da postoje u skladu sa zakonom.⁶¹ Pored Zakona o stečajnom postupku i Zakon o rešavanju sukoba Zakona sa propisima drugih zemalja reguliše uslove za priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka. Da bi jedna strana sudska odluka mogla imati dejstvo na domaćoj teritoriji, ona mora biti priznata od

⁶⁰ Član 162. ZSP.

⁶¹ Član 163. ZSP.

strane domaćih sudskih organa. Pod priznanjem strane sudske odluke, podrazumeva se prove-ra činjenica od domaćeg suda, odnosno da li ta odluka ispunjava zakonom propisane uslove, da bi se mogla primenjivati na domaćoj teritoriji. Ukoliko se u postupku priznanja strane sudske odluke utvrdi da ona ispunjava uslove iz Zakona o rešavanju sukoba Zakona sa propisima dru-gih zemalja („Službeni list SFRJ“, br. 43/82, 72/82, „Službeni list SRJ“, br. 46/96), odnosno da se ne protivi tim uslovima, tada se ta odluka izjednačava sa domaćom. Za priznanje i izvršenje ste-čajnih odluka, primenjuju se iste pretpostavke, kao i za priznanje i izvršenje ostalih stranih sud-skih odluka.

Pre izvršenja potrebno je da strana sudska odluka ispuni uslove koji su predviđeni u Za-konu o rešavanju sukoba Zakona sa propisima drugih zemalja iz člana 86. do 89. Sve pretposta-vke za priznanje i izvršenje stranih odluka dele se na opšte i posebne. Opšte se primenjuju za sve strane sudske odluke, a posebne samo za odluke donete u statusnim stvarima. Zatim, opš-te pretpostavke se dele na pozitivne i negativne pretpostavke. Opšte pozitivne su one pretpos-tavke, koje moraju biti ispunjene da bi strana odluka mogla biti priznata. Sa druge strane ne smeju biti ispunjene opšte negativne pretpostavke, tj. postojanje neke od tih pretpostavki do-vešće do odbijanja zahteva za priznanje strane odluke. Postoje dve opšte pozitivne pretpostav-ke, a to su: 1) uzajamnost između domaće i strane zemlje⁶² i 2) pravnosnažnost i izvršnost stra-ne odluke.⁶³

Veći problem se javlja kod opštih negativnih pretpostavki, kojih ima više i koje ne mo-gu, tako definisane, da se primenjuju na strane stečajne odluke. Ako postoji bilo koja od pret-postavki, strana odluka neće biti priznata. Te pretpostavke su po Zakonu o rešavanju sukoba Zakona sa propisima drugih zemalja (ZMPP), sledeće:

- 1) nepravilnost u postupku pred stranim sudom;⁶⁴
- 2) isključiva nadležnost domaćeg suda;⁶⁵
- 3) pravnosnažna presuda domaćeg suda ili drugog organa;⁶⁶
- 4) priznata strana sudska presuda u istoj stvari i između istih stranaka;⁶⁷
- 5) ranije pokrenut postupak (parnica) u istoj stvari u domaćoj zemlji⁶⁸ i
- 6) povreda domaćeg javnog poretka.⁶⁹

Primena pravila Međunarodnog privatnog prava neizbežna je kod svih stranih odluka, pa tako i kod priznanja stranih odluka u međunarodnom stečaju. Osnovni zakon, koji se prime-njuje kod egzistiranja elemenata inostranosti u svim građansko pravnim odnosima je Zakon o rešavanju sukoba Zakona sa propisima drugih zemalja (Zakon o međunarodnom privatnom pravu), pa tako i kod stečajnog postupka, obzirom da odredbe Zakona o stečajnom postupku o međunarodnom stečaju imaju svoj osnov u međunarodnom privatnom pravu.

Izbor UNCITRAL-ovog Modela – Zakona kao uzor za međunarodni stečajni postupak u Srbiji bio je više teorijsko-politički, nego praktični pravno politički čin. Srbija je još daleko od in-tegracije u Evropsku uniju. Propisi Evropske unije su kao međunarodno pravo faktički sastavni deo pravnog poretka Srbije. Stoga bez obzira što se međunarodni stečaj u Zakonu o stečajnom postupku Republike Srbije oslonio na UNCINTRAL-ov Model Zakona Uredba Evropske unije o postupcima u slučaju insolventnosti br. 1346/00 svakako ima svoje mesto u postupcima steča-ja sa elementom inostranosti u Republici Srbiji, ukoliko važeći zakon o nekom pitanju čuti.

⁶² Član 92. ZMPP.

⁶³ Član 87. ZMPP.

⁶⁴ Član 88. ZMPP.

⁶⁵ Član 89. ZMPP.

⁶⁶ Član 90. ZMPP.

⁶⁷ Član 90. ZMPP.

⁶⁸ Član 90. ZMPP.

⁶⁹ Član 91. ZMPP.

Osnovno načelo koje se odnosi na priznanje postupaka u slučaju insolventnosti sa- držano je u članu 16. Uredbe. U njemu se kaže da se odluka o otvaranju postupka u slučaju insolventnosti koji donese sud neke od države članica, nadležan za otvaranje glavnog pos- tupka, automatski priznaje u svim drugim državama članicama od trenutka kada postane izvršna u državi otvaranja postupka. Ovo pravilo se primenjuje i kada, iz statusnih razloga, u drugim državama članicama nije moguće otvoriti postupak protiv tog dužnika. Priznanje otvaranja glavnog postupka znači da se na teritoriji Evropske unije ne može otvoriti drugi glavni postupak prema istom dužniku. S druge strane, i dalje će postojati mogućnost otva- ranja postupka s teritorijalno ograničenim dejstvom – ali u tom slučaju, taj postupak će biti sekundarni.

Članom 16. Uredbe propisuje se osnovno načelo priznanja odluka kojima se otvara postupak u slučaju insolventnosti. Priznanje stupa na snagu onog trenutka kada odluka pos- tane izvršna u državi otvaranja postupka. Priznanje se mora omogućiti bez postavljanja doda- tnih uslova po nacionalnom pravu. Uredbom se uvodi sistem automatskog priznanja, čim postupak bude otvoren u jednoj od država članica Evropske unije. Automatsko priznanje propisano je kako za glavni tako i postupak s teritorijalno ograničenim dejstvom, što je razu- mljivo, naročito s obzirom na tu teritorijalnu ograničenost. To znači da strani poverioci neće imati vremena da podnesu zahtev za izvršenje protiv dužnika u do sada uobičajenom perio- du koji postoji između trenutka otvaranja postupka u jednoj državi i priznanja odluke kojom se postupak otvara u drugoj. Dodatno ojačanje ove odredbe nalazimo u članu 2f), prema kome se pod vremenom otvaranja postupka smatra vreme kada odluka postane izvršna, ne pravnosnažna. Stoga, otvaranje postupka može imati eks teritorijalno dejstvo, čak i kada nije došlo do pravnosnažnosti – naravno ako sam sud koji je odluku doneo ne naredi obustavu dejstva otvaranja postupka. Samo načelo automatskog priznanja je logična posledica nasto- janja da postupak u slučaju insolventnosti treba da ima univerzalno dejstvo nad celokupnom imovinom dužnika, bez obzira na tok gde se ona nalazi u okviru Evropske unije. Kao što je već istaknuto, ovo priznanje ne utiče na mogućnost otvaranja sekundarnog postupka u državi priznanja. Veliki propust zakonodavca u Srbiji je da pitanje drugih odluka koje se donose to- kom stečajnog postupka (radi se o odlukama koje se odnose na tok i zaključenje stečajnog postupka) od strane stranog suda nije regulisano. To je propust, pogotovo ako se ima u vidu obaveza koordinacije postupaka koji se vode u isto vreme protiv istog dužnika, kao i obaveza saradnje između sudova i stečajnih upravnika iz ovih postupaka.

Dakle, Zakon o stečajnom postupku ne kaže precizno na koja se to odluka stranog su- da priznaje, već uopšteno definiše priznanje stranog postupka. U međunarodnom stečajnom pravu najvažnija odluka u postupku stečaja je odluka o otvaranju stečajnog postupka. Pretpo- stavke za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka bi na osnovu svega što je izlo- ženo mogle bi biti:

- 1) ako je donesena od strane suda, odnosno tela koje je prema srpskom pravu među- narodno nadležno;
- 2) ako je izvršna prema pravu države u kojoj je donesena i
- 3) ako njeno priznanje ne bi u protivnosti sa javnim poretom Republike Srbije.

Predlog za priznanje strane odluke sud će odbiti ako:

- 1) u pogledu prigovora dužnika ili kog drugog učesnika u postupku utvrdi da dužni- kov akt kojim je postupak bio pokrenut nije dostavljen u skladu sa zakonom države u kojoj je odluka donesena i
- 2) ako su u tom postupku bila povređena njegova osnovna prava na odbranu.

Stečajnopravno priznanje strane odluke o otvaranju određenog postupka pretpostavlja da je otvoren strani stečajni postupak. Stečajni postupak u srpskom pravu ima sledeća obeležja:

- 1) njega otvara i provodi Trgovinski sud;
- 2) da bi se stečajni postupak mogao otvoriti mora se utvrditi postojanje stečajnog razloga (postojeće ili predviđena sposobnost za plaćanje);
- 3) stečajni postupak se sporovi radi kolektivnog namirenja poverilaca stečajnog dužnika, unovčavanjem njegove imovine i podelom prikupljenih sredstava poveriocima;
- 4) u toku stečajnog postupka moguće je izraditi plan reorganizacije radi uređivanja pravnog položaja stečajnog dužnika i njegovog odnosa prema poveriocima, a naročito radi održavanja njegove delatnosti;
- 5) moguća je lična uprava stečajnog dužnika, a isto tako i oslobođenje dužnika od preostalih obaveza.

Jedan strani stečajni postupak, čije se priznanje traži u Srbiji, ne mora nužno imati sva obeležja koja ima srpski stečajni postupak. Stranu odluku o otvaranju stečajnog postupka ne mora nužno doneti strani sud, već je dovoljno ako je takvu odluku donelo i neko drugo telo, koje prema srpskom pravu jeste međunarodno nadležno.

Prema srpskom pravu, moguće je priznati ne samo strane postupke koji imaju za svrhu likvidaciju imovine stečajnog dužnika, već i postupke prinudnog poravnjanja, te različite reorganizacione i sanacione postupke, koji u prvom redu teži sanaciji – ozdravljenju stečajnog dužnika ili njegovog preduzeća. Činjenica da je u nekom stranom postupku određeno oslobađanje stečajnog dužnika od preostalih obaveza ne oduzima tom postupku karakter stečajnog postupka. Stečajni dužnik ne mora nužno u tom postupku izgubiti pravo upravljanja i raspolaganja svojom imovinom. No, da bi se strani postupak priznao, mora biti otvoren na temelju utvrđenog stečajnog razloga. Mora ga otvoriti i sprovoditi sud ili neko drugo nadležno telo. Jedan od ciljeva postupka mora biti regulisanje pravnih odnosa između dužnika i njegovih poverilaca.

Međunarodna nadležnost za otvaranje stečajnog postupka kao pretpostavka priznanja strane sudske odluke o otvaranju takvog postupka, proizlazi iz duha samog Zakona o stečajnom postupku. Tako strana odluka o otvaranju nekog stečajnog postupka može biti priznata samo ako je doneta od strane suda, odnosno tela koje je prema srpskom pravu međunarodno nadležno. Nije važna unutrašnja mesna nadležnost stranog suda ili tela. Međunarodna nadležnost za otvaranje stečajnog postupka, kao pretpostavka priznanja strane sudske odluke o otvaranju takvog postupka (indirektna nadležnost) izvodi se u srpskom pravu iz međunarodne nadležnosti srpskog suda za otvaranje stečajnog postupka (takozvana direktna međunarodna nadležnost). Zakon o stečajnom postupku reguliše međunarodnu nadležnost suda Republike Srbije za otvaranje univerzalnog glavnog stečajnog postupka i međunarodnu nadležnost suda Republike Srbije za otvaranje sporednog stranog postupka. Pri tome treba istaći da je ispravno određenje međunarodne nadležnosti od velike važnosti u međunarodnom stečajnom pravu, budući da je u pogledu pravnih posledica otvaranja stečajnog postupka osnovno koliziono pravilo međunarodnog prava države otvaranja postupka (*lex fori concursus*). Osim toga, i u stečajnom postupku u pogledu merodavnosti procesnog prava za provođenje postupka vredi *lex fori*.

Osim glavnog postupka u slučaju insolventnosti, evropskom Uredbom se predviđa i otvaranje postupka pred sudom države članice u kojoj dužnik ima svoju poslovnu jedinicu „*establishment*“. Ključna karakteristika ovakvog postupka jeste da su njegova dejstva ograničena na imovinu dužnika koja se nalazi na teritoriji date države članice. Dejstva postupka moraju se priznati i u drugim državama članicama.

Uslov za otvaranje teritorijalnog postupka je postojanje poslovne jedinice na teritoriji države članice. Prosto postojanje određene imovine dužnika na teritoriji jedne države nije dovoljno za otvaranje teritorijalnog postupka – potrebno je da se tom imovinom obavlja određena delatnost. To je od posebnog značaja naglasiti, jer je Zakonom o stečajnom postupku predviđeno da se, nakon priznanja glavnog postupka u Republici Srbiji, stečajni postupak može po-

krenuti samo ako dužnik ima imovinu na njegovoj teritoriji, što je pristup iz UNCINTRAL-ovog Modela Zakona, ali iz Uputstva za njegovo usvajanje sledi da se države koje zakon usvajaju mogu opredeliti i da taj uslov postave strože, tj. da zahtevaju postojanje poslovne jedinice na svojoj teritoriji. Hrvatski zakonodavac, na primer, opredelio se za kombinovani pristup koji ima uporište kako u Uredbi, tako i UNCINTRAL-ovom Modelu. Karakteristično je da su Uredbom predviđene dve kategorije ovakvih postupaka u zavisnosti od njihovog odnosa sa glavnim postupkom. To su: sekundarni i teritorijalni postupak.

Sekundarni postupak je onaj postupak koji je otvoren nakon otvaranja glavnog postupka. U tom slučaju, mora biti ispunjen još jedan zahtev – takav postupak ne može biti postupak reorganizacije, već samo stečajni postupak. Ovo pravilo potvrđeno je i odredbama člana 27. Uredbe. Spisak onih postupaka koji se smatraju stečajnim dat je u Aneksu B uz B pravilo. Ukoliko postoji više poslovnih jedinica na teritorijama različitih država, moguće je otvoriti više sekundarnih postupaka.

Teritorijalni postupak u užem smislu otvara se pre glavnog postupka. Da bi se to moglo učiniti, potrebno je da prethodno bude ispunjen jedan od dva propisana alternativna uslova: da se postupak protiv dužnika ne može pokrenuti u državi u kojoj se nalazi centar glavnih interesa dužnika (na primer, ako je zakonom te države predviđeno da se postupak protiv dužnika može pokrenuti samo ako on ima status trgovca, a dužnik to nije, ili se protiv dužnika postupak uopšte ne može pokrenuti) i da poverilac ima prebivalište ili registrovano sedište u državi članici u kojoj dužnik ima poslovnu jedinicu. Poverilac u tom slučaju može podnet zahtev za pokretanje teritorijalnog postupka. Osim toga, poverilac čije potraživanje je vezano za delatnost poslovne jedinice ima slično ovlašćenje da zahteva pokretanje teritorijalnog postupka.

U ovom slučaju, treba naglasiti da se pravo odnosi samo na podnošenje zahteva za pokretanje postupka. Nakon otvaranja postupka, svi poverioci, pa i oni koji nemaju prebivalište ili sedište u toj državi, mogu u postupku prijaviti svoja potraživanja. Prednost pokretanja i otvaranja teritorijalnog postupka pre glavnog postupka leži u tome da teritorijalni postupak u tom slučaju ne može biti stečajni.

Samo mogućnost postojanja dve vrste postupaka predstavlja odstupanje od prvobitno proklamovane ideje univerzalnosti i unitarnosti postupaka. Postupci s teritorijalno ograničenim dejstvom otvaraju mogućnost paralelnog odvijanja onolikog broja postupaka koliko ima država članica u Evropskoj uniji. Ipak, ovakvo rešenje je rezultat praktičnih potreba i kompromisa. Budući da se Pravilom ne uniformiše materijalno pravo država članica, sasvim je jasno da je puna univerzalnost i unitarnost postupka nemoguće ostvariti. Zato se pribeglo na neki način modifikovanom teritorijalnom pristupu, i propisana je obaveza koordinacije glavnog postupka i postupaka s teritorijalno ograničenim dejstvom, kao i obaveza saradnje stečajnih upravnika u ovim postupcima. U zavisnosti od toga da li se teritorijalni postupak otvara pre (zbog nemogućnosti otvaranja glavnog postupka) ili nakon otvaranja glavnog postupka, može se i govoriti o „funkciji zamene“, odnosno „funkciji podrške“ teritorijalno ograničenog postupka.

S druge strane, Zakon o stečajnom postupku izričito navodi kategorije glavnog i sporednog postupka čiji je osnov razlikovanja samo činjenica da se u državi u kojoj su pokrenuti nalazi sedište glavnih interesa tj. poslovna jedinica dužnika. Odnos između ova dva postupka nije jasno određen, niti se navodi na koju imovinu dužnika se sporni postupak odnosi. Jedino je izričito regulisano pitanje kada se u Srbiji pokreće postupak nakon priznanja stranog glavnog postupka – u tom slučaju postupak proizvodi pravno dejstvo „samo na imovinu dužnika“ koji se nalazi u Republici Srbiji, u meri koja je neophodna za ostvarivanje saradnje u skladu sa članovima 171, 172. i 173. ovog zakona, kao i na drugu imovinu stečajnog dužnika, kojom se u skladu sa zakonima Republike Srbije upravlja u tom postupku. Očigledno je da u odnosu na pomenutu odredbu načinjena greška u prevodu, tako da bi ta odredba trebalo da glasi: „Samo na imovinu dužnika koja se nalazi u republici Srbiji i u meri koja je neophodna za ostvarivanje saradnje u skladu sa članovima 171, 172. i 173. ovog Zakona, na drugu imovinu stečajnog dužnika kojom se, u skladu sa Zakonom Republike Srbije, upravlja u tom postupku“.

Što se tiče usklađenosti Uredbe i Zakona o stečajnom postupku, nju tek treba ostvariti. Činjenica da je u domaćem zakonodavstvu prvi put napravljena razlika između glavnog i sporednog postupka predstavlja bitan, ali ne i dovoljan korak, ka usaglašavanju sa Evropskim standardima stečajnog prava. Pažljivim čitanjem Zakona o stečajnom postupku zapravo se može doći do zaključka da on poznaje tri vrste postupka:

- 1) glavni;
- 2) sporedni i
- 3) onaj koji se vodi nakon priznanja glavnog postupka, ako dužnik ima imovinu na domaćoj teritoriji.

S druge strane, nije regulisana situacija kada je na domaćoj teritoriji već pokrenut stečajni postupak, a podnese se zahtev za priznanje glavnog stranog postupka. Zakonom o stečajnom postupku nije određena ni vrsta postupka koja se može pokrenuti kao što je to Uredbom učinjeno, te bi sledilo da se na domaćoj teritoriji ne može pokrenuti postupak reorganizacije dužnika, dok se u glavnom postupku teži ka unovčenju njegove celokupne imovine. Stoga se čini da razlikovanje glavnog, sekundarnog i teritorijalnog postupka u smislu Uredbe Evropske unije ne predstavlja dodatna komplikovanja već razjašnjavanje da bi se pružile mnogo šire mogućnosti nego postojeći zakonski okvir.

Za provođenje takozvanog glavnog stranog postupka, koji obuhvata celokupnu imovinu dužnika, bez obzira da li se nalazi u Republici Srbiji ili u inostranstvu, isključivo je nadležan sud Republike Srbije, ako je sedište poslovnog delovanja dužnika na području Republike Srbije. Primenom tog pravila na takozvanu indirektnu međunarodnu nadležnost suda odnosno tela, sledi zaključak da je sud ili telo neke strane države isključivo nadležno za sprovođenje nekog glavnog stečajnog postupka, ako se sedište poslovnog delovanja dužnika nalazi na području te strane države. Pri tome, Zakon o stečajnom postupku pretpostavlja da je sedište poslovnog delovanja dužnika u mestu u kojem on ima upisano sedište. Iako to zakon izričito ne kaže, treba uzeti da je reč o oborivoj zakonskoj presumpciji, dok ova važi samo dok se ne dokaže suprotno, jer bi neoboriva zakonska presumpcija određena u međunarodnoj nadležnosti na temelju središta poslovnog delovanja učinila besmislenim. S tim u vezi, treba naglasiti da je za sada prema srpskom stečajnom pravu moguće otvoriti stečajni postupak samo protiv pravnog ili fizičkog lica koje je trgovac, pojedinac ili preduzetnik, a ta fizička lica, kao i pravna lica, moraju imati registrovano sedište. Ako bi bilo reči o stranoj odluci kojim je otvoren u skladu sa pravom države otvaranja stečajni postupak protiv fizičkog lica koje nije preduzetnik, ne bi smeo biti razlog njenog nepriznavanje u Republici Srbiji. To bi bilo suprotno savremenim kretanjima u međunarodnom i insolventijskom pravu, a u Srbiji se razmišlja o otvaranju stečajnog postupka protiv fizičkih lica – potrošača. U pogledu međunarodne nadležnosti za otvaranje stečajnog postupka protiv takvih fizičkih lica, postoji oboriva pretpostavka koja bi se mogla vezati za prebivalište tih lica, te bi to dele ferenda trebalo uneti i u Zakon o stečajnom postupku.

Inače, pod pojmom poslovnog delovanja dužnika može se razumeti ne samo trgovačka delatnost, nego svaka zanatska, profesionalna ili bilo koja druga privredna tj. ekonomska delatnost, što će zavisi od toga protiv kojih vrsta dužnika pravo države otvaranja stečajnog postupka dozvoljava otvaranje takvog postupka.

Opređeljujući se za središte poslovnog delovanja stečajnog dužnika kao kriterijuma za obezbeđenje direktne i indirektno međunarodne nadležnosti, srpski zakonodavac je želeo da postigne da za otvaranje glavnog stečajnog postupka bude nadležan sud samo jedne države, i to one na čijem se području nalazi najveći deo imovine stečajnog dužnika, najveći broj njegovih poverilaca i u kojoj se doista obavlja njegova delatnost. Upravo u toj državi postoji najbliža veza sa stečajnim dužnikom. Time su se želele ujedno izbeći zloupotrebe koji bi sa sobom nosio kriterijum obezbeđenja nadležnosti samo temeljem upisanog sedišta odnosno sedišta određenog statutom, jer se takvo sedište može lakše nego sedište poslovnog delovanja premesti-

ti u drugu državu i time onemogućiti provođenje stečajnog postupka. Pri tome se pod pojmom "središta poslovnog delovanja" ne bi moglo razumeti mesto odnosno država gde se nalazi uprava iz koje se upravlja društvom, nezavisno od toga da li se u toj državi nalazi većina dužnikovih poverilaca i većina dužnikove imovine, i da li se delatnost dužnika obavlja u toj državi. Naime, pojam poslovne delatnosti širi je od pojma delatnosti upravljanja, a osim toga bi se mestom upravljanja stečajnog dužnika moglo lakše manipulirati, no upisanim registrovanim sedištem, pa tako shvaćeni kriterijum za određivanje međunarodne nadležnosti ne bi doneo nikakvo poboljšanje, već pogoršanje, što se zakonodavcu bez jakih argumenata ipak ne bi smelo pripisati.

Sporedni postupak prema srpskom pravu, a i u većini drugih kontinentalnih prava, obuhvata samo imovinu dužnika u državi otvaranja takvog postupka. Ipak su moguće situacije u kojima će se pojaviti potreba za njegovim priznanjem u drugoj državi. Na primer, ako stečajni upravnik takvog stranog postupka u drugoj državi želi pobijati pravne radnje koje su masu tog postupka protivno zakonu smanjile i time opteretile poverioce i dužnika ili ako je reč o upravljanju i raspolaganju predmetima koji ulaze u masu tog postupka, a koje je on preneo u tu drugu državu ili u drugoj državi sa sredstvima koja pripadaju masi tog postupka stekao.

I u slučaju sporednog stečajnog postupka indirektna međunarodna nadležnost u srpskom pravu se izvodi iz odredaba o direktnoj međunarodnoj nadležnosti. Tako će strani sud ili organ prema srpskom pravu biti međunarodno nadležan za otvaranje posebnog stečajnog postupka, ako dužnik na području te države nema središte poslovnog delovanja, ali ima poslovnu jedinicu bez svojstva pravnog lica, dakle filijalu, podružnicu ili ogranak. Ako dužnik u jednoj državi nema ni središte poslovnog delovanja, ni poslovnu jedinicu, ali ima imovinu, sud, odnosno telo te države će biti međunarodno nadležan za otvaranje posebnog stečajnog postupka u sledećim situacijama:

- 1) kada se u državi u kojoj dužnik ima središte poslovnog delovanja stečajni postupak protiv njega ne može otvoriti zbog uslova predviđenih u stečajnom pravu te države, premda postoji stečajni razlog;
- 2) kada prema pravu države u kojoj dužnik ima središte poslovnog delovanja, stečajni postupak obuhvata samo imovinu dužnika u toj državi;
- 3) kada su ispunjeni uslovi za odbijanje predloga za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, a otvaranje domaćeg postupka je potrebno radi ostvarenja načela ravnomernog namirenja svih dužnikovih poverilaca i kada se otvaranje domaćeg postupka predlaže u okviru postupka za priznanje strane sudske odluke o otvaranju stečajnog postupka.

Može se raditi bilo o stranom partikularnom bilo o stranom sekundarnom stečajnom postupku. Može se raditi o situaciji u kojoj je strani sekundarni postupak otvoren kao posledica priznanja nekog stranog glavnog stečajnog postupka, ili u situaciji u kojoj strani partikularni postupak otvoren nakon odbijanja predloga za priznanje nekog glavnog stečajnog postupka u okviru postupka za priznanje, jer je to potrebno radi načela ravnomernog namirenja svih poverilaca stečajnog dužnika. Ipak, treba istaći da u određivanju indirektno međunarodne nadležnosti treba poći od svrhe tih odredaba, a ne tumačiti ih usko. Tako bi partikularni postupak iz neke strane države koji je trebalo priznati, i to nezavisno jer je odluka o otvaranju partikularnog postupka doneta u okviru formalnog postupka za priznanje ili izvan njega. Isto tako bi sekundarni postupak neke strane države, koji je otvoren na temelju imovine dužnika u toj državi trebalo priznati, nezavisno od toga da li je on otvoren u okviru formalnog postupka za priznanje ili izvan njega. Naime, formalan postupak za priznanje stranih odluka o otvaranju stečajnog postupka ne predviđa pravo svake države, pa postojanje takvog postupka ne sme biti od uticaja na određivanje nadležnosti. Ovde se pokazuje da bi bilo bolje kada bi u zakonu postojala izričita norma o direktnoj međunarodnoj nadležnosti, a ne da se ona izvodi iz direktne međunarodne

nadležnosti sudova Republike Srbije. Budući da prema srpskom pravu poseban stečajni postupak može obuhvatiti samo imovinu dužnika u državi u kojoj je on otvoren, moguće je u Srbiji priznati više posebnih stečajnih postupaka koji se istovremeno u različitim državama vode protiv istog dužnika. Čak i ako je u Republici Srbiji već otvoren glavni stečajni postupak ili poseban stečajni postupak protiv dužnika, to nije prepreka priznanju dejstva stranog posebnog stečajnog postupka protiv istog dužnika u Srbiji u odnosu na njegovu imovinu koja prema stanovištu srpskog prava pripada stečajnoj masi i stranog posebnog stečajnog postupka.

Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije ne kaže direktno da je jedan od uslova za priznanje strane sudske odluke o otvaranju stečajnog postupka njena izvršnost prema pravu države u kojoj je doneta. Pojam izvršnosti zapravo bi trebalo tumačiti na način, da ta strana odluka prema pravu države u kojoj je doneta zaista proizvodi pravno dejstvo koje je tim pravom predviđeno. Ako je protiv strane odluke o otvaranju stečajnog postupka uložen neki dopušten pravni lek, koji njeno dejstvo odlaže i otvaranje postupka suspenduje, tada se takva odluka, za vreme dok su dejstva suspendovana, neće u Republici Srbiji moći priznati. No, kako iz prirode priznanja proizlazi da se može priznati samo ona strana odluka koja je u državi njenog donošenja prouzrokovala pravna dejstva, to nije sporno da se u primeni Zakona o stečajnom postupku, podrazumeva izvršnost. U srpskom pravu pravnosnažnost odluke o otvaranju stečajnog postupka nije pretpostavka njegovog priznanja.

Nadalje, strana odluka o otvaranju stečajnog postupka će se priznati ako njeno priznanje ne bi bilo u suprotnosti s javnim poretkom Republike Srbije. Sud će predlog za priznanje strane odluke odbiti ako povodom prigovora dužnika ili drugog učesnika u postupku, utvrdi da dužnikov akt kojim je postupak bio pokrenut nije dozvoljen u skladu sa zakonom države u kojoj je odluka doneta i ako su u tom postupku bila povređena njegova osnovna prava na odbranu. U vezi sa ovim uslovom najpre treba ispitati da li je pravilo ili pogrešno primenjeno materijalno pravo ili procesno pravo o stranom postupku, koji prethodi otvaranju stečajnog postupka i kojim je kao rezultat doneta strana odluka o otvaranju stečajnog postupka. Zatim, i da li takva pogrešna primena materijalnog ili procesnog prava dovodi do posledice koja bi bila u protivnosti s javnim poretkom. Ako je to slučaj, priznanje takve strane odluke mora se odbiti. Ako to nije slučaj, treba ispitati u drugoj fazi, da li bi u slučaju hipotetičnog priznanja strana pravna dejstva, koja bi strana odluka o otvaranju stečajnog postupka u Srbiji razvila bez neophodnosti neke dalje odluke stranog suda odnosno organa, bila u suprotnosti sa srpskim javnim poretkom. Naime, osnovna kolizijska pravna norma o međunarodnom stečajnom pravu jeste merodavnost prava države otvaranja stečajnog postupka u pogledu određenja i regulisanja pravnih dejstava koje otvaranje takvog postupka povlači za sobom. U drugoj fazi ispitivanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, javni poredak zemlje priznanja ima značaj pravne pretpostavke za priznanje samo onda ako bi utvrđena povreda javnog poretka zahtevala nepriznavanje svih dejstava strane odluke, odnosno nepriznavanje stranog stečajnog postupka u celini. Mnogo često će biti slučaj da se samo neka pravna dejstva strane odluke o otvaranju stečajnog postupka zbog suprotnosti sa domaćim javnim poretkom neće priznati, ali da će se odluka o otvaranju generalno ipak priznati. Ako se strana odluka o otvaranju generalno može priznati, pitanje pravnih dejstava koja se zbog protivnosti javnog poretka ne mogu priznati postaviće se u prvom redu u situaciju u kojoj se kao pravna posledica priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka ne otvara domaći sekundarni postupak.

Srpsko međunarodno stečajno pravo ne predviđa postojanje uzajamnosti, kao pretpostavku priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka. Princip uzajamnosti nije od koristi za državu priznanja budući da putem zahteva za postojanje uzajamnosti država priznanja ne može podstaći druge države na to da one priznaju njene odluke. Nepriznavanje strane odluke zbog nepostojanja uzajamnosti vodi onemogućavanju pravne zaštite i pravnoj nesigurnosti.

Sve pretpostavke za priznanje moraju biti kumulativno ispunjene da bi strana odluka o otvaranju stečajnog postupka mogla biti priznata. Osnovna dilema koja se u pogledu načina

ispitivanja pretpostavke za priznanje javila u međunarodnom stečajnom pravu jeste da li bi za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka trebalo doći automatski na osnovu zakona ili bi te pretpostavke ipak trebalo ispitivati u posebnom formalnom postupku priznanja. Prednost prvog sistema, takozvanog automatskog priznanja, jeste u tome što je dan otvaranja stranog stečajnog postupka ujedno i dan njegovog priznanja u državi koja se opredelila za sistem automatskog priznanja. U sistemu takozvanog posebnog formalnog postupka za priznanje između dana otvaranja i dana priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka postoji određen vremenski period koji nesavesni stečajni dužnik može iskoristiti za zloupotrebe, na primer za otuđenje imovine u državi u kojoj strani stečajni postupak još nije priznat. Za sistem automatskog priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, opredelila se Evropska uredba o insolventnim postupcima, kao i nemačko pravo, dok se za sistem posebnog priznanja opredelio UNCINTRAL-ov Model zakona o prekograničnoj insolventnosti iz 1997. godine i srpski Zakon o stečajnom postupku.

Stvarno i mesno nadležan sud za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka je Trgovinski sud na čijem se području nalazi poslovna jedinica stranog stečajnog dužnika, a ako ona ne postoji Trgovinski sud na čijem se području nalazi neka imovina tog dužnika. Ako dužnik ima poslovnu jedinicu na području različitih trgovinskih sudova ili ako se njegova imovina nalazi na području različitih trgovinskih sudova, za donošenje odluke o priznanju mesno nadležan je sud koji je prvi na oglasnoj tabli suda objavio oglas o podnesenom predlogu za priznanje. Pored stranog stečajnog upravnika, ovlašćenje da podnese predlog za priznanje imao bi poverilac stečajnog dužnika. Kako bi se zaštitila stečajna masa, stečajni sudija koji odlučuje o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, trebalo bi da ima ovlašćenje da, čim je predlog za priznanje podnet, odredi potrebne mere obezbeđenja odnosno da imenuje privremenog stečajnog upravnika u skladu sa odredbama stečajnog zakona o prethodnom postupku. Osim toga, nakon objavljivanja oglasa o predlogu za priznanje na oglasnoj tabli suda, trebalo bi odrediti prekid parničnih postupaka, te postupke izvršenja i obezbeđenja koji su u toku i zabraniti da se pokreće postupak za priznanje pokrene novi parnični postupak ili postupak izvršenja ili obezbeđenja u kojem je stečajni dužnik stranka. Jedino bi izlučni poverioci, čiji se predmet osiguranja potraživanja u trenutku otvaranja stečajnog postupka nalazi u Republici Srbiji, bili ovlašćeni za vreme trajanja postupka priznanja da pokrenu odnosno nastave prekinuti izvršni postupak radi ostvarenja svog zahteva, odnosno tražbine protiv stranog stečajnog dužnika, ali samo pod uslovom da se s tim složi strani stečajni upravnik. Pri odlučivanju o predlogu za priznanje sud je ograničen na to da ispita da li su ispunjene pretpostavke za priznanje navedene u odredbama člana 163. Zakona o stečajnom postupku. Potrebno objašnjenje vezano za ispitivanje pretpostavke priznanja sud može tražiti od tela čija se odluka priznaje, te od učesnika u postupku. Lice koje se u ovom podnesku protivi priznanju stečajni sudija može saslušati. Zakonodavac je naložio stečajnom sudu da obrati posebnu pažnju na potrebu za hitnim rešavanjem zahteva za priznanje u smislu odredbe člana 163. stav 3. Zakona o stečajnom postupku.

Kako bi se sprečile zloupotrebe sa stečajnom masom u periodu između dana otvaranja stranog stečajnog postupka i dana priznanja odluke o njegovom otvaranju, zakonodavac je morao da predvidi a što nije, da u slučaju priznanja strane odluke namirenja i obezbeđenja koja su u tom periodu stečena u izvršnom postupku i postupku obezbeđenja u Republici Srbiji, po pravilu, gube pravno dejstvo. Ovo pravo ne bi se odnosilo na izlučne poverioce. Protiv rešenja o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka dozvoljena je nesuspendivna žalba u korist stranog stečajnog dužnika, stranog stečajnog upravnika i stečajnih poverilaca.

Nije uvek potrebno voditi poseban postupak za priznanje da bi se ostvarilo priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka. Iz duha stečajnog zakona proizlazi zaključak da se može dozvoliti incidentalno priznanje takve odluke, ali samo sa dejstvom za taj postupak. Pravna dejstva priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka nastupaju danom do-

nošenja odluke u kojoj je o navedenom priznanju odlučeno kao o prethodnom pitanju. Posebno u situacijama ako u zemlji ne bi bilo mnogo domaćih poverilaca i mnogo imovine. Važno je da postoji mogućnost incidentalnog ispitivanja pretpostavke za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, jer vođenje posebnog formalnog postupka priznanja neće biti uvek ekonomski opravdano.

Odluka o priznanju stranog postupka, kako kaže Zakon o stečajnom postupku o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka (kako je to pravilnije reći), obično bi moglo ponovo da se razmatra ili poništi ili bi na nju mogla da se primeni bilo koja sudska odluka. Stav 4. člana 163. objašnjava da se odluka o priznanju stranog postupka može ponovo razmatrati na taj način što će se preinačiti ili ukinuti ako se posle njenog donošenja utvrdi da su osnovi za njeno donošenje pogrešni ili da su prestali da postoje, u skladu sa zakonom. Izmena ili poništenje odluke o priznanju može biti posledica promene okolnosti nakon donošenja odluke o priznanju, na primer ukoliko je priznat strani postupak ukinut ili se njegova priroda promenila (na primer, postupak reorganizacije se može pretvoriti u postupak bankrotstva). Takođe, mogu da iskrсну nove činjenice koje zahtevaju ili opravdavaju promenu sudske odluke, na primer, ukoliko strani predstavnik nije ispunio uslove na osnovu kojih sud pruža pomoć. Odluka o priznanju takođe može biti ponovo razmotrena, naročito ukoliko se utvrdi da u toku postupka donošenja odluke o priznanju nisu bili ispoštovani svi uslovi za priznanje. U skladu sa prirodom odluke kojom se odobrava priznanje, trebalo bi ograničiti žalbe na odluku samo na pitanje da li su uslovi koje Zakon o stečajnom postupku predviđa za priznanje strane sudske odluke o otvaranju postupka stečaja bili ispoštovani prilikom donošenja odluke ili nisu.

Posle podnošenja zahteva za priznanje stranog postupka, strani predstavnik je dužan da bez odlaganja obavesti sud o:

- 1) svakoj bitnoj promeni statusa priznatog stranog postupka ili statusa imenovanog stranog predstavnika;
- 2) svakom drugom stranom postupku u vezi sa istim stečajnim dužnikom o kojem strani predstavnik ima saznanja.⁷⁰

Strani postupak i njegov status u stranoj državi, u kojoj je pokrenut utiče na stečajni postupak u domaćoj zemlji. Samim tim, veoma je bitno da domaći nadležni organi budu obavesteni na svakoj promeni u tom stranom postupku. Strani predstavnik dužan da ih obavestava o tome. Isto tako, potrebno je da domaći sudovi budu obavesteni i o svim stečajnim postupcima, koji se vode protiv istog dužnika. Može se postaviti pitanje statusa stečajnog postupka pokrenutog u domaćoj zemlji u slučaju promene statusa stranog postupka. Veoma je bitno, u tom smislu, da se odredi status stranih stečajnih odluka, odnosno odluka o otvaranju stranog postupka. Veoma je verovatno da nakon podnošenja zahteva za priznanje ili nakon priznavanja dođe do promene u stranom postupku koja bi uticala na odluku o priznavanju ili na pomoć koja se pruža na osnovu priznanja. Na primer, strani postupak može biti prekinut ili promenjen od bankrotstva na postupak reorganizacije, ili uslovi imenovanja stranog predstavnika mogu biti izmenjeni ili samo imenovanje ukinuto. Tačka 1. uzima u obzir činjenicu da su promene povodom pitanja izmene statusa postupka ili uslovi imenovanja često dešavaju, ali da bi samo neke od tih izmena mogle da utiču na odluku o pružanju pomoći ili odluku o priznanju postupka. Otud, ova odredba samo zahteva obavestavanje povodom pitanja bitnih izmena. Sud bi verovatno naročito želeo da bude obavestjen kada se njegova odluka o priznanju tiče stranog sporednog postupka ili stranog privremenog stečajnog upravnika. Uz zahtev za priznanje treba priložiti i izjavu u kojoj se navode svi strani postupci u vezi s dužnikom koji su poznati stranom predstavniku. Tačka 2. ovog člana proširuje tu obavezu na vreme i nakon podnošenja zahteva za priznanje. Ta informacija će omogućiti sudu da razmotri da li je pomoć koja je već pružena

⁷⁰ Član 164. ZSP.

treba da bude usaglašena s postojanjem stečajnog postupka koji je pokrenut nakon donošenja odluke o priznanju.

Kada se govori o stranim stečajnim odlukama, misli se pre svega na odluke o otvaranju (pokretanju) stečajnog postupka u stranoj zemlji. Činjenica je da se u stečajnom postupku sa elementom inostranosti mogu priznavati i strane stečajne odluke, koje se odnose na naknadnu deobu, posle zaključenja stečajnog postupka. Strana stečajna odluka ima status na domaćoj teritoriji, koji je određen odlukom domaćeg suda o njenom priznanju. Strana stečajna odluka proizvodi ona dejstva, koja su joj data domaćom odlukom, odnosno, koja su definisana u rešenju o priznanju. Sud ispituje sve činjenice, koje se odnose na stranu odluku, odnosno ispituje, da li strana odluka ispunjava sve pretpostavke, koje su određene u zakonu. Domaća odluka, kojom se priznaje strana sudska odluka ima konstitutivno dejstvo, obzirom da se strana odluka ne može primenjivati na domaćoj teritoriji bez donošenja rešenja o priznanju. Konstitutivno dejstvo domaće odluke se odnosi, na sadržinu strane stečajne odluke, tako da ona može proizvoditi dejstvo na domaćoj teritoriji. Svaka strana sudska odluka o otvaranju stečajnog postupka se ne može primenjivati bez sprovođenja postupka za njeno priznanje i izvršenje.

7. Pravno dejstvo priznanja strane sudske odluke o otvaranju stečajnog postupka

Pravno dejstvo priznanja stranog postupka obuhvata pravno dejstvo samog zahteva za priznanje stranog postupka, odnosno pomoć koja se pruža u vezi sa tim zahtevom i pravno dejstvo priznanja stranog postupka, kao i pomoć koja se pruža nakon priznanja stranog postupka.

Sud može, od momenta podnošenja zahteva za priznanje do odlučivanja o tom zahtevu, na zahtev stranog predstavnika pružiti potrebnu pomoć u slučaju da je ta pomoć hitno potrebna radi zaštite imovine stečajnog dužnika ili interesa poverilaca. Ova pomoć uključuje izricanje sledećih mera:

- 1) obustavljanje postupka izvršenja nad imovinom stečajnog dužnika;
- 2) poveravanje upravljanja ili prodaje imovine ili dela imovine stečajnog dužnika koje se nalazi u Republici Srbiji stranom predstavniku ili drugom licu koje odredi sud, radi zaštite i očuvanja vrednosti imovine kojoj, zbog njene prirode ili drugih okolnosti, kvarljivosti ili osetljivosti, preti opasnost od gubljenja vrednosti ili je ugrožena na drugi način;
- 3) druge mere u skladu sa zakonom.

Pomoć koja se pruža na opisani način prestaje kada sud donese odluku o zahtevu za priznanje, ako Zakonom o stečajnom postupku nije drugačije uređeno. Sud može odbiti da pruži zatraženu pomoć ako bi takva pomoć ometala vođenje glavnog stranog postupka.⁷¹

Dakle, nakon podnošenja zahteva za priznanje stranog postupka, sud može odrediti pružanje pomoći, u vezi sa podnošenjem zahteva. Sud će to učiniti samo u slučaju kada je pomoć hitno potrebna radi zaštite imovine i interesa poverilaca. Pomoć, koja se odnosi na ovu fazu, može trajati do odlučivanja o zahtevu.

Član 165. Zakona o stečajnom postupku bavi se pomoći koju sud po sopstvenoj diskreciji može da zahteva i pruža od trenutka podnošenja zahteva za priznanje. Ovaj član ovlašćuje sud da pruži vrstu pomoći koja se obično pruža samo u stečajnom postupku, za razliku od pojedinačne vrste pomoći koja može da bude pružena pre početka stečajnog postupka u skladu sa pravilima građanskog postupka. Razlog zbog kojeg su te mere dostupne, doduše u ograničenom obliku je što pomoć zbog prirode samog stečajnog postupka može da bude neophodna i pre odluke o priznanju da bi se zaštitila imovina stečajnog dužnika i interesi poverilaca. Is-

⁷¹ Član 165. ZSP.

ključivanje takve pomoći osujetilo bi ciljeve. S druge strane, priznanje još nije odobreno, i samim tim takva pomoć ograničava na hitne i privremene mere. Hitnost mera se spominje na samom početku stava 1, dok tačka 1. ograničava odlaganje izvršnih postupaka, a mere koje se pominju u tački 2. su ograničene na kvarljivu robu i imovinu kojoj prethodi opasnost od gubljenja vrednosti ili koja je ugrožena na bilo koji drugi način.

Pomoć koja se pruža nakon podnošenja zahteva od strane stranog predstavnika je privremena i prestaje nakon donošenja odluke o zahtevu za priznanje. Međutim, sud ima mogućnost da nastavi da pruža tu pomoć. Cilj ovih pravila je da ukoliko je u toku glavni strani postupak, bilo koja pomoć koja se pruža u sporednom stranom postupku mora biti saglasna sa glavnim stranim postupkom. Da bi se podstakla takva koordinacija pomoći koja se pruža pre priznanja s bilo kojim stranim glavnim postupkom, strani predstavnik koji podnosi zahtev za priznanje mora da priloži i izjavu u kojoj navodi sve strane postupke u vezi sa stečajnim dužnikom koji su mu poznati.

Posle priznanja glavnog stranog postupka:

- 1) obustavljaju se započete ili nastavljene pojedinačne pravne radnje ili pojedinačni postupci u vezi sa imovinom, pravima, obavezama ili odgovornostima stečajnog dužnika;
- 2) obustavlja se izvršenje na imovini stečajnog dužnika;
- 3) privremeno se zabranjuje pravo prenosa, konstituisanja tereta ili na drugi način raspolaganja imovinom stečajnog dužnika.

Primena kao i izmena i okončanje prekida i privremene zabrane iz prethodnog stava, uređena je odredbama članova 47, 48. i 73. Zakona o stečajnom postupku. Obustavljanje započetih ili nastavljenih pojedinačnih pravnih radnji ili pojedinačnih postupaka u vezi sa imovinom, pravima, obavezama ili odgovornostima stečajnog dužnika ne predstavlja smetnju za preduzimanje pojedinačnih pravnih akata i za pokretanje postupka, ako je to neophodno, radi zaštite potraživanja poverioca prema dužniku, kao ni smetnju za podnošenje zahteva za pokretanje postupka u Republici Srbiji, na osnovu Zakona o stečajnom postupku, ili za prijavljivanje potraživanja u takvom postupku.⁷²

Pravna dejstva koja su navedena u članu 166. Zakona o stečajnom postupku primenjuju se automatski od trenutka kada se glavni strani postupak prizna. Automatska pravna dejstva primenjuju se samo u slučaju priznanja glavnog postupka. Automatska pravna dejstva predviđena članom 166. Zakona o stečajnom postupku su neophodna da bi se organizovao valjan i pravedan stečajni postupak sa elementom inostranosti. Da bi se osetila takva korist, opravdano je nametnuti stečajnom dužniku pravna dejstva iz člana 166. Zakona o stečajnom postupku, čak i ako država u kojoj se nalazi središte glavnih interesa stečajnog dužnika nameće drugačije uslove za otvaranje postupka, ili čak ukoliko se automatska pravna dejstva stečajnog postupka u zemlji porekla razlikuju od pravnih posledica iz člana 166. Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije. Ovaj pristup odražava osnovni princip i predstavlja temelj zakona u skladu sa kojim priznanjem stranog sudskog postupka od strane suda u Republici Srbiji proizvodi pravna dejstva koja se smatraju neophodnim za uredno i pravedno vođenje stečajnog postupka sa elementom inostranosti. Otud, priznanje proizvodi sopstvena pravna dejstva umesto da prenosi pravna dejstva iz stranog zakona u stečajni sistem Republike Srbije. Ukoliko priznanje u datom slučaju proizvodi pravna dejstva koja su suprotna legitimnim interesima zainteresovanih strana, uključujući i stečajnog dužnika, Zakon o stečajnom postupku omogućava zaštitu tih interesa.

Pravno dejstvo priznanja se odnosi na strane privremene postupke. Ovo rešenje je potrebno jer prethodni postupak ne bi trebalo razlikovati od drugih stečajnih postupaka samo zbog toga što je po prirodi prethodni. Ukoliko nakon priznanja strani prethodni postupak više nema dovoljnu osnovu za automatska pravna dejstva, automatski prekid bi mogao biti okon-

⁷² Član 166. ZSP.

čan u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku. Budući da ne pravi razliku između različitih vrsta i pojedinačnih pravnih radnji, stav 1. tačka 1. člana 166. pokriva i postupke koje se vode u arbitražnom sudu. Otuda ovaj član uspostavlja uredno ograničenje punovažnosti arbitražne odluke. Takva ograničenja nisu u suprotnosti s Konvencijom o priznanju i izvršenju inostranih arbitražnih odluka iz 1988. godine. Međutim, imajući na umu specifičnosti međunarodne arbitraže, naročito njenu relativnu nezavisnost od pravnog sistema države u kojoj se arbitraža odvija, možda neće uvek biti moguće u praktičnom smislu primeniti automatska obustavljanja arbitražnog postupka. Na primer, ukoliko se arbitraža ne odvija u Republici Srbiji, pa možda čak ni u državi u kojoj se vodi glavni postupak, može biti teško izvršiti obustavu arbitražnog postupka. Osim toga, interes strana može biti razlog da se dozvoli nastavak arbitražnog postupka. Ova tačka se ne odnosi samo na pojedinačne pravne radnje, već i na pojedinačne postupke da bi pokrila povrhu pravnih radnji koje pokreću poverioci u sudu prema dužniku ili na njegovoj imovini, i izvršenje mera koje su preduzeli poverioci izvan sudskog sistema. Tačka 2. u stavu prvom je dodata da bi postalo potpuno jasno da su izvršenja na imovini stečajnog dužnika pokrivena ovim obustavljanjem. Zakon se ne bavi kaznenim merama koje se mogu primeniti na radnje koje se izvršavaju i koje su suprotnosti sa privremenom zabranom prenosa imovine koja je navedena u tački 3. Te kaznene mere se razlikuju u zavisnosti od pravnog sistema; mogu da uključuju i krivične sankcije, kazne ili novčane kazne ili se same radnje mogu smatrati ništavnim, ili se mogu pobiti. Sa stanovišta poverioca, glavna svrha tih kaznenih mera je olakšavanje ponovnog uspostavljanja stečajnog postupka prema bilo kom delu imovine koja je nepropisno prenesena od strane stečajnog dužnika, i u tu svrhu, stavljanje tih transakcija van snage je poželjnije od nametanja krivičnih ili administrativnih kaznenih mera stečajnom dužniku.

Uprkos automatskoj ili obaveznoj prirodi pravnih dejstava odluke o priznanju, u stavu 2. ovog člana izričito se navodi da primena tih dejstava zavisi od izuzeća ili ograničenja koja mogu da postoje u Zakonu o stečajnom postupku. Ti izuzeci mogu biti primeri izvršenja potraživanja od strane obezbeđenih poverilaca, isplate od strane dužnika tokom uobičajenog poslovanja, pokretanje sudskog postupka u vezi s potraživanjima koja su se pojavila nakon pokretanja stečajnog postupka ili do vršenja javnih finansijsko-tržišnih transakcija. U nekim slučajevima može biti poželjno da sud izmeni ili okonča pravna dejstva iz ovog člana. Pravila koja regulišu ovlašćenje suda da to učini su različita. U nekim pravnim sistemima sudovi su ovlašćeni da prave pojedinačne izuzetke nakon podnošenja zahteva zainteresovane strane, u skladu sa uslovima iznetim u lokalnom zakonu, dok u drugim sudovi nemaju to ovlašćenje, u skladu sa principom da sudovi nemaju ovlašćenje da ukinu privremene podzakonske akte. Ukoliko bi sudovi dobili takva ovlašćenja, neki pravni sistemi bi zahtevali da se postave okviri koji bi odredili slučajeve u kojima bi sud mogao da izmeni ili okonča obavezna pravna dejstva priznanja. Iz tog razloga stav 2. ovog člana navodi da izmena ili okončanje prekida i privremene zabrane iz ovog člana podležu odredbama Zakona o stečajnom postupku iz članova 47, 48. i 73.

Zakon ne pokriva pitanje da li period ograničavanja potraživanja prestaje da važi ako podnosilac zahteva nije u mogućnosti da pokrene pojedinačan postupak. Usklađeno pravilo povodom tog pitanja ne bi bilo moguće. Međutim, s obzirom na to da je potrebno zaštititi poverioce od gubitka svojih potraživanja zbog obustavljanja postupka u skladu sa time, dodat je stav 3. da bi ovlastio pokretanje pojedinačne pravne radnje do one mere do koje je potrebno da bi se sačuvala potraživanja prema dužniku. Kad je potraživanje sačuvano, pravna radnja ponovo podleže obustavljanju. Stav 3. može da deluje suvišno u državi u kojoj zahtev za plaćanje ili izvršenje obaveza od strane poverioca stečajnog dužnika označava prestanak period ograničenja ili u kojoj je obustavljanje na način predviđen u tački 1. stava 1. prenelo takav prestanak. Međutim, stav 3. i dalje može biti od koristi, čak i u tim državama, zbog toga što bi pitanje prestanka trajanja tereta ograničavanja moglo u skladu sa pravilima u vezi sa sukobom zakona, biti regulisano zakonom strane države; šta više stav bi bio od koristi kao osiguranje stranim poveriocima da njihova potraživanja neće biti nepravedno tretirana u Republici Srbiji.

Stav 4. ovoga člana jednostavno objašnjava da automatsko obustavljanje i privremena zabrana ne sprečava bilo koga, uključujući stranog predstavnika i strane poverioce da predlažu pokretanje lokalnog stečajnog postupka i da učestvuju u njemu. Ukoliko se zaista pokrene teritorijalni postupak, Zakon o stečajnom postupku se u daljim članovima bavi koordinacijom stranog i domaćeg postupka.

Posle priznanja stranog postupka, bilo glavnog ili sporednog, ako je to neophodno radi zaštite imovine stečajnog dužnika ili interesa poverilaca, sud može, na zahtev stranog predstavnika, pružiti odgovarajuću pomoć, uključujući i:

- 1) obustavljanje pojedinih pravnih radnji ili pojedinih postupaka, prava, obaveza i odgovornosti, ako već nisu obustavljeni u skladu sa članom 165. stav 1. tačka 1. Zakona o stečajnom postupku;
- 2) obustavljanje izvršenja na imovini stečajnog dužnika ako nije obustavljeno na osnovu člana 166. stav 1. tačka 2. ovog Zakona;
- 3) privremenu zabranu prenosa, opterećenje ili drugog raspolaganja imovinom stečajnog dužnika, ako takva zabrana nije sprovedena u skladu sa zakonom;
- 4) izvođenje dokaza, saslušanje svedoka ili pružanje podataka u vezi sa imovinom stečajnog dužnika ili poslovima, pravima, obavezama ili odgovornostima;
- 5) poveravanje stranom predstavniku i drugom licu koje odredi sud upravljanje ili prodaju imovine ili dela imovine stečajnog dužnika koja se nalazi u Republici Srbiji;
- 6) nastavljanje pružanja pomoći iz člana 165. stav 1. ovog zakona;
- 7) ukazivanje svake druge pomoći koju sud ili stečajni upravnik može da pruži na osnovu ovog i drugih zakona.

Posle priznanja stranog postupka, bilo da se radi o glavnom ili sporednom postupku, sud može, na zahtev stranog predstavnika poveriti raspodelu imovine ili deo imovine stečajnog dužnika koje se nalazi u Republici Srbiji, stranom predstavniku ili drugom licu koje odredi sud, radi odgovarajuće zaštite interesa poverilaca u Republici Srbiji.

Prilikom pružanja pomoći predstavniku stranog sporednog postupka u skladu sa ovim članom, sud mora da utvrdi da se pomoć koja se ukazuje u skladu sa ovim ili drugim zakonom odnosi na imovinu kojom se upravlja u stranom sporednom postupku ili na podatke koji se zahtevaju u tom postupku.⁷³

Pomoć koja se pruža nakon priznanja podleže diskrecionoj vlasti suda, kao i pomoć koja se pruža pre priznanja. Vrste pomoći su tipične ili najčešće korišćene u stečajnom postupku. Međutim, spisak time nije iscrpljen, sud nije ograničen povodom pitanja mogućnosti pružanja bilo koje druge vrste pomoći koja stoji na raspolaganju u Republici Srbiji. U samoj prirodi diskrecione pomoći je da sud može prilagođavati svakom pojedinačnom slučaju. Sud može da uslovi pomoć koja se pruža na način koji smatra odgovarajućim.

Poveravanje imovine stranom predstavniku je diskreciono. Treba napomenuti da Zakon sadrži nekoliko instrumenata zaštite koji imaju za cilj zaštitu lokalnih interesa pre nego što se imovina poveri na upravljanje stranom predstavniku. Ti instrumenti zaštite uključuju: opštu izjavu o principu zaštite lokalnih interesa, odredbu da sud ne bi trebalo da ovlasti poveravanje imovine pre nego što utvrdi da su interesi domaćih poverilaca zaštićeni i uslovljavanje pomoći od strane suda koji je pruža na način koji smatra odgovarajućim.

Jedan važan činilac o kome treba razmišljati prilikom prilagođavanja pomoći u svakom pojedinačnom slučaju jeste da li je namenjena glavnom ili sporednom stranom postupku. Interes i ovlašćenje predstavnika sporednog stranog postupka su obično slabiji od interesa i ovlašćenja predstavnika glavnog stranog postupka, koji obično traži da preuzme upravljanje celokupnom imovinom stečajnog dužnika. Stav 3. člana 167. Zakona o stečajnom postupku odražava takvu ide-

⁷³ Član 167. ZSP.

ju time što predviđa da bi pomoć koja se pruža u sporednom stranom postupku trebalo da bude ograničena na imovinu kojom se upravlja u tom sporednom postupku i da, ukoliko strani predstavnik traži podatke u vezi s dužnikovom imovinom ili poslovanjem, pomoć mora da se tiče podataka koji se zahtevaju u tom postupku. Sporedni postupak ne bi trebalo da daje prevelika ovlašćenja stranom predstavniku i takva pomoć ne bi smela da ometa vođenje drugog stečajnog postupka, naročito glavnog postupka. Uslov u skladu sa zakonima ove države odražava princip koji je u osnovi zakona da priznanje stranog postupka ne znači proširivanje pravnog dejstva stranog postupka. Umesto toga, priznanje stranog postupka podrazumeva priključenje stranom postupku pravnih dejstava predviđenih Zakonom o stečajnom postupku Republike Srbije.

Prilikom donošenja odluke o pružanju ili odbijanju pomoći, u skladu sa članom 165. ili 167. Zakona o stečajnom postupku, o izmeni i načinu pružanja pomoći ili o uskraćivanju pomoći u skladu sa stavom 3. člana 168., sud mora da utvrdi da su interesi poverilaca i drugih zainteresovanih lica, uključujući i stečajnog dužnika, zaštićeni na odgovarajući način.

Sud može usloviti pružanje pomoći u skladu sa članom 165. ili 167. Zakona o stečajnom postupku, kako bi obezbedio zaštitu i interes poverilaca i drugih zainteresovanih lica uključujući i stečajnog dužnika.

Sud može, na zahtev stranog predstavnika, lica čiji bi interesi bili ugroženi pružanjem pomoći na osnovu člana 165. i 167. ovog zakona ili po službenoj dužnosti, izmeniti način pružanja pomoći ili uskratiti pomoć.⁷⁴

Ideja koja čini suštinu ovih pravila je postojanje ravnoteže između pomoći koja može biti pružena stranom predstavniku i lica čiji interesi mogu biti ugroženi pružanjem takve pomoći. Taj balans je neophodan u ostvarivanju ciljeva Zakona o stečajnom postupku u segmentu koji se tiče postupka sa elementom inostranosti. Navođenje interesa poverilaca stečajnog dužnika i ostalih zainteresovanih strana donosi korisne elemente koji upućuju sud da koristi svoje ovlašćenje. Da bi mogao da određuje pomoć za svaki pojedinačni slučaj na što bolji način, sud je jasno ovlašćen da pomoć uslovi ili izmeni ili uskrati pruženu pomoć. Dodatna karakteristika je u tome što je izričito zakon daje stranama čiji interesi mogu biti ugroženi posledicama iz prethodnih članova pravo da podnesu molbu sudu za izmenu ili usklađivanje tih posledica.

U mnogim slučajevima poverioci čiji interesi mogu biti ugroženi su domaći poverioci. Bez obzira na to, prilikom izvršenja člana 168. Zakona o stečajnom postupku nije preporučljiv pokušaj ograničavanja na domaće poverioce. Bilo koje izričito pominjanje lokalnih poverilaca bi zahtevalo definisanje tih poverilaca. Pokušaj sastavljanja takve definicije bi pokazao ne samo teškoće sastavljanja takve definicije, već i da ne postoji nadležnost za diskriminisanje poverilaca na osnovu kriterijuma kao što je sedište poslovanja ili državljanstvo.

Zaštita svih zainteresovanih lica je povezana sa odredbama u nacionalnim zakonima u propisima za obaveštavanje; to mogu biti opšti zahtevi objavljivanja, koji su sačinjeni da obaveste potencijalno zainteresovana lica da je strani postupak priznat, ili mogu postojati zahtevi za dostavljanje pojedinačnih obaveštenja koja sud, u skladu sa sopstvenim procesnim pravilima, mora da dostavi licima, čiji bi interesi direktno mogli da budu ugroženi zbog priznanja ili pomoći koju pruža sud.

Posle priznanja stranog postupka, strani predstavnik ima pravo da podnese tužbu za pobijanje pravnih radnji. Kada se radi o sporednom stranom postupku, sud mora utvrditi da se podnesena tužba odnosi na imovinu, kojom se, u skladu sa Zakonom Republike Srbije upravlja u stranom sporednom postupku.⁷⁵

Po mnogim nacionalnim zakonima, pojedinačni poverioci i stečajni upravnici imaju pravo da podnesu tužbu radi sprečavanja ili pobijanja pravnih radnji koje mogu da ugroze interes poverilaca. To pravo, do mere do koje se odnosi na pojedinačne poverioce, često nije regu-

⁷⁴ Član 168. ZSP.

⁷⁵ Član 169. ZSP.

lisano stečajnim zakonom, već opštim odredbama zakona; to pravo nije obavezno povezano sa postojanjem stečajnog postupka prema dužniku tako da tužba može biti podneta pre pokretanja takvog postupka. Lice koje ima to pravo je u većini slučajeva poverilac, čiji bi interesi bili ugroženi, a ne drugo lice kao što je stečajni upravnik. Šta više, uslovi za podnošenje tužbe poverioca se razlikuju od uslova koji se primenjuju na slične tužbe koje mogu biti podnete od strane stečajnog upravnika. Procesno pravo koje omogućuje član 169. Zakona o stečajnom postupku se isključivo odnosi na tužbe koje su na raspolaganju domaćem stečajnom upravniku u kontekstu stečajnog postupka, a ovaj član ne izjednačava stranog predstavnika s pojedinačnim poveriocima koji mogu da imaju slična prava po drugim osnovama. Takve tužbe pojedinačnih poverilaca su izvan delokruga člana 169. Zakon izričito omogućava stranom predstavniku pravo podnošenja tužbe radi izbegavanja ili pobijanja pravnih radnji koje mogu da ugroze interese poverilaca. Odredba je sužena utoliko što onemogućava bilo kakva suštinska prava u vezi s tim tužbama i ne daje rešenje u slučaju sukoba zakona. Pravno dejstvo odredbe je u tome što strani predstavnik može da podnese takvu tužbu iako strani predstavnik nije stečajni upravnik koga je imenovala država koja je donela zakon.

Po odobravanju procesnog prava stranom predstavniku za podnošenje takvih tužbi dalji postupak nije bez izvesnih teškoća. Naročito s obzirom na to da se na takve tužbe neće gledati sa odobravanjem zbog potencijalnih neizvesnosti povodom pitanja završenih ili izvršenih transakcija. Međutim, budući da je pravo na podnošenje takve tužbe neophodno radi zaštite celokupne imovine stečajnog dužnika i često je jedino pravno rešenje za zaštitu, smatra se važnim da to pravo ne bude zabranjeno stranom predstavniku isključivo na osnovu toga da on nije lokalno imenovan.

Posle priznanja stranog postupka, strani predstavnik može, u skladu sa Zakonom Republike Srbije, biti učesnik u svakom postupku kojim je stečajni dužnik stranka.⁷⁶ Svrha člana 170. Zakona o stečajnom postupku je izbegavanje zabrane prema stranom predstavniku da učestvuje u postupku samo zbog toga što procesno zakonodavstvo možda nije razmatralo stranog predstavnika kao nekoga koji ima takvo pravo. Član se odnosi na stranog predstavnika, kako glavnog tako i sporednog postupka. Reč učestvovati treba da se odnosi na slučajeve u kojima se strani predstavnik pojavljuje u sudu i daje izjave o postupku, bez obzira na to da li je postupak pojedinačna tužba ili drugi postupak koji nije pokrenut od strane stečajnog dužnika prema trećoj strani i postupak koji pokreće treće lice protiv dužnika. Postupci u kojima bi strani predstavnik mogao da učestvuje bi samo bili oni koji nisu obustavljeni. Član 170. Zakona o stečajnom postupku koji se ograničava na davanje procesnog prava, jasno objašnjava da svi ostali uslovi domaćeg zakona koji licu daju pravo da učestvuje ostaju nepromenjeni. Mnogi ako ne i svi nacionalni zakoni o parničnom postupku, kao i srpski Zakon o parničnom postupku, odnose se na slučajeve u kojima strana koja pokaže pravni interes za ishod spora između druge dve strane može uz odobrenje suda, da da izjavu tokom postupka kao umešač.

8. Saradnja između sudova u Republici Srbiji i stranih sudova ili stranih predstavnika

U slučajevima stečaja sa elementom inostranosti, sud je dužan da u najvećoj mogućoj meri saraduje sa stranim sudovima ili stranim predstavnicima, neposredno ili preko stečajnog upravnika. Sud ima pravo da neposredno saraduje odnosno da neposredno zatraži podatke ili pomoć od stranih sudova ili stranih predstavnika.⁷⁷ Član 171. Zakona o stečajnom postupku ima za cilj da omogući sudovima i stečajnim upravnicima iz dve ili više zemalja efikasnost i ostvarivanje optimalnih rezultata. Saradnja je jedini realan način da se spreči rasipanje imovine,

⁷⁶ Član 170. ZSP.

⁷⁷ Član 171. ZSP.

da se dostigne maksimalno uvećanje vrednosti stečajne mase (na primer, kada delovi opreme za proizvodnju koji se nalaze u dve države vrede više kada se zajedno prodaju, nego da se prodaju pojedinačno ili nalaženje najboljih rešenja za reorganizaciju preduzeća). Ova dva člana ne samo da ovlašćuju međunarodnu saradnju, već je takođe obaveznom time što navode da će sud i stečajni upravnik maksimalno saradivati. Cilj članova je da prevaziđu široko rasprostranjeni problem nacionalnih zakona koji ne sadrže pravila koja daju pravnu osnovu za saradnju lokalnih sudova sa stranim sudovima u slučajevima stečajnog postupka sa elementom inostranosti. Do one mere do koje se međunarodna sudska saradnja u državi koja je donela zakon bazira na principu dobrovoljne međunarodne saradnje, usvajanje ovih pravila daje mogućnost da se taj princip konkretizuje i prilagodi specifičnim uslovima stečajnog postupka sa elementom inostranosti. Sposobnost sudova uz odgovarajuće učešće strana da neposredno saraduju ili da neposredno zatraže podatke i pomoć stranih sudova ili stranih predstavnika je namenjena izbegavanju korišćenja procedura koje su dugotrajne i koje se uobičajeno koriste, kao što su formalna pisma. Ova sposobnost je od izuzetnog značaja kada sudovi smatraju da moraju hitno da postupaju.

U slučajevima stečaja sa elementima inostranosti, stečajni upravnik, u izvršavanju svojih dužnosti i pod nadzorom suda, po najvećoj mogućoj meri saraduje sa stranim sudovima ili stranim predstavnicima. Stečajni upravnik ima pravo da, u izvršavanju svojih dužnosti i pod nadzorom suda, neposredno saraduje sa stranim sudovima i stranim predstavnicima.⁷⁸ Član 172. Zakona o stečajnom postupku govori o međunarodnoj saradnji lica koja su imenovana da upravljaju imovinom stečajnog dužnika i on odražava važnu ulogu koju takva lica mogu da imaju prilikom osmišljavanja i primene sporazuma o saradnji, unutar njihovih ovlašćenja. Odredbe jasno definišu da stečajni upravnik izvršava svoje dužnosti pod nadzorom ovlašćenog suda. Ova odredba ne vrši izmenu pravila koja već postoje u Zakonu o stečajnom postupku o nadzornoj funkciji suda u odnosu na radnje stečajnog upravnika. Opšte gledano, izvestan stepen slobode za imenovane stečajne upravnike i lične inicijative, unutar širokog sudskog nadzora, čine glavni oslonac saradnje u praktičnom smislu.

Saradnja između sudova u Republici Srbiji i stranih sudova ili stranih predstavnika i saradnja između stečajnih upravnika i stranih sudova ili stranih predstavnika uključuje sve oblike saradnje u skladu sa zakonom, a naročito:

- 1) imenovanje lica ili organa koji preduzima radnje po nalogu suda;
- 2) razmena podataka na način za koji sud smatra da je odgovarajući;
- 3) koordinacija upravljanja i nadzora nad imovinom i poslovima stečajnog dužnika;
- 4) odobravanje i primenu sporazuma o saradnji postupaka od strane sudova;
- 5) ostvarivanje saradnje u postupcima koji se istovremeno vode prema istom stečajnom dužniku.⁷⁹

Saradnja stečajnih upravnika pretpostavlja postojanje, odnosno uvođenje više stečajnih postupaka. Kada se govori o saradnji stečajnih upravnika iz različitih stečajnih postupaka, tu se misli na glavni i sporedni (posebni, sekundarni) stečajni postupak. Opšte je pravilo da strani stečajni upravnik istupa samostalno u domaćem stečajnom postupku. Međutim, neophodna je saradnja stranog stečajnog upravnika ne samo sa stečajnim upravnikom iz drugog stečajnog postupka, već i sa drugim subjektima tog postupka. Saradnja stečajnih upravnika predstavlja jedne od dejstava stečajnog postupka sa elementom inostranosti. Saradnja stečajnih upravnika može podrazumevati ne samo davanje informacije i prenos imovine iz jednog stečajnog postupka u drugi, već i moguće učešće stečajnog upravnika (stranog) u drugom stečajnom postupku.

⁷⁸ Član 172. ZSP.

⁷⁹ Član 173. ZSP.

9. Pokretanje stečajnog postupka u Srbiji posle priznanja glavnog stranog postupka

Posle priznanja glavnog stranog postupka, postupak u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku može se pokrenuti samo ako stečajni dužnik ima imovinu u Republici Srbiji. Ovaj postupak proizvodi pravno dejstvo samo u odnosu na imovinu stečajnog dužnika koja se nalazi u Republici Srbiji, u meri koja je neophodna za ostvarivanje saradnje u skladu sa članovima 171, 172. i 173. ovog Zakona, kao i na drugu imovinu stečajnog dužnika, kojom se, u skladu sa Zakonom Republike Srbije, upravlja u tom postupku.⁸⁰

Priznanje glavnog stranog postupka neće sprečiti pokretanje domaćeg stečajnog postupka u vezi sa istim dužnikom dokle god dužnik ima imovinu u Republici Srbiji. U nekim državama, da bi sud bio nadležan da pokrene lokalni stečajni postupak, samo prisustvo imovine u državi nije dovoljno. Da bi takva nadležnost zaista postojala, dužnik mora da ima neku poslovnu aktivnost u državi. U članu 175. Zakona o stečajnom postupku odobreno je manje restriktivno rešenje ukoliko je stečajni dužnik već uključen u strani glavni postupak. Dok rešenje ostavlja široko polje za pokretanje lokalnog priznanja glavnog postupka, ono ipak ima svoju svrhu time što pokazuje da, ukoliko dužnik nema nikakvu imovinu u državi, ne postoji nadležnost za pokretanje stečajnog postupka.

Bez obzira na to Republika Srbija je usvojila rešenja sa većim ograničenjem i dozvolila pokretanje domaćeg postupka jedino ako dužnik ima sedište u državi. Smisao toga je da kada imovina u Republici Srbiji nije deo preduzeća, pokretanje lokalnog postupka u većini slučajeva ne bi bio najefikasniji način da se zaštite poverioci, uključujući domaće poverioce. Određivanjem pomoći od slučaja do slučaja u odnosu na strani glavni postupak i saradnju sa stranim sudom i stranim predstavnikom, sud bi imao dovoljno mogućnosti da utvrdi da se nad imovinom u državi upravlja na način na koji bi lokalni interesi bili zaštićeni na odgovarajući način. U većini slučajeva lokalni postupak bio bi ograničen na imovinu koja se nalazi u toj državi. Međutim, u nekim situacijama vođenje lokalnog stečajnog postupka bi moralo da uključi i određeni deo imovine iz inostranstva, pogotovo ako nema potrebe za pokretanjem, ili ako se ne vodi strani postupak u državi u kojoj se imovina nalazi. Da bi se omogućila takva ograničena primena lokalnog postupka, član 174. uključuje i sledeće reči: „I ...nad drugom imovinom kojom... se upravlja u tom postupku“. Dva ograničenja su dodata članu, a tiču se mogućeg proširivanja donošenja pravnih dejstava domaćeg postupka u odnosu na imovinu koja se nalazi u inostranstvu: prvo, domaćim se dozvoljava „do one mere do koje je potrebno da bi se primenila saradnja i koordinacija po članovima 171, 172. i 173, i drugo, imovina iz inostranstva podleže upravljanju u Republici Srbiji (u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku). Ta ograničenja su korisna, da bi se izbegla mogućnost stvaranja neograničenog proširivanja lokalnog postupka u odnosu na imovinu u inostranstvu, koje bi izazvalo neizvesnu primenu odredbe, što bi eventualno dovelo do sukoba nadležnosti.

Stečajni postupak se pokreće u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku. Odluka, koja bude doneta u tom postupku, odnosiće se samo na navedenu imovinu, koja se nalazi u Srbiji, kao i na drugu imovinu, kojom se upravlja u tom postupku. Prvi uslov za pokretanje takvog (sporednog) postupka, jeste da dužnik ima imovinu na teritoriji domaće zemlje. Međutim, Zakon o stečajnom postupku određuje i drugi uslov za pokretanje postupka na domaćoj teritoriji, a on se odnosi na pretpostavku nesposobnosti plaćanja stečajnog dužnika. Naime, smatraće se da je stečajni dužnik nesposoban za plaćanje, ako se prizna glavni strani postupak.⁸¹ Sama činjenica priznanja dovodi do navedene pretpostavke. Nesposobnost za plaćanje stečajnog dužnika procenjivaće se po pravu zemlje, u kojoj je pokrenut glavni postupak. U nekim nadležnostima, uslov za pokretanje stečajnog postupka je doka-

⁸⁰ Član 174. ZSP.

⁸¹ Član 177. ZSP.

zivanje nesposobnosti za plaćanje. U drugim nadležnostima, stečajni postupak se može pokrenuti pod određenim okolnostima utvrđenim Zakonom koji ne moraju da označavaju da je dužnik zaista nesposoban za plaćanje. Te okolnosti mogu biti, na primer, prestanak plaćanja od strane dužnika ili određene radnje dužnika, kao što je odluka o promeni forme pravnog lica, rasipanje imovine, ili napuštanje sopstvenog preduzeća. U nadležnostima u kojima je nesposobnost za plaćanje uslov za pokretanje stečajnog postupka, kao što je to slučaj u srpskom pravu, član 177. Zakona o stečajnom postupku uspostavlja, nakon priznanja glavnog stranog postupka, pretpostavku nesposobnosti za plaćanje stečajnog dužnika radi pokretanja stečajnog postupka u Republici Srbiji. Ta pretpostavka se ne primenjuje ukoliko je strani postupak sporedan postupak. Razlog za to je stečajni postupak pokrenut u državi koja nije država u kojoj dužnik ima središte glavnih interesa ne znači automatski da dužnik podleže zakonima koji se odnose na stečajni postupak u drugim državama. Član 177. ima naročit značaj zato što navodi da bi dokazivanje nesposobnosti plaćanja kao uslov za pokretanje stečajnog postupka, zahtevalo mnogo vremena i bilo bi od male koristi ukoliko se na umu ima da je dužnik već u stečajnom postupku u državi u kojoj ima središte van svojih glavnih interesa, a pokretanje lokalnog postupka može biti neophodno radi zaštite domaćih poverilaca. Bez obzira na to, srpski sud se ne obavezuje odlukom stranog suda i lokalni kriterijumi za dokazivanje nesposobnosti za plaćanje i dalje ostaje na snazi, što je razjašnjeno rečima „ako se ne dokaže suprotno“.

10. Koordinacija postupaka koji se vode na osnovu ovog zakona i stranog postupka

Kada se strani postupak i postupak koji se vodi na osnovu Zakona o stečajnom postupku vode istovremeno prema istom stečajnom dužniku, sud će tražiti saradnje i koordinaciju u skladu sa članovima 171, 172. i 173. Zakona o stečajnom postupku, na sledeći način:

- 1) kada se postupak u Republici Srbiji vodi u vreme kada je već podnet zahtev za priznanje stranog postupka:
 - a) svaka pomoć koja se pruža u skladu sa članom 165. ili 167. ovog zakona mora biti u skladu sa postupkom koji se vodi u Republici Srbiji;
 - b) član 166. ovog zakona se ne primenjuje ako je strani postupak priznat u Republici Srbiji kao glavni strani postupak;
- 2) kada je postupak koji se vodi u Republici Srbiji započet posle priznanja ili posle podnošenja zahteva za priznanje stranog postupka:
 - a) svaku pomoć koja se pruža u skladu sa članovima 165. i 167. ovog zakona izvršiće sud i izmeniti način njenog pružanja, odnosno uskratiti dalju pomoć, ako njeno pružanje nije u skladu sa propisima Republike Srbije kojima je taj postupak uređen;
 - b) ako se radi o glavnom stranom postupku, prekid i privremena zabrana shodno članu 166. ovog zakona izmeniće se ili ukinuti na osnovu člana 166. stav 2, ako nije u skladu sa propisima Republike Srbije kojima je taj postupak uređen.

Kod pružanja dopune ili izmene načina pružanja pomoći kod sporednog stranog postupka sud mora da utvrdi da se pomoć odnosi na imovinu koja se, u skladu sa zakonom Republike Srbije, upravlja u stranom sporednom postupku ili da predstavlja podatke koji se zahtevaju u tom postupku.⁸²

U situaciji kada se prema istom stečajnom dužniku istovremeno vode strani i lokalni postupak, domaći sud je u svim takvim slučajevima dužan da traži saradnju i koordinaciju. Značajan princip koji je sadržan u odredbi člana 173. Zakona o stečajnom postupku je da pokretanje lokalnog postupka ne sprečava niti ukida priznanje stranog postupka. Ovaj princip je suštinski važan za ostvarivanje ciljeva Zakona o stečajnom postupku pošto omogućava pružanja

⁸² Član 175. ZSP.

pomoći u stranom postupku u bilo kojim okolnostima u Republici Srbiji. Međutim, Zakon o stečajnom postupku navodi jaču pravnu snagu u lokalnom postupku od stranog postupka. To je učinjeno na sledeći način: prvo, bilo koja pomoć koja se pruža u stranom postupku mora biti usklađena s lokalnim postupkom; drugo, bilo koja pomoć koja je već pružena u stranom postupku se mora preispitati i izmeniti ili uskratiti da bi bila usklađena s lokalnim postupkom; treće, ukoliko je strani postupak glavni postupak automatska pravna dejstva moraju biti izmenjena i okončana ukoliko nisu usklađena s lokalnim postupkom. i četvrto, ukoliko se lokalni postupak vodi u trenutku kada se strani postupak priznaje kao glavni postupak, strani postupak ne uživa automatska pravna dejstva. Član 75. Zakona o stečajnom postupku sadrži princip da bi pomoć koja se pruža sporednom stranom postupku trebalo da bude ograničena na imovinu koja se upravlja u tom sporednom postupku ili na podatke koji su u njemu traženi.

11. Postupanje u slučaju postojanja više stranih postupaka (konkurentni stečajni postupci)

Kada se u odnosu na istog stečajnog dužnika vodi više stranih postupaka, sud će zatražiti pomoć i saradnju koja se u skladu sa članovima 171, 172. i 173. ovog zakona, ostvaruje na sledeći način:

- 1) pomoć koja se pruža u skladu sa članovima 165. ili 167. ovog Zakona predstavniku stranog sporednog postupka, posle priznanja glavnog postupka, mora biti u saglasnosti sa glavnim stranim postupkom;
- 2) ako je odluka o priznanju glavnog stranog postupka doneta posle priznanja sporednog stranog postupka ili posle podnošenja zahteva za priznanje sporednog pravnog postupka, sud ispituje pomoć koja se pruža na osnovu članova 165. ili 167. ovog Zakona, a ovlašćen je i da donese odluku o izmeni ili uskraćivanju pružanja pomoći, ako takva pomoć nije u saglasnosti sa glavnim stranim postupkom;
- 3) ako, posle priznanja sporednog stranog postupka, bude doneta odluka o priznanju drugog sporednog pravnog postupka, sud je ovlašćen da pruži, izmeni ili uskrati pomoć u cilju obezbeđivanja koordinacije postupaka.

Član 176. Zakona o stečajnom postupku se bavi slučajevima u kojima se prema stečajnom dužniku vode stečajni postupci u više stranih država i strani predstavnici više stranih postupaka traže priznanje ili pomoć u Republici Srbiji. Odredbe se primenjuju bez obzira na to da li se stečajni postupak vodi u Republici Srbiji. Ukoliko povrh dva ili više strana postupka postoji i postupak u Republici Srbiji, sud će morati da primeni odredbe članova 175. i 176. Zakona o stečajnom postupku. Cilj člana 176. je sličan cilju člana 175. utoliko što je osnovno pitanje u slučaju postupaka koji se odvijaju istovremeno, pospešivanje saradnje, koordinacija, usklađivanje pomoći koja se pruža u različitim postupcima. Usklađivanje će biti postignuto tako što će se za svaki pojedinačni slučaj određivati pomoć koja se pruža ili će se izmeniti ili uskratiti. Za razliku od prethodnog člana koji daju jaču pravnu snagu u lokalnom postupku, član 176. daje jaču pravnu snagu glavnom stranom postupku ukoliko se vodi. U slučaju da se vodi više sporednih stranih postupaka, ova odredba ne daje apriori prioritet bilo kom stranom postupku. Prioritet glavnog stranog postupka se odražava u zahtevu da bilo koja pomoć koja se pruža u sporednom stranom postupku mora biti usklađena s glavnim stranim postupkom.

Kada se kaže o konkurentnosti o stečajnom zakonodavstvu, tada se ima u vidu, uporedno egzistiranje dva stečajna postupka. Kod konkretnih stečajnih postupaka, radi se o nezavisnim stečajnim postupcima, koji su pokrenuti (otvoreni), najčešće po osnovu isključive nadležnosti, odnosno po središtu ili centru poslovanja stečajnog dužnika. Bilo bi nemoguće govoriti o konkurentnim stečajnim postupcima, a ne spomenuti cilj doktrine, koje su nastale u engleskom pravu. Te doktrine su sledeće:

- 1) Doktrina ili forum domicila. Ova doktrina prihvata teoriju jedinstva, što znači da se zalaže za jedinstvo stečajnog postupka. Stečajni upravnik u zemlji domicila stečajnog dužnika, odnosno zemlji pokretanja stečajnog postupka tražiće saradnju sa drugim državama, odnosno nadležnim organima u tim zemljama, u smislu da se imovina stečajnog dužnika, bez obzira, gde se ona nalazi, uključuje stečajnu masu, koja se formira u zemlji domicila, odnosno pokretanju stečajnog postupka.
- 2) Doktrina prioriteta. Po ovoj doktrini, doktrini prioriteta ili prvenstva, smatra se da će prvenstvo imati onaj stečaj, koji je prvi i otvoren. Znači, prednost će imati onaj stečajni postupak koji je ranije otvoren u nekoj državi i
- 3) Doktrina o nezavisnosti stečajnih postupaka. Ova doktrina prihvata načelo da se svaki stečajni postupak posebno vodi u svakoj od zemalja u kojoj je i pokrenut.

Obzirom da Zakon o stečajnom postupku uređuje glavni i sporedni stečajni postupak, postavlja se pitanje ova dva postupka prema konkurentnim stečajnim postupcima. Razlike između konkurentnih stečajnih postupka i glavnog i sporednog stečajnog postupka su sledeće:

- 1) Konkurentni stečajni postupci, svaki od njih, pokreću se po osnovu sedišta stečajnog dužnika, odnosno najčešće, po osnovu isključive nadležnosti, dok se sporedni stečajni postupak pokreće samo po osnovu posebne nadležnosti. Glavni stečajni postupak, praktično se pokreće po osnovu isključive nadležnosti, odnosno po središtu glavnih interesa stečajnog dužnika;
- 2) Konkurentni stečajni postupci nisu u međuzavisnom odnosu, dok je sporedni stečajni postupak zavisan od glavnog. Bez glavnog stečajnog postupka, ne bi mogao biti pokrenut ni sporedni stečajni postupak.
- 3) Kod konkurentnih stečajnih postupaka, se vrlo često, primenjuje pravo prvenstva, to se kod glavnog i sporednog stečajnog postupka, prvo pravo prioriteta ne primenjuje, uzimajući u obzir odnos ovih postupaka;
- 4) Kod konkurentnih stečajnih postupaka se postavlja samo jedno pitanje: koje od njih će imati prioritet, dok se kod glavnog i sporednog stečajnog postupka postavlja pitanje njihovog odnosa nakon izmirenja potraživanja, u smislu finansijskog dela i odnosa potraživanja iz jednog i drugog postupka; i
- 5) Vođenje glavnog i sporednog stečajnog postupka, postoji jedinstvo stečajnog postupka, dok se kod konkurentnih stečajnih postupaka mogu pojaviti i tendencije koje označavaju prihvatanje teritorijalnog, konzervativnog, koncepta stečaja.

Ako se protiv istog stečajnog dužnika vodi više stranih stečajnih postupaka, tada će se, takođe pružiti pomoć koja mora biti u skladu sa pravilima koja regulišu glavni strani stečajni postupak. Domaći sud će, u takvim slučajevima tražiti pomoć od stranih sudova i stranih predstavnika, kao i ostalih lica, a koja su predviđena odredbama Zakona o stečajnom postupku, u vezi pružanja pomoći, kada se istovremeno, protiv istog dužnika vodi više stečajnih postupaka glavni i sporedni. Tada će se pružiti navedena pomoć, na taj način što posle priznanja glavnog stranog postupka, pomoći koja se pruža predstavniku sporednog stranog postupka, posle podnošenja zahteva za priznanje sporednog stranog postupka ili nakon priznanja stranog postupka mora biti u skladu sa glavnim stranim postupkom. Napred navedena pomoć će se izmeniti ili ukinuti iako je odluka o priznanju glavnog stranog postupka donesena nakon priznanja sporednog, odnosno nakon podnošenja zahteva za priznanje sporednog postupka, ako ta pomoć nije u skladu sa glavnim postupkom. Naravno, ako se radi o više sporednih stranih postupaka, koji se vode protiv istog stečajnog dužnika, odnosno, ako se nakon priznanja sporednog stranog postupka, donese odluka o priznanju drugog sporednog pravnog postupka, tada sud, takođe, može da izmeni ili ukine navedenu pomoć, u cilju koordinacije stečajnih postupaka.

12. Namirenje poverilaca u istovremeno vođenim postupcima

Stečajni poverilac koji je delimično isplaćen u postupku u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečajni postupak u stranoj državi, ne može da primi od istog stečajnog dužnika isplatu na ime istog potraživanja u postupku koji se vodi u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku, sve dok su isplate ostalim stečajnim poveriocima iste klase proporcionalno manje od iznosa koji je poverilac već primio.⁸³ Ovo pravilo kojim se imovina posmatra kao jedinstvena celina radi jednake podele je korisna garancija u pravnom sistemu sa koordinacijom i saradnjom prilikom vođenja stečajnih postupaka sa elementom inostranosti. Namera mu je da izbegava situaciju kojima poverilac može da obezbedi povoljniji tretman u odnosu na druge poverioce iste klase tako što biva isplaćen u odnosu na ista potraživanja u stečajnom postupku koji se vodi u različitim nadležnostima. Na primer, neobezbeđeni poverilac je primio 5% na ime svog potraživanja u stranom stečajnom postupku; taj poverilac takođe učestvuje u stečajnom postupku u Srbiji, gde je stopa raspodele 15%; da bi se poverilac stavio u isti položaj, sa poveriocima u Srbiji, poverilac bi primio 10% na ime svog potraživanja u Srbiji.

Član 178. Zakona o stečajnom postupku ne utiče na svrstavanje potraživanja u isplatne redove, kao što je utvrđeno Zakonom o stečajnom postupku, jedina mu je namera da uspostavi jednak tretman poverilaca iste klase. Do one mere do koje su obezbeđeni poverioci isplaćeni u potpunosti, ova odredba neće uticati na ta potraživanja.

Neki međunarodni izvori kao što je Regulativa Evropske unije o stečajnim postupcima broj 1346/2000 na detaljniji način određuje ovo pitanje, pa se tako reguliše i pitanje transfera sredstava u stečajnoj masi iz jednog postupka u drugi tj. određuje se koji je od postupaka finansijski deo drugog postupka. To je veoma važno odrediti obzirom da iz tog proizlazi i odnos stečajnih poverilaca i mogućnost naplate njihovih potraživanja u drugom postupku. Ukoliko imovina iz sekundarnog stečajnog postupka bude dovoljna za namirenje svih potraživanja u ovom postupku, ostatak, odnosno preostala sredstava će biti prenesena stečajnom upravniku glavnog stečajnog postupka, tj. u stečajnu masu tog postupka.

ZAKLJUČAK

Pitanje međunarodnog stečaja je Zakonom o stečajnom postupku Republike Srbije uređeno iscrpnije nego ikad. Republika Srbija je preuzela UNCINTRAL-ov Model Zakona o međunarodnom stečaju. No, i pored toga, potrebno je izmeniti tekst ovog zakona unošenjem nekih rešenja iz Uredbe Evropske unije u postupcima u slučaju insolventnosti br. 1346/2000.

⁸³ Član 178. ZSP.

Centar za restrukturiranje

**RESTRUKTURIRANJE
i
REORGANIZACIJA**

Mart 2007. godine

Restrukturiranje i reorganizacija

Stečajni postupak se može razvijati u dva pravca:

Pravni instituti restrukturiranja i reorganizacija su regulisani :

• Zakonom o privatizaciji

☐ Službeni Glasnik Republike Srbije 38/01;

☐ Službeni Glasnik Republike Srbije 18/03;

☐ Službeni List Republike Srbije 45/05.

☐ Zakonom o stečajnom postupku

☐ Službeni Glasnik Republike Srbije 84/04.

☞ reorganizacija (nastavak poslovanja dužnika)

☞ bankrotstvo (prestanak poslovanja dužnika)

Restrukturiranje i reorganizacija

Razlozi koji opredeljuju u kom pravcu će ići stečajni postupak:

☞ postojanje biznisa

☞ iskorišćenost kapaciteta

☞ stanje tehnologije i opreme (zastarela)

☞ neodržavanje opreme i zgrada

☞ nepostojanje adekvatnog kapitala za rad

☞ rad menadžmenta

Restrukturiranje i reorganizacija

... Razlozi koji opredeljuju u kom pravcu će ići stečajni postupak :

- ∞ finansijska i operativna kontrola
- ∞ efikasnost marketinga i distribucije
- ∞ adekvatnost informacione tehnologije
- ∞ broj zaposlenih i njihova radna iskorisćenost
- ∞ stanje edukacije kadrova u odnosu na tržište
- ∞ postojanje korupcije u firmi

Restrukturiranje i reorganizacija

Cilj reorganizacije u stečajnom postupku je :

- ∞ oporavak stečajnog dužnika
- ∞ nastavak aktivnosti dužnika
- ∞ dalji uspešan razvoj dužnika kao privrednog subjekta
- ∞ uspešna naplata potraživanja poverilaca

Plan reorganizacije sadrži:

- ☞ popis mera i sredstava za realizaciju plana
- ☞ detaljan opis mera reorganizacije
- ☞ visinu novčanih iznosa ili imovine koja će služiti za namirenje poverilaca
- ☞ način prodaje imovine u cilju reorganizacije

... Plan reorganizacije sadrži :

- ☞ rokove za izvršenje plana
- ☞ spisak članova organa upravljanja
- ☞ spisak stručnjaka koji će biti angažovani u reorganizaciji
- ☞ finansijske izveštaje o poslovanju u proteklih 5 godina
- ☞ finansijsku projekciju o novčanim tokovima za narednih 5 godina
- ☞ procenu novčanog iznosa koji se može očekivati ukoliko dužnik ode u bankrotstvo

Usvajanje Plana reorganizacije:

- ☞ odlučuju poverioci
- ☞ Sud odlučuje o klasama poverilaca (posebna klasa su različni - obezbeđeni poverioci)
- ☞ plan je usvojen ako ga usvoje sve klase poverilaca (ako plan ne dobije većinu u bilo kojoj klasi, neće se smatrati usvojenim)

Mere reorganizacije

- ☞ zatvaranje neprofitabilnih delova stečajnog dužnika
- ☞ raskid ili izmena opterećenja ili nepovoljnih ugovora ili zakupa
- ☞ odlaganje otplate dugova
- ☞ izmena rokova dospelosti, kamatnih stopa ili drugih uslova kredita ili instrumenata obezbeđenja
- ☞ oprost dugova u celini ili delimično
- ☞ izvršenje ili izmena založnog prava
- ☞ pretvaranje neobezbeđenih zajmova u obezbeđene
- ☞ davanje u zalog neopterećene imovine

- ∞ konverzija duga u akcije
- ∞ uzimanje novih kredita
- ∞ vođenje sporova za poništenje potraživanja koja nisu pravno valjana
- ∞ namirenje dospelih potraživanja
- ∞ otpuštanje zaposlenih
- ∞ ustupanje opterećene imovine založnim poveriocima
- ∞ statusne promene (spajanje ili pripajanje jednog ili više pravnih subjekata)
- ∞ izdavanje hartija od vrednosti
- ∞ druge mere od značaja za realizaciju Plana reorganizacije

Posledice usvajanja Plana reorganizacije:

- ☞ Usvojeni Plan reorganizacije ima snagu izvršne isprave
- ☞ Stečajni upravnik mora da preuzima sve radnje i aktivnosti u skladu sa usvojenim Planom
- ☞ Stečajni upravnik vrši nadzor nad sprovođenjem Plana
- ☞ U registru se briše oznaka «u stečaju» koja se stavlja nakon pokretanja stečajnog postupka

Posledica nepostupanja po Planu reorganizacije:

- ☞ Sud može naložiti dužniku da u određenom roku otkloni posledice nepostupanja po planu
- ☞ Sud može naložiti stečajnom upravniku sprovođenje posebne kontrole nad stečajnim dužnikom
- ☞ Sud može da odluči o nastavku postupka bankrotstva (i započne sa prodajom imovine)
- ☞ Sud može preduzeti i druge mere u cilju otklanjanja posledica nepostupanja po Planu reorganizacije

Prikaz uspešnosti sprovođenja reorganizacije:

- ☞ Zakon je počeo da se primenjuje od maja 2005. godine
- ☞ Prema raspoloživim informacijama, do sada je izglasano ukupno 9 Planova reorganizacije od kojih je :
 - 5 još uvek aktivno
 - 2 su proglašena neuspelim
 - 2 plana su uspešno zaključena i realizovana

Odluku o restrukturiranju donosi Agencija ako:

- ☞ proceni da se kapital odnosno imovina preduzeća ne mogu prodati ni jednom od privatizacionih metoda (tender ili aukcija)
- ☞ u kom slučaju je neophodno sprovođenje restrukturiranja u postupku privatizacije

Restrukturiranje i reorganizacija

Restrukturiranje podrazumeva promene u cilju prodaje subjekta privatizacije i to:

- ∞ statusno restrukturiranje koje podrazumeva: statusne promene, promene pravne forme, unutrašnje organizacije ili bilo koje druge organizacione promene
- ∞ finansijsko restrukturiranje koje podrazumeva: konačan otpis glavnice duga, kamate ili drugih potraživanja u celini ili delimično, u smislu ZOO
- ∞ imperativni otpis-otpuštanje duga u celini od strane državnih poverilaca radi namirenja iz sredstava ostavarenih od prodaje kapitala ili imovine subjekta privatizacije

Restrukturiranje i reorganizacija

... Restrukturiranje podrazumeva promene u cilju prodaje subjekta privatizacije i to:

- ∞ dispozitivan otpust-otpuštanje duga u celini ili delimično od strane komercijalnih poverilaca radi namirenja iz sredstava ostvarenih od prodaje kapitala ili imovine subjekta privatizacije
- ∞ mere povećanja i smanjenja kapitala u smislu člana 400v ZOP (između matičnog i zavisnih preduzeća)
- ∞ mere smanjenja i povećanja broja zaposlenih

Restrukturiranje i reorganizacija

Cilj restrukturiranja je uspešna prodaja društvene imovine i to:

- ☞ pretvaranjem privrednog subjekta u tržišno održivu poslovnu celinu (utrživost)
- ☞ da poslovne jedinice izdvajanjem ili podelom postanu samostalne i utržive
- ☞ da se spajanjem dodje do celina koje će zbog svojih poslovnih delatnosti biti interesantne potencijalnim kupcima
- ☞ da se kod negativnog kapitala finansijskim restrukturiranjem omogući stvaranje kapitala u cilju privlačenja potencijalnih kupaca
- ☞ da se sprovođenjem Socijalnog programa optimalizuje broj radnika neophodnih za proces proizvodnje

Restrukturiranje i reorganizacija

Program restrukturiranja:

- ☞ donosi nadležan organ upravljanja subjekta privatizacije
- ☞ Agencija za privatizaciju donosi odluku o prihvatanju Programa restrukturiranja

Program restrukturiranja sadrži:

- ☞ podatke o poslovanju subjekta
- ☞ unutrašnju organizaciju i položaj delova odnosno organizacionih celina
- ☞ vrednost kapitala i imovine
- ☞ finansijski godišnji račun
- ☞ način otplate dugova
- ☞ bilans otvaranja
- ☞ socijalni program
- ☞ program zaštite životne sredine

Posledice usvajanja Programa restrukturiranja:

- ☞ Program restrukturiranja ima snagu izvršne isprave
- ☞ Program je ugovor kojim se utvrđuje visina i način izmirivanja potraživanja poverilaca koja su u njemu utvrđena
- ☞ Nadležni organi su dužni da u odnosu na potraživanja poverilaca odrede isplatu na način predviđen Programom restrukturiranja

Prikaz uspešnosti restrukturiranja:

- ☞ U portfelju Centra za restrukturiranje se nalazi ukupno 78 preduzeća sa raznim subsidijarima
- ☞ Prodato je više od 60 preduzeća iz restrukturiranja uključujući i zavisna preduzeća
- ☞ U proseku je restrukturiranje trajalo oko 14 meseci po preduzeću, u zavisnosti od kompleksnosti samog preduzeća
- ☞ Od ukupnog broja preduzeća u nadležnosti Centra za restrukturiranje, samo 3 se nalaze u stečajnom postupku

Zaključak

- ☞ O reorganizaciji odlučuju poverioci glasanjem
- ☞ O restrukturiranju odlučuje Agencija za privatizaciju
- ☞ Cilj reorganizacije je oporavak stečajnog dužnika
- ☞ Cilj restrukturiranja je prodaja društvenog kapitala

- ⌘ Subjekti reorganizacije su stečajni dužnici koji su uvek insolventne firme bez obzira na strukturu vlasništva
- ⌘ Subjekti restrukturiranja ne moraju biti insolventni ali uvek moraju imati većinsku društvenu svojinu
- ⌘ Planom reorganizacije se utvrđuje finansijsko stanje za proteklih 5 godina i daje projekcija o novčanim tokovima za narednih 5 godina a na osnovu tog stanja i mera reorganizacije

- ⌘ Program restrukturiranja daje sveobuhvatnu analizu poslovanja subjekta privatizacije u cilju stvaranja utrživih uslova radi uspešne prodaje (nema buduće projekcije)
- ⌘ Plan reorganizacije ima snagu izvršne isprave i smatra se novim ugovorom za namirenje potraživanja koja su u njemu navedena, i obavezuje poverioce u stečajnom postupku bez obzira da li su poverioci pojedinačno glasali za Plan reorganizacije ili nisu

- ∞ Program restrukturiranja ima snagu izvršne isprave i smatra se ugovorom kojim se utvrđuje visina i način izmirivanja potraživanja poverilaca koja su u njemu utvrđena. Program restrukturiranja obavezuje sve nadležne organe (ne samo dužnike i poverioce), koji su, u slučaju spora između subjekta privatizacije i poverioca, dužni da obavežu subjekat privatizacije odnosno kupca kapitala na isplatu potraživanja na način predviđen Programom restrukturiranja

- ∞ Ova zakonska odredba daje veću snagu Programu restrukturiranja nego Planu reorganizacije

KONTAKT INFORMACIJE:

Agencija za privatizaciju
Centar za restrukturiranje
Trg Nikole Pašića 5 / VI
11 000 Beograd
Srbija
Tel: +381 11 30 20 800
web:www.priv.yu

Republika Crna Gora

Dragan Rakočević
Privredni sud Podgorica
Predsednik

BIOGRAFIJA

LIČNI PODACI

Ime i prezime: RAKOČEVIĆ DRAGAN
Datum rođenja: 27. februar 1954. godine Kos, Kolašin
Adresa: Pariske komune 5/ VII
Nacionalnost: Crnogorska
Kontakt telefon: 069 052 697
posao 081 242 599
E-mail: svetr@cg.ac.yu

OBRAZOVANJE

1984 Pravosudni ispit
25.01.1980. Stručni ispit (Republički sekretarijat za pravosuđe)
1973.-1977. Pravni fakultet, Univerzitet Crne Gore, Podgorica
1969- 1973. Gimnazija »Slobodan Škerović«, Podgorica

RADNO ISKUSTVO

25.10.2000. Privredni sud, Podgorica, Predsjednik
06.05.1998. Predsjednik prvostepenog vijeća Suda časti pri PKJ
30.09.1992. Privredni sud, Podgorica, Sudija
11.02.1991. SO Podgorica, član Izvršnog odbora SO Podgorica i Sekretar Opštinskog sekretarijata za upravu
06.07.1990. Osnovni sud udruženog rada, Podgorica, Predsjednik
16.10.1984. Osnovni sud udruženog rada, Podgorica, Sudija
17.07.1981. RZ Republičke samoupravne interesne zajednice penzijskog i invalidskog osiguranja radnika Crne Gore, rukovodilac Sektora za pravne, opšte i skupštinske poslove
02.02.1981. ŽTO, OOUR za Građevinsku djelatnost, SSS za ONO i DSZ, normativnu djelatnost i pravne poslove u zajedničkim službama OOUR-a
01.01.1980. SO Kolašin, Načelnik odjeljenja za opštu upravu i društvene službe, član IO SO Kolašin
28.11.1978. SO Kolašin, Odeljenje za privredu, finansije i katastar, pravni referent na imovinsko pravnim poslovima
21.02.1978. SO Kolašin, Odjeljenje za opštu upravu i društvene službe, Odeljenje za privredu, finansije i katastar, Odsjek za inspeksijske poslove, pripravnik

PRAVO POBIJANJA PRAVNIH RADNJI STEČAJNOG DUŽNIKA

UVOD

Opšte je pravilo obligacionog prava, da je povjerilac ovlašćen da zahtijeva od dužnika ispunjenje obaveze, a da je dužnik dužan obavezu ispuniti savjesno i u svemu kako ona glasi. To pravilo sadrži i Zakon o obligacionim odnosima. Mogućnost pobijanja pravnih radnji dužnika se protivi tom pravilu, kao i nekim drugim pravilima obligacionog prava.

Stečaj nastupa kao rezultat nemogućnosti dužnika da ispunjava svoje obaveze, pa u ovom postupku važe posebna pravila, kao što je pravilo da se povjerilac ne može prije stečaja pobožno namiriti i na taj način biti u neravnopravnom položaju sa ostalim povjeriocima, nezavisno od toga što namiruje svoje istinito i dospjelo potraživanje.

Predmet ovog rada je upravo ovo pravilo, odnosno pravni institut.

Dužnik koji se nalazi u nepovoljnom ekonomsko-finansijskom stanju, koje prethodi otvaranju postupka stečaja pod prismotrom je svojih povjerilaca, pa i zakonodavstva u cilju zaštite njihovih interesa predviđaju mogućnost pobijanja dužnikovih pravnih radnji. Naime, povjerioci dužnika i drugi zakonom ovlašćeni subjekti imaju pravo pobijanja pravnih radnji koje je dužnik učinio u određenom periodu, prije pokretanja postupka stečaja. Ovo sa razloga što se tim radnjama pojedini povjerioci dovode u povoljniji položaj u odnosu na ostale povjerioce. Princip pravičnosti i jednakosti povjerilaca zahtijeva da se povjerioci u stečaju namire prema utvrđenoj stečajnoj kvoti, srazmjerno visini potraživanja svih povjerilaca. Ovakvo namirenje izbjegao bi povjerilac koji bi, saznajući za nepovoljno ekonomsko-finansijsko stanje dužnika uspio da se namiri prije stečaja. Na ovaj način povjerilac bi se našao u povoljnijem položaju u odnosu na ostale povjerioce, i za iznos ostvarene imovinske koristi smanjio stečajnu masu i mogućnost drugih povjerilaca da se u ovom postupku izmire u što većem iznosu. Otuda nastojanje zakonodavstva, teorije i naročito sudske prakse da se svi povjerioci izjednače u svom položaju u stečajnom postupku.

Svrha stečaja nije samo likvidacija preduzeća već je na prvom mjestu zaštita interesa povjerilaca u maksimalno mogućoj mjeri. Ovdje je načelo prioriteta namirenja ustupilo pred načelom pariteta. U skladu sa ovim treba posmatrati prirodu, karakter i svrhu pobijanja pravnih radnji koje je dužnik učinio u periodu koji prethodi formalnom otvaranju stečaja.

I DEJSTVO STEČAJA I PRAVO POBIJANJA

1. Vrste dejstava otvaranja postupka stečaja

Otvaranje stečaja ima učinak na nastanak, promjenu i prestanak određenih prava i pravnih odnosa.

Dejstvima stečaja su se bavila sva zakonodavstva i bila su predmet brojnih teorijskih razmatranja.

Pravo pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika, kao jedno od značajnijih dejstava otvaranja postupka stečaja, može se posmatrati jedino kao njihov dio, pa ga je moguće i proučavati jedino u sklopu ove cjeline.

Teorija poznaje više različitih klasifikacija dejstava otvaranja stečaja. S obzirom na vrijeme u kojima se prostiru ta dejstva poznata je podjela na dejstva u prošlosti, odnosno na odno-

se nastale i okončane prije otvaranja stečaja (pravo pobijanja pravnih radnji dužnika) i odnose koji nijesu okončani do otvaranja stečaja (dejstvo prema budućnosti) ¹ .

Druga podjela ovih dejstava je na materijalno pravna i procesno pravna dejstva.²

Procesno pravna dejstva tiču se gubitka procesne i poslovne sposobnosti dužnika, nemogućnosti sprovođenja prinudnih izvršenja protiv dužnika, prekidanju izvršenja koja su u toku i slično.

Materijalno pravna dejstva su višestruka i tiču se svih ostalih dejstava u prošlosti i budućnosti (dejstva na ličnost dužnika, imovinske odnose i povjerioce) i slično.

Postoji i podjela dejstava otvaranja stečaja po osnovu njihove pravne prirode pa se po ovom osnovu dijele na statusna i obligaciono-pravna dejstva. Statusna se tiču položaja dužnika kao pravnog subjekta, njegove imovine, organa, radnika i td. a obligaciona prava prebijanja potraživanja, zastarelosti, kamata, prava pobijanja itd.

2.Nastupanje pravnih posledica otvaranja stečaja

Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka djeluju od otvaranja ovog postupka i traju do njegovog završetka. Višestruki su razlozi da ovo vrijeme precizno odredi, pa su zakonodavstva određujući ovaj momenat poznavala razna rešenja. Italijansko i Francusko zakonodavstvo na primjer, vezivali su dejstva stečaja za donošenje sudske odluke, dok je Stečajni zakon iz 1929.godine (u & 1) predviđao da pravni učinci otvaranja stečaja nastaju od početka onog dana kada je oglas o otvaranju stečaja pribijen na oglasnoj tabli Suda.

Zakon o insolventnosti privrednih društava (Sl. List RCG br. 6/2002) ne određuje precizno kada nastupaju pravne posledice otvaranja stečajnog postupka, ali iz odredbi sadržaja člana 15 se zaključuje da one nastupaju danom prihvatanja predloga za pokretanje stečajnog postupka od strane suda.

Ako je rešenje o otvaranju stečajnog postupka (čiji izvod-izreka predstavlja obavezan sadržaj oglasa) po žalbi ukinuto, a u ponovnom postupku stečajni postupak je ponovo otvoren, pravne posledice nastupaju danom tj. početkom dana kada je prvo rešenje istaknuto na oglasnoj tabli Suda.

Isticanje oglasa o otvaranju stečajnog postupka na oglasnoj tabli Suda predstavlja konstitutivni karakter , jer bez ove radnje nema ni nastupanja pravnih posledica otvaranja stečaja pa ni prava na pobijanje pravnih radnji dužnika.

II POJAM I PRAVNA PRIRODA POBIJANJA

1.Pojam prava pobijanja

Pobijanje se kao zakonski termin pojavilo u našem predratnom pravu kao prevod Njemačkih riječi anfechten (pobijati) i anfechtungsrecht (pravo pobijanja).

Teorija je pravo pobijanja definisala kao pravo u objektivnom i subjektivnom smislu³, samo u subjektivnom smislu, mada se i po jednom i po drugom shvatanju radi o oglašavanju dužnikovih pravnih djela sa trećim licima bez dejstva u odnosu na njegove povjerioce.

Teorija je ovo pravo definisala i kao subjektivno pravo i kao pravnu moć⁴.

¹Podgorski, "Stečajno pravo" Beograd, 1930

Delibašić, "Pravo pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika", 1980

Jovanović, "Stečaj organizacija udruženog rada", Pravni život, br.4/81

²Jovanović, op.cit.str.30

³Marković, "Pravo pobijanja izvan stečaja", Beograd, 1935

Jovanović, "Privredno pravo privredne organizacije", Beograd, 1961

Delibašić, "Pravo pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika", 1980

Teorija o pravu pobijanja u objektivnom i subjektivnom smislu bazira se na podjeli i odnosu objektivnog i subjektivnog prava. Pravo pobijanja kao objektivno pravo i jeste skup pravnih propisa, pravila odnosno procesnih radnji i materijalno-pravnih pravila. To je pravo na osnovu kojeg povjerioci mogu otkloniti prema sebi i posledice inače punovažnih imovinsko-pravnih raspolaganja svoga dužnika učinjenih u određenom vremenu prije otvaranja stečaja⁵.

Pravo pobijanja kao subjektivno pravo predstavlja pravo koje aktivni subjekat pobijanja crpi iz objektivnih prava, odnosno to je ovlašćenje povjeriocima da se naplate pod uslovima objektivnog prava, jer "pravo ovlašćuje povjerioca da pobijanjem, u svrhu svog namirenja, pod određenim uslovima proglasi da su prema njemu bez dejstva pravna djela koja se tiču imovine njegovog insolventnog dužnika⁶.

U teoriji je preovladao stav da se pravo pobijanja označava kao subjektivno pravo mada ga pojedini teoretičari određuju i kao procesno-pravnu radnju čija je svrha "sredstvima civilnog procesa napadati protivpravna djela prezaduženikova"⁷, dok ga Gams opet naziva pravnom moći. No bez obzira na ova i druga pravna shvatanja, pravo pobijanja kao subjektivno pravo predstavlja pravo koje aktivni subjekti crpe iz objektivnog prava, odnosno ovlašćenje povjerioca da se naplate pod uslovima koje priznaje objektivno pravo.

Na osnovu rezultata ovih teorijskih analiza može se zaključiti da je pravo pobijanja ovlašćenje povjerilaca dužnika u stečaju i drugih zakonom ovlašćenih lica, da mogu prema povjeriocima otkloniti dejstva punovažnih imovinskih raspolaganja dužnika učinjenih određeno vrijeme prije otvaranja stečaja, a kojima se pojedini povjerioci dovode u privilegovan položaj, radi čega protivnik pobijanja treba da vrati u stečajnu masu stečene imovinske koristi u cilju ravnopravnog namirenja svih povjerilaca.

Pravo pobijanja je supsidijarno pravo, i ima važnost ako se povjerioci ne mogu namiriti iz imovine dužnika.⁸

Ovo pravo predstavlja mogućnost-ovlašćenje povjerioca da zahtijeva da se prema njima oglase bez pravnog dejstva radnje koje se tiču imovine dužnika, tako da i oni mogu tražiti namirenje kao da radnja nije ni preduzimana, da se radnja oglasi bez dejstva prema stečajnoj masi.

2.Pravna priroda pobijanja

Da bi se odredila pravna priroda prava pobijanja neophodno je prethodno odrediti prirodu samog instituta stečaja, odnosno analizirati više teorija koje su se do sada bavile ovim problemom. Kod određenja pravne prirode instituta stečaja u teoriji se uglavnom stečaj označava kao građansko-pravni, sudski postupak. Zavisno na koje elemente se stavlja akcenat, da li na elemente privrednog ili građanskog procesnog prava razvilo se više teorija i to⁹:

- a) Zbirna teorija koja stečaj smatra zbirom civilnih procesa;
- b) Teorija posebne vrste parničnog postupka, odnosno građansko-procesnog prava u kojem se supsidijerno primenjuju norme parničnog postupka;
- c) Teorija posebne vrste vanparničnog postupka (utvrđivanje tražbine je vanparničnog karaktera a eventualni spor se rešava u parničnom postupku);
- d) Teorija generalnog ili opšteg (kolektivnog) izvršenja koja stečaj smatra najstrožijim oblikom izvršenja koje poznaje pravo, s obzirom da za posledicu ima prestanak preduzeća.

⁴Gams, "Uvod u građansko pravo" -opšti dio, Beograd, 1974

⁵Podgorski, " Stečajno pravo", Beograd, 1930

⁶Jovanović, op.cit.str.303

Delibašić. op.cit.str.81

⁷Delibašić, op.cit.str.81

⁸Delibašić, op.cit.str.83

⁹Delibašić, op.cit.str.85

Parnične i vanparnične radnje koje se preduzimaju u postupku ne određuju njegovu prirodu, već je odlučujući cilj stečaja zajedničko i srazmerno namirenje povjerilaca. U pitanju je naročita vrsta izvršenja, specijalna egzekucija kao opšte i zajedničko izvršenje u korist svih ličnih povjerilaca, radi njihovog zajedničkog i pojedinačnog namirenja. Ova teorija je kod nas najčešće zastupana, pa Slovníć¹⁰ na primer, prihvatajući ovu teoriju definiše stečaj kao specijalni postupak kolektivnog izvršenja i likvidacije insolventnog dužnika. Imovina dužnika je objekt ovog izvršenja što prihvata i ističe i Velimirović¹¹;

e) Kombinovana teorija koja stečajni postupak smatra kao jednu vrstu vanparničnog i posebnog postupka;

f) Teorija prava sui generis i druge.

Prema članu 4 Zakona o insolventnosti privrednih društava u postupku stečaja shodno se primenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, ako zakonom nije drugačije određeno, što upućuje na zaključak da je stečajni postupak po našem zakonodavstvu ipak poseban postupak i da primjena ZPP dolazi u obzir samo onda kad institut sa zajedničkim imeniteljem, ne sadrži normu koja datu odnos ili pravo reguliše¹².

Kako postoji mnoštvo teorija koje određuju pravnu prirodu instituta stečaja, brojne su i teorije koje određuju pravnu prirodu prava pobijanja. Najveći doprinos je dala Njemačka pravna teorija, vezujući pravnu prirodu ovog spora sa prirodom i svrhom stečajnog postupka. Međutim, ove teorije daju i mnoga oprečna shvatanja.

Bez obzira na mnoštvo teorijskih shvatanja nesporno je da pravo pobijanja u osnovi pripada onome u čiju pravnu sferu neposredno dira pobitno pravno djelo. Zasniva se na posebnom odnosu između dužnika i njegovih saugovarača-sada protivnika pobijanja, a povjerioca se ne tiče. Njih interesuje samo materijalni efekat koji je proizašao za protivnika pobijanja iz tog pravnog odnosa, pa pobijanjem žele da taj pozitivan efekat obesnaže.¹³

U teoriji se dalje postavilo kao jedno od najvažnijih pitanja da li pravo pobijanja ima stvarno-pravni ili obligacioni karakter. Međutim i pored postojanja niza teorija, u osnovi zasnovanim na ovom shvatanju, pravo pobijanja se u krajnjem može odrediti kao pravo statusno-obligacionog karaktera koje pruža zaštitu stečajnim povjeriocima ovlašćujući ih da se miješaju u imovinska raspolaganja dužnika koja su učinjena prije njegovog stečaja i u kojima su pojedini povjerioci, ostvarujući svoje pravo, dovedeni u povoljniji položaj od ostalih povjerilaca, radi čega subjekat prava pobijanja sa otvaranjem stečaja stiče pravo da zahtijeva od protivnika pobijanja da radi ravnopravnog namirenja vrati stečajnu masu stečene imovinske koristi.

¹⁰Slovníć, "Privredno pravo", Beograd, 1986, str.165

¹¹Velimirović, "Privredno pravo organizacija udruženog rada", Sarajevo, 1985

¹²Komentar Zakona o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada", Beograd, 1981

¹³Velimirović, "Pobijanje pravnih radnji preduzeća", Godišnjak Pravnog fakulteta, Sarajevo, 1972
Delibašić, op.cit.str.89

III NASTANAK I RAZVOJ PRAVA POBIJANJA PRAVNIH RADNJI STEČAJNOG DUŽNIKA

1. Izvori stečajnog prava i prava pobijanja u Rimskom pravu i njegov uticaj na srednjovjekovno i moderno stečajno pravo

Elemente stečajnog prava nalazimo još u Rimskom pravu, u vrijeme donošenja Zakona dvanaest tablica, gdje se na izvestan način istovremeno pruža zadovoljstvo svim povjericima insolventnog dužnika da ga zbog nesposobnosti za plaćanje podijele između sebe. Ovo pravo je u to vrijeme bilo pravo personalnog izvršenja, egzekucije, jer je legis actio per manum injectionem služio isključivo za izvršenje na ličnosti dužnika. U daljem razvoju stečajno pravo se pretvara u institut realnog izvršenja odnosno prema imovini određenih lica-dužnika koji bi se oslobađali odgovornosti za nepodmirene manjkove ako bi dobrovoljno ustupili svu svoju imovnu povjericima. Podjela sredstava dobijenih prodajom imovine, ako se tim sredstvima nijesu mogla u cjelosti podmiriti potraživanja povjerioca, vršena je po načelu pariteta (ravnomyernosti) a kasnije se pojavljuju povlašćeni povjerioci (isplatni redovi).

Znači, ustanove Rimskog prava u kojima se mogu tražiti začeci stečja, u početku su imale strogo kazneni karakter. Legis actio per manus injectionem služila je isključivo za izvršenje na ličnosti dužnika. U legisakucionom postupku je poboljšán položaj dužnika, pa je mogao i da osporava traženje izvršenja. Početak širenja realnog izvršenja predstavlja legis actio per pignus capionem, koja je imala za cilj obezbeđenje na imovini.

Obično se smatralo da je više pravnih sredstava prethodilo Paulijanskoj tužbi, kao izvoru pobojnog prava, ali ne postoji apsolutna saglasnost koja su to sredstva i kakav su karakter imala. Tako Velimirović¹⁴ kao najvažnija sredstva navodi interdictum fraudatorum interdictum restitutorium ob fraudem u integrum restitutio ob fraudem, što je u doba Justinijana spojeno u jednu actio Paulijana i interdictum fraudatorium¹⁵ i kasnije postala osnovni izvor vanparničnog i stečajnog pobojnog prava.

U srednjem vijeku, u vrijeme razmaha privrede, posebno trgovine, insolventnom dužniku oduzimana je imovina i predavana upravniku kojeg su imenovali povjerioci ili Sud koji je unovčavao imovinu dužnika. Dužniku je zabranjivano da se bavi trgovinom.

U novom vijeku stečajno pravo razvijalo se u dva pravca. U jednom pravcu pošlo je Francusko pravo na osnovama Italijanskog srednjovekovnog prava, sa naglašenom ulogom povjerilaca i teškim poslasticama lične prirode po dužnika. U drugom pravcu pošlo je Njemačko pravo sa naglašenom ulogom Suda jer se polazilo od stanovišta da se stečaj sprovodi u javnom interesu. Sam postupak djelio se na bezbroj međesobno povezanih procesa jer je svaki povjerilac svoje potraživanje ostvarivao tužbom. Po utvrđenju svih potraživanja povjerioci su razvrstani i poslije toga se pristupalo podjeli novca. Zbog toga je ovaj postupak trajao dugo i bio je neefikasan. Dalji razvoj stečajnog prava u Evropi bio je pod uticajem ova dva pravca (Francuski i Njemački). Za područje Jugoslavije, prije ujedinjenja (1918. godine) stečajno pravo je bilo različito, a poslije ujedinjenja došlo je do unifikacije i to po uzoru na Austrijsko pravo, gdje je uloga Suda dominantna a povjerioci su saradnici Suda.

¹⁴Velimirović, "Prestanak organizacija udruženog rada", Novi Sad, 1977, str.141

¹⁵T.Delibašić, "Pravo pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika" 1988, str.119

IV SLIČNOST I RAZLIKE STEČAJNOG I VANSTEČAJNOG PRAVA POBIJANJA PRAVNIH RADNJI DUŽNIKA

U našem pozitivnom pravu vanstečajno pobijanje pravnih radnji dužnika regulisano je Zakonom o obligacionim odnosima a pobijanje u stečaju Zakonom o insolventnosti privrednih društava (član 60). Naime i van stečaja postoji potreba za pobijanjem¹⁶ jer i dužnik koji ima samo jednog povjerioca može osujetiti njegovo namirenje svojim besplatnim raspolaganjima ili na neki drugi način. Zato je povjerilac ovlašćen da se miješa u imovinske odnose dužnika da bi očuvao njegovu imovinu, što je jedno od najvažnijih prava povjerioca koje ostvaruje kroz vršenje dužnikovih prava i pobijanjem pravnih radnji kojima se umanjuje njegova imovina.

Istorijski posmatrano vanstečajno pobijanje je nastalo u zavisnosti od stečajnog postupka, zatim se emancipovalo u nezavisnu i samostalnu ustanovu, da bi se kasnije kao posebni vidovi pobijanja razvijali uporedo¹⁷.

U osnovi oba pobijanja imaju uglavnom istu osnovu-princip "stvaranje uslova za namirenje povjerilaca" međutim, bez obzira na osnovi isti princip - cilj, postoji više suštinskih razlika između stečajnog i vanstečajnog pobijanja koje se ogledaju posebno u:

a) Osnovu pobijanja (različit zakonski osnov pobijanja u Zakonu o obligacionim odnosima i Zakonu o insolventnosti privrednih društava);

b) Finansijskom stanju dužnika (Kod vanstečajnog pobijanja pretpostavlja se da se dužnik nalazi u sasvim teškom finansijskom stanju, ali da još može normalno vršiti svoje funkcije dok se kod stečajnog pobijanja pretpostavlja da je zapao u takvo imovno stanje iz koga ne može izaći niti ekonomski opstati);¹⁸

c) U vanstečajnom postupku štiti se pojedinačni interes a u stečaju se štite zajednički interesi;

d) U zavisnosti od interesa koji se štite postoji razlika u subjektu zaštite. U stečaju su to lični, neobezbeđeni povjerioci a van stečaja i ostali povjerioci. Kod vanstečajnog pobijanja nema ograničenja u pogledu aktivnog subjekta pobijanja, svaki povjerilac može tražiti da se oglase bez dejstva određeni pravni poslovi, bez obzira kada je potraživanje nastalo;

e) Kod stečaja pobijač djeluje u korist tj. za račun svih povjerilaca a u vanstečajnom postupku samo za svoj račun;

f) Značajne razlike postoje i kod pretpostavki pobijanja, vrste zahtjeva koji se postavljaju tužbom za pobijanje, rokova za pobijanje, koji se u stečaju računaju od dana otvaranja stečaja odnosno od isticanja rešenja o otvaranju stečajnog postupka na oglasnoj tabli Suda, a u vanstečaju se računaju od dana podnošenja tužbe;

g) Razlika je i u visini potraživanja koje u stečaju može biti manje od visine tužbenog zahtjeva dok kod vanstečajnog postupka ovi elementi moraju biti isti;

h) Presuda donijeta po pravilima vanstečajnog pobijanja nije resudicata prema ostalim povjeriocima.

¹⁶Culja, "Građnsko procesno pravo", Beograd, 1938, str.529

Delibašić, op.cit.str.191

¹⁷Marković T. "Pobijanje izvan stečaja", Beograd, 1978

¹⁸Velimirović, " Prestanak organizacija" str 138

V SUBJEKTI PRAVA POBIJANJA

Pod subjektima prava pobijanja podrazumijevaju se sva lica koja su u stečaju ovlašćena da istaknu zahtjev za pobijanjem pravnih radnji stečajnog dužnika kao i lica protiv kojih se pobojni zahtjev upravlja, dakle, postoje aktivno ili pasivno legitimisani subjekti prava pobijanja. Postojanje ova dva subjekta je uslov da se pobijanje ostvari jer moraju postojati dvije protivne stranke.

Aktivno legitimisan subjekt pobijanja naziva se ovlašćenikom na pobijanje a pasivno legitimisan subjekt je protivnik pobijanja ili pobojni obveznik, dužnik pobijanja. Krug ovih lica nije neograničen i on je uvijek Zakonom određen. To su po našem pozitivnom pravu stečajni upravnik, stečajni povjerioci, odbor povjerilaca i stečajni dužnik.

1.Pravni položaj aktivno legitimisanih subjekata

U teoriji je sporan procesno-pravni položaj stečajnog dužnika za vrijeme stečaja, s tim što je nesporno da stečajni dužnik ne može preuzimati radnje koje bi štetile stečajnoj masi.

U pokušaju određenja procesno pravnog položaja stečajnog dužnika Kohler je naprimjer smatrao da dužnik ima punu sposobnost vođenja sporova, može tužiti i biti tužen u vezi sa imovinom u stečaju, ali stvarno nije u mogućnosti da izdejstvuje ništa jer mu nedostaje legitimatio ad causam, odnosno materijalno pravni uslov za uspeh u sporu.

Kod nas je Mitrović opet smatrao da stečajni dužnik ima sposobnost za preuzimanje pravnih radnji i akte stranaka u sporu, ali se vođenje spora prenosi na branioca spora u stečaju¹⁹. Neki opet zastupaju mišljenje da je stečajni upravnik zakonski zastupnik prezaduženog ali mu odriču sposobnost za sve radnje dok opet ima i mišljenja (Tholler) da je dužnik lišen sposobnosti za sudske radnje, ali ne i stečajni upravnik.

Prema klasičnim shvatanjima Zapadno-Evropskog prava, pravo pobijanja pripada stečajnim povjeriocima kao cjelini. Ono je korist stečajnog povjerioca, ali ga oni ne mogu vršiti ni pojedinačno ni kao cjelina već preko stečajnog upravnika.

Teorija pravi razliku i između pobojnog prava u materijalnom smislu i tužbenog pobojnog prava. U materijalno pravnom smislu pobojni zahtev pripada stečajnim povjeriocima, jer bi bilo nepraktično da povjerioci istupaju zajedno, kao jedinstveni suparničari, pa se u pozitivnom pravu odvaja materijalno pobojno pravo od tužbenog pobojnog prava, i uglavnom se prenosi na stečajnog upravnika, ili se daje stečajnim povjeriocima kao što je slučaj u našem pravu (čl.60 Zakona) kojim se određuje da "povjerioci, kao i stečajni upravnik u ime stečajnog dužnika, odbor povjerilaca" imaju pravo pobijanja pravnih radnji.

U materijalno pravnom smislu pobijanje nastaje već i u trenutku otvaranja stečaja a tužbeno pravo se zasniva podnošenjem tužbe za pobijanje.

2.Pravni odnos dužnika i stečajnog upravnika i pitanje aktivne legitimacije

U teoriji prava veoma je star sukob dva shvatanja o tome ko ima pravo na pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika, stečajni upravnik samostalno ili uz saglasnost povjerilaca, povjerioci, samostalno ili preko stečajnog upravnika ili kroz instituciju odbora povjerilaca, povjerioci preko zastupnika i slično. Sa ovih razloga i u zakonodavstvima raznih zemalja postoje različita rešenja.

U našem pozitivnom pravu Zakon o insolventnosti privrednih društava, predvidio je članom 60 da "upravnik, dužnik, odbor povjerilaca ili ukoliko odbor povjerilaca nije obrazovan, svaki povjerilac" imaju pravo pobijanja pravnih radnji."

¹⁹Mitrović, "Stečajno pravo", Beograd, 1926
Delibašić, op.cit.str.209

U teoriji i sudskoj praksi veoma je star spor o tome da li je subjekat prava pobijanja stečajni dužnik ili stečajni upravnik i kakav je njihov odnos.

U posleratnom pravu Jugoslavije, naprimjer, Lazarević je smatrao da je stečajni upravnik organ stečajnog postupka kakvo rešenje sadrži i važeći Zakon o insolventnosti privrednih društava, ali smatra da on nije materijalno pravni sukcesor stečajnog dužnika, odnosno stečajne mase, već njihov zakonski zastupnik. Na drugoj strani Goršić²⁰ je polazio od toga da je on zastupnik stečajne mase ali ne i zastupnik stečajnog dužnika već organ javno pravnog karaktera. Velimirović²¹ opet ističe da je prema publicističkoj teoriji stečajni upravnik organ stečajnog postupka koji preuzima pravne radnje ne kao zastupnik stečajnog dužnika već samostalno kao njegov ovlašćen organ, te da je u našem pravu on "organ stečajnog postupka koji ima ovlašćenja i specifična obeležja svog pravnog položaja". Ovo mišljenje je u korelaciji sa Zakon o insolventnosti privrednih društava. Bez obzira na ova teorijska sporenja o pravnom položaju stečajnog upravnika i njegovom odnosu prema stečajnom dužniku, po našem mišljenju, opravdano je rešenje iz člana 60 Zakona o insolventnosti privrednih društava, da pored povjerilaca, stečajnog dužnika, pravo pobijanja pravnih radnji ima i stečajni upravnik u ime stečajnog dužnika, što proizilazi iz njegovog položaja i uloge u stečajnom postupku. Naime, članom 20 Zakona o insolventnosti privrednih društava, određeno je da stečajni upravnik vrši prava i dužnosti organa upravljanja shodno potrebama stečajnog postupka i da rukovodi poslovima dužnika i zastupa dužnika. Iz ovog zakonskog određenja proizilazi da stečajni upravnik ne raspolaže imovinom već sve radnje preuzima u cilju zaštite povjerilaca i njihovog ravnomjernog namirenja. Tako stečajni upravnik nastupa u ime stečajnog dužnika a u interesu povjerilaca.

Otuda i sudska praksa stoji na stavu da je stečajni upravnik zakonski zastupnik preduzeća u stečaju a samim tim i aktivni subjekat pobijanja. No on ne vodi poboju parnicu za svoj račun i imovinske posledice neuspele parnice ne idu na njegovu štetu.

3. Stečajni povjerioci kao aktivno legitimisani subjekti pobijanja

Pravo pobijanja je već u prvobitnim pravnim izvorima tretirano kao povjerilačko pravo, ali sa razvitkom teorije o pravnim licima i trgovačkom stečaju, javlja se spor da li ovo pravo pripada povjeriocima ili određenim organima stečajnog postupka odnosno odboru povjerilaca kao pravnom zastupniku. Postavilo se i pitanje koji povjerioci mogu pobijati pravne radnje, da li samo stečajni, da li samo povjerioci čije su tražbine nastale prije pobijanja pravne radnje, ili kasniji povjerioci, da li potraživanje treba da bude novčano, utvrđeno, ili ga je dovoljno učiniti vjerovatnim, u čije ime povjerilac pobija i tako dalje²².

Teorija i praksa su kroz istoriju davali različite odgovore a naša sadašnja zakonska rešenja i sudska praksa polazeći od sadržaja člana 60, Zakona o insolventnosti privrednih društava, veoma široko postavlja krug lica koji mogu pobijati pravne radnje stečajnog dužnika. Kako Zakon o insolventnosti privrednih društava ne sadrži odredbe kojima se bliže određuju ova pitanja, smatra se, shodno važećoj sudskoj praksi, da pravo pobijanja u stečaju imaju samo stečajni povjerioci " s tim što se ovo pravo ne odnosi na izlučne i razlučne povjerioce koji se pojedinačno i odvojeno namiruju".

Vezano za vrijeme nastanka poboje pravne radnje i vremena nastanka tražbine povjerioca koji traži pobijanje, prihvatljivo je da su za pobijanje ovlašćeni ne samo povjerioci čije su tražbine nastale prije trenutka preduzimanja pravne radnje koja se pobija, već i kasniji povjerioci, jer se radnjom koja se pobija insolventni dužnik nanosi štetu podjednako svim svojim tadašnjim i budućom povjeriocima pa su jedni i drugi podjednako ovlašćeni na njihovo pobijanje.

²⁰Delibašić, op.cit.str.216

²¹Velimirović, "Privredno pravo organizacija udruženog rada" Sarajevo, 1985

²²T.Delibašić op.cit.str.221

Vrsta tražbine ne bi trebalo da ima uticaja na pravo pobijanja, jer ako se ima u vidu dejstvo otvaranja stečajnog postupka nebitno je da li je potraživanje novčano, nedospjelo, uslovno i da li za osnov ima povremena davanja i slično.

Može se pobijati samo utvrđeno potraživanje ali nije uslovljeno utvrđivanjem stečajne tražbine u cjelini niti je bitna visina potraživanja.

Stečajni povjerilac može pokrenuti spor za pobijanje pravnih radnji, sve dok stečajni upravnik ne pokrene spor, u protivnom se povjerilac može pridružiti upravniku kao umještač, jer se u istoj pravnoj stvari ne može voditi nova parnica

4.Pravni položaj protivnika pobijanja kao pasivno legitimisanog subjekta

Dok na aktivnoj strani pobojnog odnosa dolazi do razdvajanja pobojnog materijalnog prava i tužbenog prava, za pasivnu stranu tog odnosa važi pravilo da je protivnik pobijanja lice koje je subjekt obaveze-dužnik iz tog materijalno-pravnog odnosa.

Pasivna legitimacija je veoma važna pretpostavka za pobijanje, mada joj se veoma često pridaje manji značaj od aktivne legitimacije iako teorija ističe da je pasivna legitimacija u ovoj oblasti važnija od aktivne²³.

Zakonodavstva ne sadrže potpuna rešenja o krugu lica prema kojima se može preduzimati pobojna radnja. Naš važeći zakon ova lica određuje pojmovima "upućena lica (insajderi) i treća lica" što upućuje na tumačenje da se radi o svakom povjeriocu stečajnog dužnika koji je znao ili je morao znati za razloge koji su osnov pobijanja u smislu ova dva člana.

Imajući u vidu ovo zakonsko rešenje i definicije date u teoriji²⁴ može se reći da su protivnici pobijanja ona lica "koja su pobitnim pravnim djelom došla do imovine koja bi imala da zapadne u stečajnu masu odnosno"lice koje je neposredno imalo korist od pravnog djela koje je predmet pobijanja odnosno koje je bilo saugovarač"²⁵ dakle druga strana iz pobojnog pravnog odnosa i njen nasljednik .

Prema Zakonu o obligacionim odnosima, tužba za pobijanje podnosi se protiv trećeg lica sa kojim je ili u čiju je korist preduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno protiv njihovih univerzalnih pravnih sledbenika.

Međutim Zakon o insolventnosti privrednih društava kao je to već naznačeno, u članu 60 koristi termine " upućena lica (insajderi) i treća lica", pa se postavlja pitanje da li je zakonodavac imao u vidu samo saugovarače stečajnog dužnika (što bi bilo znatno ograničenje) ili pogodovana lica i njihove sukcesore.

Međutim, u svakom slučaju protivnik pobijanja ne može biti stečajni dužnik jer samo onaj ko je na neposredan ili posredan način stekao na osnovu pobojne pravne radnje neku imovinsku korist, može biti obavezan na vraćanje primljenog pa time i protivnik pobijanja.

U teoriji i praksi je takođe nesporno da je prvobitni protivnik pobijanja lice koje je učestvovalo u pobojnoj pravnoj radnji i na neposredan ili posredan način na osnovu nje steklo imovinsku korist. Po pravilu je to dužnikov saugovarač, mada to može biti i bilo koje drugo lice koje je na bilo koji način pribavilo imovinsku vrijednost na osnovu te radnje.Imajući u vidu pozitivna zakonska rešenja postavlja se pitanje da li se pobojnom radnjom-tužbom mogu obuhvatiti i pogodovana lica. Striktnim tumačenjem Zakona o insolventnosti privrednih društava (član 60) moglo bi se zaključiti da Zakon ovo nije imao u vidu. Međutim, polazeći od cilja stečaja i cjelokupne intencije pobijanja²⁶ (Juhart) mora se zaključiti makar i protivno striktnom tumače-

²³Lazarević,"O parničnoj legitimaciji stranaka po Zakonu o pobijanju pravnih djela izvan stečaja"

²⁴Delibašić ,op.cit.str.227

²⁵Jovanović, "Privredno pravo", Beograd, 1961, str.308

²⁶Delibašić, op.cit.str.232

nju Zakonskih odredbi, da se može pobijati i pravna radnja kojom je treće lice neposredno pogodovano iako ta radnja nije neposredno prema njemu preduzeta ali se radi o poslu koji nije dopušten.

5.Univerzalni i sigularni pravni sledbenici prvobitnog protivnika pobijanja

Univerzalni i sigularni pravni sledbenici prvobitnog protivnika pobijanja nazivaju se daljim pobožnim obveznicima. To su lica na koja je prenijeto neko pravo ili imovina a do kojih je prvobitni protivnik pobijanja došao na pobožan način. Pravilo je da se protiv daljeg pravnog sledbenika može sa uspjehom pobijati ako je to pravno osnovano i protiv njega i protiv svakog njegovog prethodnika.

Ovo pravilo sadrži Zakon o insolventnosti privrednih društava koji u čl.60. st.8. određujući da je „sledeći sticalac lica koje prima imovinu koje je predmet raspolaganja navedenog u st. 3. ovog člana” Univerzalni pravni sledbenik "jednostavno sukcesira u obavezu pobijanja pokojnika i odgovara na osnovu obaveze ostaviteljeve"²⁷.

Kada su u pitanju sigularni sukcesori prvobitnog protivnika pobijanja, u zakonodavstvima je odavno prisutna tendencija ograničene mogućnosti da budu pozvani na odgovornost. Prevladao je stav da pobijanje prije svega mora biti osnovano prema prvobitnom protivniku i da u ličnosti sigularnog sukcesora moraju biti ispunjeni uslovi za pobijanje. Znači da se pobijanje protiv sigularnog sledbenika može vršiti samo izuzetno.

6.Obim odgovornosti pravnih sledbenika

Univerzalni sledbenik produžava pravnu ličnost prethodnika, pa u pravilu odgovara u istom obimu kao prethodnik.

Kod sigularnih sledbenika ne postoji jedinstven stav. Po jednom stavu nijedan pravni sledbenik ne može odgovarati u većem obimu od svog prethodnika. Drugi opet polaze od toga da se odgovornost ne prenosi kao stvarni teret, već da se zasniva na samostalnom osnovu, pa obim njegove odgovornosti zavisi od njegove savesnosti a ne od ličnosti prethodnika i okolnosti koje su vezane za njega. Posebno značajno pitanje je i pitanje međusobnog odnosa protivnika pobijanja. Ako je pobijenom radnjom predmet otuđen u korist više lica a radi se o deljivoj činidbi, svaki pojedinačni sticalac može se samostalno tužiti i tražiti od njega da vrati primljeno kao svoj dug (kao dio ukupne činidbe) ili da nadoknadi njegovu vrijednost. Ako činidba nije deljiva njihova obaveza je solidarna.²⁸

Kada su u pitanju docniji pravni sledbenici (obveznici) pobijač može da bira kojeg će od njih tužiti, sa istim ciljem vraćanja imovine u stečajnu masu.

Zakon o insolventnosti privrednih društava određuje da "Sud oodobrava postupke za povraćaj imovine primaoca koji naredni sticalac primio". Iz ove definicije se zaključuje da formalno-pravno postoji mogućnost pobijanja i pravnih radnji pravnog sledbenika prvobitnog protivnika pobijanja.

Ovo pravo kao i obaveza povraćaja stečenog isključeno je u slučaju da je „naredni sticalac savjestan kupac koji nije znao ili nije mogao znati za mogućnost da raspolaganje bude poništeno". Zakonom je dalje određeno da „iako se postupci za povraćaj poništivih raspolaganja, mogu voditi protiv prvobitnog sticaoca, korisnika raspolaganja ili sledećeg sticaoca, sredstva povraćaja ne mogu prelaziti visinu vrijednosti raspolaganja, uvećanu za iznos naknade štete koji je potreban da bi se dužnik vratio u stanje koji je bio u stanje prije".

²⁷Delibašić, op.cit.str.233

²⁸Velimirović, op.cit.str.177

Zakon o insolventnosti privrednih društava ne govori ni o univerzalnim ni o sigularnim pravnim sledbenicima protivnika pobijanja. Međutim, treba prihvatiti stav teorije da u slučajevima statusnih promjena preduzeća koje za posledice imaju prestanak pravnog subjekta, treba dozvoliti mogućnost da se pobojni zahtjev može podignuti i protiv univerzalnih pravnih sledbenika prvobitnog prethodnika, ali bi to u svakom slučaju trebalo i zakonom utvrditi.

Kod sigularne sukcesije ne dolazi do prestanka pravnog prethodnika i njegovog prava, pa u skladu sa načelom efikasnosti sprovođenja stečajnog postupka nema potrebe da se postupak pobijanja vodi i protiv sigularnog sledbenika sa kog razloga nema potrebe za takvim zakonskim rešenjima.

VI PRAVNE RADNJE KAO PREDMET POBIJANJA

Član 60. Zakona o insolventnosti privrednih društava umjesto termina pravna radnja koristi termin raspolaganje koji obuhvata svaki neposredan ili posredan način prenosa imovine, prodaju, zamjenu, poklon, isplatu, otuđivanje, konstituisanje založnog ili drugog prava učinjeno u Zakonom određenom vremenskom periodu prije podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka ili u vremenu od podnošenja predloga za otvaranje stečajnog postupka do njegovog prihvatanja od strane suda. Iz ovog proizilazi da se pravo pobijanje odnosi:

a) na pravne radnje i

b) da su one učinjene u određenom vremenskom periodu prije podnošenja predloga za otvaranje stečajnog postupka ili u periodu od podnošenja predloga do njegovog prihvatanja.

Znači da su uslovi za pobijanje kumulativno određeni.

Zakon o insolventnosti privrednih društava ne propisuje da se pod pravnom radnom podrazumijeva i propuštanje tih pravnih radnji kako se to inače određuje u stečajnom zakonodavstvu. Primjera radi takvu odredbu sadrži Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije, koji u članu 98. st.2. određuje da se „propuštanje zaključenja pravnog posla odnosno propuštanje preduzimanje radnje, u pogledu pobijanja izjednačava sa pravnim poslom odnosno sa pravnom radnjom“. Sličnu odredbu sadrži zakon Republike Hrvatske.

I ostala pitanja u vezi sa prirodom, sadržajem pojma pravne radnje, vrstama pravnih radnji, odnosom prema imovini dužnika, subjektom koji je radnju preduzeo i tako dalje, ostala su van zakonskog regulisanja. Međutim, zbog njihovog praktičnog i teorijskog značaja raspravljala ih je praksa i uobličavala teorijska misao.

U teoriji preovladava shvatanje da se pravne radnje, odnosno pravna djela smatraju predmetom, odnosno objektom pobijanja²⁹.

U teoriji se pojam pravne radnje determiniše i psihološki, i to kao voljno prouzrokovanje određenog rezultata, dok se pravni pojam zasniva na činjenici da je u pitanju pravno relevantna radnja. U teoriji se nekad izjednačavaju pravne radnje i pravna djela mada se bar terminološki, upravo u tome razlikuju pravna pravila predratnog prava i naša pozitivna zakonska rešenja. Klasična teorija se uglavnom iscrpljivala u objašnjenjima da je pojam pravnog djela širi od pojma pravnog posla, podrazumijevajući na kraju pod pravnim djelom svaku izjavu volje koja ima pravnih posledica na području dužnikovih imovinskih prava.

U našoj posleratnoj teorijskoj misli, pravna radnja, u stečajnom poboju smislu se određuje, na način što se navodi šta se pod tim pojmom podrazumijeva i zaključuje se da se ne podrazumijevaju samo pravni poslovi već i drugi pravni akti čime u potpunosti nije definisan pojam pravne radnje.

²⁹Velimirović, "Prestanak organizacija udruženog rada", Novi Sad, 1977, str.152

Tako naprimjer, Dika³⁰, ne definiše pravnu radnju ali daje njene elemente, a to su:

a) da je u pitanju pravna radnja,

b) da se tiče imovine dužnika,

c) da je preduzeta u određenom periodu,

d) da je stvorila takve posledice koje imaju značaj razloga za pobijanje.

Velimirović opet ističe da pojam pravne radnje obuhvata svaku radnju koja dovodi do promjene u dužnikovoj imovini a na štetu povjerilaca³¹, dok komentar Zakon o obligacionim odnosima pod pravnom radnjom podrazumeva svaki postupak dužnika usled kog se njegova imovina u nečiju korist materijalno smanjuje ili usled koje on dolazi u teži procesno pravni položaj, tako da se time izgledi njegovih povjerilaca na namirenje pogoršavaju ili formalno-pravno otežavaju.

1. Odnos pravne radnje i sredstava dužnika

Pravna radnja proizvodi određene posledice u pogledu sredstava stečajnog dužnika, povećavajući pasivu ili smanjujući aktivu, a u korist trećih lica, to jest dovodi u pitanje ili otežava namirenje povjerilaca. Između pravne radnje i koristi pobijanoga mora postojati uzročna veza a sve to na štetu povjerioca.

Teorija je jedinstvena u tome da se pravna radnja, odnosno pravno djelo, tiče imovine stečajnog dužnika, na osnovu čega se izvlači zaključak da se ne može pobijati pravna radnja koja se odnosi na imovinu trećeg lica.

Imovina stečajnog dužnika se ne mora pravnom radnjom umanjiti, može se promijeniti samo njen pravni položaj (konstituisanje založnog prava i sl.).

Što se tiče pobijanja pravnih radnji kojima je stečajni dužnik odbio da se obogati, i pored spora u pravnoj teoriji, treba prihvatiti da se ove pravne radnje ne mogu pobijati, jer to nije ni bilo dio imovine dužnika pa ne može biti riječi o oštećenju povjerilaca. Znači da se pobojna radnja mora ticati sredstava dužnika i da povećava pasivu, odnosno smanjuje aktivu i da se njome remeti ili otežava namirenje povjerilaca. Istovremeno ova radnja mora da ima pozitivne efekte u sredstvima trećeg lica-protivnika pobijanja. Sa ovog razloga se u teoriji navodi, da se ne mogu pobijati faktičke radnje stečajnog dužnika, bez obzira što se njima umanjuju sredstva dužnika i remeti namirenje povjerilaca. Naime, radnja koja nema pravni učinak, kojom se ne stvara pravni odnos, kojom se ne stvaraju prava i obaveze, od koje nemaju koristi treće osobe, ne može se pobijati³².

2. Punovažnost pobijanja pravne radnje

Pobijanjem pravnih radnji se prema stečajnim povjeriocima otklanjaju posledice punovažnih radnji stečajnog dužnika, ne poništavajući punovažnost tih pravnih radnji. Znači da se pobija punovažna pravna radnja. Zbog toga Zakon o insolventnosti privrednih društava koristi pravno pogrešan termin jer se ne radi o poništaju punovažnosti preuzetih pravnih radnji, već o njihovom proglašenju bez pravnog dejstva za povjerioce odnosno stečajnu masu. Međutim, u teoriji se raspravlja da li radnja u svakom slučaju mora biti pravno valjana, da bi mogla biti predmet pobijanja. Ovo posebno kada se radi o apsolutno ništivim, rušljivim i prividnim pravnim radnjama.

Tako po jednom shvatanju u zakonu nema izuzimanja od pobijanja manjkavih (ništivih i rušljivih) pravnih djela pa se i ona mogu pobijati. Drugi teoretičari su ovo pravo vezivali za niš-

³⁰Delibašić, op.cit.str.248

³¹Velimirović, op.cit.str.158

³²Komentar Zakona o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada, Zagreb, 1981, str.183

tavost i rušljivost, pa smatraju da se rušljiva pravna djela mogu pobijati, jer proizvode pravne učinke sve dok se pravno ne obesnaže.

Treći opet polaze od imovinskog efekta pravne radnje zaključujući da se pravne radnje ne mogu pobijati same po sebi, već u vezi sa imovinskim efektom. Tako Velimirović³³ smatra da civilni delikti kao protivpravne radnje mogu biti predmet pobijanja samo ukoliko je uništenje imovinskog predmeta nekome koristilo, dakle ako je izgubljena vrijednost ušla u imovinu drugog lica, praveći razliku između apsolutno i relativno ništavih pravnih radnji uz zaključak da se apsolutno ništavne pravne radnje ne pobijaju.

Imajući u vidu odredbe Zakona o obligacionim odnosima smatramo da se ništavne pravne radnje ne mogu pobijati po odredbama Zakona o insolventnosti privrednih društava, dok za pobijanje rušljivih pravnih radnji za to postoji osnov.

Kada su u pitanju prividne (simulirane) pravne radnje koje po Zakonu o obligacionim odnosima, nemaju dejstva među ugovornim stranama, tj. ne proizvode pravne posledice, mišljenje je da se u principu ne mogu pobijati, mada u pojedinim konkretnim slučajevima, kao na primjer kada prividni ugovor pokriva drugi ugovor, koji je pravno valjan ovaj se pravni posao može pobijati i po odredbama Zakona o insolventnosti privrednih društava.

3.Pobijanje propuštanja vršenja pravnih radnji

Zakon o insolventnosti privrednih društava ne propisuje da se pod pravnim radnjama podrazumijeva i propuštanje tih pravnih radnji.

Zakonsko nesankcionisanje ovakvog ponašanja stečajnog dužnika kojim se inače u praksi može značajno umanjiti stečajna masa i u velikoj mjeri onemogućiti namirenje povjerioca, svakako predstavlja njegov velik nedostatak. Sa ovog razloga nameće se potreba da ova pravna praznina bude popunjena odgovarajućim pravnim stavom sudske prakse. Međutim, u nedostatku norme teško je zauzeti pravno valjan stav kako u pogledu određenja koje „propuštanje radnji” predstavlja pobojni razlog a pogotovo kod određenja vremenskog perioda u kome propušteno vršenje radnje može biti predmet pobijanja.

Ovdje se posebno ima u vidu činjenica da propuštanje inače ne postoji sve dok se radnja može preduzeti. Rok pobijanja se računa od poslednjeg dana kada je propuštena radnja još uvijek bilo moguće preduzeti.

U teoriji se pravi razlika koja se propuštanja imaju smatrati pravno relevantnim (svejsna, nesvesna, propuštanja u zabludi). Tako Velimirović smatra da je propuštanje svjesni izraz volje koji se izražava direktno ili putem zabluda³⁴.

U teoriji je izražen i zahtjev da propuštanje mora biti svesno, da stečajni dužnik nije bio spriječen u izvršenju pravne radnje kakvom težom preprekom i slično i na ova pitanja i u teoriji i u praksi postoje različiti odgovori.

4.Izvršna isprava i pobijanje

Zakon o insolventnosti privrednih društava ne određuje da se mogu pobijati i pravne radnje za koje već postoji izvršne isprave ili koje su izvršene u postupku prinudnog izvršenja, mada se iz sadržaja odredbi čl.60. st.1. ciljnim tumačenjem može doći do tumačenja da se mogu pobijati i ovi pravni poslovi.

Moderna stečajna zakonodavstva propisuju ovaj institut a Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije u čl.98.st.3. precizno propisuje da se „pobijati mogu i pravni poslovi i pravne radnje za koje postoji izvršna isprava ili koje su preduzete u postupku prinudnog izvršenja”.

³³Delibašić, op.cit.str.255

³⁴Velimirović, op.cit.str.159

Ciljevi stečajnog postupka i osnovna načela stečajnog prava u funkciju zaštite stečajnih povjerilaca opravdavaju ovakvo zakonsko rješenje, tumačenje, kao i zauzimanje odgovarajućeg stava sudske prakse.

Slična rešenja su poznata i u drugim zakonodavstvima, pa ni teorija o tome nije imala oprečne stavove³⁵.

Kada se pobijaju pravne radnje za koje postoji izvršna isprava, ili koje su izvršene u postupku prinudnog izvršenja, postavlja se pitanje da li se pobija izvršna isprava ili pravna radnja? Pravna teorija u odgovoru na ovo pitanje nije jedinstvena, mada zakonodavstva propisuju, da u slučaju uspjeha u sporu prestaje dejstvo izvršne isprave. Nikada nije zaključivano bez obzira na ovakvu zakonodavnu formulaciju, da se pobija izvršna isprava a ne i pravna radnja za koju postoji takva isprava.

Sudska praksa naših privrednih sudova poznaje i pobijanje naplata u izvršnom postupku, uz uslov da se išlo na oštećenje povjerilaca ili je time ometano njihovo ravnomjerno namirenje. Sve ovo upućuje na zaključak da i u teoriji i u praksi da nebi bilo cjelishodno pobijanje svesti samo na pravne radnje koje su utvrđene izvršnom ispravom kao valjane.

5. Vrijeme u kom je učinjena pravna radnja

Vrijeme kada je učinjena pravna radnja uzima se kao uslov pobijanja a u cilju sigurnosti pravnog prometa. Prema našem pozitivnom pravu radnja treba da bude učinjena u određenom vremenskom vremenu prije podnošenja predloga za otvaranje stečajnog postupka ili u periodu od njegovog podnošenja pa do prihvatanja od strane suda. Pri tome se ne traži vremenska veza između preuzimanja pravne radnje i nastanka potraživanja stečajnih povjerilaca.

Ovaj elemenat ograničenja odavno je prisutan u zakonodavstvima i sudskoj praksi. Suprotna shvatanja su izuzetak³⁶.

Određivanje ovog tkz. kritičnog perioda u raznim zakonodavstvima je različito određivano, zavisno od razloga pobijanja, a različito je određivan i datum od kojeg se rok računa (otvaranje stečajnog postupka, pokretanje prethodnog postupka, podnošenje predloga za otvaranje stečajnog postupka i slično).

Što se tiče pravne prirode ovog roka u našoj teoriji i praksi preovladava shvatanje da je u pitanju materijalno-pravni prekluzivni rok čijim istekom prestaje pravo na pobijanje. Sud na njega pazi po službenoj dužnosti i stranke ga ne mogu mijenjati.

Znači zakonom određeni rok za pobijanje pravnih radnji je prekluzivan pa "njegovim istekom prestaje pravo ovlašćenih lica na pobijanje"³⁷.

Sudska praksa naših sudova takođe ističe značaj vremena kada je učinjena pobojna pravna radnja , naglašavajući da se postojanje uslova za pobijanje pravnih radnji ocenjuje u odnosu na dan kada je pravna radnja preduzeta a ne kada je nastao pravni posao na osnovu kojeg je pravna radnja preduzeta.

U teoriji se u vezi sa vremenom izvršenja pobojne radnje navodi slučaj tkz. složenih pravnih radnji, kao i slučajevi kada se razlikuju momenat zaključenja pravnog posla i momenat njegovog izvršenja, prihvatajući stav da se rok računa od poslednje pravne radnje, odnosno preduzimanja poslednjeg akta kojim se radnja okončava, s tim što se može posebno pobijati radnja nastanka i ispunjenja obaveza.

Zakon o insolventnosti privrednih društava propisuje da se nepravilna (prevarna) raspolaganja mogu pobijati u roku od godinu dana od dana prihvatanja predloga za pokretanje stečajnog postupka i to:

³⁵Delibašić. op.cit.str.260

³⁶Delibašić, op.cit.str.264

³⁷Velimirović, "Privredno pravo organizacija udruženog rada" 1985, str.296

-izvršenih upućenim licima (insajderima) dužnika ili u njihovo ime, članovima uže porodice ili bliskim rođacima dužnika u periodu od 5 godina prije dana podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka

-izvršeni bilo kom trećem licu uz naknadu ili bez naknade u periodu od 3 godine prije podnošenja dana za pokretanje stečajnog postupka;

-izvršeno bilo kom trećem licu kao navodna donacija ili bez naknade u periodu od godinu dana prije podnošenja predloga za pokretanje postupka osim dobroćinih pravnih poslova manjih od 500,00 €;

-izvršeno bilo kom trećem licu bez naknade ili uz naknadu kada:

-je dužnik bio insolventan ili je zbog tog raspolaganja postao insolventan;

-ako se usled tog raspolaganja zadužio preko realnih mogućnosti ili

-ako je učestvovao u transakciji nakon koje mu je prestala neznatna imovina ili kapital, u periodu od 5 god. prije podnošenja stečajnog postupka;

-izvršeno od strane dužnika ili upućenog lica u periodu od dana podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka do imenovanja upravnika bez znanja suda;

-izvršenih radi neposredne ili posredne isplate dugova koji su predhodno postojali prema licu koje nije upućeno lice u roku od 10 dana od dana podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka;

-izvršenih radi neposredne ili posredne isplate dugova koji su predhodno postojali prema upućenom licu u roku od godinu dana od dana podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka.

6.Subjekti pobojne pravne radnje

Iz formulacije člana 60. Zakona o insolventnosti privrednih društava, gdje se neadekvatnim terminom "poništaj raspolaganja" govori o pobijanju "pravnih radnji koje je dužnik učinio" zaključuje se da je dužnik subjekt pobojne pravne radnje. Znači da se primjenom ovog pravnog instituta ne bi mogle pobijati pravne radnje dužnika koje su prema njemu preduzela treća lica.

Međutim, i pored ovakvog Zakonskog određenja u teoriji se smatra³⁸ da se mogu pobijati i radnje drugih subjekata koje se tiču imovine dužnika.

Ovaj stav teorije se u osnovi može prihvatiti pod uslovom da se u praksi primenjuje kao izuzetak.

VII PRETPOSTAVKE PRAVA POBIJANJA

Opšte pretpostavke pobijanja u stečaju su da je dužnik preduzeo određenu pravnu radnju u okviru Zakonom određenog perioda koji je prethodio stečaju, ili u periodu od podnošenja predloga za otvaranje njegovog postupka do njegovog prihvatanja da se ta radnja tiče njegovih sredstava i da su njom oštećuju povjerioci, remećenjem ravnomjernog namirenja.

1.Oštećenje stečajnih povjerilaca kao opšta pretpostavka

Oštećenje povjerilaca smatra se opštom pretpostavkom pobijanja i po shvatanjima i teorije i prakse ona opravdava njegovo postojanje i bez nje nebi bilo ni ustanove pobijanja.³⁹

Oštećenje kao smanjenje mogućnosti namirenja povjerilaca, dolazi u objektivni osnov tužbe za pobijanje.

³⁸Delibašić, op.cit.str.272

³⁹Delibašić, po.cit.str.274

S obzirom da oštećenje kao pojam asocira na postojanje štete, teorija raspravlja pitanje da li mora postojati šteta kao posledica pobjorne radnje, ako mora u kom vidu, i da li mora postojati kauzalna veza između pravne radnje i oštećenja povjerilaca.

Prema jednim shvatanjima povjerioci moraju da pretrpe štetu i nju treba dokazati. Po drugim shvatanjima štetnost kao uslov nije nužna, dovoljno je opšte pogoršanje mogućnosti namirenja povjerilaca, odnosno da je pravo na namirenje povjerilaca smanjeno. Međutim bez obzira na ove i slične razlike u teoriji uglavnom postoji saglasnost da ako Zakon izričito propisuje oštećenje povjerilaca kao osnov pobijanja što je slučaj i u našem zakonodavstvu, da to samo po sebi ne podrazumijeva da u ostalim slučajevima ne mora postojati oštećenje. Ako je oštećenje poseban razlog pobijanja, tužilac ga mora dokazati, na što nije obavezan u slučaju kada se govori o oštećenju povjerilaca kao opštoj pretpostavci pobijanja.

Sudska praksa, polazeći od teorijskih pretpostavki, izgradila je stav kao opštu objektivnu pretpostavku pobijanja, da je pobjornom radnjom došlo do umanjenja imovine iz koje se podmiruju povjerioci.

2. Razlozi pobijanja po Zakonu o insolventnosti privrednih društava

Zakon o insolventnosti privrednih društava umjesto termina „pobijanje“ koristi neadekvatan termin „poništenje“ mada se iz sadržaja odredbi nedvosmisleno zaključuje da se radi o razlozima pobijanja.

Naime pobijanjem se prema stečajnim povjeriocima otklanjaju posledice punovažnih radnji stečajnog dužnika, ne poništavajući njihovu punovažnost.

Zakon o insolventnosti privrednih društava određuje da se mogu pobijati :

- nepravična (prevarena raspolaganja)
- raspolaganja upućenim licima (insajderima) dužnika
- raspolaganja izvršena trećim licima bez naknade bez naknade ili uz neznatnu naknadu
- raspolaganja izvršena prema trećim licima kao donacija bez nagrade ili uz neznatnu naknadu
- prenos izvršen radi neposredne ili posredne isplate dugova „neupućenom licu“
- prenos izvršen „upućenim licima“ radi neporedne i posredne isplate dugova
- konstituisanje, izvršavanje, mijenjanje, proširivanje ili ukidanje založnog prava, učinjeni u Zakonom određenim rokovima prije prihvatanja predloga za otvaranje stečajnog postupka.

Za pobijanje raspolaganja izvršenim trećim licima bez naknade ili uz neznatnu naknadu Zakon o insolventnosti privrednih društava zahtijeva da je dužnik u vrijeme njihovog činjenja bio:

- a) insolventan na dan raspolaganja ili je postao insolventan zbog tog raspolaganja;
- b) da se tužnik usled tog raspolaganja očigledno zadužio preko realnih mogućnosti;
- c) da je dužnik učestvovao u transakciji nakon koje mu je preostala neznatna imovina ili kapital.

Znači ovdje se radi o objektivnim uslovima za pobijanje pravnih radnji od strane povjerilaca i stečajnog upravnika.

Zakon o insolventnosti privrednih društava ne propisuje subjektivne razloge za pobijanje pravnih radnji. Međutim, moderna stečajna zakonodavstva poznaju ovaj stečajni razlog kao npr. Zakon o stečaju Republike Srbije, Republike Hrvatske i dr. Po ovim propisima subjektivni razlog se sastoji u saznanju povjerioca za insolventnost dužnika odnosno nesposobnost za plaćanje u vrijeme preduzimanja pravne radnje.

Objektivni uslovi se sastoje u tome što se pobijanom pravnom radnjom remeti ravnomjerno namirenje povjerioca, odnosno pojedini povjerioci stavlja u povoljniji položaj. Postojanje ovog uslova svodi se na to što je dužnik u vrijeme preduzimanja takve radnje već bio u nemogućnosti da ispunjava svoje obaveze.

Subjektivni uslovi sastoje se u tome što je povjerilac, prema kome je preduzeta radnja pobijanja išao za tim da ošteti ostale povjerioce, odnosno da bude pogodovan u odnosu na njih. Postojanje ovog uslova nastaje onda kada je takav povjerilac znao ili je morao znati za nepovoljno ekonomsko-finansijsko stanje dužnika. Drugačije rečeno ako je znao ili je morao znati da su se nad dužnikom stekli zakonski uslovi za otvaranje stečajnog postupka.

Znači subjektivne pretpostavke tiču se subjektivnog odnosa stečajnog dužnika i protivnika pobojnog pobijanja prema pobojnoj pravnoj radnji a objektivne oštećenja povjerilaca.

3. Namjera oštećenja pobijanja

Obično se smatra da namjera oštećenja obuhvata u sebi svijest da preduzeta radnja može štetiti povjeriocima . Namjera obuhvata i dolus eventualis tj. prihvatanje eventualnog efekta pravne radnje kojom se oštećuju povjerioci a može se izraziti i pasivnim držanjem.

Što se tiče dokazivanja namjere oštećenja i u sudskoj praksi i u teoriji uglavnom preovladava stav da se na posredan način utvrđuje namjera oštećenja i da se na osnovu određenih objektivnih okolnosti prosuđuje u svakom konkretnom slučaju da li ona postoji. Ovaj stav ustvari ide u pravcu objektivizacije pretpostavki za pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika i stavlja akcenat na neravnopravan opložaj povjerilaca pri namirenju.

Namjera treba da postoji u trenutku preduzimanja pravne radnje .

Što se tiče drugog elementa druge subjektivne pretpostavke pobijanja, znanje za namjeru oštećenja povjerilaca prema Zakonu o insolventnosti privrednih društava, stav 3. tačka 2, koji korespondira i shvatanjima posleratne teorije i sudske prakse kod nas, kada su u pitanju pravne radnje kojima se remeti ravnomjerno namirenje povjerilaca (oštećenje povjerilaca) odnosno kojima se pojedini povjerioci stavljaju u povoljniji položaj (pogodovani povjerioci) potrebno je da druga strana, prema kojoj su te radnje preduzete da je znala ili je morala znati za njegovo ekonomsko-finansijsko stanje.

Objekat znanja protivnika pobijanja nije dakle dužnikova namjera oštećenja već nepovoljno ekonomsko-finansijsko stanje dužnika.

VIII NAČIN I DEJSTVO POBIJANJA

1.Pravna sredstva pobijanja

Pravna sredstva pobijanja u stečaju su tužba i prigovor.

Pod tužbom, u materijalnom smislu podrazumijeva se ovlašćenje da se subjektivno pobojno pravo ostvari na prinudan način, nezavisno od volje protivnika pobijanja.

U formalnom smislu, to je pravna radnja kojom pobojni ovlašćenik poziva Sud u zaštitu.

Rimsko pravo je razdvajalo pravo na sudsku zaštitu putem tužbe (actio) od prava kao takvog (ius). Pod tužbom se podrazumijevala ne samo radnja kojom se traži pomoć od suda, već i ovlašćenje da se ta zaštita traži.

Pravna pravila klasičnog stečajnog prava, predviđaju da se zahtjev za pobijanje ostvaruje tužbom ili prigovorom. Zakon o insolventnosti privrednih društava u čl. 60. ne određuje sredstva pobijanja već u stavu 3 i 4. daje ovlašćenja na pokretanje sudskog postupka za pobijanje i poništaj pravnih radnji.

Kod ovakve pravne formulacije mora se prihvatiti pravni stav teorije i sudske prakse da su pravna sredstva pobijanja, tužba za pobijanje pravnih radnji i isticanje prigovora u postupku za utvrđivanje potraživanja u parnici za pobijanje pravne radnje.

Cilj tužbe za pobijanje je uvećanje stečajne mase. Znači, pravne radnje stečajnog dužnika se pobijaju tužbom. Ovo pravo se može ostvariti i prigovorom u parnici i to slučaju da tre-

će lice tuži stečajnog dužnika radi ostvarenja svog potraživanja. Povjerioci mogu da vode parnice za pobijanje (takozvane pobojne parnice) bez obzira na visinu svojih potraživanja.

Pobijati se može isticanjem prigovora u parnici koju pokrene protivnik pobijanja radi ostvarivanja zahtjeva koji proizilazi iz pobojne radnje. To se događa prilikom ispitivanja i utvrđivanja potraživanja povjerilaca, jer obaveza iz pobojne radnje još uvijek nije ispunjena. Stečajni upravnik može staviti prigovor da povjerilac nema pravo na odvojeno namirenje već da potraživanje može pribijatu u stečaju⁴⁰.

Kako članom 60. Zakona o insolventnosti privrednih društava nije određen rok za isticanje prigovora u parnici smatramo da povjerioci pravne radnje mogu pobijati isticanjem prigovora u parnici bez vremenskog ograničenja. U suštini pobijanje nije cilj da se ospori potraživanje već da se istaknu posebni prigovori.

2.Sadržaj pobojnog zahtjeva i priroda tužbe

Još je rimsko pravo poznavalo pravilo, da se paulijanskom tužbom traži povraćaj stvari otuđenih na štetu povjerilaca. Stav je i kasnijeg zakonodavstva da pobojni zahtjev ima za cilj utvrđenje da je pobijena pravna radnja bez pravnog dejstva prema stečajnoj masi kao i da protivna strana vrati sve imovinske koristi stečene na osnovu pobijanja pravne radnje. Sadržaj zahtjeva zavisi od toga da li je na osnovu pobojne pravne radnje nastupila za dužnika obaveza i da li je po osnovu te obaveze iz imovinske mase izašla određena vrijednost.

U prvom slučaju, prema važećoj sudskoj praksi i teorijskoj misli dovoljan je zahtjev da se pravna radnja proglašava bez dejstva prema stečajnim povjeriocima, dok je u drugom slučaju neophodno da se postavi zahtjev za vraćanje stečene vrijednosti.

Tužba ima prejudicijalni zahtjev, preventivna je i deklarativne prirode.

U teoriji se postavlja pitanje da li pobojna tužba treba pored kondemnatornog zahtjeva da sadrži i deklaratorni pobojni zahtjev. Preovladava mišljenje da je u osnovi tužbe konstitutivan zahtjev, jer protivnik pobijanja na bi bio dužan da izvrši takvu činidbu, pa se na ovaj način u materijalno-pravni odnos unosi promjena i konstituise se obaveza za protivnike pobijanja. Presuda po pravilu djeluje inter partes, ali u ovom slučaju to pravilo ne važi jer se pravosnažnost proširuje i na druga lica, na sve stečajne povjerioce.

Zakon o insolventnosti privrednih društava u čl.60. određuje da se tužbom može zahtijevati:

- 1)preinačenje raspolaganja ako je to moguće;
- 2)povraćaj novčanog prenosa ili prenesene imovine;
- 3)uplata novčanog iznosa u stečajnu masu koji odgovara vrijednosti prenesene imovine, uvećan za iznos naknade štete koji je potreban da se "dužnik vrati u stanje u koje je bio prije raspolaganja".

3.Obaveza protivnika pobijanja da vrati stečeno

Ako zahtjev za pobijanje pravnih radnji bude usvojen pobijana pravna radnja je bez pravnog dejstva prema stečajnoj masi i protivna strana je dužna da vrati stečajnu masu sve imovinske koristi stečene u korist pobijane radnje (čl.60.st. Zakona o insolventnosti privrednih društava).

Pobijana pravna radnja je bez dejstva ne samo prema pobijaču, već i prema svim stečajnim povjeriocima.

U teoriji je sporno pitanje da li protivnik pobijanja odgovara kao savjestan ili nesavjestan posrednik, što je bitno za obim njegove odgovornosti. Kao nesavjesan odgovarao bi po principu odgovornosti za prostu štetu i izmaklu dobit.

⁴⁰Velimirović, "Pobijanje pravnih radnji preduzeća", Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, 1972
Delibašić, op.cit.str.322

Po ovom pitanju, postoji više pravnih shvatanja, ali najprihvatljiviji je stav profesora Velimirovića, koji prihvata i sudska praksa da protivnik pobijanja odgovara kao nesavjestan držalac stvari, i da je u pitanju zakonska pretpostavka pa se ne utvrđuje u ovom pogledu stvarna savjesnost ili nesavjesnost.

Protivnik pobijanja odgovara kao nesavesni držalac ili posjednik stvari ne samo za *damnum emergens* i *lucrum cesans*, već i štetu zbog slučajne propasti ili oštećenja stvari, izuzev slučaja kada dokaže da je do propasti ili oštećenja došlo dok je stvar bila u posredu stečajnog dužnika.

4. Rok za podnošenje tužbe

Mogućnost podnošenja tužbe za pobijanje vezuje se vremenski, za tok postupka stečaja. U starijoj teoriji bilo je zastupljeno mišljenje da se pobojna tužba može podnositi sve do okončanja stečajnog postupka, što je imalo za posledicu da se stečajni postupak ne može okončati do pravosnažnog rešenja pobojne parnice. Zakonodavstva ovaj stav nijesu prihvatila, pa ni naš Zakon koji u članu 60. određuje da se tužba za pobijanje pravnih radnji može podnijeti u roku od jedne godine od dana otvaranja stečajnog postupka a najkasnije do usvajanja konačnog izvještaja.

Znači, da se tužba može podnijeti u roku od godine dana od dana „prihvatanja predloga za pokretanje stečajnog postupka” odnosno od dana kada je oglas o otvaranju stečajnog postupka istaknut na oglasnoj tabli suda, ili objavljivanja oglasa u Službenom listu, jer po našem pozitivnom pravu sve pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastaju od ovog dana, pa nema razloga za drugačije tumačenje.

5. Protivzahtjevi protivnika pobijanja

Protivzahtjev je kategorija koja je prisutna u starim zakonodavstvima skoro bez izuzetka, ali ovaj pravni institut ne poznaje naše pozitivno pravo. Po našem mišljenju, bez obzira na brojne teorije koje su se bavile ovim pitanjem opredeljujući se za ili protiv, prihvatljiv je stav da nema osnova da se protivniku pobijanja dozvoli pravo na protivzahtjev, jer bi na ovaj način u osnovi otpala svrha pobijanja.

6. Položaj protivnika pobijanja kao stečajnog povjerioca

Da je protivnik pobijanja stečajni povjerilac koji se izjednačuje u položaju sa ostalim povjeriocima i ima pravo na namirenje oživjelog potraživanja u utvrđenoj stečajnoj masi, ravnopravno sa ostalim povjeriocima nije sporno. Spor se javlja kada je u pitanju njegov status vezan za podnošenje pobojne tužbe, tj. da li njenim podnošenjem on postaje uslovni povjerilac, odnosno da li je dužan da potraživanje posebno prijavi u roku kao i ostali povjerioci povezani oglasom o otvaranju postupka stečaja. Ovo pitanje je posebno značajno jer je čl. 47 Zakona o insolventnosti privrednih društava određeno da se prijave potraživanja podnose u roku od 60 dana od dana otvaranja stečajnog postupka a članom 26. izmjenama i dopunama istog zakona određeno je da se neblagovremena potraživanja izmiruju tek nakon izmirenja svih potraživanja iz klase kojoj bi to potraživanje pripadalo da je prijavljeno u roku, uz ocjenu suda da su za puštanje roka postojali pravni razlozi.

Spor je razrješavala sudska praksa i zauzela stav, da ako je parnica za pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika u toku do početka diobe stečajne mase, moraju se u diobnom bilansu rezervirati sredstva za srazmjerno namirenje potraživanja protivnika u toj parnici, za slučaj da se usvoji pobojni zahtjev.

Znači da se prilikom sastavljanja nacrtu za glavnu diobu moraju u stečajnoj masi izdvojiti - rezervirati sredstva za ravnomjerno namirenje i pobojnog povjerioca za slučaj uspjeća u sporu. U protivnom moguća je situacija, da se praktično iz istog pravnog osnova vode dvije parnice, parnica za utvrđivanje potraživanja (iako je radnja punovažna) i pobojna parnica.

Protivnik pobijanja odnosno po Zakonu o insoventnosti privrednih društava „sticalac“ ima pravo da u vremenu do početka diobe stečajne mase prijavi potraživanje:

1.u iznosu u kojem je izvršen povraćaj stečajnom dužniku;

2.radi povraćaja bilo kog novčanog iznosa koji je sticalac platio dužniku u toku poništene razmjene, osim u koliko postoji dokaz da je sticalac bio umiješan u kaznenu radnju, i u dosluhu sa dužnikom ili je bio upoznat sa tim da je ta razmjena prevarna.

U teoriji i praksi postavlja se pitanje da li poslije uspješnog pobijanja i obaveze povjerioca da vrati primljeno, ovo pobijeno potraživanje može biti predmet prebijanja.Prema paragrafu 19, stav 3 Stečajnog zakona iz 1929. godine ovo oživjelo potraživanje moglo se prebijati, a i druga starija zakonodavstva su to omogućavala. Međutim, većina zakonodavstava određivala je da prebijanje-kompenzacija potraživanja protivnika pobijanja nije dozvoljena. Naše pozitivno pravo to izričito ne predviđa ali predpostavlja i isti stav zauzima i sudska praksa. Razlozi za ovakav stav su da:

-nijesu u pitanju uzajamni zahtjevi istih stranaka, već sa jedne strane zahtjev pobijača upravljen prema protivniku pobijanja, a sa druge strane zahtjev protivnika pobijanja prema stečajnom dužniku,

-nijesu u pitanju ni jednake vrijednosti, pošto protivnik pobijanja mora vratiti u stečajnu masu stečene koristi u punom iznosu, a kao stečajni povjerilac će dobiti samo alikvotni dio, kao i ostali povjerioci, što je i svrha pobijanja⁴¹.

Naime, Sud zauzima stav, da potraživanja koja su oživjela usled uspješnog pobijanja pravnog posla stečajnog dužnika po tužbi povjerioca mogu se prebiti ali ne i ona koja su oživjela po tužbi stečajnog dužnika, odnosno preduzeća nad kojim je otvoren postupak stečaja. Logičan je stav sudske prakse da se ne može prije vraćanja imovinskih koristi, stečenih na osnovu pobojne radnje prebiti potraživanje koje sa tim vraćanjem treba da oživi i dugovanje povjerilaca po drugom osnovu prema stečajnom dužniku, a još manje da se vrate imovinske koristi stečene na osnovu pobojne pravne radnje i potraživanja koje na osnovu toga treba da oživi.

Na osnovu svega proizilazi da je dopušteno prebijanje ponovo oživjelog potraživanja protivnika pobijanja koji sa tim potraživanjem postaje stečajni dužnik, sa dugovanjem koje on ima prema stečajnom dužniku.

7. Pravne radnje koje se ne mogu pobijati

Od načela da se mogu pobijati sve pravne radnje stečajnog dužnika učinjene u određenom vremenskom periodu od otvaranja postupka stečaja postoje i određeni izuzeci.

Stariji osnovi ovog isključenja su pravo pobijanja isplata mjenica i čekova, i to zbog specifičnih prava sadržanih u ovim hartijama od vrijednosti i prava njihovih imaoca, koje se vezuju za dospelost, odbijanja prijema isplate, prava protesta i slično, a koje sadrži i naše pozitivno zakonodavstvo.

Zakon o insolventnosti privrednih društava izričito određuje koje se pravne radnje stečajnog dužnika ne mogu pobijati i time otklanja moguće dileme u praksi.

Članom 60. propisano je da se ne mogu pobijati:

-povlašćena raspolaganja u koliko je dužnik primio srazmjernu naknadu vrijednosti

-izvršena uobičajena u toku redovnih poslovnih aktivnosti ili transakcija dužnika a naročito:

⁴¹T. Delibašić, op.cit.

- plaćanja za kupovinu zaliha, robe koji se uobičajeno prodaju ili troše kao dio osnovne djelatnosti dužnika;
- prodaje i plaćanje roba za usluge koje dužnik uobičajeno prodaje ili pruža kao dio svoje redovne djelatnosti i u slučaju da su izvršeni radi izmirenja potraživanja iz administrativne klase.

ZAKLJUČAK

Pravo pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika je jedno od najsuptilnijih dejstava otvaranja stečajnog postupka nad preduzećima. Svoje osnovne oblike ima još u rimskom pravu, a u toku istorijskog razvoja dobijalo je nove sadržaje, i još uvijek je u zakonodavstvu, teoriji i sudskoj praksi, predmet polemike i razmatranja, mađa u novijoj teoriji nije posebno detaljno proučavan (kod nas ovim institutom se posebno bavio T. Delibašić u radu "Pobojne pravne radnje stečajnog dužnika").

Ovaj institut na izvjestan način ima kompleksan karakter, jer s jedne strane imamo zahtjev slobodnog raspolaganja svojim sredstvima i imovinom i sigurnost pravnog prometa a s druge zahtjev da se dužniku ne dozvoli nesavjesno raspolaganje imovinom i pogodovanje povjerilaca.

Karakteristika ovog prava je da se pobija pravna radnja zasnovana na pravu, suprotno načelu pravne sigurnosti, i u osnovi se zasniva na načelu pravičnosti, a ispoljava se u ograničenju prava stečajnog dužnika u pogledu raspolaganja imovinom koja čini stečajnu masu.

Međutim, bez obzira na pravni i faktički značaj ovog instituta, o čemu je bilo riječi u ovom radu, naš Zakon o insolventnosti privrednih društava, ima dosta nedostataka i nepotpunih rješenja koje zahtijevaju analogna rješenja pojedinih pravnih situacija i intenzivno stvaranje sudske prakse. Ova konstatacija može se odnositi ne samo na ovaj institut koji nije predvidio pobijanje propuštanja zaključenja pravnog posla, odnosno propuštanje preduzimanja radnje i prebijanje pravnih poslova i pravnih radnji za koje postoji izvršna isprava ili koje su preduzete u postupku prinudnog izvršenja, kao i na ostala dejstva otvaranja stečajnog postupka, a posebno na osnove isključenja pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika.

LITERATURA

1. VELIMIROVIĆ M. "Privredno pravo organizacija udruženog rada" Sarajevo, 1981
2. VELIMIROVIĆ M. "Pobijanje pravnih radnji preduzeća" Sarajevo, 1972
3. VELIMIROVIĆ M. "Prestanak organizacija udruženog rada", Novi Sad, 1977
4. GAMS A. "Uvod u građansko pravo", Beograd, 1974
5. DELIBAŠIĆ T. "Pravo pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika", Beograd, 1980
6. JOVANOVIĆ, "Stečaj organizacija udruženog rada", Pravni život, br.4/81
7. JOVANOVIĆ, "Privredno pravo privredne organizacije", Beograd, 1961
8. LAZAREVIĆ, "O parničnoj legitimaciji stranaka po Zakonu o pobijanju pravnih radnji izvan stečaja"
9. MARKOVIĆ, "Pravo pobijanja izvan stečaja", Beograd, 1935
10. SLOVNIĆ, "Privredno pravo", Beograd, 1986
11. CULJA, "Građansko procesno pravo", Beograd, 1938
12. Komentar Zakona o sanaciji i prestanku OUR-a, Beograd, 1981
13. Sl. list SFRJ br.29/78 i Sl. list SRJ br. 39/85
14. Zakon o insolventnosti privrednih društava, Sl. List RCG br 6/02
15. Zakon o stečajnom postupku, Sl. Glasnik RS br 84/04
16. Stečajni zakon Republike Hrvatske, Narodne novine 44/96, 29/99, 129/2000

Bosna i Hercegovina

Savo Ševaljević

*Predsednik Izvršnog Odbora Udruženja stečajnih
upravnika Republike Srpske*

BIOGRAFIJA

Rođen u Kotoru 1940.godine. Klasičnu gimnaziju završio u Kotoru, a Ekonomski fakultet u Sarajevu 1965. godine.

Više od 30 godina bio je rukovodilac u četiri renomirane firme, koje i danas predstavljaju značajne privredne subjekte na tržištu BiH.

Bio je direktor Zajednice za osiguranje i reosiguranje ZOIL „SARAJEVO“ filijala Sarajevo, zatim u UPI „Ugostiteljstvo“ Sarajevo. Osnivač i višegodišnji direktor u firmama, Preduzeće za međunarodnu špediciju „MERIDIAN“ AD Banja Luka i Društvo za osiguranje i reosiguranje „Krajina-Kopaonik“ AD Banja Luka. Bio je u dva mandata predsjednik Izvršnog odbora „Jugobanka“ Banja Luka.

Položio je stručni ispit i ima licencu investicionog menadžera. Kao investicioni menadžer bio je član stručnog tima na formiranju jednog od najvećeg investicionog fonda u BiH „Euro-investment fond“ Banja Luka. Član je upravnog odbora fonda.

Ima licencu stečajnog upravnika i više od šest godina angažovan je na poslovima stečaja i likvidacije preduzeća.

Predsjednik je Izvršnog Odbora Udruženja stečajnih upravnika Republike Srpske.

PRAKTIČNI PROBLEMI KOJI PRATE PROVOĐENJE STEČAJNOG POSTUPKA U RS I BIH

Ako izuzmemo reorganizaciju stečajnog dužnika, kao specifičan model vođenja stečaja, onda možemo reći da tok stečajnog postupka u mnogome liči na tok jedne šahovske partije u kojoj se odvijaju tri faze: «otvaranje, središnjica i završnica».

Stečajni postupak procesualno prolazi kroz sljedeće faze:

- A/ prethodni postupak i otvaranje stečaja,
- B/ preuzimanje imovine stečajnog dužnika i utvrđivanje obaveza
- C/ dioba i zaključenje stečajnog postupka
- D/ reorganizacija stečajnog dužnika, kao specifičan model

A/ PRETHODNI POSTUPAK I OTVARANJE STEČAJA

1.Prethodni postupak

Stečajni postupak se sprovodi radi grupnog namirenja povjerilaca stečajnog dužnika, unovčavanjem njegove imovine i podjelom prikupljenih sredstava.

Stečajni postupak se pokreće pismenim prijedlogom koji može da podnese stečajni dužnik i svaki onaj povjerilac koji učini vjerovatnim svoje potraživanje i platežnu nesposobnost stečajnog dužnika. Prijedlog se mora podnijeti u roku od 30 dana od dana nastupanja platežne nesposobnosti. Zakon je predvidio i mogućnost pokretanja stečajnog postupka i zbog prijeteće platežne nesposobnosti. Međutim, ovih odredbi zakona se ne pridržavaju kako zakonski zastupnik dužnika, tako i povjerioci. Postavlja se pitanje, zašto se izbjegava i prenebregava zakonska obaveza i ne pokreće stečajni postupak. Postoji više razloga zašto se stečaj ne pokreće, a ovdje navodimo samo neke:

• direktori ne pokreću stečajni postupak iz sljedećih razloga :

- jer nisu riješili svoj status, novo radno mjesto ili odlazak u penziju,
- strah da se ne otkriju nepravilnosti u radu iz proteklog perioda,
- očekuju pomoć države i drugi način izlaska iz krize,
- nemaju bojazni od sankcija, do sada nije pokrenuta nijedna kaznena mjera.

• Vlada i njeni predstavnici:

- ne želi da se odreknu prava upravljanja firmom,
- smatraju da je privatizacija bolja od stečaja,
- očekuju da će preduzeće naći unutrašnje rezerve i sama riješiti problem,
- nemaju osjećaja odgovornosti za štete koje insolventno preduzeće nanosi povjeriocima, prije svega privatnom sektoru.

• Državne institucije: Poreska uprava, PIO, Zdravstveno osiguranje i drugi

- nemaju motiva jer nemaju nagrade ni kazne za pokretanje, odnosno nepokretanje stečajnog postupka,
- očekuju da to uradi neko drugi, umjesto njih.

• Dobavljači-povjerioci:

- nemaju dovoljno informacija o ekonomskom stanju firme i finansijski pokazatelji im nisu dostupni,
- ne žele da se dodatno zadužuju plaćajući taksu i troškove prethodnog postupka,
- očekuju da će lakše naplatiti svoje potraživanje u direktnom kontaktu sa dužnikom,
- već su podigli tužbu za naplatu svojih potraživanja.

• Radnici – povjerioci

- nemaju sredstava za plaćanje takse i troškova postupka,
- očekuju da će država priteći u pomoć i riješiti njihove probleme.

Nakon tri godine od donošenja Zakona o stečaju u BiH, postignut je ogroman napredak u svim fazama implementacije stečajnog postupka, pa tako i u fazi podnošenja prijedloga za otvaranje stečaja.

Na kraju prošle godine broj prijedloga za otvaranje stečaja iznosio je 423 predmeta, od tog broja 270 otpada na Republiku Srpsku, 136 na Federaciju i Distrikt Brčko 17.

Interesantni su podaci o predlagateljima stečaja, od čega: na dužnika otpada 51%, banke i druge kreditore 32%, likvidatore 9%, radnike 7% i na državne institucije samo 3%.

Rješenjem suda o pokretanju prethodnog postupka i imenovanju privremenog stečajnog upravnika, stupa na snagu niz mjera, ili po sili zakona ili po nalogu stečajnog sudije.

Po automatizmu nastaje zabrana svih radnji izlučnih i razlučnih povjerilaca.

Zabranjuje se raskid trajnih obligacionih odnosa.

Ograničavaju se prava dužnika da upravlja preduzećem i sredstvima.

Mogu se nametnuti i posebne mjere zaštite na dužnikova potraživanja, kao i na sredstvima od vrijednosti i na novčanim sredstvima.

Član 44. Zakona o stečajnom postupku dozvoljava i direktno otvaranje stečaja, ali se u praksi ipak sprovodi prethodni postupak i imenuje privremeni stečajni upravnik. Ukoliko poslovanje stečajnog dužnika nije obustavljeno, stečajni sudija je obavezan da postavi privremenog stečajnog upravnika.

Postoje mišljenja da instituciju prethodnog postupka treba što manje primjeniti i ići na direktno otvaranje stečajnog postupka, gdje je god to moguće. Prilog ovoj činjenici ide podatak da je prosjek prethodnog postupka 275 dana.

Sa druge strane navode se tvrdnje da je prethodni postupak veoma važan iz razloga:

- brže i efikasnije utvrđuje ekonomsko i finansijsko stanje dužnika,
- sprečava uništenje podataka o imovini i obavezama dužnika,
- sprečava skrivanje ili krađu imovine ili njeno uništenje.

Ove pojave su dosta česte kada je dužnik privatna firma, a ni državna preduzeća nisu imuna na ovakve pojave.

Ovim pojavama na ruku idu i okolnosti što protekne dugi rok od podnošenja prijedloga do donošenja rješenja o otvaranju prethodnog postupka. Za ova zakašnjenja ima više razloga:

- podnosilac nije dostavio svu potrebnu dokumentaciju,
- dokumentacija nije adekvatna, na osnovu koje sudija može utvrditi vjerodostojnost dužnikove nesolventnosti ili validnosti predlagača,
- kašnjenju u plaćanju takse i predujma za finansiranje prethodnog postupka,
- nedovoljan broj stečajnih sudija, ranije i stečajnih upravnika.

Kada sudija primi Izvještaj privremenog stečajnog upravnika i na ročištu, kojem i pored privremenog upravnika prisustvuju dužnik i stranka koja je podnijela prijedlog i utvrdila da su ispunjeni uslovi za otvaranje stečaja, tj. da je dužnik nesolventan, da je prijedlog prihvatljiv i da ima sredstava za plaćanje stečaja, stečajni sudija donosi rješenje za otvaranje stečajnog postupka.

2. Otvaranje stečajnog postupka

Kada se otvori stečajni postupak, on sa sobom nosi ozbiljne pravne posljedice, koje se odnose:

• Na stečajnog dužnika

- prava i obaveze sa stečajnog dužnika prelaze na stečajnog upravnika,
- stečajni upravnik ima pravo tražiti razvrgavanje pravne zajednice, kao što su ortakluk, suvlasništvo i slično,
- prestaje radni odnos zaposlenih,
- uz firmu stečajnog dužnika pri potpisivanju obavezno se dodaje oznaka «u stečaju»,
- gase se računi stečajnog dužnika i prestaju prava licima koja su bila ovlaštena da raspoložu računima stečajnog dužnika. Stečajni upravnik otvara novi račun, po tzv. načelu «koncentracija dužnikovog novca».

• Na povjerioce

- Otvaranjem stečaja povjerioci svoja potraživanja prema stečajnom dužniku ostvaruju samo u stečajnom postupku, tzv. «načelo koncentracije». Ovo načelo važi i za izlučne i razlučne povjerioce.
- Prijavlivanjem potraživanja prekida se rok zastarjelosti.
- Potraživanje povjeriocima, čije je potraživanje vezano za odgođeni uslov, obezbjeđuju se odgovarajuća sredstva iz stečajne mase, sve dok povjerilac ne ispuni odgođeni uslov ili do pravosnažnosti rješenja o glavnoj diobi.

• Pravne posljedice

- Potraživanja koja nisu bila dospjela, postaju dospjela otvaranjem stečajnog postupka.
- Ograničenje dužnikovog ugovora. Stečajni upravnik ima pravo da izabere, da li prihvata ili odbija postojeće dužničke ugovore koji nisu u potpunosti ispunjeni.
- Zakup nepokretnosti ne prestaje otvaranjem stečajnog postupka. Prava koja su nastala prije otvaranja stečajnog postupka, saugovarač stečajnog dužnika može ostvariti samo kao stečajni povjerilac. Međutim, ugovore o zakupu, stečajni upravnik može otkazati nezavisno od zakonskih i ugovorenih rokova, sa otkaznim rokom od 30 dana.
- Pobijanje pravnih radnji kojima se osporavaju pravne radnje stečajnog dužnika preduzete prije otvaranja stečajnog postupka, s time da se oduzme neopravdano stečena imovinska korist a ona vrati u stečajnu masu.

• Procesno-pravne posljedice

- Parnice koje teku na dan otvaranja stečaja preuzima stečajni upravnik.
- Izvršni postupci koji su u toku na dan otvaranja stečaja, prekidaju se po sili zakona. Od dana otvaranja postupka ne može se nad imovinom stečajnog dužnika odrediti niti sprovesti prinudna mjera izvršenja.

Nabrojene pravne posljedice koje nastaju otvaranjem stečaja jasno govore o tome da je stečaj važna institucija, vrlo složena i skopčana sa puno problema. Ipak, treba imati u vidu da stečaj sam po sebi nije problem, već je stečaj rješenje problema.

B/ PREUZIMANJE IMOVINE STEČAJNOG DUŽNIKA I UTVRĐIVANJE OBAVEZA

1. Popis i procjena imovine

Osnovni cilj zbog čega se stečajni postupak sprovodi je grupno namirenje povjerilaca unovčavanjem dužnikove imovine i podjela prikupljenih sredstava povjeriocima. Zato je primaran cilj stečajnog upravnika, ulazak u posjed dužnikove imovine, koja spada u stečajnu masu i upravlja njome kao vlasnik. Ovo je najvažnija obaveza upravnika i predstavlja osnov čitavog stečajnog postupka. Da bi identifikovao imovinu, stečajni upravnik mora prethodno doći u posjed dokumentacije i poslovnih knjiga. U praksi, stečajni upravnici imaju mnogo problema da bi došli do dokumentacije. Prvo, dokumentaciju nema ko da preda. U malim firmama zaposlenih više nema, a u velikim preduzećima knjigovođe su odavno prekinuli radni odnos, rade u drugim firmama ili su otišli u penziju. Popis imovine nije vršen po nekoliko godina unazad, a završni računi nisu predavani. Dokumentacija razbacana po ormarima i ladicama i o njoj se niko ne brine. Nešto je bolja situacija u preduzećima koja su vodila poslovne knjige i dokumentaciju putem kompjutera. Međutim, i ta dokumentacija nije dovoljno pouzdana. Mnoge transakcije nisu ažurirane, a promjene nastale na imovini nisu uopšte evidentirane. Imamo slučajeve da se u knjigama vodi imovina koja je otpisana ili uništena prije deset i više godina, a danas se vodi kao vlasništvo dužnika, dok opet imamo da novo-nabavljena sredstva nisu uknjižena. Zato stečajni upravnik, odmah po imenovanju mora preuzeti dokumentaciju onakvu kakva jeste i izvrši fizičko obezbjeđenje imovine. Zatim, da zatvori sve bankovne račune dužnika i prebaci eventualna sredstva na novo otvoreni račun. Zatim, mora hitno da pristupi detaljnom popisu imovine. Vršenje popisa podrazumjeva: utvrđivanje kvantiteta, karakteristika i stanja imovine, kao i vlasništva. Bez obzira na manjkavosti u dokumentaciji dužnika, za identifikaciju imovine od neprocjenjive vrijednosti je posljednji popis, kao izvor informacija. Stečajni upravnik je dužan da procjeni vrijednost imovine utvrđene u popisu. Procijenjena vrijednost imovine utvrđuje se po dva osnova:

- po knjigovodstvenoj vrijednosti i
- tržišnoj vrijednosti.

Pojam knjigovodstvene vrijednosti zasniva se na knjigovodstvenim načelima poreza i amortizacije koji su nekada važili, tako da knjigovodstvena vrijednost osnovnih sredstva i opreme nema puno veze sa stvarnom vrijednosti te imovine. Već smo naveli da ima slučajeva kod preduzeća u stečaju da imovina nije popisana do dvije i tri godine unazad, pa je stečajni upravnik prisiljen da koristi postojeća računovodstvena pravila da bi ih ažurirao, ili prosto na ročištu obavještava povjerioce da su knjigovodstveni podaci iz perioda kada je dokumentacija sačinjena. Stečajni upravnik je dužan da za svaki predmet iz popisa navede očekivani iznos iz unovčavanja. Da bi se moglo utvrditi «očekivana vrijednost» veoma je važan fizički popis, koji sadrži jasne karakteristike imovine: godište, sastav, stanje.

Poseban problem kod procjene su mašine i oprema. Mašine su stare ili su zastarjele, rezervnih dijelova nema. Mnoge mašine su razmontirane da bi se nekoliko drugih održalo u upotrebi. Uz saglasnost stečajnog sudije, stečajni upravnik će koristiti vještake, naročito kada se radi o imovini specifične prirode, ili kada su u pitanju veliki sistemi.

U praksi se često dešava da procijenjena ili knjigovodstvena vrijednost nekog sredstva daleko premašuje cijenu od one, po kojoj se to isto sredstvo čak tehnološki kvalitetnije može na tržištu nabaviti. Znači, tržište određuje vrijednost sredstva, bez obzira na njihovu knjigovodstvenu ili procijenjenu vrijednost.

Vlasnički odnosi su poseban problem u sprovođenju stečaja. Ovo je ustvari sistemski problem. U BiH samo 30% nekretnina je identifikovano i upisano u zemljišne knjige. Preko 2/3

nekretnina vodi se kao društvena imovina. Problem vlasništva je naročito istaknut u velikim sistemima, gdje između ranijih RO i OOUR a sad akcionarskih društava, nisu riješeni vlasnički odnosi. Diobni bilansi ne odgovaraju stvarnom stanju, zajedničke prostorije i okolno zemljište upisani su kao imovina više pravnih subjekata. Ima slučajeva da se ista imovina vodi kao vlasništvo jednog pravnog subjekta u Direkciji za privatizaciju, dok je drugi subjekat upisan kao vlasnik u posjedovnom listu u katastru, a treći u gruntovnici.

Ratna i poslijeratna dešavanja stvorili su uslove da su mnoge nekretnine upisane kao vlasništvo pojedinaca, ili pravnih subjekata na vrlo sumnjivim dokumentima.

Ovim nereguliranim odnosima vlasništva u mnogome doprinose Regulacioni planovi u opštinama koji se nisu mijenjali desetina godina unazad, kao i Zakon o restituciji, koji se uopšte ne primjenjuje.

2. Popis povjerilaca i utvrđivanje obaveza

Cilj stečajnog postupka da maksimizira namirenje povjerilaca prema pravomoćnim potraživanjima, koja su utvrđena na ročištu za utvrđivanje potraživanja ili naknadno primjenom pravnih ljekova u izvršnom postupku.

Stečajni upravnik je dužan da sastavi listu svih dužnikovih povjerilaca koje zna ili do kojih je došao putem dužnikovih poslovnih knjiga i da ih dostavi u roku od 45 dana od dana imenovanja. Stečajni upravnik je dužan da napravi i registar potraživanja radnika, postojećih i ranijih prije otvaranja stečaja, i unese ih u tabelu potraživanja koju dostavlja sudu.

Ako izuzmemo troškove stečajnog postupka, po Zakonu o stečaju imamo tri kategorije povjerilaca i to:

- povjerioci stečajne mase
- izlučni povjerioci
- razlučni povjerioci.

•Povjerioci stečajne mase

su povjerioci čija potraživanja nisu povezana sa pravima na određenu imovinu. Njihova potraživanja su obične obaveze dužnika, nastale iz ugovorenih odnosa ili na osnovu zakona. Povjerioci stečajne mase podijeljeni su u tri isplatna reda: viši, opšti i niži isplatni red.

• Izlučni povjerioci

Izlučni povjerioci su vlasnici imovine koja ne pripada stečajnom dužniku. Stečajni povjerioci ne mogu ostvariti svoje izlučno pravo prije izvještajnog ročišta, ali mogu zahtijevati potraživanje iz stečajne mase za sve gubitke vrijednosti prouzrokovane prekomjernom upotrebom imovine, prije izvještajnog ročišta.

Praksa je pokazala da ima dosta neosnovanih potraživanja od strane izlučnih povjerioca, kako u pogledu visine nadoknade, tako i u pogledu imovinskog prava. Stečajni upravnik mora biti oprezan kod utvrđivanja izlučnog prava i dobro provjeriti istinitost dokumentacije na osnovu koje izlučni povjerioc zasniva svoje pravo.

•Razlučni povjerioci

Razlučni povjerioci su povjerioci koji imaju pravo odvojenog namirenja iz određenih stvari ili drugih sredstava stečajnog dužnika .

Povjerilac koji ima razlučno pravo na određenoj imovini dužnika, to pravo ima samo na toj imovini, a ne i na ostaloj. Zato, u stvarnosti ovi povjerioci imaju dva potraživanja, i to:

- osigurano potraživanje do visine založnog prava i
- neosigurano potraživanje kao povjerilac opšteg isplatnog reda.

Zakon o stečaju dozvoljava različnim povjericima da mogu svoja potraživanja namiriti zasebno u izvršnom postupku, tj. izvan stečajnog postupka.

U praksi se pokazalo da se jedino osigurani povjerilac namiruje 100% , i to sa obračunatim kamata i svim troškovima , dok ostalim povjericima ostaje, ako išta ostane, vrlo malo za namirenje. Ovakvim zakonskim mogućnostima različni povjerioci dovode u pitanje mogućnost reorganizacije , jer najčešće stečajni dužnik nije u stanju nastaviti poslovanje bez upotrebe založne imovine.

Obzirom da je stečajni upravnik obavezan da napravi dobro organizovan popis, uključujući ne samo listu sredstava , već i listu dužnika, to je jedno od važnijih funkcija stečajnog upravnika u ispitivanje i istraživanje svih potraživanja prijavljenih u stečajnom postupku. Prilikom istraživanja i osporavanja potraživanja, stečajni upravnik mora biti dobro upoznat sa materijalnim, proceduralnim i formalnim uslovima za validno utvrđivanje vrste potraživanja i određivanja prioriteta isplata.

- UNOVČAVANJE IMOVINE STEČAJNOG DUŽNIKA

Već smo istakli da otvaranjem stečajnog postupka, stečajni upravnik preuzima cjelokupnu imovinu stečajnog dužnika i tokom cijelog postupka upravlja tom imovinom. Osnovni zadatak stečajnog upravnika je da stvori stečajnu masu iz koje će namiriti sve obaveze stečajnog dužnika. Međutim, unovčavanje imovine je najkontraverzniji događaj u toku stečajnog postupka. Pored opštih uslova navedenih u zakonu, ne postoje nikakva pravila u pogledu unovčavanja imovine, zato kod utvrđivanja strategije unovčavanja, stečajni upravnik mora da vodi računa o sljedećem:

- transparentnosti
- izboru najbolje metode prodaje
- privlačenju kupaca.

• Transparentnost

U praksi su stečajni upravnici često izloženi prigovorima i kritikama na ostvarenim efektima na unovčavanju dužnikove imovine. Nažalost, većina medija, kao i šira javnost ne shvataju stečaj i konstantno obrću uzrok i posljedice. Pojedinci i neke interesne grupe često koriste metod javne kritike da napadnu kredibilitet i nepristrasnost stečajnog upravnika. Zato je obaveza stečajnog upravnika da prodaju imovine obavi transparentno i strogo u skladu sa zakonom i pravilima koja regulišu postupak prodaje.

• Izbor najbolje metode prodaje

Stečajni upravnik nema punu slobodu da upravlja likvidacijom imovine u stečajnoj masi. On je u svakom slučaju dužan da pribavi saglasnost Skupštine i Odbora povjericaca, za sve pravne radnje koje su od posebne važnosti za stečajni postupak i koje mogu uticati na vrijednost stečajne mase, uključujući prodaju ili prenos sredstava.

Na izvještajnom ročištu Skupština povjericaca odlučuje na koji način i pod kojim uslovima žele prodati imovinu. Ako je imovina dužnika širokog spektra , onda je teško utvrditi najbolji način prodaje. Metode prodaje često variraju, zavisno od vrste stvari koje se prodaju. Najčešći način prodaje su:

- javno nadmetanje (licitacija)
- prikupljanje ponuda
- direktna prodaja.

- **Javno nadmetanje –licitacija** je metod prodaje imovine stečajnog dužnika koji se sprovodi putem usmenog javnog nadmetanja, a po odredbama Zakona o izvršnom postupku.

- **Prodaja imovine javnim prikupljanjem ponuda**, stečajni upravnik je dužan da oglasi prodaju u najmanje tri visoko tiražna lista i to u roku koji ne može biti kraći od 30 dana od dana određenog za dostavljanje ponuda. Oglas naročito sadrži uslove i rokove prodaje, kao i podatke o tome kada i gdje potencijalni kupci mogu da vide imovinu koja se prodaje.

- **Prodaja neposrednom pogodbom** može se izvršiti isključivo ako je takav način prodaje odobren od strane povjerilaca. Ova metoda omogućava stečajnom upravniku da direktno pregovara o uslovima prodaje s kupcem.

Stečajni upravnik mora biti veoma oprezan kada je u pitanju prodaja imovine putem direktnog sporazuma. Mora predočiti povjericima da je preuzeo sve radnje u pogledu maksimiziranja vrijednosti imovine, a time i maksimiziranje iznosa za namirenje povjerilaca. Stečajni upravnik mora objaviti javnu prodaju u najmanje tri dnevna lista, i to najkasnije 30 dana prije donošenja rješenja o izboru predloženog kupca.

Kod izbora metoda prodaje, stečajni upravnik mora dobro razmotriti komercijalne prilike. Ono što je komercijalno prihvatljivo za jednu stvar, ne mora biti prihvatljivo za drugu stvar. Kod specijalnih mašina i opreme broj kupaca je ograničen, dok kod roba široke potrošnje, broj potencijalnih kupaca je daleko veći.

Ipak, najveće dileme koje treba da razrješi stečajni upravnik je: da li prodaju preduzeća nuditi kao cjelinu ili kao dijelove preduzeća. Kod odlučivanja da li preduzeće treba prodavati kao cjelinu ili po dijelovima, jedan od glavnih kriterija treba da bude, da li je preduzeće u funkciji. Vrijednost nekog preduzeća svakako u mnogome zavisi da li je ono operativno ili neoperativno. Ako je neko preduzeće operativno, tj. u funkciji, mišljenja smo da ga treba nuditi u cjelini i to iz sljedećih razloga: proces proizvodnje se ne prekida, ugovoreni odnosi ostaju na snazi, radnici se zadržavaju na poslu, a prisutnost na tržištu potiče investitore.

Sa druge strane sadašnje privredne prilike u BiH ograničavaju potražnju za imovinom komad po komad. Troškovi unovčavanja imovine je skupo, i pitanje je konačne koristi od ovakvog načina unovčavanja, a da ne govorimo o dužini trajanja stečaja.

•Privlačenje kupaca

U BiH nije stvoren povoljan ambijent za privlačenje stranih investitora, tako da postoji veoma ograničen broj potencijalnih kupaca za preduzeća u stečaju. Zato stečajni upravnik treba da razmotri mogućnost reklamiranja na što širem prostoru i u što je moguće većem opsegu.

Kada je u pitanju visoko tehnička oprema za koje je zainteresovan samo ograničen broj potencijalnih kupaca, onda se mora pristupiti specijalnoj metodi prodaje. Stečajni upravnik treba da kontaktira isporučioce opreme, ako još uvijek postoje, kao i bivše konkurentske firme ili specijalizovane brokerske kuće koje prodaju slične stvari. Za ovaj vid prodaje najbolje je koristiti internet stranice dok bi za veća preduzeća bilo veoma važno izraditi prospekte i brošure i distribuirati ih konzularnim predstavništvima ili predstavnicima Privrednih komora u inostranstvu.

C/ DIOBA I ZAKLJUČENJE STEČAJNOG POSTUPKA

1. Dioba

Namirenje povjerilaca je jedan od najvažnijih ciljeva stečajnog postupka. Sprovodi se putem dioba i to:

- djelimičnih dioba
- glavne diobe
- diobe nakon zaključenja stečajnog postupka

Za namirenje povjerilaca koristi se diobna masa, koja se razlikuje od stečajne mase.

Stečajnu masu čini cjelokupna imovina stečajnog dužnika u trenutku pokretanja stečajnog postupka, a ali i sva imovina pribavljena i stečena tokom stečajnog postupka, dok diobnu masu čine samo gotovinska sredstva.

U zavisnosti od priliva gotovinskih sredstava moguće je izvršiti više djelimičnih dioba. Znači priliv novčanih sredstava određuje tempo isplata koje vrši stečajni upravnik uz obavezno dobijanje prethodne saglasnosti Skupštine ili Odbora povjerilaca.

Dioba nije tehničko pitanje kako se često misli, jer uvijek postoji mogućnost da se komplikuje nekim od razloga na koje stečajni upravnik nije računao. Ovdje prije svega mislimo na osigurane povjerioce, osporena potraživanja, potraživanja koja su povjerioci kasno prijavili, sudske presude, kao i tokove djelimičnih dioba prije glavne diobe i drugo.

Sve ove elemente stečajni upravnik mora uzeti u obzir prije nego sačini diobni popis.

Diobni popis sadrži sljedeće podatke:

- konačnu listu svih potraživanja
- iznos svakog potraživanja
- isplatni red svakog potraživanja
- iznos stečajne mase koja će se raspodijeliti stečajnim povjeriocima
- predloženi procenat namirenja stečajnim povjeriocima

Prije ročišta za glavnu diobu, stečajni upravnik je dužan da javno objavi zbir potraživanja i iznos stečajne mase koji stoji na raspolaganju, kao i da diobni popis stavi na uvid svim učesnicima u prostorijama stečajnog suda.

Ukoliko na ročištu za glavnu diobu, prijedlog diobe bude usvojen, stečajni sudija daje saglasnost na prijedlog diobe. Nakon što je sudija dao saglasnost na prijedlog diobe, stečajni upravnik je dužan izvršiti diobu i podnijeti dokaz stečajnom sudiji o izvršenoj diobi.

Međutim, i poslije zaključenja stečajnog postupka može postojati potreba da se izvrši naknadna dioba. Stečajni sudija će naložiti naknadnu diobu samo:

- ako je preostali iznos stečajne mase dovoljno vrijedan da ga treba podijeliti povjeriocima,
- ako su plaćeni iznosi iz stečajne mase vraćeni nazad u stečajnu masu,
- ako je naknadno pronađena imovina koja ulazi u stečajnu masu.

U praksi se rijetko pojavljuje slučaj da treba pristupiti isplati po zaključenju stečaja.

2. Zaključenje stečajnog postupka

Nakon što je ročište za glavnu diobu završeno i nakon što je stečajni upravnik podnio završni račun i dokaze da je diobu sproveo u skladu sa potvrđenim diobnim popisom, stečajni sudija će donijeti rješenje kojim se zatvara stečajni postupak i obrazlaže razloge svoje odluke.

Pored namirenja povjerilaca u mjeri koje je to omogućila stečajna masa, postoje i drugi razlozi za zatvaranje stečajnog postupka, kao što su:

- nedostatak stečajne mase
- nedovoljnosti stečajne mase
- obustava usljed saglasnosti povjerilaca
- obustava zbog nepostojanja osnova za stečaj .

U praksi je česta pojava, naročito kod privatnih firmi da se stečaj mora zaključiti zbog nedostatka sredstava za pokrivanje troškova postupka ili zbog nedovoljnosti stečajne mase.

Stečajni postupak se može obustaviti i na prijedlog stečajnog dužnika, ako pruži dokaze da nakon obustave postupka neće nastupiti na strani dužnika platežna nesposobnost kao ni prijeteća platežna nesposobnost.

Takođe, stečajni postupak se može obustaviti na prijedlog stečajnog dužnika ako on nakon isteka roka za prijavu potraživanja pribavi saglasnost svih stečajnih povjerilaca koji su prijavili potraživanje .

Praksa je pokazala da obustava postupka na prijedlog stečajnog dužnika može da krije i neke sumnjive motive, pa je stečajni upravnik obavezan da spriječi zloupotrebu stečajnog zakona, u čemu zajednički mogu da učestvuju dužnik i povjerilac.

D/ REORGANIZACIJA

Reorganizacija stečajnog dužnika podrazumijeva mogućnost nastavka njegovog poslovanja, iako je protiv njega pokrenut stečajni postupak.

Prilikom procjenjivanja da li je dužnik pogodan za reorganizaciju treba imati u vidu određene faktore:

- da li je moguće oživjeti poslovanje preduzeća,
- da li će budući priliv novca biti realno dovoljan i raspoloživ za namirenje povjerilaca,
- potrebno je tačno utvrditi visinu postojećeg duga, obezbijedeno potraživanje, neobezbijedeno potraživanje, kao i redosljed isplata,
- realnu procjenu iznosa sredstava koja će biti ostvarena prodajom imovine,
- moguće rezerve finansiranja.

Sama procjena navodi na zaključak, da postupak reorganizacije nosi u sebi neizvjesnost, kao i pozitivne strane postupka, ali i ograničavajuće faktore na uspješnost reorganizacije.

Među pozitivne možemo nabrojati:

- pružanje mogućnosti preduzeću koje je zapelo u teškoće da se reorganizuje i da nastavi proizvodnju roba i pružanju usluga,
- zadrži i po mogućnosti uposli još više radnika,
- održi partnerske odnose i produži ugovore sa dobavljačima i kupcima ili korisnicima usluga,
- mogućnost otplate postojećih ili novonastalih dugova,
- reorganizacija ne suprotstavlja dužnika i povjerioca, već ih povezuje da dođu do zajedničkog cilja, oporavka dužnikovog poslovanja, nakon čega će dužnik biti u mogućnosti izmiriti potraživanja povjerilaca.

Reorganizacija je poželjna alternativa , pa se zagovara i preferira, kako kod nosilaca vlasti, radnika i u medijima, formirajući tako javno mišljenje da se svako preduzeće može reorganizovati, bez obzira na ekonomsko stanje, tehnološki nivo i tržišne uslove, zanemarujući ograničavajuće uslove koji prate postupak reorganizacije.

• Ograničavajući uslovi reorganizacije

Postoji veliki broj ograničavajućih uslova reorganizacije, od kojih su najistaknutiji:

- osigurani povjerioci
- upravljačka struktura
- tehnološki nivo
- tržišni uslovi
- investiciona i obrtna sredstva

•Osigurani (založni) povjerioci

Prema Zakonu o stečaju (član 39), osigurani povjerilac ima pravo da učestvuje u stečajnom procesu a time i u reorganizaciji dužnika, ako bi se odrekao svog osiguranog prava ili ako je dokazao stečajnom upravniku na izvještajnom ročištu da se dio njegovog potraživanja ne može naplatiti iz prodaje imovine koja je zaloga za njegovo potraživanje. U svakom slučaju, osigurani povjerilac bi bio u poziciji da učestvuje u stečaju kao stečajni povjerilac, samo za dio svoga potraživanja koji nije osiguran.

Teško je danas naći stečajnog dužnika koji nije kreditno zadužen i da dio imovine nije stavio pod hipoteku. U najvećem broju slučajeva, čitava imovina stečajnog dužnika je pod hipotekom, pa osigurani povjerilac može da bira šta od imovine dužnika može da uzme ili proda da bi namirio svoje potraživanje. Ovakvim namirenjem osiguranog povjerioca, remeti se funkcija preduzeća, a time i smisao reorganizacije.

• Sistem upravljanja

Kada zagovaramo reorganizaciju, onda u prvi plan stavljamo državna preduzeća, u kojima je država većinski vlasnik. Obzirom, da su najveći povjerioci stečajnog dužnika državna preduzeća i institucije (Poreska uprava, PIO, Zdravstveno osiguranje, Elektrodistribucija, Željeznica, Šume i drugi) , to bi upravljačka funkcija reorganizovanog preduzeća bila ponovo vraćena u ruke države. Međutim, pokazalo se da je država loš titular i da preko 75% državnih preduzeća negativno posluje i samo je pitanje dana kada će nad njima biti otvoren stečaj. Ovdje se krije objektivna opasnost da će reorganizovano preduzeće u državnom vlasništvu ponovo doći u ekonomske teškoće i da će nad istim biti otvoren novi stečajni postupak.

• Tehnološki nivo

Kada smo govorili o procijeni vrijednosti imovine, istakli smo da je tehnološki nivo preduzeća u stečaju u veoma lošem stanju. Mašine i oprema je zastarjela, često bez mogućnosti revitalizacije, preduzeća već godinama ne rade, a kapitalna sredstva, zgrade i oprema godinama nisu u upotrebi, tako da su mnoge mašine i oprema bez neke upotrebne vrijednosti, usljed rđanja , opšteg propadanja, zastarevanja, nedomaćinskog odnosa, pa čak i vandalizma. Preduzeće koje godinama ne funkcioniše, ne može se reorganizovati. Svaki takav pokušaj bio bi «cijediti suhu drenovinu».

• Tržišni uslovi

Konkurentska sposobnost naših firmi, pogotovo na ino-tržištu je veoma slaba. Ratna dešavanja i sankcije učinili su da su naša preduzeća veoma malo prisutna na svjetskoj pijaci. Ako ovome dodamo visoke troškove po jedinici proizvoda , prevaziđeni modeli, neprilagođen dizajn uku-

sima potrošača, jasno je da je tržište jedan od najbitnijih preduslova za reorganizaciju stečajnog dužnika.

• Obrtna sredstva i investiciona ulaganja

Da bi se jedno preduzeće rahabilitovalo, potrebna su novčana sredstva za rekonstrukciju i nabavku mašina i opreme. Zatim, značajna sredstva za nabavku sirovina i repro materijala. Postavlja se pitanje, ko će obezbijediti novčana sredstva za rekonstrukciju opreme i tekući ciklus proizvodnje? Krediti nisu rješenje. Jedino rješenje je u iznalaženju investitora. Ovome u prilog ide podatak da je do sada u BiH pokrenut 21 postupak reorganizacije, od toga 7 ima potvrđeni plan reorganizacije. Potvrda plana ne znači uspjeh reorganizacije. Mora proteći minimum 3 do 4 godine od donošenja plana da bi se moglo konstatovati da je reorganizacija uspjela.

Prema dosadašnjem toku događaja u reorganizovanim preduzećima, izgleda na uspjehe reorganizacije ima samo onaj stečajni dužnik koji je obezbijedio investitora.

E/ ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Moderna privreda zahtijeva tržišnu ekonomiju, kao i sposobnost sistema da upravlja i rješava probleme u neuspjelim preduzećima.

U razvijenim privredama, stečaj se koristi kao instrument za oporavak, obnovu i revitalizaciju preduzeća i firmi od kojih zavisi kvalitet života u jednoj državi.

Široko rasprostranjena platežna nesposobnost ometa tranziciju zemlje prema tržišnoj ekonomiji, i direktno utiče na negativne tokove privređivanja. Kapitalna sredstva zamrznuta u platežno nesposobnim preduzećima predstavljaju teret za privredu. Nesolventna preduzeća nisu u mogućnosti da plaćaju lične dohodke zaposlenima, zatim doprinose i druge obaveze prema državi, ne plaćaju dobavljače, ne otplaćuju podignute kredite i dr.

Rastuća dugovanja za plate i doprinose vode nemirima radnika, a subvencije koje država daje državnim preduzećima, kao što su otpisi dugova ili oslobađanja od plaćanja poreza pogoršavaju rad državnih institucija i stvaraju dodatna socijalna nezadovoljstva: u prosvjeti, zdravstvu, kod penzionera i drugih socijalnih kategorija, kao i među zaposlenima u državnim ustanovama. Privatizacija državnih preduzeća nije dala očekivane rezultate. Neke interesne grupe se aktivno suprotstavljaju korištenju stečaja kao sredstva za privatizaciju nesposobnih državnih preduzeća. Ove interesne grupe propagiraju tezu da je stečaj kraj i da ima boljih rješenja, naročito kada su radnici u pitanju. Zato nije čudo, što radnici nevoljno pokreću stečaj, već se godinama drže za beživotna preduzeća koja im ne pružaju nikakvu nadu ili kvalitetnu opciju.

Poslovni neuspjeh jedne firme nije uzrokovan stečajem, a neuspješno preduzeće se neće oporaviti samo na osnovu dobrih želja. Jednostavno rečeno, stečaj nije kraj, to je prilika za novi početak.

Nadam se da će ova Konferencija dati odgovore na mnoga aktuelna pitanja koja opterećuju zemlje Istočne Evrope, kao što su nesolventnost, restruktuiranje, neuspjele investicije, loše sprovedena privatizacija u mnogim preduzećima i drugo, i da će zemljama u tranziciji pomoći da osmisle strategiju boljeg funkcionisanja stečajnog sistema, a time i brže uključivanje u privredne tokove razvijenih zemalja.

Hakija Zajmović

Opštinski sud Sarajevo

Stečajni sudija

BIOGRAFIJA

1978 - sudija, Općinski sud
Krivični referat

1982 - Građanski referat

1988 do 1993 - Okružni sud u Mostaru
Građanski referat i stečaj

1999 - Pravobranilac-Sarajevo

2003 - sudija Općinski sud Sarajevo
isključivo referat stečaja i likvidacije

Od 2003 godine učešće na svim seminarima i međunarodnim konferencijama koje su u BiH organizirane na temu stečaja i likvidacije.

Stručno usavršavanje u Francuskoj, Hrvatskoj, Sloveniji itd.

Eduktor pri edukacionom centru za sudije i tužioce u BiH iz oblasti stečaja i likvidacije.

Predsjednik komisije za ispitivanje kandidata za polaganje ispita za stečajne upravnike.

Predsjednik komisije za izmjene i dopune Zakona o stečajnom postupku u Federaciji BiH.

UOČENI NEDOSTATCI U PRIMJENI NOVOG ZAKONA O STEČAJNOM POSTUPKU I PRIJEDLOG IZMJENA I DOPUNA ZAKONA O STEČAJNOM POSTUPKU

Četiri su godine od kako je u primjeni Zakon o stečajnom postupku u oba Bosansko-hercegovačka entiteta.

Primjenjujući ovaj zakon stečajne sudije i drugi učesnici u stečajnim postupcima kao i oni na koje djeluju posljedice otvaranja stečajnog postupka su uočili da Zakon neke situacije koje se pojavljuju nije predvidio.

Pojedine zakonske norme su neprecizne, dvosmislene i nejasne pa kao takve različito se tumače.

Posljedice toga su izazivanje sudskih sporova, odugovlačenje stečajnih postupaka, povećanje troškova stečajnog postupka i konačno, smanjenje stečajne mase čija je posljedica slabije namirenje povjerilaca.

Ovakav zaključak posebno su izveli stečajne sudije koje su oko tri godine u organizaciji USAID-a programa FILE proučavali, analizirali postojeći zakon evidentirajući odredbe koje bi trebalo brisati, mijenjati ili dopuniti.

Na kraju svoje misije FILE program je formirao grupe koje će svaka iz svoje oblasti predložiti izmjene i dopune zakona o stečajnom postupku. Ja ću danas iznijeti neka rješenja izmjena i dopuna zakona o stečajnom postupku koja je usvojila grupa stečajnih sudija. Ukoliko imate identičnih dilema, kao i mi u pojedinim rješenjima vaših zakona i ukoliko naša rješenja ocijenite dobrim, pa ih ugradite u vaš zakon činit će nam veliko zadovoljstvo ako smo vam pomogli.

Obzirom na raspoloživo vrijeme ja ću iznijeti samo nekoliko predloženih izmjena i dopuna važećeg zakona.

Navešću zakonsku odredbu pa ću obrazložiti koji su razlozi naveli ovu grupu za izmjenu i dopunu ove odredbe.

- Jedno od načela Zakona o stečajnom postupku jeste načelo hitnosti.

Zakonska formulacija glasi u članu 9. stav 1. **stečajni postupak je hitan.**

Prijedlog izmjene i dopune ove odredbe glasi: **stečajni postupak kao i svi drugi postupci u vezi sa stečajom su hitni.**

Četverogodišnja praksa u cijeloj BiH je pokazala da na dužine stečajnog postupka najviši uticaj imaju parnični, izvršni i drugi postupci koji proisteknu iz stečajnih postupaka.

Uočljivo je da veliki procenat stečajnih predmeta provodi se brzo i u zakonom o stečajnom postupku predviđenim rokovima. Međutim, parnični, izvršni i drugi postupci proistekli iz stečajnog postupka se veoma sporo rješavaju.

Čekajući na rješavanje takvih sporova bez kojih se često ne može ostvariti stečajna masa, a na koje sporove ne može uticati stečajni sud i stečajni sudija stečajni postupci se produžavaju sa svim negativnim posljedicama.

Cijenimo da će predloženo rješenje kojim se predviđa da svi postupci koji proizlaze iz stečajnih postupaka su hitne prirode u mnogome skratiti stečajne postupke, te se na taj način ostvariti ovo propisano načelo hitnosti.

□ Član 22. stav 3. zakona o stečajnom postupku glasi: **stečajni sudija imenuje vještaka u stečajnom postupku, privremenog stečajnog upravnika, članove privremenog odbora povjerilaca i stečajnog upravnika i vrši pravni nadzor nad radom privremenog stečajnog upravnika i stečajnog upravnika, u skladu sa odredbama ovog zakona.**

Ovu zakonsku odredbu sagledavali smo i cijenili iz dva ugla i to iz ugla ovlaštenja stečajnog sudije u odnosu na odluke stečajnog upravnika i odbora povjerilaca i ugla ovlaštenja stečajnog upravnika i odbora povjerilaca s druge strane. Postavlja se pitanje da li ova odredba daje neograničena prava stečajnom sudiji da stavi van snage odluke stečajnog upravnika i odbora povjerilaca. Ako nema gdje su te granice.

Kroz praksu se osjetila potreba pojašnjenja ove odredbe. Naime, u više navrata pojavljivala se situacija kada stečajni upravnik ili odbor povjerilaca donesu nezakonite odluke i očigledno ih treba staviti van snage. Na ovakve pojave ukazivali su sudije iz više sudova Zenica, Bijeljina, Tuzla i dr. Ovakve pojave posebno su bile uočljive u postupku unovčenja imovine stečajnog dužnika. Sa druge strane imamo prigovora stečajnog upravnika i odbora povjerilaca da sudija svojim odlukama ograničava njihova prava u postupku.

Nakon sagledavanja stali smo na stanovište da posebnu zakonsku odredbu treba dopuniti na način što će se izričito stečajni sudija ovlastiti da može staviti van snage odluke stečajnog upravnika i odbora povjerilaca kada ocijeni da iste grubo krše odredbe Zakona o stečajnom postupku i druge pozitivne propise kojima se umanjuje stečajna masa. Moram navesti da u praktičnom provođenju stečajnih postupaka je u većini slučajeva ovako i postupano ali, obzirom da u zakonskoj odredbi ovo ovlaštenje stečajnog sudije nije izričito navedeno dolazilo je do nejasnoća i sudskih sporova.

Da bi se udovoljilo i prigovorima stečajnih upravnika i odbora povjerilaca ovom odredbom je izričito predviđeno da na odluku stečajnog sudije se može izjaviti žalba.

□ U poglavlju zakona koje uređuje unovčenje imovine stečajnog dužnika u čl. 102. propisano je **nekretnine se unovčavaju po odredbama Zakona o izvršnom postupku.**

Članom 99. stav 2. propisano je da **Skupština povjerilaca određuje način i uslove unovčenja imovine stečajnog dužnika.**

Ove dvije odredbe u više navrata kod nekoliko sudova prema našim saznanjima doveli su do spornih situacija i izazvale parnične postupke usljed različitog tumačenja.

Naime, praksa je pokazala da Odbor povjerilaca i Skupština koristeći ovlaštenja iz člana 99. stav 2. Zakona o stečajnom postupku prilikom unovčenja u pravilu odstupaju od procedure predviđene u Zakonu o izvršnom postupku.

Cijeneći činjenicu da se stečajni postupak vodi radi grupnog namirenja stečajnih povjerilaca, te ocjenu sudija da se imovina stečajnog dužnika kvalitetnije i u pravilu bolje unovči kada povjerioci donesu odluku o načinu i uslovima unovčenja, predložili smo da se iz Zakona briše odredba čl.102. koja propisuje unovčenje po odredbama Zakona o izvršnom postupku. Pošto postupak prodaje prema našem zakonu provodi stečajni upravnik, a obzirom na prijedlog da se iz zakona briše odredba kojom je ranije bilo predviđeno da se imovina unovčava prema odredbama Zakona o izvršnom postupku to smo predvidjeli da u slučaju prigovora na postupak unovčenja odluku o prigovoru donosi stečajni sudija na čiju odluku se može izjaviti žalba višem sudu.

Ukoliko su nekretnine opterećene razlučnim pravom predviđeno je da će sudija rješenjem kojim se nalaže brisanje u zemljišnim knjigama prava trećih donijeti samo na zahtjev stečajnog upravnika ili kupca.

□ **Unovčenje imovine prema faktičkom I pravnom stanju**

Nema sumnje da glavni razlog koji utiče na brzinu rješavanja stečajnih postupaka jeste unovčenje nekretnina stečajnog dužnika koje nisu uknjižene u zemljišnim knjigama, a veoma često za koje stečajni upravnik nije u mogućnosti pribaviti bilo kakav pismeni dokument koji bi ukazivao da nekretnina pripada stečajnom dužniku.

Kod opšte odredbe da se pravo vlasništva na nekretninama stiče uknjižbom u zemljišnim knjigama I naprijed pomenutog nesređenog imovinskog stanja stečajnog dužnika postavljaju se dvije dileme:

- a) da li u svakom konkretnom stečajnom postupku provesti sve postupke (parnične, upravne I dr.) izvršiti upis vlasništva u zemljišnim knjigama I tek tada pristupiti prodaji ovih nekretnina, ili
- b) prodati nekretnine u faktičkom I pravnom stanju u kakvom se ta imovina nalazi.

Prva varijanta ima dobrih I loših strana.

Dobro je to, što nakon utvrđenja vlasništva I uknjižbe u zemljišnim knjigama kupac dobiva pravno čistu nekretninu, izbjegavaju se budući sporovi, te se umanjuje rizik odgovornosti stečajnog upravnika za eventualnu štetu.

Loša strana je ta što sređivanje pravnog stanja zahtijeva u pravilu provođenje parničnih I upravnih postupaka. Ako znamo da ti postupci traju godinama, onda nema sumnje da se osnovno načelo **hitnosti** ne može postići bez donošenja jedne radikalne odredbe u zakonu koja će ovlastiti stečajnog upravnika da imovinu unovči u faktičkom I pravnom stanju u kakvom se ista nalazi, tj. da se na kupca prenese opseg prava sa kojim stečajni upravnik raspolaže u momentu prodaje.

O ovim dilemama stečajne sudije nemaju jedinstven stav. Ipak, čini mi se da imajući u vidu druge materijalno pravne propise preovladat će prijedlog za sigurniji pravni promet nekretnina stečajnog dužnika na uštrb hitnosti.

□ **Plan reorganizacije kao osnivački akt novog pravnog lica**

U ovom periodu primjene zakona o stečajnom postupku na području BiH stečajni postupci su se provodili I u pravcu reorganizacije stečajnog dužnika. Imamo nekoliko stečajnih postupaka koji su okončani potvrđivanjem plana reorganizacije stečajnog dužnika. U pravilu, planovima je predviđano da se cjelokupna imovina stečajnog dužnika prenosi na novoformirano pravno lice. Stečajni povjerioci prema planu postaju vlasnici tog novog subjekta. Prema našim propisima o registraciji pravnih lica svi vlasnici udjela dužni su da potpišu osnivački akt I da usvoje interne akte novog pravnog lica.

Praksa je pokazala da veoma često I nakon što sud potvrdi plan reorganizacije neki od novih vlasnika udjela odbijaju potpisati novi osnivački akt čime sprječavaju provođenje plana reorganizacije.

U ovakvoj situaciji registarski sudovi su različito postupali. Neki sudovi su odbijali registrovati novo pravno lice I plan reorganizacije potvrđen od strane stečajnog sudije i nisu ga prihvatili kao akt predviđen zakonom o registraciji pravnih lica. Insistirali su na potpisu plana od strane svih vlasnika udjela. Drugi, pak sudovi su potvrđeni plan reorganizacije prihvatili kao valjan osnivački akt za upis novog subjekta.

Izmjenama I dopunama se predviđa izričito da rješenje o potvrdi plana reorganizacije u kome je navedena osnova za provođenje plana predstavlja valjan osnivački akt novog pravnog lica.

□ **Pravna sredstva – Revizija –**

Naša sudska praksa drugostepenih sudova je pokazala vrlo neujednačena rješenja po pojedinim pitanjima. Petnaest sudova u BiH odlučuju o žalbama na odluke stečajnih sudova koji su organizovani unutar privrednih odjeljenja u općinskim sudovima.

U drugostepenim vijećima veoma često učestvuju sudije sa veoma malim ili pak nikakvim iskustvom iz oblasti stečajnog prava.

Ta činjenica i činjenica nepostojanja vanrednih pravnih lijekova u stečajnom postupku su po našoj ocjeni razlozi neujednačenosti sudske prakse.

Naše je mišljenje da Zakon o stečajnom postupku treba predvidjeti mogućnost isticanja revizije kao pravnog lijeka.

Imamo više predviđenih opcija za ovo rješenje:

- da se revizija može istaći samo u slučajevima predviđenih u zakonu o stečajnom postupku;
- da se revizija može istaći u slučajevima kada drugostepeni sud dva puta ukine odluku prvostepenog suda kao što je u francuskom zakonu.
- revizija po tzv. **Izbranoj** nadležnosti Vrhovnog suda.

Cijenimo da bi uvođenje revizije kao pravnog lijeka dovela do ujednačavanja sudske prakse, a u svakom slučaju do bolje zaštite prava učesnika u stečajnom postupku.

□ **Zakon o stečajnom postupku kao specijalni zakon (*lex specialis*)**

Proteklo vrijeme primjene zakona o stečajnom postupku pokazalo je da postoje odredbe u nekim drugim zakonima (parničnom, izvršnom, zakonu o poreznoj upravi itd.) koje suprotno regulišu pojedine situacije tako da sud i druge organe koji trebaju primijeniti propis dovode do toga da različito postupaju i odlučuju kao npr.

- član 228. zakona o izvršnom postupku propisuje da se ne primjenjuju odredbe drugih zakona o odlaganju i prekidu izvršenja;
- član 58. zakona o stečajnom postupku propisuje da se nakon otvaranja stečajnog postupka izvršni i parnični postupci prekidaju.

U zakonima o parničnom postupku i zakonu o stečajnom postupku različito je regulisana mjesna nadležnost u slučaju spora proisteklog iz stečajnog postupka.

Član 2. Zakona o poreskoj upravi propisuje da ukoliko su odredbe ovog zakona drugačije uređene drugim zakonima tada će odredbe ovog zakona imati prednost u odnosu na odredbe drugih zakona.

Tumačeći ovu odredbu poreski organi često ignorišu odredbe Zakona o stečajnom postupku pa vrše pljenidbe i prodaju imovine stečajnog dužnika u prethodnom stečajnom postupku kao i nakon otvorenog stečajnog postupka, što čini veoma nesigurnim ostvarenje stečajne mase, namirenje stečajnih povjerilaca, a posebno postupak reorganizacije stečajnog dužnika.

Ovakva i slična rješenja u drugim zakonima ukazuju na potrebu propisivanja da je zakon o stečajnom postupku specijalni zakon za rješavanje onih situacija koje su regulisane ovim zakonom.

Pored ovih, da ih nazovemo suštinskih prijedloga bit će predloženo još izmjena i dopuna zakona o stečajnom postupku, kao i preciziranja termina i jezičkog usklađivanja sa zakonom o privrednim društvima.

Zahvaljujem se organizatoru na pozivu i ustupljenom vremenu ove konferencije.

Zahvaljujem se svim učesnicima konferencije na pažnji.

Republika Hrvatska

Doc. dr. Jasnica Garašić

*Pravni fakultet
Sveučilište Zagreb
Profesor*

BIOGRAFIJA

Dr. Jasnica Garašić je studirala na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i završila posleddiplomske studije iz oblasti trgovinskog prava na istom Fakultetu.

Dodeljena joj je stipendija od strane Nemačkog instituta za akademsku razmenu (DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst) i provela je dve i po godine na „Institutu Maksa Planka za strano privatno pravo i privatno međunarodno pravo“ u Hamburgu.

Na Univerzitetu u Hamburgu, u januaru 2004. godine, stekla je zvanje doktora nauka sa najvišom ocenom, napisavši doktorsku tezu na 1132 strane na temu „Priznanje stranih stečajnih postupaka: poređenje zakona Hrvatske, Nemačke i Švajcarske kao i Evropske Regulative o stečajnim postupcima, Konvencije iz Istambula and Modela Zakona UNCITRAL-a o prekograničnom stečaju“ Ova doktorska teza objavljena je od strane izdavačke kuće Peter Lang 2005. godine.

Od oktobra 2005, gospođa Garašić je docent na Katedri za građansko procesno pravo na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gde predaje građansko procesno pravo i stečajno pravo u okviru redovnih studija kao i u okviru nekih od programa posleddiplomskih studija Pravnog fakulteta sveučilišta u Zagrebu. Takođe predaje predmet „Stečajno pravo u Jugoistočnoj Evropi“ u okviru masters studija pod nazivom „Pravo Jugoistočne Evrope i evropske integracije“ koje organizuje Pravni fakultet Univerziteta „Karl-Franzens“ u Gracu.

Jasnica Garašić je član Komisije za praćenje rada UNCITRAL-a, koju je osnovlo Ministarstvo pravde Republike Hrvatske i učestvuje kao delegat Hrvatske na sastancima V Grupe UNCITRAL-a koja se bavi stečajnim pravom.

U kontekstu priključivanja Hrvatske Evropskoj Uniji i prilagođavanju hrvatskog prava rešenjima Evropske Unije, član je hrvatske Radne grupe za Poglavlje 24 – „Pravda, sloboda, bezbednost“.

Takođe, bila je član Komisije za pravljenje nacrtu hrvatskog Zakona o stečaju gde je napisala pravne odredbe o međunarodnom stečaju. Takođe, učestvuje u brojnim nacionalnim i internacionalnim projektima koji imaju za cilj poboljšanje edukacije stečajnih sudija i stečajnih upravnika u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Pored toga, nastupala je kao učesnik i na brojnim domaćim i međunarodnom naučnim konferencijama i seminarima.

Od oktobra 2001. godine, gospođa Garašić je sudija-porotnik Visokog trgovačkog su-
da Republike Hrvatske.

Od 2005. godine obavlja funkciju sekretara Stalnog arbitražnog suda pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (Privrednoj komori).

Njena glavna istraživačka interesovanja tiču se opšteg građanskog procesnog prava, zatim stečajnog prava, prava naplate dugove, arbitražnog, i evropskog građanskog procesnog prava. Interesovanje gospođe Garašić su posebno usmerena na međunarodno stečajno pravo.

Član je Hrvatskog DAAD kluba i organizacije INSOL EUROPE.

OVLAŠTENJA I DUŽNOSTI STRANOG STEČAJNOG UPRAVITELJA PREMA HRVATSKOM PRAVU

I. UVOD

Hrvatsko pravo ne poznaje automatsko priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka. Stoga strani stečajni upravitelj, da bi mogao upravljati i raspolagati imovinom stranog stečajnog dužnika u Republici Hrvatskoj mora tražiti priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka u Hrvatskoj, i to ili u okviru formalnog postupka za priznanje kojeg propisuju čl. 308.-316. hrvatskog Stečajnog zakona⁴² ili u okviru nekog sudskog postupka kao prethodno pitanje (čl. 317. SZ).

Ako je odluka o otvaranju stranog stečajnog postupka priznata, ovlaštenja i dužnosti stranog stečajnog upravitelja varirat će zavisno od toga je li strani stečajni postupak glavni ili posebni⁴³, te je li u Hrvatskoj protiv istog stečajnog dužnika otvoren poseban stečajni postupak ili ne. Kako se u praksi izuzetno rijetko javlja potreba za priznanjem stranog posebnog stečajnog postupka, ovaj rad će se ograničiti na prikaz pravnog položaja *upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka* u Republici Hrvatskoj. Određena procesna ovlaštenja hrvatsko pravo daje upravitelju stranog glavnog stečajnog postupka još i prije samog priznanja strane odluke o ot-

⁴² Stečajni zakon, Narodne novine, br. 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 82/06. – u daljnjem tekstu upotrebljavat će se kratica SZ. Detaljno postupku priznanja stranih odluka o otvaranju stečajnog postupka vidi *Garašić Jasnica*: Anerkennung ausländischer Insolvenzverfahren: Ein Vergleich des kroatischen, des deutschen und des schweizerischen Rechts sowie der Europäischen Verordnung über Insolvenzverfahren, des Istanbul Übereinkommens und des UNCITRAL-Modellgesetzes, Teil I und Teil II, Schriftenreihe: Internationalrechtliche Studien, Beiträge zum Internationalen Privatrecht, zum Einheitsrecht und zur Rechtsvergleichung, izd. Ulrich Magnus, svezak 36, Peter Lang, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2005, knjiga I, str. 259.-270; *Garašić Jasnica*, Postupak priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog/insolventijskog postupka u hrvatskom pravu, u knjizi: Ovrha i stečaj – Aktualnosti zakonodavstva i sudske prakse – 2006, ur. Marica Kuzmić, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2006, str. 129-159.

⁴³ Pod pojmom *glavnoga stečajnog postupka* razumijeva se stečajni postupak koji je otvoren na temelju primarne nadležnosti – kao npr. središta poslovnog djelovanja dužnika, centra glavnih interesa dužnika, prebivališta, uobičajenog boravišta odnosno sjedišta dužnika, a on kao takav u pravilu želi obuhvatiti cjelokupnu imovinu dužnika u tuzemstvu i u inozemstvu. Protiv stečajnog dužnika bi trebao biti moguć samo jedan glavni stečajni postupak.

Pod pojmom *posebnoga stečajnog postupka* razumijeva se postupak koji je otvoren na temelju neke supsidijarne nadležnosti – kao npr. podružnice ili pak samo dužnikove imovine u tuzemstvu – a koji kao takav (prema stečajnom/insolventijskom pravu europsko-kontinentalnih država) u pravilu želi obuhvatiti samo dužnikovu imovinu u državi otvaranja tog postupka, dakle samo tuzemnu dužnikovu imovinu. Protiv jednog stečajnog dužnika moguće je otvoriti više posebnih stečajnih postupaka. Unutar posebnog stečajnog postupka razlikuje se tzv. partikularni stečajni postupak i tzv. sekundarni stečajni postupak.

Pod pojmom *partikularnog stečajnog postupka* razumijeva se posebni stečajni postupak koji ne pretpostavlja otvaranje i priznanje stranoga glavnog stečajnog postupka i koji je od takvog postupka savim nezavisan. Partikularni stečajni postupak može se otvoriti kako prije, tako i poslije otvaranja stranoga glavnog stečajnog postupka, ako posljednji u tuzemstvu nije priznat.

Pod pojmom *sekundarnoga stečajnog postupka* podrazumijeva se posebni stečajni postupak koji pretpostavlja otvaranje i priznanje stranoga glavnog stečajnog postupka i barem je u tom smislu o njemu ovisan. No, u pravilu on je glavnom stečajnom postupku podređen i na temelju pravila o kooperaciji i koordinaciji tih dvaju postupaka. Sekundarni stečajni postupak moguće je otvoriti tek nakon priznanja stranoga glavnog stečajnog postupka. – Vidi o drugim nazivima koji se ponekad koriste za navedene vrste postupka kod *Garašić*, op. cit. u bilj. 1, Anerkennung, knjiga I, str. 41-44.

varanju glavnog stečajnog postupka. Stoga će se u prikazu pravnog položaja upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka najprije prikazati njegova procesna ovlaštenja koje mu hrvatsko daje još prije samog priznanja strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka (II. 1), zatim će biti predstavljen njegov pravni položaj za slučaj da u Hrvatskoj nije otvoren posebni stečajni postupak (II. 2), te nakon toga njegov pravni položaj u slučaju otvorenog posebnog stečajnog postupka u Hrvatskoj (II. 3).

II. Pravni položaj upravitelja stranog stečajnog postupka

1. Pravni položaj upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka prije samog priznanja strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka

a) Podnošenje prijedloga za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka

Da bi mogao djelovati u Republici Hrvatskoj, upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka nužno mora tražiti priznanje odluke o otvaranju tog postupka u Hrvatskoj, ako to već nije učinio neki od vjerovnika stečajnog dužnika⁴⁴. Stoga mu hrvatsko pravo, jednako kao i vjerovniku stečajnog dužnika izričito daje ovlaštenje da traži priznanje takve odluke u Republici Hrvatskoj (čl. 310, st. 1. SZ).

Eventualna punomoć stečajnog dužnika, kojom bi on ovlašćivao stečajnog upravitelja da upravlja i raspolaže njegovom imovinom u Hrvatskoj, ne bi imala pravni učinak u Hrvatskoj, jer bi se u protivnom na taj način izigrale odredbe hrvatskog prava, koje reguliraju priznanje stranih stečajnih postupaka⁴⁵.

S druge strane, učinak dužnikove punomoći koja bi ovlašćivala stečajnog upravitelja da sakupi obavijesti o njegovoj imovini u Hrvatskoj u načelu se ne bi smio dovesti u pitanje. Naime, te obavijesti mogu biti od važnosti za stečajnog upravitelja, kako bi se odlučio hoće li priznanje odluke o otvaranju stečajnog postupka u Hrvatskoj tražiti u formalnom postupku priznanja ili će zahtijevati da se o tom pitanju odluči u okviru nekog sudskog postupka kao o prethodnom pitanju, kao i da bi odlučio je li za stečajnu masu povoljnije da traži otvaranje hrvatskog sekundarnog stečajnog postupka ili ne.

⁴⁴ Drugačije *Europska uredba o insolventijskim postupcima*, Council Regulation (EC) No 1347/2000 on insolvency proceedings, Official Journal of the European Communities 2000, br. L 160/1; 2003, br. L 236/1; 2005, br. L 100/01; 2006, br. L 121/1, koja predviđa automatsko priznanje strane odluke o otvaranju insolventijskog postupka (čl. 16, st. 1; čl. 17, st. 1. u vezi s čl. 3, st. 1). U daljnjem tekstu za ovu uredbu će se upotrebljavati kratica EuUrlns. - Detaljnije o tome *Garašić*, op. cit. u bilj. 1, *Anerkennung*, knjiga I, str. 288-290; *Duursma-Kepplinger Henriette-Christine, Chalupsky Ernst*, u knjizi: *Duursma-Kepplinger Henriette-Christine, Duursma Dieter, Chalupsky Ernst, Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar*, Wien 2002, Art. 17, rubbr. 4; *Paulus Christoph G.*, *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar*, Frankfurt am Main, 2006, Art. 16, rubbr. 1-3.

⁴⁵ Spomenimo da je njemačka sudska praksa iz opće obveze dužnika da surađuje s stečajnim organima izvela i njegovu dužnost da izda stečajnom upravitelju punomoć, koja upravitelja ovlašćuje da upravlja i raspolaže dužnikovom imovinom u inozemstvu. Tako npr.: *Oberlandesgericht Köln*, rješenje od 28. 4. 1986, objavljeno u *Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 1986, str. 658; *Landesgericht Köln*, presuda od 31. 10. 1997, objavljeno u *Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 1997, str. 2161; *Bundesgerichtshof*, rješenje od 18. 9. 2003, objavljeno u *Neue Zeitschrift für das Recht der Insolvenz und Sanierung*, 2004, str. 21. Više o tome *Zenneck Alexandra*, *Hauptverfahren grenzüberschreitender Insolvenzen von Kapitalgesellschaften und ihre Anerkennung durch unterstützende Nebenverfahren: in Deutschland, der Schweiz und den USA*, *Rechtswissenschaftliche Forschung und Entwicklung*, svezak 452, München 1996, str. 22 i dalje, *Trunk Alexander*, *Internationales Insolvenzrecht, Systematische Darstellung des deutschen Rechts mit rechtsvergleichenden Bezügen*, *Jus privatum* svezak 28, Tübingen 1998, str. 157158; *Graf Ulrike*, *Die Anerkennung ausländischer Insolvenzscheidungen*, *Studien zum ausländischen und internationalen Privatrecht*, svezak 113, izd. Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht, Tübingen, 2003, str. 245. i dalje.

Za traženje priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka u okviru nekog sudskog postupka (npr. parnice) kao o prethodnom pitanju stečajni upravitelj bi se u pravilu trebao odlučiti onda, kada stečajni dužnik osim imovine koje se tiče ili bi se ticao dotični sudski postupak ne bi imao druge imovine u Hrvatskoj te kada stečajni dužnik osim vjerovnika koji se pojavljuje ili bi se pojavljivao u jednom takvom sudskom postupku kao stranka, ne bi imao drugih vjerovnika sa sjedištem odnosno prebivalištem u Hrvatskoj. Naime, ako je o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka odlučeno kao o prethodnom pitanju, tada se pravni učinci tog priznanja odnose samo na taj postupak u kojem je o priznanju odlučeno kao o prethodnom pitanju. Stoga se i ovlaštenja stečajnog upravitelja konkretnog stranog stečajnog postupka, koje mu hrvatsko pravo priznanjem daje, odnose samo na imovinu koja je bila posredan predmet u dotičnom hrvatskom sudskom postupku. Pravni učinci priznanja o kojem je odlučeno kao o prethodnom pitanju vežu samo one pravne subjekte, koje veže i odluka o glavnom pitanju o kojem je u dotičnom hrvatskom sudskom postupku odlučivano (čl. 317, st. 1. SZ).

Nasuprot tome, ako je o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka odlučeno kao o glavnom pitanju u okviru formalnog postupka priznanja (čl. 308.-čl. 316. SZ), tada se ovlaštenja upravitelja stranog stečajnog upravitelja koje mu hrvatsko pravo priznanjem daje odnose na cjelokupnu dužnikovu imovinu koja se nalazi u Hrvatskoj te pravni učinci priznanja vežu sve pravne subjekte (usp. čl. 315, st. 1. SZ).

S druge strane, upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka mora voditi računa i o činjenici da će hrvatski sud, pred kojim bi upravitelj stranog stečajnog tražio da se o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka odluči kao o prethodnom pitanju, odbiti prijedlog da o tome odlučuje kao o prethodnom pitanju i upravitelja uputiti na posebni formalni postupak, ako bi iz priloga koji se moraju priložiti prijedlogu za priznanje (čl. 310, str. 2. SZ) proizlazilo da u Hrvatskoj ima i drugih vjerovnika, a osobito domaćih vjerovnika javnopravnih tražbina te domaćih nositelja obvezatnog socijalnog osiguranja⁴⁶ kao i radnika s redovitim mjestom rada u Hrvatskoj (čl. 324, st. 1. u vezi s čl. 326, st. 1, toč. 1. SZ). Naime, ti vjerovnici imaju za slučaj priznanja stranog stečajnog postupka posebno zakonsko pravo na namirenje na dužnikovoj imovini u Hrvatskoj te se u okviru formalnog postupka za priznanje i obavještavaju o stranom stečajnom postupku, kao i o njegovom eventualnom priznanju, čime se ujedno osigurava da i iskoriste svoje posebno pravo na namirenje predviđeno u čl. 324, st. 1. SZ. Dakle, u slučaju postojanja takvih vjerovnika u Hrvatskoj sud neće o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka odlučivati kao o prethodnom pitanju, već će stranog stečajnog upravitelja uputiti na formalni postupak za priznanje.

Osim toga, upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka mora voditi računa i o tome da se otvaranje sekundarnog stečajnog postupka u Hrvatskoj zapravo može tražiti samo u okviru formalnog postupka priznanja, a ne i izvan njega⁴⁷. Strani stečajni upravitelj bi trebao predložiti otvoriti otvaranje sekundarnog stečajnog postupka u Hrvatskoj onda kada bi njegovo otvaranje sa stajališta sveukupnosti vjerovnika bilo poželjno, npr. ako bi hrvatsko pravo u odnosu na predmete koji ulaze u stečajnu masu bilo povoljnije, no pravo države otvaranja glavnog stečajnog postupka; ako bi dužnikovu podružnicu u Hrvatskoj, s obzirom na kompleksnost pravnih pitanja i potrebu uključivanja lokalnih eksperata, bilo jednostavnije, a time i u pogledu troškova isplativije, likvidirati u okviru posebnog stečajnog postupka; ako je osobito zbog potreba sana-

⁴⁶ Riječ je o vjerovnicima tražbina s temeljima poreza, prireza, doprinosa za obvezna osiguranja koja se po zakonu obvezatno izdvajaju iz prihoda, odnosno plaća te o Fondu za razvoj i zapošljavanje za tražbine iz članka 3. Zakona o osiguranju potraživanja radnika u slučaju stečaja poslodavaca (Narodne novine, br. 114/03), kako to određuje čl. 324. u vezi s čl. 326, st. 1. br. 1. SZ. – Oni se prema još uvijek vladajućoj praksi među državama u pravilu neće moći namiriti u stranom stečajnom postupku.

⁴⁷ O dvjema iznimno rijetkim teoretski mogućim situacijama u kojima bi moglo doći do otvaranja sekundarnog stečajnog postupka izvan formalnog postupka priznanja vidi *Garašić*, op. cit. u bilj. 1, Anerkennung, knjiga I, str. 308.

cije potrebno u stečajni postupak uključiti i različne vjerovnike, a pravo države otvaranja glavnog stečajnog postupka predviđa oslobađanje različitih vjerovnika od svih stečajnopravnih ograničenja, i sl. Dakle, to će biti situacije, u kojima bi hrvatski sekundarni stečajni postupak imao tzv. *podupiruću funkciju* za strani glavni stečajni postupak⁴⁸.

b) Nadležnost suda za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka

Kako bi formalni postupak za priznanje učinio što pristupačnijim i efikasnijim, hrvatski zakonodavac je u čl. 309. SZ izričito regulirao stvarnu i mjesnu nadležnost suda za vođenje takvog postupka. Tako je propisano da se prijedlog za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka u okviru formalnog postupka podnosi trgovačkom sudu na čijem se području nalazi poslovna jedinica dužnika u Republici Hrvatskoj, a ako dužnik u Hrvatskoj nema poslovnu jedinicu, tada trgovačkom sudu na području kojega se nalazi neka imovina dužnika (čl. 309, st. 1. SZ). Ako dužnik ima poslovne jedinice na području različitih trgovačkih sudova ili ako se njegova imovina nalazi na području različitih trgovačkih sudova, za donošenje odluke o priznanju mjesno je nadležan sud koji je prvi na oglasnoj ploči objavio oglas iz čl. 313, st. 1. SZ, a koji se odnosi na objavu podnesenog prijedloga za priznanje stranog stečajnog postupka (čl. 309, st. 2. SZ). Pri tome, radi olakšanja lokalizacije predmeta imovine postoji presumpcija, da se u slučaju, kada se imovina stranog stečajnog dužnika u Republici Hrvatskoj sastoji u tražbini, smatra da se ta tražbina nalazi u mjestu u kojemu dužnici stečajnoga dužnika imaju svoje sjedište odnosno prebivalište (čl. 309, st. 3. SZ).

Spomenimo da o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnoga postupka kao i o eventualnom otvaranju sekundarnog stečajnog postupka u Hrvatskoj kao pravne posljedice tog priznanja odlučuje stečajni sudac (čl. 309, st. 4. SZ).

Ako se prijedlog za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka podnio u okviru nekog sudskog postupka u kojem se to priznanje pojavljuje kao prethodno pitanje, tada će o priznanju moći odlučiti sud koji rješava glavno pitanje.

c) Prilozi prijedlogu za priznanje

Uz prijedlog za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, stečajni upravitelj mora priložiti: izvornik ili ovjereni prijevod te odluke na hrvatski jezik; potvrdu nadležnoga stranoga tijela o njejoj ovršnosti; popis poznate imovine dužnika u Republici Hrvatskoj te popis njegovih vjerovnika s odgovarajućim dokazima (čl. 310, st. 2. SZ). U slučaju da stečajni upravitelj nije imenovan odlukom o otvaranju stečajnog postupka, već posebnom odlukom, tada on mora prijedlogu za priznanje podnijeti i tu posebnu odluku, kojom se on zapravo legitimira (čl. 310, st. 2. u vezi s čl. 313, st. 1, toč. 3. SZ).

Ako stečajni upravitelj ne bi priložio navedene dokumente hrvatski stečajni sudac bi mu odredio primjereni rok da ispravi nedostatke, a ako oni u tom roku ne bi bili otklonjeni, prijedlog za priznanje bio bi odbačen (čl. 310, st. 3. SZ).

d) Obavješćavanje vjerovnika u Hrvatskoj o otvorenom stranom stečajnom postupku

⁴⁸ Detaljnije o tzv. *podupirućoj funkciji* sekundarnoj stečajnog postupka: *Metzger Ingrid*, Umsetzung des Istanbuler Übereinkommens in das neue deutsche Internationale Insolvenzrecht, Reihe Rechtswissenschaft, svezak 172, Centaurus Verlag, Pfaffenweiler, 1994, str. 148; *Wimmer Klaus*, Frankfurter Kommentar zur Insolvenzordnung, izd. Klaus Wimmer, Neuwied, Kriftel, 1999, čl. 102 EGIInsO, rub.br. 388.; *Kolmann Stephan*, Kooperationsmodelle im Internationalen Insolvenzrecht: empfiehlt sich für das deutsche internationale Insolvenzrecht eine Neuorientierung? Schriften zum deutschen und Europäischen Zivil-, Handels- und Prozessrecht, svezak 198, Ernst und Werner Gieseking GmbH Verlag, Bielefeld, 2001, str. 492 i dalje.

U hrvatskom pravu nije predviđeno ovlaštenje stranog stečajnog upravitelja da zahtijeva službeno objavljivanje otvaranja stranog stečajnog postupka u Hrvatskoj s pravnim učincima⁴⁹. No, u okviru formalnog postupka priznanja stečajni je sudac dužan bez odgode čim primi prijedlog za priznanje, objaviti oglas u „Narodnim novinama“ i na oglasnoj ploči suda u kojem će navesti: 1. podatke o sudu koji objavljuje oglas; podatke o svom predmetu s naznakom podataka o stranoj odluci čije se priznanje traži i njenom bitnom sadržaju; 3. podatke o stranom stečajnom upravitelju te podatke o odluci kojom je imenovan, ako nije imenovan odlukom o otvaranju stečajnog postupka; 4. poziv vjerovnicima, stranom stečajnom dužniku i svim drugim osobama koje imaju pravni interes da u roku od petnaest dana od objave oglasa u „Narodnim novinama“ prijave stečajnom sucu svoje tražbine te da se u podnesku izjasne o postojanju pretpostavki za priznanje strane odluke te mogućim teškoćama u namirenju tražbina u stranom stečajnom postupku (čl. 313, st. 1, toč. 1, 2, 3. i 4. SZ). Osim toga, stečajni će sudac pismeno s izvješćem o stavljenom prijedlogu za priznanje te upravo spomenutim podacima i pozivu dostaviti stranom stečajnom dužniku, stranom stečajnom upravitelju te onim vjerovnicima, čije je prebivalište odnosno sjedište poznato (čl. 313, st. 2. SZ). Spomenimo da se prema hrvatskom pravu i odluka o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka objavljuje u „Narodnim novinama“ i na oglasnoj ploči suda, pri čemu se odgovarajuće primjenjuju odredbe Stečajnog zakona o oglasu o otvaranju domaćeg stečajnog postupka (čl. 315, st. 4. SZ).

Hrvatsko pravo također nije predvidjelo ovlaštenje stranog stečajnog upravitelja da zahtijeva upis otvaranja stranog stečajnog postupka u hrvatske javne knjige odnosno postojeće upisnike⁵⁰. No, u okviru formalnog postupka priznanja stečajni sudac po službenoj dužnosti određuje da se podneseni prijedlog za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, kao i eventualno doneseno rješenje o privremenim mjerama odnosno o postavljenom privremenom upravitelju odmah zabilježi u javnim upisnicima, odnosno u javnim knjigama spomenutim u čl. 54, st. 6. SZ: sudski upisnik, obrtni upisnik, zemljišne knjige, upisnik brodova, upisnik brodova u izgradnji, upisnik zrakoplova te upisnik prava intelektualnog vlasništva (čl. 312, st. 4. SZ).

e) Privremene mjere osiguranja dužnikove imovine u Hrvatskoj i zaštita stečajne mase za vrijeme trajanja postupka priznanja

U okviru formalnog postupka priznanja stečajni upravitelj stranog stečajnog postupka može već zajedno s prijedlogom za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka predložiti određivanje mjera osiguranja, kako bi se spriječilo da do donošenja odluke o priznanju ne nastupe takve promjene na imovini stečajnog dužnika u Hrvatskoj, koje bi za vjerovnike mogle biti nepovoljne. Mjere osiguranja nad dužnikovom imovinom može odrediti i sam stečajni sudac *ex officio* čim je prijedlog za priznanje podnesen (čl. 312, st. 1. SZ). Tako bi se primjerice mogao postaviti privremeni stečajni upravitelj, na kojeg se odgovarajuće primjenjuju odredbe Stečajnog zakona o stečajnom upravitelju; moglo bi se zabraniti raspolaganje imovinom dužnika ili odrediti da dužnik može raspolagati svojom imovinom samo uz prethodnu suglasnost stečajnoga suca ili privremenoga stečajnoga upravitelja; mogle bi se zabraniti isplate s računa dužnika, itd. (čl. 312, st. 1. u vezi s čl. 44. SZ)⁵¹.

Spomenimo da nakon objave oglasa o podnesenom prijedlogu za priznanje u formalnom postupku *ex lege* dolazi do prekida svih parničnih i ovršnih postupaka odnosno postupaka osiguranja u kojima je stečajni dužnik stranka u Hrvatskoj. Takvi postupci za vrijeme trajanja postupka priznanja ne mogu se ni pokrenuti protiv stečajnog dužnika (čl. 312, st. 2. SZ). Iznimno,

⁴⁹ Usp. čl. 21. EuUrlns, koja takvo ovlaštenje stranog insolventijskog upravitelja izričito regulira.

⁵⁰ Usp. čl. 22. EuUrlns, koja takvo ovlaštenje stranog insolventijskog upravitelja izričito regulira.

⁵¹ Detaljnije o tome Garašić, op. cit. u bilj. 1, Anerkennung, knjiga II, str. 22, bilješka 4.

izlučni i razlučni vjerovnici, koji imaju izlučno ili razlučno pravo na predmetima koji se nalaze u Hrvatskoj, pod pretpostavkom da se ti predmeti u trenutku otvaranja stranoga stečajnoga postupka nisu nalazili na području države otvaranja toga postupka, ovlašteni su pokrenuti odnosno nastaviti prekinuti ovršni postupak radi ostvarenja svoga zahtjeva odnosno tražbine protiv stranoga dužnika, no samo pod uvjetom da se s time složi strani stečajni upravitelj (čl. 312, st. 3. SZ). Naravno, stečajni upravitelj svoju suglasnost za nastavak ovršnog postupka neće dati, ako smatra da je izlučno odnosno razlučno pravo sporno ili da bi unovčenje predmeta na kojem postoji razlučno pravo bilo za stečajne vjerovnike u kasnijem trenutku povoljnije. Ovim odredbama željela se zaštititi stečajna masa tijekom trajanja postupka priznanja.

f) Obavještavanje stranog stečajnog upravitelja o podnesenom prijedlogu za priznanje

Ako je prijedlog za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka u okviru formalnog postupka za priznanje stavio neki od vjerovnika stečajnog dužnika (čl. 310, st. 1. SZ), tada će stranom stečajnom upravitelju biti dostavljena obavijest o tome (čl. 313, st. 2. SZ).

g) Pravni lijek protiv odluke o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka

Stečajnom upravitelju stranog stečajnog postupka uvijek se dostavlja odluka koja je u formalnom postupku za priznanje donesena u povodu prijedloga za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka (čl. 315, st. 4. SZ), te on sukladno pravnom interesu ima pravo na žalbu protiv odluke o prijedlogu za priznanje (čl. 316, st. 1. SZ).

h) Mogućnost priznanja ovlaštenja stranog privremenog stečajnog upravitelja

Potrebno je istaknuti da je Četvrta novela Stečajnog zakona izričito otvorila mogućnost priznanja stranih privremenih mjera (čl. 335. SZ), što između ostalog uključuje i mogućnost priznanja ovlaštenja stranog privremenog upravitelja. Na priznanje takve strane privremene mjere na odgovarajući način primijenjuju se odredbe o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka⁵².

2. Pravni položaj upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka nakon priznanja strane odluke o otvaranju tog glavnog postupka u situaciji kada u Hrvatskoj nije otvoren posebni stečajni postupak

a) Osnovno kolizijsko pravilo za određivanje mjerodavnog prava

Ako u Hrvatskoj nije otvoren posebni stečajni postupak, tada u pogledu mjerodavnog prava koje regulira pravni položaj stranog stečajnog upravitelja u tuzemstvu vrijedi osnovno pravilo izraženo u čl. 319, st. 1. SZ: učinci priznate strane odluke o otvaranju stečajnoga postupka određuju se prema pravu države u kojoj je postupak otvoren, ukoliko nisu suprotni s osnovnim načelima hrvatskoga stečajnoga prava i ukoliko Stečajnim zakonom nije što drugo predviđeno.

Drugim riječima to znači da će u pravilu pravo države otvaranja glavnog stečajnog postupka, dakle *lex fori concursus*, određivati koje je pravo mjerodavno u pogledu ovlaštenja i dužnosti stečajnog upravitelja koje on smije odnosno mora izvršavati u Hrvatskoj, budući da je u spomenutom čl. 319, st. 1. SZ uputa na mjerodavni pravni poredak izvršena na način da ona

⁵² Mogućnost priznanja ovlaštenja privremenog insolventijskog upravitelja postoji i prema čl. Art. 38, te čl. 25, st. 1, podst. 3. EuUrlns.

obuhvaća ne samo njegove stvarne, materijalne norme, već i kolizijske norme. No, treba istaknuti da će *lex fori concursus* u pravilu sam sebe određivati kao pravo mjerodavno za određivanje ovlaštenja i dužnosti stečajnog upravitelja, te će rijetko u pogledu toga predviđati iznimke.

Moguće je da *lex fori concursus* predviđa ovlaštenja i dužnosti stečajnog upravitelja koja ne predviđa pravo države priznanja, dakle, hrvatsko pravo, u kojem slučaju može doći do teškoća, ali njih treba riješiti odgovarajućom prilagodbom instituta u samom praksi⁵³.

b) Odstupanja od rješenja koja predviđa lex fori concursus

Ovlaštenja i dužnosti koje bi stečajni upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka imao prema mjerodavnom pravu kojeg je odredio *lex fori concursus* ipak ne bi bila priznata u Hrvatskoj, ako bi oni bili suprotni osnovnim načelima hrvatskoga stečajnoga prava, ili ako bi ih neka norma hrvatskog Stečajnog zakona isključivala (čl. 319, st. 1. SZ), ili pak ako bi ta ovlaštenja odnosno dužnosti bila u protivnosti s javnim poretkom Republike Hrvatske (čl. 311, st. 1, toč. 3. SZ i čl. 4. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima⁵⁴).

Do posrednog isključenja ovlaštenja i dužnosti koje bi stečajni upravitelj inače imao prema *lex fori concursus* doći će u Hrvatskoj i u svim onim slučajevima u kojima hrvatsko pravo u pogledu neke pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka određuje kao mjerodavno pravo ono koje se razlikuje od onog koje određuje *lex fori concursus*. Tako npr. u pogledu izlučnih i razlučnih prava na predmetima koji se nalaze u Hrvatskoj hrvatsko pravo predviđa mjerodavnost *lex rei sitae* (čl. 304. SZ), dok strani *lex fori concursus* u pogledu tog pitanja može primjerice predvidjeti vlastitu mjerodavnost, ili pak oslobođenje izlučnih i razlučnih vjerovnika od bilo kakvih stečajnopravnih ograničenja. To znači, da će strani stečajni upravitelj u pogledu predmeta koje se nalazi u Hrvatskoj, i na kojem postoji izlučno i razlučno pravo imati ona ovlaštenja koja propisuje hrvatski Stečajni zakon (između ostalih odredaba vidi primjerice čl. 79.-84, čl. 164.-172, čl. 304, čl. 324, st. 3. SZ), a ne strani *lex fori concursus*. Odstupanje od *lex fori concursus* hrvatski SZ predviđa i u odnosu na radne ugovore (čl. 305. SZ), zatim u odnosu na pravo vjerovnika da zadrži ono što je primio u posebnom stečajnom postupku koji je otvoren u drugoj državi (čl. 306. SZ), kao i pogledu namirenja tražbina pojedinih kategorija vjerovnika – kao što su vjerovnici javnopravnih tražbina, nositelji obvezatnog socijalnog osiguranja kao i radnici s redovitim radom u Republici Hrvatskoj, jer tim kategorijama vjerovnika SZ daje posebno pravo na namirenje na dužnikovoj imovini u Hrvatskoj (čl. 324, st. 1, 2, i 4. SZ). Drugim riječima to znači da stečajni upravitelj glavnog stečajnog postupka u ovim situacijama može imati i ovlaštenja odnosno dužnosti u Hrvatskoj, koja *lex fori concursus* ne predviđa.

Osim toga, posebna ovlaštenja i dužnosti koje hrvatsko pravo predviđa za upravitelja glavnog stečajnog postupka proizlaze posredno i iz odredaba Stečajnog zakona koje reguliraju vrijeme između dana otvaranja stranog glavnog stečajnog postupka i dana priznanja odluke o njegovom otvaranju u Hrvatskoj, te se odnose na učinak domaćih ovrha i osiguranja koja su ostvarena u tom vremenu na imovini stečajnog dužnika u Hrvatskoj (čl. 320. SZ), zatim na učinak raspolaganja hrvatskom imovinom koja je u tom vremenu poduzeo stečajni dužnik (čl. 321. SZ), nadalje na učinak činidba koje su vjerovnici sa sjedištem odnosno prebivalištem u Hrvatskoj ispunili u tom vremenu stečajnom dužniku (čl. 322. SZ), te na dopuštenost prijebaja, ako je do ustupa tražbine (položene u Hrvatskoj), koja bi inače omogućavala prijebaj, došlo u spomenu-

⁵³ Prema čl. 4, st. 2, sl. c EuUrnls mjerodavno pravo za određivanje ovlaštenja i dužnosti stranog insolventnog upravitelja također je načelno *lex fori concursus*, no ta odredba upućuje na stvarne, materijalne norme *lex fori concursus*, za razliku od čl. 319, st. 1. hrvatskog SZ, koji kad upućuje na strani *lex fori concursus*, obuhvaća ne samo njegove stvarne, materijalne norme, već i kolizijske. – Detaljnije i o tome Garašić, op. cit. u bilj. 1, Anerkennung, knjiga II, str. 67-71.

⁵⁴ Narodne novine br. 53/91, u daljnjem tekstu upotrebljavat će se kratica ZRSZ.

tom vremenu (čl. 323. SZ). Tim se zakonskim odredbama pokušalo maksimalno zaštititi stečajnu masu u navedenom vremenu i onemogućiti zloupotrebe stečajnog dužnika i pojedinih vjerovnika koje bi bile učinjene radi vlastite koristi.

Tako namirenja, koja su ostvorena putem ovršnoga postupka u Republici Hrvatskoj u vremenu između dana otvaranja stranoga stečajnoga postupka i dana objave oglasa o podnesenom prijedlogu za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnoga postupka na oglasnoj ploči prema već spomenutom čl. 313, st. 1. SZ, kao i razlučna prava, što su putem ovršnoga postupka ili postupka osiguranja u Republici Hrvatskoj u tom vremenu nastala, gube pravni učinak (čl. 320, st. 1. SZ). Navedene se radnje dakle, ne trebaju pobijati, već *ex lege* u slučaju priznanja strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka gube pravne učinke. Vjerovnik je tada dužan ono što je stekao po toj osnovi, nakon odbijanja troškova što su mu nastali u ovršnom postupku odnosno postupku osiguranja, predati stečajnom upravitelju (čl. 320, st. 2. SZ). To znači da upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka jest ujedno dužan od takvih vjerovnika zahtijevati vraćanje onoga što su u ovršnom postupku odnosno postupku osiguranja na opisani način stekli. Ipak, te se odredbe čl. 320, st. 1. i 2. SZ neće primijeniti, ako je između dana otvaranja stranoga stečajnog postupka i dana objave oglasa o podnesenom prijedlogu za njegovo priznanje na oglasnoj ploči suda prema čl. 313, st. 1. SZ prošlo više od godinu dana (čl. 320, st. 4. SZ). Ta je odredba unesena u zakon zbog pravne sigurnosti vjerovnika. Isto tako odredbe čl. 320, st. 1. i 2. SZ neće se primijeniti na u navedenom periodu provedena ovršna namirenja vjerovnika javnopravnih tražbina i nositelja obvezatnog socijalnog osiguranja te radnika s redovitim mjestom rada u Hrvatskoj kao ni u navedenom periodu u postupku ovrhe ili postupka osiguranja nastala razlučna prava istih tih vjerovnika, a isto tako ni na u tom periodu ostvorena ovršna namirenja onih razlučnih vjerovnika, koji su imali razlučno pravo na predmetu u Hrvatskoj, koji se u trenutku otvaranja stranog glavnog stečajnog postupka nije nalazio u državi njezinog otvaranja (čl. 320, st. 3. SZ)⁵⁵.

Raspolaganja dužnika koja su poduzeta u vremenu između otvaranja stranoga stečajnoga postupka i dana objave rješenja o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnoga postupka na oglasnoj ploči suda prema čl. 315, st. 4. SZ gube pravni učinak ako su protivna interesima vjerovnika stečajnoga dužnika, i bude dokazano da je protivna strana znala ili morala znati u trenutku raspolaganja dužnika da je protiv njega u inozemstvu otvoren stečajni postupak (čl. 321, st. 1, S. 1. SZ). Iz formulacije ove zakonske odredbe proizlazi da teret dokazivanja postojanja znanja o otvorenom stranom stečajnom postupku kod protivne strane leži na stečajnom upravitelju. Ali teret dokazivanja stečajnom upravitelju bitno je olakšan jednom presumpcijom. Naime, ako je raspolaganje dužnika uslijedilo nakon objave oglasa o o podnesenom prijedlogu za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka prema čl. 313, st. 1. SZ, smatra se da je protivna strana znala ili morala znati u trenutku raspolaganja dužnika da je protiv njega otvoren stečajni postupak u inozemstvu (čl. 321, st. 2. SZ). Protivna strana ima pravo na protučinidbu iz strane stečajne mase, ako je njome povećana vrijednost stečajne mase (čl. 321, st. 1, reč. 2. SZ). Ove se odredbe odnose kako na raspolaganja dužnika koja ne zahtijevaju upis u knjige, tako i ona koja zahtijevaju. No, kako bi se primjereno zaštitilo načelo povjerenja u javne knjige, zakonodavac je predvidio još jednu odredbu, prema kojoj raspolaganja dužnika poduzeta nakon otvaranja stranoga stečajnog postupka ipak ne gube pravni učinak, ako za njih vrijede opća pravila o zaštiti povjerenja u javne knjige (čl. 321, st. 3, reč. 1. SZ). Ipak, ta se raspolaganja mogu pobijati prema pravu države mjerodavnom za pobijanje (čl. 321, st. 3, reč. 2. SZ). U pogledu raspolaganja koje bi stečajni dužnik poduzeo nakon priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka u Hrvatskoj, vrijedit će načelno pravo, koje *lex fori concursus* određuje kao mjerodav-

⁵⁵ Detaljnije o razlučnim pravima koja prema čl. 320. SZ gube *ex lege* pravni učinak u slučaju priznanja strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka vidi *Garašić*, op. cit. u bilj. 1, *Anerkennung*, knjiga II, str. 213-215.

no (čl. 319, st. 1. SZ), budući da se odredbe čl. 321, st. 1. i 2. SZ odnose samo na vrijeme do priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka. No, odredbe o zaštiti povjerenja u knjige iz čl. 321, st. 3. SZ vrijede kako za raspolaganja stečajnog dužnika do priznanja, tako i za njegova raspolaganja nakon priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka⁵⁶.

U pogledu činidba koje bi dužnici stečajnog dužnika neposredno ispunili stečajnom dužniku nakon otvaranja stranog stečajnog postupka, hrvatski zakon sadrži sljedeća rješenja: osoba sa sjedištem, odnosno prebivalištem u Republici Hrvatskoj, koja je dužnik stranoga stečajnoga dužnika, dužna je odmah, čim sazna o otvaranju stečajnoga postupka u inozemstvu, obavijestiti stranoga stečajnoga upravitelja o postojanju svoje obveze te o trenutku njezinoga dospjeća (čl. 322, st. 1. SZ). Svoju dospjelu obvezu ta je osoba ovlaštena izravno ispuniti stranom stečajnom dužniku, ako je od dana slanja obavijesti stranom stečajnom upravitelju proteklo osam dana, a hrvatski sud nije do toga momenta u skladu s čl. 312, st. 1. SZ odredio mjere osiguranja ili imenovao privremenoga stečajnoga upravitelja (čl. 322, st. 2, reč. 1. SZ). Eventualni troškovi odgode ispunjenja dospjele obveze, smatraju se troškovima stečajne mase (čl. 322, st. 2, reč. 2. SZ). Na ovaj način je otvorena mogućnost da stečajni upravitelj sazna o dijelovima imovine stečajnog dužnika, o kojima inače možda ne bi imao saznanje (npr. zbog loše vođenih knjiga stečajnog dužnika). Spomenuti rok od 8 dana omogućuje stečajnom upravitelju da u Hrvatskoj stavi prijedlog za priznanje te odmah zahtijeva po potrebi određenje mjera osiguranja (čl. 312, st. 1. SZ). Relativna kratkoća ovog roka uvjetovana je činjenicom, da nije u redu odgađati ispunjenje činidbe stečajnom dužniku u trenutku, kada još uopće nije sigurno hoće li se strana odluka o otvaranju stečajnog postupka priznati. Niti dužnik stečajnog dužnika ne smije se predugo ograničavati u ispunjavanju njegovih djelatnosti. Čl. 322. SZ odnosi se samo na dužnike stečajnog dužnika koji imaju sjedište odnosno prebivalište u Hrvatskoj, jer je to upravo kriterij, na temelju kojeg se lokalizira jedna tražbina i smatra da se nalazi u Hrvatskoj (čl. 309, st. 3. SZ), a hrvatsko pravo je i moguće primjeniti samo na one predmete stečajne mase koje se nalaze u Hrvatskoj. Ako je obveza izravno ispunjena stranom stečajnom dužniku u vremenu između dana otvaranja stranoga stečajnoga postupka i dana objave rješenja o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka na oglasnoj ploči suda prema čl. 315, st. 4. SZ, a bez izvješćivanja stranoga stečajnoga upravitelja o postojanju obveze, tada se takav dužnik stečajnog dužnika neće osloboditi svoje obveze, ako se dokaže da je u trenutku izravnoga ispunjenja obveze stranom stečajnom dužniku znao ili morao znati da je protiv njega otvoren stečajni postupak u inozemstvu (čl. 322, st. 3. SZ). I iz ove zakonske odredbe proizlazi da teret dokazivanja postojanja znanja o otvorenom stečajnom postupku u inozemstvu kod dužnika stečajnog dužnika leži na stečajnom upravitelju. No, i njemu je teret dokazivanja te činjenice bitno olakšan presumpcijom sadržanom u čl. 322, st. 4. SZ, koji određuje, da ako je obveza izravno ispunjena stranom stečajnom dužniku nakon objavljivanja oglasa o podnesenom prijedlogu za priznanje u „Narodnim novinama“ prema čl. 313, st. 1. SZ, tada se smatra da je dužnik stečajnog dužnika znao ili morao znati da je protiv njega otvoren stečajni postupak u inozemstvu. U pogledu pravnih učinaka činidbe koju je dužnik stečajnog dužnika izravno ispunio stečajnom dužniku nakon priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka u Hrvatskoj, bit će u pravilu mjerodavno pravo koje određuje *lex fori concursus* (čl. 319, st. 1. SZ). Podsjetimo da se oglas o odluci o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka objavljuje u „Narodnim novinama“, te da se stavlja na oglasnu ploču suda (čl. 315, st. 4. SZ)⁵⁷.

U pogledu dopuštenosti prijebaja tražbina, strani stečajni upravitelj morat će voditi računa i o čl. 323, st. 1. SZ, koji određuje da prijebaj nije dopušten, ako je tražbina ustupljena u vremenu između dana otvaranja stranoga stečajnoga postupka i dana objave rješenja o priz-

⁵⁶ Usp. čl. 14. EuUrlns koja vlastitom normom regulira učinke raspolaganja insolventijskog dužnika nakon otvaranja insolventijskog postupka.

⁵⁷ Usp. čl. 24. EuUrlns, koja vlastitom normom regulira pravni učinak činidba koje su ispunjene insolventijskom dužniku nakon otvaranja insolventijskog postupka.

nanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka na sudskoj ploči prema čl. 315, st. 4. SZ, a bude dokazano da je novi vjerovnik (cesionar) u trenutku ustupa znao ili morao znati da je protiv dužnika otvoren stečajni postupak u inozemstvu. Ako je tražbina ustupljena nakon objavljivanja oglasa o prijedlogu za priznanje u „Narodnim novinama“ prema čl. 313, st. 1. SZ, smatra se da je novi vjerovnik (cesionar) u trenutku ustupa znao ili morao znati, da je protiv dužnika otvoren stečajni postupak u inozemstvu (čl. 323, st. 2. SZ). Dakle, teret dokazivanja znanja o otvorenom stranom stečajnom postupku kod cesionara leži opet na stečajnom upravitelju, s time što mu zakonska presumpcija povezana s momentom objave oglasa o podnesenom prijedlogu za priznanje u bitnome olakšava dokazivanje.

Ako bi stečajni upravitelj stranog stečajnog postupka povrijedio odredbe hrvatskog Stečajnog zakona u pogledu obveza koje iz gore navedenih odredaba proizlaze za njega u pogledu imovine koja se nalazi u Hrvatskoj, on bi sudionicima bio dužan nadoknaditi štetu. To bi tako bilo npr. u situaciji, u kojoj bi stečajni upravitelj iz Hrvatske protivno zakonu transferirao imovinu stečajnog dužnika, onemogućivši tako hrvatskim vjerovnicima javnopravnih tražbina, hrvatskim nositeljima obvezatnog socijalnog osiguranja i radnicima s redovitim mjestom rada u Hrvatskoj da na toj imovini ostvare svoje posebno pravo namirenja koje im daje čl. 324, st. 1. i 2. SZ.

c) Posebno pitanje vođenja sudskih i drugih postupaka od strane upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka pred tijelima u Republici Hrvatskoj

Ako *lex fori concursus* predviđa da s otvaranjem stečajnog postupka i pravo poduzimanja radnji u sudskim i drugim postupcima koji se tiču stečajne mase prelazi sa stečajnog dužnika na stečajnog upravitelja, tada takvo ovlaštenje upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka treba priznati i u Hrvatskoj u skladu s čl. 319, st. 1. SZ. Drugim riječima, strani stečajni upravitelj bio bi ovlašten da u spomenutim postupcima koji bi se vodili u Hrvatskoj poduzima radnje u ime i za račun stečajnog dužnika.

d) Upotreba prisile u Hrvatskoj

Premda organ stečajnog postupka, ali stranog, upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka, bez obzira na to što bi mu takva ovlaštenja eventualno davao strani *lex fori concursus*, ne bi bio ovlašten poduzimati radnje prisile u Republici Hrvatskoj, jer su za to isključivo nadležni organi Republike Hrvatske⁵⁸.

Istaknimo i to da bi se svaka odluka donesena u stranom stečajnom postupku, koja bi predstavljala ovršni naslov, najprije trebala u Republici Hrvatskoj priznati, i to barem kao prethodno pitanje, kako bi se na temelju nje mogla provesti ovrha (čl. 101. ZRSZ, čl. 335, st. 1. i 2. SZ).

Stečajni upravitelj bi mogao u Hrvatskoj zahtijevati priznanje mjera osiguranja, koje je strani stečajni sud odredio (čl. 335, st. 1. i 2. SZ).

Hrvatski Stečajni zakon se ne izjašnjava o pitanju bi li strani stečajni upravitelj smio u odnosu na dužnikovu imovinu u Hrvatskoj zahtijevati od hrvatskog suda određenje takvih mjera, koje može donijeti samo stečajni sudac u okviru stečajnog postupka otvorenog u Republici Hrvatskoj, kao npr. mjere prisile protiv zastupnika koji po zakonu zastupa dužnika pravnu osobu ili dužnika pojedinca, koji bi se nalazio u Hrvatskoj, ukoliko bi izostala spremnost stečajnog dužnika na suradnju sa stranim stečajnim upraviteljem, a koje između ostalog uključuju i prisilno dovođenje, zatvor, te novčanu kaznu (čl. 107. SZ). Stečajni zakon samo izričito spominje ovlaštenje stečajnog suca da u okviru formalnog postupka priznanja odredi mjere osiguranja (čl. 312, st. 1. SZ), koje su potrebne da bi se zaštitila stečajna masa.

⁵⁸ Spomenimo da čl. 18, st. 3, reč. 2. EuURLns izričito odriče pravo upravitelju insolventijskog postupka na primjeni prisilnih sredstava u drugoj državi članici.

No, nema sumnje da bi upravitelj priznatog stranog glavnog stečajnog postupka radi osiguranja tražbina stečajnog dužnika, mogao predlagati sva ona sredstva osiguranja kojima se ona prisilno osigurava, koja bi mogao i sam stečajni dužnik kao vjerovnik u Hrvatskoj predlagati, da stečajni postupak nije otvoren. Pretpostavka za to jest, da strani *lex fori concursus* predviđa prijelaz takvih prava sa stečajnog dužnika na stečajnog upravitelja.

e) Unovčenje predmeta stečajne mase u Hrvatskoj od strane upravitelja glavnog stečajnog postupka

U skladu s čl. 319, st. 1. SZ *lex fori concursus* u pravilu određuje i način unovčenja predmeta stečajne mase, te ovlaštenja i dužnosti stečajnog upravitelja povezana s time. No, ako se unovčenje pojedinih predmeta obavlja u Hrvatskoj, tada će stečajni upravitelj u pogledu procesnopравnih načina unovčenja (npr. nekretnina) morati poštivati procesna pravila Republike Hrvatske, kao i druge kogentne norme⁵⁹.

Rečeno je već da domaći vjerovnici javnopravnih tražbina, domaći nositelji obvezatnog socijalnog osiguranja te radnici s redovitim radom u Republici Hrvatskoj imaju pravo na namirenje svojih tražbina u punom iznosu na imovini stečajnog dužnika koja se nalazi u Hrvatskoj, koja nije opterećena pravima trećih, i nakon priznanja strane odluke o otvaranju stečajnog postupka (čl. 324, st. 1. SZ). Radi ostvarenja i osiguranja tih prava ti su vjerovnici ovlašteni i nakon priznanja strane odluke o otvaranju stečajnoga postupka voditi protiv dužnikove imovine parnični postupak, te postupke ovrhe i osiguranja (čl. 324, st. 2. SZ). No, ovršni će sud na prijedlog stranoga stečajnog upravitelja odgoditi ovršni postupak ako je to nužno da bi se postiglo namirenje vjerovnika stečajnog dužnika u većoj stečajnoj kvoti (čl. 324, st. 4, reč. 1. SZ). Odgoda može trajati do tri mjeseca, s mogućnošću određenja nove odgode, no najdulje do prve diobe u stranom stečajnom postupku (čl. 324, st. 4, reč. 2. SZ). Ovršni sud može u svakom trenutku na prijedlog vjerovnika ili stranoga stečajnog upravitelja opozvati odgodu, ako više ne postoje uvjeti za nju (čl. 324, st. 4, reč. 3. SZ). Hrvatski zakonodavac dao je stranom stečajnom upravitelju pravo da traži odgodu unovčenja predmeta u okviru ovršnog postupka, u svim onim slučajevima, kada bi takva odgoda doprinijela povoljnijem namirenju i ostalih stečajnih vjerovnika, primjerice, ako je riječ o predmetu, čija cijena osjetno varira u pogledu godišnjeg doba u kojem se unovčuje, ili ako je riječ o sanaciji stečajnog dužnika, te je dotični predmet privremeno potreban za nastavak poslovanja, i sl.

3. Pravni položaj upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka nakon priznanja strane odluke o otvaranju tog glavnog postupka u situaciji kada je u Hrvatskoj otvoren posebni stečajni postupak

a) Podnošenje prijedloga za otvaranje sekundarnog stečajnog postupka

Posebni sekundarni stečajni postupak prema hrvatskom pravu može se otvoriti na temelju tuzemne dužnikove poslovne jedinice ili pak temeljem postojanja samo neke dužnikove imovine u Republici Hrvatskoj (čl. 302, st. 2, toč. 4. SZ). Budući da se otvara na temelju supsidijarne nadležnosti, on obuhvaća samo dužnikovu imovinu koja se nalazi u Republici Hrvatskoj (čl. 302, st. 4. SZ). Prilikom njegovog otvaranja ne ispituje se postojanje stečajnog razloga (čl. 302, st. 5. SZ), jer samo priznanje strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka ima funkci-

⁵⁹ Spomenimo da čl. 18, st. 3, reč. 1. EuUrlns izričito određuje da je pri izvršenju svojih ovlaštenja upravitelj insolventijskog postupka dužan poštivati pravo države članice u kojoj ih izvršava, a posebno u pogledu načina unovčenja predmeta insolventijske mase.

ju postojanja stečajnog razloga. Kao što je rečeno otvaranje takvog postupka moguće je u pravilu samo u okviru formalnog postupka za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka⁶⁰.

Stečajni upravitelj može tražiti otvaranje sekundarnog stečajnog postupka već u prijedlogu za priznanje strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka kao pravnu posljedicu tog priznanja (čl. 321, st. 1, reč. 1. SZ). Budući da je priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka ovlašten zahtijevati i vjerovnik, zakonodavac je stečajnog upravitelja ovlastio da prijedlog za otvaranje domaćeg sekundarnog stečajnog postupka može staviti i u podnesku upućenom stečajnom sucu u roku od petnaest dana od primitka pismena iz čl. 313, st. 2. SZ (čl. 325, st. 1, reč. 2. SZ)⁶¹. U tom čl. 313, st. 2. SZ temeljem čl. 325, st. 1, reč. 2. SZ strani stečajni upravitelj ima zapravo dodatnih petnaest dana da odluči treba li zahtijevati otvaranje sekundarnog stečajnog postupka ili ne, ako je priznanje tražio vjerovnik. No, čak i ako je priznanje tražio sam stečajni upravitelj, treba uzeti da mi on smio dok teče rok od petnaest dana iz čl. 313, st. 2. SZ u podnesku naknadno predložiti otvaranje sekundarnog stečajnog postupka⁶².

Važno je naglasiti da priznanje strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka ne povlači za sobom nužno otvaranje sekundarnog stečajnog postupka, ali ako je prijedlog za otvaranje sekundarnog stečajnog postupka stavljen, a stečajni sudac je zaključio da su ispunjene pretpostavke za njegovo otvaranje, tada će on u istom rješenju u kojem je priznao stranu odluku o otvaranju glavnog stečajnog postupka odrediti i otvaranje domaćeg sekundarnog stečajnog postupka (čl. 315, st. 3. SZ).

b) Mogućnost da upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka bude izabran za upravitelja domaćeg sekundarnog stečajnog postupka?

U sekundarnom stečajnom postupku otvorenom u Hrvatskoj imenuje se upravitelj sekundarnog stečajnog postupka (čl. 303, čl. 325, st. 2. SZ). Stečajni zakon ne regulira izričito pitanje može li upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka istovremeno biti i upravitelj domaćeg sekundarnog stečajnog postupka. Prema novom čl. 20, st. 1 SZ. za stečajnog upravitelja može se imenovati fizička osoba koja ima visoku stručnu spremu, položen stručni ispit za stečajnog upravitelja te se nalazi na listi stečajnih upravitelja, koju utvrđuje ministar nadležan za poslove pravosuđa (čl. 21. SZ). Jedino kada skupština vjerovnika novoimenuje drugog stečajnog upravitelja umjesto onog kojeg je imenovao stečajni sudac, nije potrebno da se stečajni upravitelj nalazi na listi stečajnih upravitelja (čl. 23, st. 1, reč. 3. SZ). Bez obzira na to kako bi se uvjeti iz čl. 21. SZ mogli tumačiti u odnosu na stranog stečajnog upravitelja valja istaknuti da bi za stranog stečajnog upravitelja ipak bilo poželjno da poznaje hrvatski jezik i hrvatsko stečajno pravo, kako bi bio uspješan upravitelj hrvatskog stečajnog postupka⁶³.

⁶⁰ Detaljnije o sekundarnom stečajnom postupku u hrvatskom pravu *Garašić Jasnica, Otvaranje posebnog tzv. sekundarnoga stečajnog postupka u Hrvatskoj*, u knjizi: *Ovrha i stečaj – aktualnosti zakonodavstva i sudske prakse – 2007*, ur. Marica Kuzmić, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2007, str. 3-37.

⁶¹ U čl. 313, st. 2. SZ riječ je o već spomenutom pismenu kojeg stečajni sudac dostavlja stranom stečajnom upravitelju, stranom stečajnom dužniku, te onim vjerovnicima čije je prebivalište odnosno sjedište poznato, a u kojem ih izvješćuje o podnesenom prijedlogu za priznanje strane odluke o otvaranju određenoga stečajnog postupka i u kojem poziva vjerovnike i stečajnog dužnika te sve druge osobe s pravnim interesom da u roku od petnaest dana od objave oglasa o podnesenom prijedlogu za priznanje u „Narodnim novinama“ prijave stečajnim sucu svoje tražbine kao i da se u podnesku izjasne o postojanju pretpostavki za priznanje strane odluke te mogućim teškoćama u namirenju tražbina u stranom stečajnom postupku.

⁶² Usp. čl. 29. EuUrlns, prema kojem ovlaštenje na podnošenje prijedloga za otvaranje sekundarnog stečajnog postupka imaju upravitelj glavnog insolventijskog postupka i svaka osoba, kojoj to ovlaštenje daje pravo države članice u kojoj se želi otvoriti sekundarni insolventijski postupak.

⁶³ EuUrlns ne sadrži izričit odgovor na pitanje je li moguće da upravitelj glavnog insolventijskog postupku ujedno bude imenovan i za upravitelja sekundarnog insolventijskog postupka. Neki su autori, polazeći od

c) Mjerodavno pravo u sekundarnom stečajnom postupku te namirenje vjerovnika

U sekundarnom stečajnom postupku otvorenom u Hrvatskoj *lex fori concursus* jest hrvatsko stečajno pravo. Ono određuje pravne posljedice priznanja, izuzev ako čl. 303.-307. i 326.-331. SZ izrijekom nešto drugo ne predviđaju (čl. 325, st. 2, reč. 1. SZ). Osim toga se i čl. 320.-322. SZ odgovarajuće primjenjuju (čl. 325, st. 2, reč. 2. SZ). Drugim riječima ovlaštenja i dužnosti upravitelja sekundarnog stečajnog postupka određuje hrvatsko stečajno pravo. Pravila koja se odnose na mjerodavno pravo za izlučna i razlučna prava (čl. 304. SZ), kao i ugovor o radu (čl. 305. SZ), kao i pravila koja se odnose na dužnost međusobne suradnje upravitelja različitih stečajnih postupaka protiv istog dužnika (čl. 307. SZ) primjenjuju se i u situaciji kada je u Hrvatskoj otvoren sekundarni stečajni postupak. Isto vrijedi za pravila kojima se štiti masa u periodu između vremena otvaranja glavnog stečajnog postupka i njegovog priznanja u Republici Hrvatskoj (čl. 320.-322. SZ)⁶⁴. U čl. 326.-331. SZ sadržane su odredbe kojima se odstupa od nekih pravila Stečajnog zakona koja inače vrijede za otvaranje odnosno provođenje domaćeg glavnog ili partikularnog stečajnog postupka odnosno odredbe koje se izričito tiču pravnog položaja upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka i koje se kao takve ne primjenjuju u domaćem glavnom ili partikularnom stečajnom postupku. Te ćemo odredbe ukratko prikazati upravo sa stajališta ovlaštenja stranog upravitelja u domaćem sekundarnom stečajnom postupku⁶⁵.

Za hrvatsko je pravo karakteristično da svi stečajni vjerovnici stečajnog dužnika mogu prijaviti svoje tražbine u sekundarnom stečajnom postupku, kao i da se svi mogu u njemu i namirivati. Ipak, način namirenja, odnosno dioba stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka podliježe posebnim pravilima.

Tako se nakon namirenja troškova i ostalih obveza stečajne mase, izlučnih i razlučnih vjerovnika, te vjerovnika iz čl. 326, st. 1. SZ preostala stečajna masa podijeljuje vjerovnicima u skladu s odlukom o diobi koju će stečajni sudac donijeti na temelju odluke o diobi ili njoj odgovarajuće diobne osnove donesne u stranom stečajnom postupku (čl. 328, st. 1, reč. 1. SZ). Ako pri izradi strane odluke ili diobne osnove nisu uzete u obzir tražbine utvrđene u stečajnoj postupku u Republici Hrvatskoj, stečajni sudac će preostalu stečajnu masu podijeliti na vjerovnike, čije su tražbine utvrđene u stečajnom postupku u Republici Hrvatskoj, vodeći pri tome računa o tome u kojoj su mjeri pojedini od njih uzeti u obzir pri podjeli stečajne mase u stranom stečajnom postupku (čl. 328, st. 1, reč. 2. SZ). Stečajni sudac neće pri podjeli preostale stečajne mase uzeti u obzir stranu odluku o diobi, ako je u njoj predviđena podjela rezultat primjene pravila koja su protivna hrvatskom javnom poretku (čl. 328, st. 2, reč. 1. SZ). Isto vrijedi, kada strana odluka o diobi nije stečajnom sucu dana unutar roka, koji je on odredio (čl. 328, st. 2, reč. 2. SZ). Stečajna masa koja preostane nakon namirenja vjerovnika prema prethodnim odredbama predat će se odmah stranom stečajnom upravitelju (čl. 328, st. 3. SZ). No, ako stečajna masa nije dostatna da bi se namirile utvrđene tražbine u stečajnom postupku u Republici Hrvatskoj prema čl. 328, st. 1. i 2. SZ, vjerovnici mogu nenamireni dio svojih tražbina namiriti samo u stranom stečajnom postupku prema pravilima stranoga stečajnoga prava (čl. 328, st. 4. SZ).

Kao što iz navedenih zakonskih odredaba proizlazi, namirenje troškova postupka i ostalih obveza stečajne mase, izlučnih i razlučnih vjerovnika, tražbina radnika s redovitim mjestom rada u Republici Hrvatskoj te tražbina domaćih nositelja obvezatnog socijalnog osiguranja i

odredaba o kooperaciji, a posebno od mogućnosti da upravitelj vjerovnike koji su prijavili tražbine u insolventijskom postupku u kojem je on imenovan, zastupa u drugom stranom insolventijskom postupku, negativno odgovorili na to pitanje: *Lüke Wolfgang*, *Das europäische internationale Insolvenzrecht*, *Zeitschrift für Zivilprozess*, 111 (1998), str. 275, 304; *Kolmann Stephan*, op. cit. u bilj. 7, str. 351; *Duursma-Kepplinger/Chalupsky*, op. cit. u bilj. 3, čl. 31 rubbr. 4 i čl. 27. rubbr. 83-84.

⁶⁴ Vidi o tim pravilima u odjeljku II.2.b) ovog rada.

⁶⁵ Načelna mjerodavnost prava države otvaranja sekundarnog insolventijskog postupka propisana je i u čl. 28. te čl. 4. EuUrins.

domaćih javnopravnih tražbina uslijeđuje u sekundarnom stečajnom postupku prema rangu i na način kao i u domaćem glavnom stečajnom postupku. No, vrijednost mase sekundarnog stečajnog postupka koja preostane nakon namirenja spomenutih tražbina nakon toga se zapravo pribraja vrijednosti mase stranog glavnog stečajnog postupka, te odluka o diobi koja se izrađuje u stranom glavnom stečajnom postupku u tom slučaju kod određenja stečajne kvote mora uzeti u obzir ne samo tražbine koje su utvrđene u stranom glavnom stečajnom postupku, već i one tražbine preostalih stečajnih vjerovnika koje su utvrđene u hrvatskom sekundarnom stečajnom postupku, koji ne pripadaju kategorijama vjerovnika iz čl. 328, st. 1, reč. 1. SZ. Ako to doista bude slučaj, tada će domaći hrvatski sud još nenamirenim stečajnim vjerovnicima koji sudjeluju u sekundarnom stečajnom postupku masu sekundarnog stečajnog postupka koja je preostala nakon namirenja vjerovnika iz čl. 328, st. 1, reč. 1. SZ podijeliti prema stečajnoj kvoti koja je utvrđena u stranoj odluci o diobi, a na temelju koja je izrađena domaća odluka o diobi. Na taj način je postignuto da obični stečajni vjerovnici koji ne pripadaju kategorijama vjerovnika iz čl. 328, st. 1, reč. 1. SZ u domaćem sekundarnom stečajnom postupku ne prime višu stečajnu kvotu no što bi je dobili, da se cjelokupna tuzemna i inozemna imovina dužnika unovčavala samo u jednom jedinstvenom stečajnom postupku. S druge strane i tim običnim stečajnim vjerovnicima omogućeno je da sudjeluju i namiruju se u domaćem sekundarnom stečajnom postupku, te nisu prisiljeni svoju tražbinu ostvarivati u stranom glavnom stečajnom postupku, naravno, pod pretpostavkom da imovina stečajnog dužnika koja ulazi u masu domaćeg sekundarnog stečajnog postupka dostaje i za njihovo namirenje⁶⁶. Pri tome treba naglasiti da se u domaćem sekundarnom stečajnom postupku može dijeliti samo tuzemna imovina stečajnog dužnika. Ako bi stečajna kvota koju bi navedeni obični stečajni vjerovnik dobio s obzirom na cjelokupnu imovinu stečajnog dužnika bila viša, on bi morao preostali dio svoje stečajne kvote ostvariti u glavnom stečajnom postupku (čl. 328, st. 4. SZ).

Ova hrvatskim Stečajnim zakonom predviđena povezanost dviju masa glavnog i sekundarnog stečajnog postupka pretpostavlja usku suradnju stečajnog suca i stečajnog upravitelja domaćeg sekundarnog stečajnog postupka sa stečajnim sudom i stečajnim upraviteljem stranog glavnog stečajnog postupka. Stoga stečajni upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka najprije mora provjeriti, je li takva suradnja prema pravu države u kojoj je otvoren glavni stečajni postupak uopće moguća. Ako takva suradnja po tom pravu ne bi bila moguća, tada se dioba u domaćem sekundarnom stečajnom postupku ostvaruje prema pravilima koja vrijede za domaći glavni stečajni postupak (čl. 183.-195. SZ; čl. 303, čl. 325, st. 2. SZ). Isto će vrijediti, ako bi hrvatskim Stečajnim zakonom predviđena suradnja prema stranom pravu države otvaranja glavnog stečajnog postupka doduše bila moguća, no odluka o diobi koja je izrađena u tom postupku jest rezultat primjene pravila koja su protivna hrvatskom javnom poretku (čl. 328, st. 2, reč. 1. SZ). Ovu odredbu treba nešto šire tumačiti te uzeti da se strana odluka o diobi isto tako ne bi uzela kao osnova za izradu domaće odluke o diobi, ako odredbe o diobi stečajne mase predviđene stečajnim pravom strane države u kojoj je otvoren glavni stečajni postupak jesu u skladu s hrvatskim javnim poretkom, ali je u konkretnom slučaju došlo do odstupanja od tih pravila, te je strana odluka o diobi suprotna hrvatskom javnom poretku. Dakle, hrvatski će sudac stranu odluku o diobi uvijek morati ispitati sa stajališta postojanja eventualne protivnosti hrvatskom javnom poretku. Osim toga, hrvatski stečajni sudac neće pri podjeli preostale stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka uzeti u obzir stranu odluku o diobi kao podlogu za svoju vlastitu odluku o diobi, ako ta strana odluka o diobi nije hrvatskom stečajnom sucu

⁶⁶ Drugačije je prema švicarskom pravu, prema kojem neosigurani i nepriviligirani vjerovnici, koji ne pripadaju kategorijama vjerovnika iz čl. 172, st. 1. Zakona o međunarodnom privatnom pravu (Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, u daljnjem tekstu IPRG, Bundesblatt der schweizerischen Eidgenossenschaft, 1988, I, str. 5), svoje tražbine ne mogu ostvarivati u švicarskom sekundarnom stečajnom postupku, već ih moraju prijaviti, ako se žele namiriti, u stranom glavnom stečajnom postupku (čl. 172, st. 1. IPRG). Detaljnije o tome *Garašić*, op. cit. u bilj. 1, *Anerkennung*, knjiga I, str. 446-455.

dana unutar roka, koji je on odredio (čl. 328, st. 2, reč. 2. SZ). Tim se pravilom htjelo zaštititi obične stečajne vjerovnike od predugog trajanja stranog glavnog stečajnog postupka. Koliko dugo treba čekati na diobu u stranom glavnom stečajnom postupku zavisit će o okolnostima konkretnog slučaja, pa je odluka o tome prepuštena sudskoj praksi⁶⁷.

Spomenimo da se i u sekundarnom stečajnom postupku primjenjuje pravilo o uračunavanju onoga što je stečajni vjerovnik već primio kao djelomično namirenje svoje tražbine u nekom posebnom stečajnom postupku otvorenom u trećoj državi (čl. 329, st. 1. SZ)⁶⁸.

d) Drugi oblici suradnje organa domaćeg sekundarnog i stranoga glavnog stečajnog postupka

Pored mogućnosti da se stečajna masa domaćeg sekundarnog stečajnog postupka nakon namirenja vjerovnika iz čl. 328, st. 1, reč. 1. SZ ostalim stečajnim vjerovnicima podijeli u povezanosti sa stečajnom masom stranog glavnog stečajnog postupka, hrvatski Stečajni zakon predvidio je još čitav niz drugih mogućih oblika suradnje između organa domaćeg sekundarnog i stranog glavnog stečajnog postupka. Ti se drugi oblici suradnje primjenjuju neovisno o tome, je li dioba stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka izvršena na temelju domaće odluke o diobi koja je uzela u obzir stranu odluku o diobi (čl. 328, st. 1, reč. 1. SZ) ili na temelju takve domaće odluke o diobi koja stranu odluku o diobi nije uzela u obzir, već je stečajna kvota namirenja izračunata samo na temelju tuzemne imovine stečajnog dužnika, a u odnosu samo na tražbine koje su prijavljene u sekundarnom stečajnom postupku (čl. 328, st. 1, reč. 2; čl. 328, st. 2, reč. 1. i 2. SZ).

Tako je u čl. 307, st. 1, reč. 1. SZ određeno da će upravitelj stečajnoga postupka otvorenog u Republici Hrvatskoj i upravitelj stečajnog postupka otvorenog u drugoj državi nad istim stečajnim dužnikom međusobno surađivati. Oni su međusobno dužni jedan drugome *dati sve pravno dopuštene obavijesti koje mogu biti od značenja za provedbu tih postupaka* (čl. 307, st. 1, reč. 2. SZ). Ove opće odredbe se između ostalog primjenjuju i u odnosu između upravitelja domaćeg sekundarnog stečajnog postupka i upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka⁶⁹.

Nadalje, hrvatski zakonodavac dao je upravitelju glavnog stečajnog postupka ovlaštenje da pored stečajnog upravitelja sekundarnog stečajnog postupka i vjerovnika koji u njemu sudjeluju, *u sekundarnom stečajnom postupku osporava prijavljene tražbine* (čl. 327, st. 1. SZ). Osim toga, strani stečajni upravitelj ima u domaćem sekundarnom stečajnom postupku i *pravo pobijanja pravnih radnji dužnika* prema pravilima stečajnoga prava Republike Hrvatske (čl. 327, st. 2. SZ). Ipak, troškovi koji nastanu u vezi s vršenjem spomenutih ovlasti stranog stečajnog upravitelja u domaćem sekundarnom stečajnom postupku ne smatraju se troškovima stečajnoga postupka u Republici Hrvatskoj (čl. 327, st. 3. SZ), što drugim riječima znači da padaju na teret stečajne mase glavnog stečajnog postupka⁷⁰.

Prema čl. 330. SZ stečajni upravitelj posebnoga stečajnog postupka otvorenog u Republici Hrvatskoj dužan je tražbinu prijavljenu u tom postupku prijaviti u stranom stečajnom postupku ako to od njega zatraži i na to ga ovlasti vjerovnik te tražbine. Samo po sebi razumljivo,

⁶⁷ Riječ je o odredbama koje su specifične za hrvatsko pravo. Odgovarajuće odredbe ne postoje u EuUrlns.

⁶⁸ Ako vjerovnik djelomično namiri svoje tražbine u posebnom stečajnom postupku koji je protiv dužnika otvoren u nekoj trećoj državi, a kojim je obuhvaćena samo imovina dužnika u toj trećoj državi, on smije zadržati stečeno. (čl. 329, st. 1, reč. 1. SZ). Primljeno će se, nakon odbitka troškova koje je vjerovnik imao u ostvarivanju namirenja u tom stranom posebnom stečajnom postupku uračunati u stečajnu kvotu, koja mu pripada u posebnom stečajnom postupku u Republici Hrvatskoj (čl. 329, st. 1, reč. 2. SZ). Toga uračunavanja neće biti ako je vjerovnik djelomično namirenje tražbina u tom stranom posebnom stečajnom postupku ostvario kao razlučni vjerovnik ili na temelju dopuštena prijeboja (čl. 329, st. 1, reč. 3. SZ). Te će se odredbe primijeniti i kada je vjerovnik djelomično namirio svoju tražbinu putem ovršnoga postupka u trećoj zemlji (čl. 329, st. 2. SZ). Detaljnije o tome *Garašić*, op. cit. u bilj. 1, *Anerkennung*, knjiga II, str. 421-424. – Vidi odgovarajuću, iako ne istu odredbu o ovom pitanju u čl. 20. EuUrlns.

⁶⁹ Usp. odgovarajuće odredbe u čl. 31, st. 1, 2, 3. EuUrlns.

⁷⁰ EuUrlns ne predviđa odgovarajuće odredbe.

upravitelj domaćeg sekundarnog stečajnog postupka moći će to pravo u stranom glavnom, ali i nekom drugom sekundarnom stečajnom postupku ostvarivati samo ako mu pravo države u kojoj je otvoren taj drugi stečajni postupak to dozvoljava⁷¹. Iako hrvatski Stečajni zakon o tome nema izričitu odredbu trebalo bi i stečajnom upravitelju stranog glavnog stečajnog postupka priznati *ovlaštenje da u sekundarnom stečajnom postupku otvorenom u Republici Hrvatskoj prijavi tražbine koje su već prijavljene u stranom glavnom stečajnom postupku*, ako su mu vjerovnici tih tražbina dali za to punomoć. Naime, ono što se predviđa i traži za upravitelja domaćeg sekundarnog stečajnog postupka u stranom glavnom stečajnom postupku (čl. 330. SZ), treba priznati i upravitelju stranog glavnog stečajnog postupka u domaćem sekundarnom stečajnom postupku⁷². Pri tome treba spomenuti da Stečajni zakon upravitelja glavnog stečajnog postupka otvorenog u Republici Hrvatskoj izričito ovlašćuje i obvezuje da tražbinu koja je prijavljena u tom stečajnom postupku prijavi i u stranom stečajnom postupku (protiv istog stečajnog dužnika) ako ga na to ovlasti vjerovnik dotične tražbine (čl. 307, st. 2. SZ)⁷³.

Budući da Stečajni zakon nema izričitih odredaba o tome, otvoreno je pitanje bi li upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka mogao u domaćem sekundarnom stečajnom postupku *izvršavati i druga vjerovnikova prava*, kao npr. sudjelovati na skupštini vjerovnika i izvršavati prava glasa vjerovnika⁷⁴. Treba istaknuti da bi zastupanje interesa pojedinih vjerovnika u sekundarnom stečajnom postupku eventualno moglo u pojedinačnom slučaju dovesti u pitanje objektivnost i nepristranost upravitelja glavnog stečajnog postupka u samom glavnom stečajnom postupku. Da bi se izbjegla ta opasnost, stečajni upravitelj bi morao imati izričitu punomoć vjerovnika o izvršavanju prava glasa za njega, s time što bi u punomoći trebalo biti i izričito određeno na koji način stečajni upravitelj treba glasati, budući da interesi stečajnih vjerovnika za koje bi stečajni upravitelj obavljao glasanje u istom sekundarnom stečajnom postupku mogu biti vrlo različiti (primjerice, treba li izrađivati sanacijski plan ili ne).

Spomenimo da Stečajni zakon nema odredaba u kojima govori o ovlaštenjima *upravitelja nekog stranog sekundarnog stečajnog postupka*. No, ona ovlaštenja koja Stečajni zakon daje upravitelju domaćeg sekundarnog stečajnog postupka, trebao bi načelno dati i upravitelju priznatog stranog sekundarnog stečajnog postupka.

Upravitelju glavnog stečajnog postupka hrvatski zakonodavac dao je i određenu *mogućnost utjecaja na unovčenje stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka*. Tako je stečajni upravitelj domaćeg sekundarnog stečajnog postupka dužan stečajnom upravitelju stranoga glavnoga stečajnoga postupka omogućiti da se izjasni o načinu unovčenja imovine dužnika koju obuhvaća domaći posebni stečajni postupak (čl. 331, st. 1. SZ). Stečajnom upravitelju stranoga glavnoga stečajnoga postupka mora se dostaviti i stečajni plan domaćeg posebnoga, sekundarnog stečajnoga postupka (čl. 331, st. 2, reč. 1. SZ). Taj upravitelj ima pravo i sam predložiti stečajni plan domaćeg posebnog, sekundarnog stečajnog postupka (čl. 331, st. 2, reč. 2. SZ).

Navedene odredbe čl. 331, st. 2, reč. 1. i 2. SZ primijenjivati će se bez problema u situaciji u kojoj se dioba mase domaćeg sekundarnog stečajnog postupka odvija neovisno o diobi mase stranog glavnog stečajnog postupka, te u kojoj je stečajni plan tzv. *likvidacijski plan*⁷⁵. Od-

⁷¹ Detaljno o situacijama u kojima će postojati pravni interes vjerovnika koji su svoje tražbine prijavili u sekundarnom stečajnom postupku, da svoju tražbinu prijave i u glavni stečajni postupak vidi Garašić, op. cit. u cilj. 19, str. 29-20.

⁷² Detaljno o situacijama u kojima će postojati pravni interes stečajnih vjerovnika koji su svoje tražbine prijavili u glavni stečajni postupak, da svoje tražbine prijave i u sekundarni stečajni postupak v. Garašić, op. cit. u bilj. 19, str. 30.

⁷³ Usp. čl. 32, st. 1. i 2. EuUrlns, u kojem se ne zahtijeva da upravitelj ima punomoć vjerovnika, da bi smio prijaviti njegovu tražbinu u drugom insolventnom postupku. Poblježe o tome: Garašić, op. cit. u bilj. 1, Anerkennung, knjiga I, str. 462-463; 488-490; Paulus, op. cit. u bilj. 3, Art. 32, rubbr. 7.-15.

⁷⁴ Usp. čl. 32, st. 3. EuUrlns. Poblježe o tome Garašić, op. cit. u bilj. 1, Anerkennung, knjiga I, str. 462-463; 490-492; Paulus, op. cit. u bilj. 3, Art. 32, rubbr. 16.-19.

⁷⁵ Vidi o likvidacijskom planu, prijenosnom planu odnosno planu tzv. prijenosne sanacije te sanacijskom planu kao osnovnim vrstama stečajnog plana detaljnije, Garašić Jasnica, Mogućnosti i ograničenja inheretna stečajnom planu, u knjizi: Treća novela Stečajnog zakona, ur. Mihajlo Dika, Narodne novine, Zagreb, 2003, str. 286.-289.

redbe Stečajnog zakona o izradi plana, prihvatu plana i potvrdi plana kao i o učincima potvrđenog plana, te o nadzoru na ispunjenjem plana (čl. 213.-265. SZ) i u sekundarnom se stečajnom postupku odgovarajuće primjenjuju. Između ostalog, to za upravitelja glavnog stečajnog postupka, koji bi htio izraditi likvidacijski plan za sekundarni stečajni postupak, znači da se vjerovnici u jednom takvom likvidacijskom planu ne smiju staviti u predvidljivo lošiji položaj, no u kojem bi bili prema čl. 328. SZ da plana nema.

Sekundarni stečajni postupak mogao bi biti i *vrsta sanacijskog postupka*, budući da Stečajni zakon ne propisuje da sekundarni stečajni postupak mora biti likvidacijski postupak. Ipak, treba upozoriti da bi sekundarni stečajni postupak koji bi bio usmjeren na sanaciju dužnika, a koji bi se odvijao u nezavisnosti od stranog glavnog stečajnog postupka, doveo do mnogih problema, već s obzirom na činjenicu, da je pravni nositelj u sekundarnom i glavnom stečajnom postupku jedan te isti, te da se tražbina vjerovnika ne odnosi samo na imovinu dužnika koja je obuhvaćena sekundarnim stečajnim postupkom ili samo na onu njegovu imovinu koja je obuhvaćena glavnim stečajnim postupkom, budući da dužnik za svaku svoju obvezu odgovara svojom cjelokupnom tuzemnom i inozemnom imovinom⁷⁶. To znači da promjena tražbine vjerovnika u stečajnom postupku, koji ne obuhvaća cjelokupnu imovinu dužniku, može biti ostvarena samo sa suglasnošću dotičnog vjerovnika. Drugim riječima sanacijski plan u takvom postupku vjerovniku u materijalnopravnom smislu ne bi mogao biti nametnut. Pri tome treba istaknuti da ni glavni stečajni postupak ne obuhvaća cjelokupnu imovinu stečajnog dužnika, premda to on namjerava, čim je protiv stečajnog dužnika otvoren neki posebni stečajni postupak u drugoj državi⁷⁷.

Mogućnost izrade jednog *jedinstvenog stečajnog plana* koji bi obuhvaćao mase domaćeg sekundarnog i stranog glavnog stečajnog postupka, kao i mase svih drugih eventualno otvorenih stranih sekundarnih stečajnih postupaka protiv istog stečajnog dužnika nije u Stečajnom zakonu izričito regulirana. Po mom mišljenju, takvu mogućnost prema našem pravu ipak ne treba isključiti, već s obzirom na činjenicu mogućnosti povezivanja mase sekundarnog i glavnog stečajnog predviđene u čl. 328, st. 1, reč. 1. SZ. Jasno je da bi i u ovoj situaciji vjerovnici koji sudjeluju u domaćem sekundarnom stečajnom postupku morali ostvariti barem onu pravnu poziciju u takvom jedinstvenom stečajnom planu koju bi imali da plana nema, pa bi upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka, koji bi eventualno izrađivao takav plan, morao između ostalog voditi računa i o tom pravilu⁷⁸.

Stečajni zakon također nema izričitih odredaba o dopustivosti primjene *instituta oslobođenja od preostalih obveza* (čl. 282.-299. SZ) u domaćem sekundarnom stečajnom postupku odnosno o njezinim učincima kada se protiv istog stečajnog dužnika paralelno vodi više stečajnih postupaka. Budući da se u domaćem sekundarnom stečajnom postupku kao *lex fori concursus* primjenjuje Stečajni zakon (čl. 303, čl. 325, st. 2. SZ), mogao bi se iz toga izvući zaključak da su njegove odredbe o navedenom institutu primjenjive i u dotičnom sekundarnom postupku. No, kao što je rečeno, tražbina vjerovnika odnosi se na cjelokupnu dužnikovu imovinu, tako da oslobođenje od preostalih obveza, koje bi bilo naređeno samo u okviru domaćeg sekundarnog stečajnog postupka što obuhvaća samo tuzemnu dužnikovu imovinu, ne bi moglo

⁷⁶ Njemački autori s pravom ističu da tražbine nisu teritorijalno djeljive: *Wimmer*, op. cit. u bilj. 7, čl. 102. EGlinsO, rubbr. 413; *Reinhart Stefan*, Sanierungsverfahren im internationalen Insolvenzrecht: eine rechtsvergleichende Untersuchungen über die besonderen internationalrechtlichen Probleme liquidationsabwendender Insolvenzverfahren, Untersuchungen über das Spar-, Giro- und Kreditwesen: Abt. B, Rechtswissenschaft, svezak 93, Berlin 1995, str. 301. i dalje.

⁷⁷ Poblje o daljnjim problemima koji se mogu javiti u slučaju sanacijskog plana u sekundarnom stečajnom postupku *Garašić*, op. cit. u bilj. 1, Anerkennung, knjiga, I, str. 442.-446.

⁷⁸ O mogućnosti izrade jedinstvenog insolventijskog plana za glavni i sekundarni insolventijski postupak prema EuUrlns mišljenja su u literaturi podijeljena: protiv takve mogućnosti *Lüke*, op. cit. u bilj. 22, str. 275, 308-309; za takvu mogućnost *Gottwald Peter*, Grenzüberschreitende Insolvenzen, Europäische und weltweite Tendenzen und Lösungen, Schriften der Juristischen Studiengesellschaft Regensburg e.V., Heft 17, München, 1997, str. 44; *Taupitz Jochen*, Das (zukünftige) europäische Internationale Insolvenzrecht – insbesondere aus international-privatrechtlicher Sicht, Zeitschrift für Zivilprozess, 111 (1998), str. 315, 349.

imati pravni učinak na imovinu u inozemstvu u odnosu na vjerovnika koji nije pristao na oslobođenje dužnika od preostalih obveza. Isto vrijedi ako bi taj institut bio određen u glavnom stečajnom postupku u pogledu inozemne imovine koju taj postupak zbog otvaranja nekog stranog posebnog stečajnog postupka ili zbog nepriznavanja glavnog stečajnog postupka u drugoj državi u kojoj se dužnikova imovina nalazi, pravno ne obuhvaća⁷⁹.

Hrvatski Stečajni zakon *nije predvidio ovlaštenje upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka da zahtijeva zastoj unovčenja dužnikove imovine koja ulazi u masu domaćega sekundarnog stečajnog postupka*, kako bi se na taj način povećale mogućnosti za sanaciju stečajnog dužnika koja je predviđena u glavnom stečajnom postupku ili kako bi se ostvarila veća stečajna kvota za vjerovnike⁸⁰.

Neovisno o tome kako je provedena dioba stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka, u onim rijetkim slučajevima, u kojima bi nakon namirenja svih stečajnih vjerovnika, eventualno preostalo još stečajne mase, taj bi se višak morao bez odgode predati stranom stečajnom upravitelju (čl. 328, st. 3. SZ). Iako to zakon izričito ne kaže, to će učiniti upravitelj domaćeg sekundarnog stečajnog postupka. Drugim riječima, to ujedno znači da je upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka ovlašten *zahtijevati eventualni višak stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka* od stečajnog upravitelja tog stečajnog postupka⁸¹.

e) Posebni partikularni stečajni postupak koji je otvoren u Hrvatskoj prije priznanja strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka

Strana odluka o otvaranju glavnog stečajnog postupka, ako ispunjava pretpostavke predviđene u čl. 311. Stečajnog zakona, bit će prema hrvatskom pravu priznata i onda ako je prije podnošenja prijedloga za priznanja protiv dužnika u Republici Hrvatskoj već otvoren domaći posebni tzv. partikularni stečajni postupak (čl. 318, st. 1. SZ).

U tom slučaju priznata strana odluka o otvaranju glavnog stečajnog postupka proizvodi učinke predviđene u odredbama čl. 327. do 331. SZ (čl. 318, st. 2, reč. 1. SZ). Drugim riječima domaći partikularni stečajni postupak pretvorit će se priznanjem te strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka u domaći sekundarni stečajni postupak. No, postoje dva ograničenja: Strani stečajni upravitelj ne može osporiti tražbine koje su već utvrđene u ranije pokrenutom postupku u Republici Hrvatskoj (čl. 318, st. 2, reč. 2. SZ). Naime, ono što je jednom utvrđeno ne može biti ponovno osporeno. Osim toga, ako je na dan podnošenja prijedloga za priznanje strane odluke o otvaranju stečajnoga postupka istekao rok od petnaest dana od dana javne objave prvoga diobnoga popisa u stečajnom postupku u Republici Hrvatskoj, dioba u stečajnom postupku u Republici Hrvatskoj neće se provoditi na temelju odluke o diobe donešena u stranom stečajnom postupku (čl. 318, st. 2, reč. 3. SZ). Drugim riječima dioba se neće provoditi na temelju domaće odluke o diobi koja je uzela u obzir stranu odluku o diobu kako je to predviđeno čl. 328, st. 1, reč. 1. SZ u slučaju sekundarnog stečajnog postupka. Zakonodavac je pošao od toga da je domaći partikularni stečajni postupak u ovoj situaciji u svom razvoju otišao predaleko da bi se još mogli uzeti u obzir rezultati iz stranog glavnog stečajnog postupka.

Navedena mogućnost pretvorbe partikularnog stečajnog postupka u sekundarni stečajni postupak vrlo je važna, jer se na taj način postiglo, da se odredbe o suradnji organa sekundarnog i glavnog stečajnog postupka, primijenjuju i u situaciji, kada je još prije priznanja strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka bio otvoren domaći poseban partikularni stečajni postupak⁸². Pravni položaj upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka u od-

⁷⁹ O mogućnostima utjecaja upravitelja glavnog insolventijskog postupak na sekundarni insolventijski postupak vidi čl. 34. EuUrlns.

⁸⁰ Takva mogućnost jest predviđena u čl. 33. EuUrlns.

⁸¹ Odgovarajuća odredba postoji u čl. 35. EuUrlns.

⁸² Odgovarajuća odredba sadržana je i u čl. 36. EuUrlns. Detaljnije o tome *Duursma-Kepplinger/Chalupsky*, op. cit. u bilj. 3, Art. 36, Rdnr. 1-4; *Garašić*, op. cit. u bilj. 1, *Anerkennung*, knjiga I, str. 467-468.

nosu na dužnikovu imovinu u Hrvatskoj, što ulazi u navedeni hrvatski raniji partikularni, a nakon pretvorbe kasniji sekundarni stečajni postupak. u tom slučaju se bitno olakšava.

III. ZAKLJUČAK

Da bi upravitelj stranog glavnog stečajnog postupka mogao upravljati i raspolagati imovinom stečajnog dužnika koja se nalazi u Republici Hrvatskoj, odnosno da bi u njoj mogao djelovati, odluka o otvaranju tog glavnog stečajnog postupka mora biti u Hrvatskoj priznata i to u pravilu u okviru formalnog postupka za priznanja (čl. 308-316. SZ).

Moguće je o priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka odlučiti i kao o prethodnom pitanju u nekom sudskom postupku, no takva odluka ima učinak samo u tom sudskom postupku, što znači da se odnosi samo na one pravne subjekte koji su bili stranke u tom postupku i samo na onaj dio imovine stečajnog dužnika koji je bio predmet u dotičnom sudskom postupku (čl. 317, st. 1. i 2. SZ).

Hrvatsko pravo priznaje upravitelju stranog stečajnog postupka i određena procesna ovlaštenja prije no što je priznata strana odluka o otvaranju stečajnog postupka, a ona se tiču uloge stranog stečajnog upravitelja u postupku priznanja. Tako je strani stečajni upravitelj ovlašten tražiti priznanje strane odluke o otvaranju stečajnog postupka, određivanje privremenih mjera osiguranja predmeta stečajne mase, zatim otvaranje domaćeg sekundarnog stečajnog postupka, ovlašten je i dobiti obavijest o pokrenutom postupku priznanja i sudjelovati u njemu u situaciji kada je postupak za priznanje pokrenuo neki od vjerovnika stečajnog dužnika, kao i boriti se protiv odluke o (ne)priznanju strane odluke o otvaranju stečajnog postupka putem pravnog lijeka u skladu s pravnim interesom.

Prema hrvatskom pravu moguće je priznati i ovlaštenja stranog privremnog stečajnog upravitelja.

Ovlaštenja i dužnosti upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka u Republici Hrvatskoj razlikuju se s obzirom na to je li u Hrvatskoj otvoren domaći posebni stečajni postupak ili ne.

Ako je strana odluka o otvaranju glavnog stečajnog postupka priznata, a u Hrvatskoj nije otvoren domaći posebni stečajni postupak, tada pravo države otvaranja stranog glavnog stečajnog postupka (strani *lex fori concursus*) određuje mjerodavno pravo u pogledu ovlaštenja i dužnosti upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka. Tako određena ovlaštenja i dužnosti stečajnog upravitelja ipak se u Hrvatskoj ne bi priznala, ako bi ona bila suprotna osnovnim načelima hrvatskog stečajnoga prava, ako bi bila isključena nekom normom hrvatskog Stečajnog zakona (čl. 319, st. 1. SZ) ili ako bi bila u protivnosti s javnim poretkom Republike Hrvatske (čl. 311, st. 1, toč. 3. SZ i čl. 4. ZRSZ). Do posredne izmjene ovlaštenja i dužnosti stečajnog upravitelja koje se određuju putem *lex fori concursus* dolazi u svim onim slučajevima u kojima hrvatsko pravo u pogledu neke pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka određuje kao mjerodavno pravo ono koje se razlikuje od prava određenog od strane *lex fori concursus* (čl. 304, 305, 306, 324. SZ). Određena ovlaštenja i dužnosti stečajnog upravitelja proizlaze i iz hrvatskih odredaba kojima se reguliraju pravni učinci namirenja i osiguranja tražbina putem domaćeg ovršnog postupka i postupka osiguranja u periodu između dana otvaranja stranog stečajnog postupka i dana njegovog priznanja u Hrvatskoj (čl. 320. SZ), zatim pravni učinci raspolaganja hrvatskom imovinom koja je u tom vremenu poduzeo stečajni dužnik (čl. 321. SZ), nadalje, pravni učinci činidba koje su vjerovnici sa sjedištem odnosno prebivalištem u Hrvatskoj ispunili u tom vremenu stečajnom dužniku (čl. 322. SZ), kao i dopuštenost prijeboja, ako je do ustupa tražbine (položene u Hrvatskoj), koja bi inače omogućavala prijeboj, došlo u spomenutom vremenu (čl. 323. SZ). Strani stečajni upravitelj ovlašten je voditi sudske i druge postupke pred tijelima Republike Hrvatske u ime i za račun stečajnog dužnika, ako ga na to ovlašćuje *lex fori concursus*. No, on ni u kojem slučaju ne smije izvršavati prisilu u Hrvatskoj, a prilikom unovčenja predmeta stečajne mase u Hrvatskoj dužan je poštovati procesna pravila koja u pogledu unovčenja pojedinih predmeta stečajne mase (posebno nekretnina) vrijede u Hrvatskoj.

Za slučaj kada je kao pravna posljedica priznanja strane odluke o otvaranju glavnog stečajnog postupka određeno otvaranje domaćeg sekundarnog stečajnog postupka, hrvatsko pravo je predvidjelo jedan čitav niz različitih oblika suradnje organa domaćeg sekundarnog i stranog glavnog stečajnog postupka, pri čemu se ti oblici suradnje u prvom redu tiču suradnje stečajnih upravitelja dvaju postupaka: međusobno davanje pravno dopuštenih obavijesti koja su od značenja za provedbu dotičnih paralelnih stečajnih postupaka (čl. 307. SZ), ovlaštenje upravitelja glavnog stranog stečajnog postupka da u sekundarnom stečajnom postupku osporava prijavljene tražbine (čl. 327, st. 1. SZ) i pobija pravne radnje stečajnog dužnika (čl. 327, st. 2. SZ), ovlaštenje obiju upravitelja da tražbine prijavljene u njihovim postupcima prijave u dotičnom paralelnom stranom stečajnom postupku, ako za to postoji punomoć vjerovnika tražbine (čl. 330. SZ), ovlaštenje upravitelja glavnog stranog stečajnog postupka da na različite načine utječe na unovčenje predmeta stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka (čl. 331, st. 1. i 2. SZ), ovlaštenje upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka da mu se izruči eventualni višak stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka (čl. 328, st. 3. SZ). Hrvatski zakonodavac je predvidio i mogućnost pretvorbe ranije otvorenog domaćeg partikularnog stečajnog postupka u sekundarni stečajni postupak (čl. 318, st. 1. i 2. SZ). Osim toga, posebnost hrvatskog međunarodnog stečajnog prava jest što je otvorio mogućnost, da se nakon namirenja troškova i drugih obveza stečajne mase, izlučnih i razlučnih vjerovnika, tražbina domaćih nositelja obvezatnog socijalnog osiguranja i domaćih javnopravnih tražbina te tražbina radnika s redovitim mjestom rada u Republici Hrvatskoj, ostatak stečajne mase sekundarnog stečajnog postupka podijeli u povezanosti s masom glavnog stečajnog postupka, ako je takav oblik suradnje moguć prema pravu države otvaranja glavnog stečajnog postupka (čl. 328, st. 1, 2, 3. i 4. SZ).

Može se zaključiti da prikazane odredbe hrvatskog Stečajnog zakona daju dobru osnovu za međunarodnu suradnju na području međunarodnog stečajnog prava u praksi, kao i da predstavljaju solidnu osnovu za dalji razvoj hrvatskog autonomnog međunarodnog stečajnog prava.

Spomenimo da su odredbe hrvatskog Stečajnog zakona koje se odnose na međunarodni stečaj (čl. 301.-335.) gotovo doslovno u svoje odredbe preuzeli Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske (čl. 195.-229.)⁸³, Zakon o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (čl. 195.-229.)⁸⁴ te Stečajni zakon Republike Makedonije (čl. 319.-354)⁸⁵.

Prikazujući odredbe hrvatskog Stečajnog zakona o pravnom položaju upravitelja stranog glavnog stečajnog postupka u Hrvatskoj tako smo zapravo ujedno i sadržajno prikazali zakonska rješenja u Bosni i Hercegovini⁸⁶ te Makedoniji. Sadržajno ista zakonska podloga u području međunarodnog stečajnog prava u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Makedoniji u bitnome će olakšati međunarodnu suradnju u konkretnim stečajnim postupcima koji će se voditi na području dotičnih triju država.

⁸³ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 67/02, 77/02, 35/03.

⁸⁴ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 29/03, 32/04, 42/06.

⁸⁵ Službeni vesnik na Republika Makedonija, br. 34/06.

⁸⁶ Izuzetak je Distrikt Brčko, gdje vrijedi Zakon o stečaju, prisilnoj nagodbi i likvidaciji (Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, br. 01/02), koji međunarodni stečaj šturo regulira u čl. 181.-185.

Republika Slovenija

Dr. Luigi Varanelli

Advokat u Ljubljani

Stečajni upravnik

BIOGRAFIJA

Ime i prezime: Luigi Varanelli
Adresa: Strossmayerjeva 8
1000 Ljubljana
Datum i mesto rođenja: 14.02.1973, Ljubljana
Bračno stanje: Neoženjen, bez dece
Tel.: (01) 438 68 40
GSM 041 539 279

OBRAZOVANJE

- 1994 - Matura, Klasična gimnazija »Ruggero Bonghi«, Lucera (Italija);
- 1998 - Diploma Pravnog fakulteta, Univerzitet u Trstu, ocena 110/110 s pohvalom. Naslov diplomskog rada: »Gli effetti dissolutivi della Federazione iugoslava nell'analisi dei pareri della Commissione Badinter« (368 strana);
- 1999 -2002- Magistarske studije građanskog i privrednog prava, Univerzitet u Ljubljani, Pravni fakultet;
- 2000 - Položen pravni državni ispit;
- 2001 - Položen stručni ispit za sudskog tumača za italijanski jezik;
Položen stručni ispit za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije;
- 2001- Položen advokatski ispit u Italiji;
- 2002 - Odbrana magistarskog rada iz građanskog prava pod naslovom »Simulacija ugovora«;
- 2002 - Doktorska studija procesnog prava ES, Univerzitet u Ljubljani, Pravni fakultet;
- 2003 - Letnja škola Introduction générale au droit français et européen IV. – završni ispit;
- 2003 - Doktorska studija evropskog prava u École doctorale (Poitiers), Francuska;
- 2004 - Odbrana doktorske disertacije iz evropskog prava pod naslovom »Prethodno odlučivanje po 234. članu Ugovora o Evropskoj zajednici« - Univerzitet u Ljubljani, Pravni fakultet;
- 2006...- Upis Fakulteta za psihologiju u Trstu (Italija) - smer Neuropsihologija, 3. godina

RADNA ISKUSTVA

- 1998-2000- Sudski pripravnik na Višem sudu u Ljubljani (dve godine);
- 1999-2001- Advokatski pripravnik u advokatskoj kancelariji adv. Rado Race, via S. Caterina 5, Trst;
- 2000 - Član saveta osnovne škole Vodmat;
- 2001- Upisan u imenik advokata i pravnih stručnjaka italijanske ambasade u Ljubljani kao i u imenik Italijanskog instituta za spoljnu trgovinu u Ljubljani (*Istituto per il Commercio Estero*);
- 2001- Advokatski kandidat u Ljubljani (adv. kancelarija Nevenke Šorli i adv. kancelarija Janeza Zajca);

- 2001- Sudski tumač za italijanski jezik (rešenje Ministra za pravosuđe 165-03-16/01);
 2002 ... Predavanje na različitim seminarima (Privredni glasnik, Advokatska komora, Dani prava, Institut za privredno pravo Maribor, Dani evropskih pravnika, itd.);
 2004... Advokat u Ljubljani
 2005... Član ispitne komisije za pravni državni ispit (oblast: privredno pravo)

ZNANJE JEZIKA

engleski, francuski, italijanski, srpski/hrvatski (pasivno).

AUTORSKI RAD

I. Članci, rasprave, odgovori na javna pitanja:

1. Članak »Direktive EU u vezi sa privrednim udruženjima i italijanska praksa«, objava *Pravna praksa* (prilog) 34-18/450, 1999;
2. Članak »Izigravanje zakona ugovorom«, objava *Pravna praksa* (prilog) 26-19/478, 2000;
3. Članak »Eurojust – jedinice protiv organizovanog kriminala«, objava *Pravna praksa* 12-20/501, 2001;
4. Članak »Postraumatska stresna pometnja. Od štetnog događaja do odštete«, objava *Pravna praksa*, (prilog) 29-20/518, 2001;
5. Članak »Leveraged buyouts između teorije i prakse«, objava *Preduzeće i Posao*, 3-4/2001;
6. Članak »Odštetni vidici zloupotrebe prevladavajućeg položaja«, objava *Preduzeće i Posao*, 2/2002;
7. Članak »Pravo na posebnosti u Italiji«, objava *Pravna praksa* (prilog) 6/2002;
8. Članak »Lex commissoria«, objava *Pravna praksa* (prilog), 20/2002;
9. Članak »Identitet i kontinuitet države. Ustavnopravni i međunarodnopravni vidici«, objava *Pravnik*, Ljubljana, 4-5/2002;
10. Članak »Fiduciarni posao«, objava *Pravna praksa*, (prilog) 26/2002;
14. Članak »Pravna operacija sale and lease back«, objava *Pravna praksa*, (prilog) 35/2002;
15. Članak »Osporavanje dužničkih pravnih delatnosti ili actio Pauliana«, objava *Pravna praksa* (prilog) 5/2003;
16. Članak »Osporavanje omogućavanja povoljnosti poveriocima u slučaju stečaja preduzeća«, objava *Pravna praksa* (prilog) 19/2003;
17. Članak »Pravna pitanja, povezana sa upotrebom III. stav 255. člana OZ (osporavanje dužnikovog napuštanja«, *Pravnik*, 4-5/2003;
18. Članak »Civilno- i procesnopravni vidici odštetne odgovornosti države za prekršenje prava ES«, *Pravna praksa* (prilog), br. 34/2003;
19. Članak »Odštetna odgovornost direktora u senci«, *Pravna praksa* (prilog), br. 10/2004;
20. Članak »Postupak prethodnog odlučivanja«, *Pravna praksa*, br. 13/2004;
21. Članak »Izigravanje nacionalnog prava sa uvažavanjem prava iz evropskog prava«, *Evro Pravna praksa*, br. 3/2004;
22. Članak »Zaštita stečajnih poverenika u slučaju preusmerivanja poslovanja i finansijskih tokova na by-pass udruženje«, *Pravna praksa*, br. 17/2004;
23. Članak »Nepošteni uslovi ugovora po Zakonu o zaštiti potrošača«, *Pravna praksa*, br. 27/2004;
24. Članak »Potemkinova sela fiduciarnih poslova - Komentar rešenja VS II Ips 427/2003 od dana 26.08.2004«, *Pravna praksa*, br. 32/2004;

25. Članak » *Ulaganje predloga za prethodno odlučivanje - uputstva za slovenačke sudove*«, Evro Pravna praksa, br. 5/2004;
26. Prikaz » *Komentar OZ: 3. i 4. knjiga - Prvi komentar u periodu dekodifikacije*«, Pravna praksa, br. 35/2004;
27. Članak » *Sećanja iz budućnosti - Komentar rešenja US RS, br. U-I-199-02*«, Pravna praksa, br. 42/2004;
28. Odgovor na javno pitanje » *Automobilska odgovornost - regresni zahtev osiguravajuće kuće*«, Pravna praksa, br. 42/2004;
29. Članak » *Nesklad između slovenačkog i evropskog prava*«, Evro Pravna praksa, br. 6/2004;
30. Članak » *Odbrambene tehnike kod preuzetih društava*«, Pravna praksa (prilog), br. 7/2005
31. Članak » *Prenos vlasničkog prava u osiguranje*«, Advokat, leto VII., br. 5 (26) april 2005;
32. Članak » *Dužnikov privredni kriminal*«, Pravna praksa (prilog), br. 21-22/2005;
33. Članak » *Upotreba postupka prethodnog odlučivanja*«, obj. u Privredni subjekti na tržištu godinu dana posle ulaska u Evropsku uniju, XIII. savetovanje o aktuelnoj problematici iz oblasti privrednog prava, Institut za privredno pravo Maribor, str. 193 i sl.;
34. Članak » *Nadležnost nacionalnih sudova u civilnim i privrednim predmetima*«, objava *Preduzeće i Posao*, 3-4/2005;
35. Odgovor na javno pitanje » *Stečaj – potraživanja iz oblasti garancije*«, Pravna praksa, br. 25/2005;
36. Članak » *Odštetna odgovornost zbog kršenja pravila o konkurenciji*«, Pravna praksa, br. 28/2005;
37. Članak » *Postupak prethodnog odlučivanja u perspektivi slovenačkih advokata*«, Advokat, godina VII., br. 6 (27) jul 2005;
38. Članak » *Prenos vlasničkog prava u osiguranju*«, objava *Preduzeće i Rad*, 6-7/2005;
39. Članak » *Simulacija ugovora - komentar 50. člana Obligacijskog zakonika*«, Pravna praksa, br. 42/2005;
40. Odgovor na javno pitanje » *Prekid zastarevanja u postupku prisilnog poravnanja*«, Pravna praksa, br. 42/2005;
41. Članak » *Promena firme pred stečajem – pravo ili zloupotreba*«, Pravna praksa, br. 44-45/2005;
42. Odgovor na javno pitanje » *Zatezne kamate za povremena novčana ulaganja*«, Pravna praksa, br. 47/2005;
43. Prilog » *Odstupanje potraživanja u osiguranje*«, Stručna građa – Savremeni oblici osiguranja plaćanja i poslovnih rizika sa sudskom praksom, Ljubljana 2006;
44. Članak » *Izigravanje odredbi o rokovima za osporavanje dužnikovih pravnih delatnosti*«, Pravna praksa, br. 10/2006;
45. Odgovor na javno pitanje » *Prekoračenje žalbenog zahteva i odštetne odgovornosti države*«, Pravna praksa, br. 11/2006;
46. Članak » *Založno pravo u pravu privrednih društava*«, Pravna praksa, br. 18/2006;
47. Članak » *Teorija i claris non fit interpretatio*«, Pravna praksa, br. 22/2006;
48. Članak » *Ništavnost ugovora zbog nedopuštenog motiva*«, Pravna praksa, br. 26/2006;
49. Članak » *Factoring u osiguranje*«, Advokat, br. 10 (31) - jul 2006;
50. Odgovor na javno pitanje » *Poslovni udeo društvenika u d.o.o.*«, Pravna praksa, br. 47/2006;
51. Odgovor na javno pitanje » *Jednostavan protok usluga*«, Pravna praksa, br. 49-50/2006;
Članak » *Zastarevanje obaveza*«, Pravna praksa, br. 7-8/2007;

LIZING U STEČAJU: AKTUELNA PITANJA

Uvod

U privrednom pravu, lizing predstavlja važnu vrstu ugovora (posebno između finansijske institucije i preduzeća). Do skoro, lizing je uglavnom korišćen u transakcijama koje su se odnosile na pokretnu imovinu (automobili, mašine), ali se danas uveliko koristi i za nekretnine. U tom svetlu, jasno je da ekonomski značaj ugovora o lizingu nastavlja da raste, povlačeći za sobom određene pravne dileme i pitanja o ovoj vrsti ugovora u slučaju stečaja. U ovom kratkom vremenskom roku koji nam je dat, nije moguće pozabaviti se svim pravnim pitanjima u vezi sa lizingom u stečaju, stoga ćemo se baviti onim pitanjima koje smatram najproblematičnijim i najaktuelnijim.

Stečaj i ugovori o lizingu zaključeni kao materijalno obezbeđenje

Ugovor o lizingu se često sklapa sa namerom da se uspostavi materijalno obezbeđenje, a ne prvenstveno za finansiranje. U tom slučaju, finansiranje predstavlja samo jedan deo kompleksnog pravnog posla, obzirom da obuhvata i materijalno obezbeđenje. Osnova (causa) ovog ugovora je finansiranje i materijalno obezbeđenje. Tipičan primer ovog ugovora bio bi ugovor o prodaji uz uzimanje u zakup: lice (obično je to preduzeće) prodaje (obično banci ili nekoj drugoj finansijskoj organizaciji) svu ili deo svoje imovine. Istovremeno, to lice se sa kupcem dogovara da ovu imovinu uzme u zakup.

U ovom slučaju mogu da se jave sledeća pitanja:

1. Da li stečajni upravnik treba da prizna retenciono pravo na osnovu ugovora o lizingu pri stečajnom postupku?
2. U kom slučaju stečajni upravnik može da se suprotstavi potraživanju zakupodavca?

Lizing i stečaj: materijalno obezbeđenje ili retenciono pravo?

Kao što je poznato, materijalno obezbeđenje pripada poveriocu koji ima pravo na naknadu iz sredstava dobijenih prodajom imovine (zaloga), dok je retenciono pravo pravo poverioca koji je vlasnik neke imovine, koja se nalazi u posedu dužnika i koju dužnik koristi. Pitanje postojanja materijalnog obezbeđenja ili retencionog prava nad imovinom koja je predmet lizinga često se javlja kao problem u praksi. Danas u Sloveniji poverioci (zakupodavci) obično prijavljuju retenciono pravo nad predmetom zakupa (lizinga) u stečajnom postupku, a stečajni upravnici ih obično odobravaju. Smatram da je ovo pitanje mnogo kompleksnije te da ga treba pažljivije obraditi.

Na osnovu retencionog prava, zakupodavac ostvaruje svoja prava kao vlasnik imovine date u zakup, a koju koristi zakupac. Smatram da u većini slučajeva ovakvo imovinsko pravo poverioca (zakupodavca) treba bezuslovno prihvatiti i priznati, obzirom da je predmet zakupa u pravnom vlasništvu zakupodavca (dužnik je samo korisnik ili ekonomski vlasnik). Ovo običajno pravilo se danas koristi u praksi, mada ne predstavlja apsolutno pravilo. Jasno je, zapravo, da je u brojnim slučajevima ugovor o lizingu zaključen u svrhu uspostavljanja materijalnog obezbeđenja (po-

sebno u slučajevima ugovora o prodaji uz uzimanje u zakup). Dakle, postavlja se pitanje: da li poverilac (t.j. zakupodavac) uvek ima retenciono pravo nad predmetom zakupa? Da li je priznanje ove vrste prava tokom stečajnog postupka u skladu sa pravilima stečaja?

Kada se ugovor o lizingu zaključuje radi uspostavljanja materijalnog obezbeđenja, potrebno je razmotriti situaciju iz drugog ugla: pravne norme koje bi trebalo primeniti su one koje važe za prenos vlasništva (imovine) u obezbeđenje, u okviru stečajnog postupka.

U pravnoj doktrini, kao i u sudskoj praksi, pitanje prenosa vlasništva u obezbeđenje već je rešeno. Uprkos činjenici da je ustupilac zapravo vlasnik imovine, on nema retenciono pravo tokom stečajnog postupka, već samo materijalno obezbeđenje (Serick R., *Deutsche Mobiliarsicherheiten. Aufriß und Grundgedanken*, Heidelberg, 1988). Ovo stanovište je *de facto* neoborivo. U nekim zemljama (na primer, u Sloveniji), usvojeni su posebni pravni akti u kojima je eksplicitno navedeno da poverilac ima materijalno obezbeđenje nad predmetom prenosa.

Ako primenimo pravila za prenos vlasništva u obezbeđenje u okviru ugovora o lizingu, dolazimo do zanimljivog zaključka. Pri proveri prijavljenih potraživanja, stečajni upravnik bi uvek trebalo prvo da razmotri pitanje kvalifikacije ugovora. Trebalo bi da utvrdi da li je to normalan zakup (kao način finansiranja kompanije) ili je reč o zakupu sa elementima obezbeđenja. Ukoliko stečajni upravnik utvrdi da je reč o lizingu kao načinu finansiranja, trebalo bi da prizna retenciono pravo. Međutim, ukoliko zakup sadrži elemente obezbeđenja (kao što je često slučaj kod ugovora o prodaji uz uzimanje u zakup), trebalo bi da se suprotstavi priznanju retencionog prava zbog činjenice da poverilac ima samo materijalno obezbeđenje. Nije lako utvrditi da li je reč o običnom lizingu ili o prenosu vlasništva u obezbeđenje zaključenom u obliku ugovora o lizingu. Za razlikovanje običnog lizinga i lizinga kao načina obezbeđenja potrebno je mnogo teorijskog i praktičnog znanja. Stoga ću nabrojati neke pokazatelje koji bi mogli da nam pomognu da uočimo razlike između običnog lizinga i lizinga kao načina obezbeđenja:

1. Kod normalnog, ili običnog lizinga, ne postoji prethodni dug. Ukoliko ne postoji prethodni dug, ne može postojati ni potraživanje, za koje poverilac ima obezbeđenje;
2. Kod običnog lizinga, dužnik nije obavezan da isplati dug (obzirom da prethodni dug ne postoji), tako da to ne predstavlja uslov prodaje objekta lizinga. Ugovor o prodaji je, stoga, zaključen bez ikakvih dodatnih klauzula (odložni uslov ili uslov koji sledi).
3. U slučaju ugovora o prodaji uz uzimanje u zakup, ne postoji automatizam između prenosa imovine i isplate starog duga. Dokaz za ovu tvrdnju je u sledećem: plaćanje svih rata lizinga nema za posledicu prestanak važenja ugovora o prodaji, obzirom da zakupac ima pravo na kupovinu. Plaćanje svih rata lizinga stoga nije uslov koji sledi iz ugovora o prodaji.

Ukoliko stečajni upravnik utvrdi da je ugovor o lizingu zaključen u svrhu materijalnog obezbeđenja, on mora da se usprotivi retencionom pravu, obzirom da u tom slučaju poverilac ima pravo samo na materijalno obezbeđenje.

Pitanje važnosti ugovora o zakupu zaključenog u svrhu obezbeđenja

Zanimljivo je, takođe, pitanje važnosti ugovora o zakupu zaključenog kao obezbeđenje. Ukoliko je ugovor o zakupu (lizingu) zaključen u svrhu uspostavljanja obezbeđenja, on bi morao da ispunjava sve uslove važnosti koji se primenjuju na prenos vlasništva (imovine) u obezbeđenje. Ako posmatramo pitanje važnosti prenosa vlasništva (imovine) u obezbeđenje, moramo da ga posmatramo u svetlu zabrane *lex commissoria*. *Lex commissoria* predstavlja dogovor prema kome se predmet daje kao obezbeđenje (zalog) poveriocu ili ostaje u okviru imovine poverioca

ukoliko se dug ne isplati. Prema dostupnim podacima, ova vrsta dogovora nije dozvoljena ni u jednom sistemu građanskog prava obzirom da omogućava zloupotrebe prema dužniku. Glavni motiv za ovu zabranu je izbegavanje situacije u kojoj bi poverilac prisvojio imovinu čija vrednost prevazilazi iznos duga (teorija zaštite dužnika). U stvari, ova teorija služi da spreči nesmotrene radnje dužnika kao i da spreči poverioca da eventualno zloupotrebi situaciju u kojoj se nalazi dužnik.

Zabrana *lex commissoria* ipak nije apsolutno pravilo, obzirom da pravni sistem omogućava ugovornim stranama da zaključe takav ugovor pod određenim uslovima i uz klauzule koje slede:

1. Prva mogućnost je posebna klauzula koja - u slučaju kršenja ugovora - omogućava poveriocu da zadrži vlasništvo nad imovinom nakon što treće lice proceni vrednost te imovine. Ova procena treba da se zasniva na tržišnoj vrednosti imovine i treba da se izvrši u vreme dospeća. Ukoliko je moguće, procena treba da se zasniva na cenama uzetim iz javne tarife. Važno je da se višak sredstava vrati dužniku. Ova klauzula naziva se *pactum marcianum*. Relativno je jednostavna za upotrebu i ne stvara nikakva dodatna opterećenja za ugovorne strane. Još je važnije to što upotreba ove klauzule praktično ne nosi nikakav rizik od zloupotrebe od strane poverioca (u smislu da bi se on namirivao uzimanjem u posed imovine čija vrednost prevazilazi njegova potraživanja prema dužniku);
2. Druga mogućnost je posebna odredba ugovora kojom se poverilac obavezuje da će imovinu datu kao obezbeđenje (zalog) prodati u slučaju da dužnik ne ispuni svoje obaveze plaćanja. Poverilac može da proda imovinu sam ili posredstvom trećeg lica. Nakon toga, poverilac može da namiri svoje potraživanje iz sredstava dobijenih prodajom imovine. Mora se naglasiti da prodaja ne bi trebalo da se vrši prema tržišnoj vrednosti na dan dospeća, a posebno ne prema nekim prethodno određenim cenama.

Smatram da bi ugovor o zakupu koji je sklopljen u svrhu obezbeđenja potraživanja morao da ispuni sve prethodno navedene uslove; u suprotnom, ugovor je nevažeći. Prema tome, ako stečajni upravnik utvrdi da je ugovor o zakupu zaključen kao obezbeđenje, a da istovremeno ne ispunjava navedene uslove (tačku 1 i 2), upravnik mora da se usprotivi priznavanju materijalnog obezbeđenja obzirom da nema razloga da se takav slučaj posmatra drugačije nego bilo koji drugi slučaj u kome postoji prenos vlasništva u obezbeđenje.

Zaključak

U ovom tekstu opisali smo samo neke od najvažnijih i najaktuelnijih pitanja koja se odnose na ugovor o lizingu u slučaju stečajnog postupka, te sada možemo da donesemo određene zaključke. Prvo, u slučaju da je ugovor o lizingu zaključen u svrhu obezbeđenja, poverilac nema retenciono pravo. On, međutim, ima pravo na materijalno obezbeđenje objektom ugovora. Drugo, ukoliko je ugovor o lizingu zaključen u svrhu obezbeđenja, treba primeniti sva pravila i uslove koji se odnose na prenos vlasništva (imovine) u obezbeđenje. Kod ove vrste ugovora o zakupu, takođe treba imati u vidu zabranu *lex commissoria*. U slučaju da stečajni upravnik utvrdi da zaključeni ugovor zapravo krši ovu zabranu, trebalo bi da se suprotstavi materijalnom obezbeđenju poverioca obzirom da je takav ugovor nevažeći.

FYROM / Makedonija/

Dejan Kostovski

*Ekspert iz oblasti stečajnog prava
bivši stečajni sudija Osnovnog suda u Skoplju*

BIOGRAFIJA

Dejan Kostovski

24/41 Ulica Razlovečko Vostanie,

tel:+389 75 930 935

Skoplje

Republika Makedonija

8 Lestikov trg

tel. +386 31 292 999

Ljubljana

Republika Slovenija

e-mail: dejankostoski@yahoo.com

Datum rođenja 7. juli 1960. godine

Državljanstvo Makedonsko

Zanimanje Pravnik

Radno mesto PRAVNI SAVETNIK

Glavne kvalifikacije: Kao sudija i predsednik Stečajnog i likvidacionog odeljenja Prvog suda u Skoplju, gđin. Kostovski je predsedavao stečajnim većem u nekim od najvećih slučajeva likvidacije i reorganizacije u Makedoniji, kao što su METROPOL AD, Makedonija, Tabak AD, Nova Makedonija AD, i FEROTURST AD.

Takođe je bio ključni član konsultantskog projekta pod okriljem Svetske banke kojim je osmišljena i sprovedena pravna i finansijska edukacija o stečajnom pravu u Makedoniji za sudije i stečajne upravnike kroz sveobuhvatni program seminara, radionica, studija slučajeva i pomoći u pojedinačnim slučajevima iz prakse. Pomagao je da se uspostavi i jedan je od osnivača Udruženja za stečaj Republike Makedonije, koje je osnovano da bi preuzelo poslove tehničkog osposobljavanja stečajnih upravnika koji su u toku.

Ko-autor je jedinog anotiranog teksta o stečajnim postupcima na makedonskom jeziku koji može poslužiti kao referenca drugima. Napisao je jedini priručnik koji može poslužiti poveriocima da zaštite svoja prava u stečajnom postupku. Oba priručnika su obavezno štivo za sve kandidate koji se prijavljuju za polaganje ispita za dobijanje dozvole za obavljanje poslova stečajnog upravnika, pored toga što se široko koriste od strane sudija i već licenciranih stečajnih upravnika.

Na predlog Ministarstva pravde Republike Makedonije postavljen je za člana Komisije za licenciranje stečajnih upravnika odgovornog za ispite iz oblasti stečajnog prava. Sama Komisija je zadužena za ispitivanje kandidata za licence o njihovom poznavanju i snalaženju u svim aspektima stečajnih postupaka.

Pored toga, od strane Ministra privrede postavljen je za člana Komisije koja je zadužena za pravljenje nacrtu novog Zakona o stečaju u Makedoniji kao i Etičkog kodeksa, profesionalnih standarda, i propisa koji će bliže regulisati proceduru ispitivanja kandidata za dobijanje licence za obavljanje poslova stečajnog upravnika kao i njihove naknade i nagrade. Prethodno je bio i član Komisije koje je napravljena da bi napravila izmene i dopune Zakona o stečaju 1997. godine.

Objavljeni radovi

„Modeli likvidacije pravnih lica s naglaskom na finansijske institucije“, Skoplje, Komisija za hartije od vrednosti Republike Makedonije, 12/2004, autorski tekst

„Uvod u upravljanje korporativnim rizikom“, Skoplje 3/2003, ISBN 9989-838-05-4 – koautor

„Stečajno pravo – Priručnik za primenu“, Skoplje 2/99, ISBN 9989-9823-3-3 – koautor

„Priručnik za zaštitu prava poverilaca u stečajnim postupcima“, Skoplje 3/99, ISBN 9989-9823-2-5 – koautor

„Priručnik za obuku stečajnih sudija i stečajnih upravnika“, Skoplje 5/98.

Obrazovanje

Diploma Pravnog fakulteta Univerziteta „Sv. Ćirilo i Metodije“, Skoplje, Makedonija 1983. godine.

Pravosudni ispit pri Ministarstvu pravde u Makedoniji
1986. godine

Pravni fakultet „Iustinianus Primus“ Univerziteta „Sv. Ćirilo i Metodije“, poslediplomske studije poslovnog prava – 2005/06

Radno iskustvo

Jun 2006. do sada: advokat

Mart 2005. – maj 2006.: Sudija o odeljenju za radne sporove Prvog osnovnog suda u Skoplju, Republici Makedoniji

April 2004. – februar 2005.: Sudija u odeljenju za trgovinske sporove Prvog osnovnog suda u Skoplju, Republici Makedoniji

Jul 1996. – Mart 2004.: Sudija, Predsednik odeljenja za stečaj i likvidaciju, **Prvog osnovnog suda u Skoplju, Republici Makedoniji**

Januar 1992. – jun 1996.: Sudski asistent, Regionalni trgovinski sud, Skoplje, Makedonija, rad na trgovinskim i poreskim sporovima

Januar 1985. – decembar 1991.: Sudski asistent, Osnovni sud radnih sporova, Skoplje, Makedonija
Eduktor / Konsultant, Projekat za stečajne upravnike – pod okriljem Svetske banke, Skoplje, Makedonija decembar 1997. – januar 1999.

Članstvo u strukovnim udruženjima

Udruženje za stečaj Republike Makedonije

PRAVNI POLOŽAJ STEČAJNOG UPRAVNIKA U STEČAJNOM POSTUPKU I ODGOVORNOST ZA ŠTETU

Apstrakt

U ovom radu kritički je analiziran način i uslovi za imenovanje stečajnog upravnika, njegov pravni položaj pri stečajnom postupku kao i odgovornost za štetu. Upućeno je i na uticaj načina i postupke za imenovanje stečajnog upravnika, njegov pravni položaj kao i način na koji zajmodavci mogu naplatiti štetu u stečajnom postupku.

Ključne reci: stečaj, stečajna administracija, stečajni upravnik, bankrot, reorganizacija, pravni položaj stečajnog upravnika

Uvod

Zakon koji reguliše insolventnost trgovačkih društva, predstavlja bitan deo pravnog sistema i neophodan je pazarnoj ekonomiji. Efikasni sistem na koji se zasniva zakon o nelikvidnosti trgovačkih društva, treba pomoći resursima od neekonomične, neproaktivne i neprofitabilne da se kreću ka poziciji gde će biti efikasnije upotrebljeni.

Ovaj zakon treba sadržavati norme kojima će se uspostaviti sistem u čijim se okvirima može izvršiti ta realokacija resursa, međutim, i da se osigura zaštita obligacionih i stvarnih prava učesnicima stečajnog postupka, uključujući i vlasnike insolventnog trgovačkog društva, doveritelje i uposlenike.

Sa druge strane, za ostvarenje cilja stečajnog postupka, zakoni koji regulišu insolventnost, treba da sadrže i norme za efikasnost stečajne administracije, kao jedan od najbitnijeg segmenata od kojeg zavisi dali će uspostavljeni sistem funkcionisati. Stečajni postupak kao građanski postupak koji se sprovodi nad insolventnim dužnikom ima za cilj omogućiti kolektivno namirenje stečajnih doveritelja na dva načina.

Prvi je način pristupiti ka uparičenju celokupne imovine dužnika (generalna egzekucija).

Drugi način, ukoliko su zakonom ispunjene predviđeni uslove, pristupiti se ka reorganizaciji.

Upravo pravne posledice koje nastaju kao posledica donete odluke za otvaranje stečajne procedure, kao i formiranje stečajne administracije koja treba sprovoditi postupak, čini je posebnom u odnosu svih ostalih građanskih postupaka. To ukazuje na to da je ovaj postupak po svojoj strukturi složen, stime sto njegovo sprovođenje uslovljeno je primenom supsidiernih izvora prava. U procesnom delu kao supsidierni zakon, primenjuje se parnični postupak.

Inače, elaboriranje pitanja koje se odnosi na formiranje stečajne administracije u stečajnom postupku, balans odnosa između organe zajmodavca s jedne strane i stečajnog sudije, odnosno stečajnog upravnika s druge strane, su pitanja koji bi trebalo biti obrađeni da bi se mogli uvideti odnosi koji nastaju u stečajnoj administraciji i koji takodje utiču na pravnom položaju stečajnog upravnika.

Međutim, tema ovog rada ne dozvoljava da predmet bude široko postavljen i isti razrađuje samo jedan segment stečajne administracije koji se odnosi na stečajnog upravnika, uslove njegovog imenovanja, njegov pravni položaj u stečajnom postupku i odgovornost za štetu.

1. Uslovi za imenovanje stečajnog upravnika

Reforma stečajnog zakonodavstva Republike Makedonije je započelo s donošenjem zakonom za stečaj.¹

Donošenje ovog zakona i iskustva u njegovoj primeni u periodu do donošenja novog zakona za stečaj, pokazali su da sadrži norme koji su stvorili uslove za savlađivanje mnogih spornih pitanja, koji je u praksi otvorio zakon dotad primenjivan. Jednom reči, ovaj je zakon bio ocenjen kao praktičan i primenljiv i omogućava efikasno i brzo rešenje veći deo predmeta.

Ukratko, odredbe koji su bili ugrađeni u ovaj zakon i njihova praktična primena, pokazali su pozitivan progres položaja doveritlja u stečajnom postupku, s time sto su isti postali nositelji stečajne postupke. Ovaj pristup, stvorio je uslove da ovaj zakon bude kvalifikovan u grupi pro-doveriteljskih zakona.

Ovaj je zakon stečajnu administraciju normirao na drugačiji način, posebno u delu koji se odnosi na sastav organa zajmodavca i njihove uloge u stečajnom postupku, i u delu koji se odnosi na uslove za imenovanje stečajnog upravnika i njegove odgovornosti za štetu. Tako su bili uspostavljeni drugačiji uslovi i postupci za imenovanje stečajnog upravnika u stečajnom postupku.

Najpre je bilo predviđeno da ce stečajni upravnici biti imenovani s liste koju utvrđuje Predsednik suda, lokalno odgovoran za sprovođenje stečajnog postupka, a po prethodno dobijenog mišljenja ministarstva ekonomije². Takodje ostavljena je mogućnost ministarstvo ekonomije da dostavi i eventualne predloge lica po predloženoj listi.

Međutim, vrlo brzo ovaj koncept imenovanja stečajnih upravnika, iako je bio bolji nego onaj predviđen u prethodnom zakonu³, bio je napušten iz 2 razloga.

Prvi je razlog bio to sto se ovim nominiranjem ostavljalo previse prostora za subjektivnost predsednika suda pri odlučivanju ko će od prijavljenih osoba biti stavljeni na listu. Osnovni parametri koji su trebali biti uzeti u obzir pri ocenjivanju kandidata, bili su da fizičko lice raspolaze s potrebnom stručnošću i poslovnim iskustvom i da ima visoku strucnu spremu i najmanje pet godina radnog iskustva.

S druge strane stvorili su se uslovi za veliki uticaj ministarstva ekonomije pri odredjivanju koja osoba ispunjava uslove, sto je stvorilo u određenim slučajevima negativni efekt na nezavisnost sudstva.

Međutim, osim načina i postupaka za opredelenje osoba za stečajne upravnike, pojavili su se i drugi problemi povezani osobito sa imenovanjem stečajnih upravnika vezano za njihovim stručnošću i kompetentnošću da sprovode ovako složen zakon.

S prvom novelom zakona za stečaj³ ovo rešenje je bilo napušteno i zamenjeno novim konceptom koji je vodio ka celosnoj profesionalizaciji rada stečajnog upravnika. Tako je bio prihvaćen koncept prema kojem osobe koji nameravaju da obavljaju posao stečajnog upravnika i da budu imenovani sa strane stečajnog sudije, treba da polažu ispit pred komisijom, formiranim od strane Ministra pravde da bi se stekli sa uverenjem ovlašćenog stečajnog upravnika. Da bi mogao ovaj koncept funkcionisati i u praksi, donesen je i podzakonski akt s kojim je bio regulisan postupak i način polaganja ispita za sticanje zvanjem stečajni upravnik⁴.

¹ Zakon o stečaju(Služben Vesnik na RM 55/97) objavljen 29.10.1997 godine stupio je na snagu 06.11.1997 godine, započeo je da se primenjuje 06.05.1998 godine. S primenom ovog zakona, van snage je stavljen zakon o prisilnom poravnjenju, stečaj i likvidaciju, "Službeni list SFRJ br. 84/89" koji suglasno članom pet iz ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Republike Makedonije prihvaćen je kao republički propis

² Pogledaj član 22 Zakona o stečaju (Služben Vesnik na RM 55/97)

³ Pogledaj član 7 iz zakona za izmene i dopunjena zakona o stečaju(Služben vesnik na RM br.53 od 07.07.2000 godina)s kojim član 20 iz zakona o stečaj se menja, član 8 iz istog zakona s kojim se menja član 22 i član 9 s kojim su dodana tri nova člana 22-a,22-b i 22-v.

⁴ Pogledaj Pravilnik za formiranje ispitne komisije i način polaganja ispita za sticanje zvanja stečajni upravnik i program za pripreme ispita za sticanje zvanja stečajnog upravnika, doneti sa strane ministra pravde(Služben vesnik na RM br. 12/01)

S komparativne strane, ovaj koncept licenciranja bio je prihvaćen u zakonima o nesolventnosti, koji su bili doneseni u državama nastalih nakon raspada SFR Jugoslavije.

U Republici Sloveniji 1993 godine donesen je novi zakon o prisilnoj poravnjenju, stečaju i likvidaciji⁵ kojim je bio prihvaćen koncept koji omogućava da svako fizičko lice bude naznačeno za stečajnog upravnika. Predmet ocene stečajnog veća u ovom slučaju je bilo dali je ta osoba stručna i sposobna da obavlja ovaj posao s obzirom prirode i veličine stečajne mase.

Sa novelom ovog zakona⁶ bili su promenjeni uslovi koje osoba koja želi biti imenovana za stečajnog upravnika treba ispuniti.

Prvi je uslov bio, da fizičko lice bude stručno osposobljeno sa najmanje visokim obrazovanjem, pravnog ili ekonomskog ili drugog smera.

Drugi uslov je bio da polozi ispit za obavljanje funkcije stečajnog upravnika, kao i validno odobrenje za obavljanje funkcije upravnika po postupcima za prinudno poravnjenje, stečaj i likvidaciju.

Sa novelom ovog zakona⁷, preciziralo se da dozvolu za rad izdaje Ministar pravosuđa, a dodan je još jedan uslov koji se odnosi na radno iskustvo. Bilo je predviđeno da kandidat treba da poseduje najmanje tri godine radnog iskustva iz pravnog, ekonomskog ili drugog prikladnog smera.

U Republici Hrvatskoj, sticanje licence odnosno dozvolu za rad za obavljanje rad stečajnog upravnika, regulisano je na drugačiji način. Osnovni uslov koji treba da ispuni osoba koja želi biti imenovana za stečajnog upravnika odnosno uzeta u obzir na listi stečajnih upravnika, je da polaze stručni ispit. Ovu listu utvrđuje Predsednik visokog trgovačkog suda u Republici Hrvatskoj, a na bazi mišljenja i predloge date sa strane Privredne komore za period od četiri godine.

Znaci, jedan od obaveznih uslova koji kandidati treba da ispune da bi postali stečajni upravnici, je položen stručni ispit.

Međutim, predviđeno je i ograničenje osobama koji mogu polagati ovaj ispit i biti stavljeni na listi stečajnih upravnika.

Saglasno zakona za stečaj u Republici Hrvatskoj iz 1996 godine⁸, uslove koje treba ispuniti jedna osoba da bi mogla biti imenovana za stečajnog upravnika, bili su identični sa onima predviđeni zakonom za stečaj u Republici Makedoniji iz 1997 godine.

U prvoj noveli ovog zakona⁹ bilo je predviđeno da stečajni upravnik može biti samo osoba sa visokom stručnom spremom, notar, advokat ako su saglasni time.

U noveli ovog zakona iz 2003 godine¹⁰ predviđeno je da za stečajnog upravnika može biti imenovan samo advokat, advokatska kancelarija koja ima finansijsko – ekonomskog savetnika ili člana javnog trgovačkog društva upisanog u sudski registar za obavljanje stečajne upraviteljske službe.

U saglasnosti zakona za stečajni postupak u Republici Srbiji¹¹ za imenovanje jedne osobe za stečajnog upravnika trebaju biti ispunjeni sledeći uslovi.

Prvi uslov nalaze da se stekao sa licencom za obavljanje ovog posla, a drugi uslov je da ima status trgovca i da ima tri godine radnog iskustva.

⁵ Pogledaj član 78 - Zakon o prinudnom poravnjenju, stečaju i likvidaciji (ZPPSL) - Uradni list 67/93, 74/94, Odluka Ustavnog suda, 8/96, Odluka Ustavnog sud, 39/97, 52/99

⁶ Pogledaj član 14 i član 15 - Zakon o spremah in dopolnitvah zakona o prisilni poravni, stečaju in likvidaciji (ZPPSL-A) Uradni list 39/1997 godine sa kojim je član 78 promenjen i dodaju se tri novi člana 78-a, 78-b i 78 - c.

⁷ Pogledaj član 4 - Zakon za spremah in dopolnitvah zakona o prisilni poravni, stečaju likvidaciji – Uradni list RS 52/1999 godine sa kojim je izvršena promena člana 78-b dodaje se nova tačka 4

⁸ Pogledaj Stečajni zakon u Republici Hrvatskoj - Narodne novine RH br.29/96

⁹ Pogledaj Zakon o izmenama i dopunama Stečajnog zakona - Narodne novine br.29/99

¹⁰ Pogledaj član 7 o zakonu izmena i dopuna zakona o stečaju iz 2003 godine, izvršena je promena stava 20 iz zakona za stečaj

¹¹ Pogledaj član 14 – zakon o stečajnom postupku u Republici Srbiji - Službeni glasnik RS 84/04

Licenciranje stečajnih upravnika obavlja Agencija za licenciranje stečajnih upravnika¹². Ova agencija obavlja sve poslove u vezi sprovođenja stručnog ispita, sticanje i obnavljanje licence. Inače, jedna osoba može dobiti licencu, pod uslovom da ima visoku stručnu spremu i da je položio stručni ispit.

U zakonu o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine¹³ i Republike Srpske¹⁴, predviđeno je da za stečajnog upravnika može da bude imenovano fizičko lice koje raspolaže s potrebnom stručnošću i poslovnog iskustva, s time sto treba da ima završeno stručno obrazovanje i položeni stručni ispit.

Bliže uslove po odnosu obrazovanja i sadržaj stručnog ispita propisuje federalni ministar pravde u Republici Srpskoj.

Lista stečajnih upravnika koji imaju potrebno stručno obrazovanje i koji su položili stručni ispit, utvrđuje Ministar pravde i objavljuje se u službenim novinama FBiH.

Uslov koji treba da ispunjuje osoba da bi bila imenovana za stečajnog upravnika prema Zakonu o insolventnosti privrednih društva u Republici Crnoj Gori¹⁵, je da bude ovlašćen knjigovođa, revizor, pravnik ili drugo lice koje ima znanje ili iskustvo potrebno za određeni stečajni postupak.

Novi zakon o stečaju¹⁶ u Republici Makedoniji, prateći sve nedostatke koji su se pojavili u sudskoj praksi, posebno nedovoljna edukacija stečajnih upravnika pre polaganja ispita, ali i nakon sto su položili ispit, formaliziranje ispita, ne postojanje zakonskih odredbi za oduzimanje uverenja stečajnog upravnika, nepostojanje odredbi za organizacije stečajnih upravnika, ponovo su otvorili pitanje toga ko može biti imenovan za stečajnog upravnika. Nove zakonske odredbe su se kretale u tom pravcu.

Prvo, normirala se podela između položenog ispita i sticanje licence, bez automatizma, s time sto položen ispit ne znaci i automatsko sticanje licence.

Ispit se polaze pred komisijom formiranom od strane Ministra ekonomije¹⁷, prema utvrđenim pravilima čiji organ predlaže članove¹⁸, dok licencu izdaje i isto tako može da oduzme Ministar ekonomije.

Drugo, normirali su se drugačiji uslovi sto se tiče polaganja ispita, koji su bili drugačiji u odnosu kriterijuma obrazovanja kandidata.

Tako u slučaju da kandidat ima pravnu ili ekonomsku visoku spremu, potrebno je da ima pet godina radnog iskustva u trgovačkom poslovanju.

U slučaju da kandidat ima drugi vid visoke stručne spremlje, treba da ima deset godina radnog iskustva u trgovačkoj delatnosti.

Treće, rad stečajnog upravnika može da obavlja samo fizičko lice koje je organizovano kao trgovac pojedinac i kao pravno lice u formi društva s ograničenom odgovornošću ili javno trgovačko društvo. Dopunski uslov da bi obavljao rad kao društvo, treba biti da ima zaposlenog diplomiranog ekonomista ili diplomiranog pravnika.

Takodje, zakon je predvideo i posebno poglavlje u kojem su normirani organizacija stečajnih upravnika s time sto svi stečajni upravnici koji su stekli licencu, da bi mogli obavljati rad stečajnog upravnika, mora da su upisani kao članovi Komore stečajnih upravnika. Još jedan dopunski uslov koji stečajni upravnik mora da ispuni da bi bio imenovan za stečajnog upravnika u predmetu, je da ima dokaz da je sklopio ugovor za osiguranje od štete.

¹² Pogledaj zakon o Agenciji za licenciranje stečajnih upravnika Službeni glasnik RS 84/04

¹³ Pogledaj Službene novine FBiH br. 29/03

¹⁴ Pogledaj Službeni glasnik RSbr. 7/02, 7/02, 38/03

¹⁵ Pogledaj Službeni list Crne Gore 6/02

¹⁶ Pogledaj zakon o stečaju - Služben vesnik na Republika Makedonija br. 34/06 od 22 mart 2006 godine a stupio na snagu 30-tog marta 2006 godine.

¹⁷ U dosadašnjem zakonu o stečaju nije bilo odredbe koje su regulisali ovo pitanje. Ovo pitanje je bilo ostavljeno kao diskreciono pravo ministra pravosuđa

¹⁸ Pored ostalih četiri člana, jedan član komisije treba da bude predložen sa strane Komore stečajnih upravnika

Iz komparativne analize zakona koji regulišu insolventnost trgovačkih društava države koje su nastale nakon raspadanja SFRJ, u odnosu pitanja ko može biti imenovan za stečajnog upravnika, moglo bi se zaključiti da je u svima predviđeno da osoba koja želi obavljati ovaj posao, treba da ima posebni stručni ispit za stečajnog upravnika. Potreba za polaganjem stručnog ispita, neposredno je povezana s kompleksnošću stečajnog postupka i sa pravnim položajem stečajnog upravnika u stečajnom postupku.

2. Pravni položaj stečajnog upravnika u stečajnom postupku

U pravnoj teoriji, pravni položaj stečajnog upravnika definišu dve međusobno suprotstavljene teorije.

Prva teorija zastupanja pravnog položaja stečajnog upravnika u stečajnom postupku povezuje se sa njegovim zastupanjem stečajne mase koja nastaje nakon otvaranja stečajne postupke.

Druga teorija, poznata kao publicistička teorija, locira stečajnog upravnika kao organa stečajnog zajmodavca koji preuzima svo pravno delovanje u ime i na račun stečajnog dužnika.

Ove dve teorije otvaraju prostor različitih mišljenja u odnosu pitanja kakav je pravni položaj stečajnog upravnika u stečajnom postupku. Čak i u sudskoj praksi pri primeni zakona o stečaju, otvorila su se sporna pitanja u vezi pravnog položaja stečajnog upravnika koji se mogu svesti na to, da li je stečajni upravnik zastupnik stečajne mase ili predstavlja organ dužnika.

S obzirom na to da je stečajni postupak kompleksni postupak, analiza ovog pitanja biće napravljena sa aspekta pravnih posledica koje nastaju povećivanjem prethodnog postupka, i njen uticaj na pravnom subjektivitetu društva.

2.1. Prethodni postupak za ispitivanje uslova za otvaranje stečajnog postupka, određivanje mera za obezbeđenje pravnog subjektiviteta dužnika

Ispitivanje uslova za otvaranje stečajnog postupka (prethodni postupak) opredeljuje se, odnosno otpočinje, kada je predlagač otvaranja stečajnog postupka doveritelj. Sa isključkom, postupak se može povesti u slučaju kada predlagač za otvaranje stečajnog postupka je dužnik preko svojih organa za upravljanje i kada predlaže da se stečajni postupak otvori i isti bude zaključen zbog nemanja imovine¹⁹.

Cilj iniciranja prethodnog postupka je ispitivanje toga jesu li ispunjeni oba dva tipa pretpostavki za otvaranje stečajnog postupka. Procesno, pravne pretpostavke koje su povezane sa subjektivitetom predlagača i njegove povezanosti sa dužnikom i materijalno pravne pretpostavke za otvaranje stečajnog postupka, odnosno da li je dužnik nesolventan i da li poseduje imovinu po kojem bi se otvorio stečajni postupak.

Za vreme iniciranja ove predstečajne faze, sud po određenim uslovima može opredeliti mere obezbeđenja. Cilj opredeljena mere obezbeđenja je stvaranje uslova, osnovnih načela stečajnog postupka kako sto je načelo univerzalnosti i načelo pariteta da bi isti došli do potpunog izraza.

Ova dva načela oslikuju i karakter stečajnog postupka kao postupka koji predstavlja generalnu egzekuciju potpune imovine društva, koja se sprovodi u korist svih zajmodavca i namirenje istih se sprovodi proporcionalno prema njihovim utvrđenim potraživanjima iz stečajne mase dužnika.

Sa samim opredeljenjem mere obezbeđenja stvaraju se uslovi za izbegavanje bilo kakvih favoriziranja zajmodavca pre otvaranja stečajnog postupka, odnosno onemogućiti poslovne pogodbe između dužnika i zajmodavca s kojim određeni zajmodavci steknu povlašćeno stanje u odnosu na sve ostale doveritelje.

¹⁹Pogledaj član 68 – zakon o stečaju (Služben vesnik na Republika Makedonija br. 34/06)

Jako je bitno napomenuti da opredeljenje ovih mera obezbeđenja stvaraju uslove za sprečavanje izmene u imovinskom položaju i finansijskom statusu dužnika koji bi mogli biti nepovoljniji za doveritelje.

Inače, prema pravnom delovanju koje imaju, mere obezbeđenja dele se na dve grupe: U prvoj grupi pripadaju one mere obezbeđenja koji utiču na pravni subjektivitet društva kao sto sledi:

- imenovanje privremenog stečajnog upravnika;
- određivanje opšte zabrane za raspolaganje imovinom;
- određivanje da trgovačko društvo može da raspolaze sa svojom imovinom samo uz prethodno odobrenje stečajnog sudije ili privremenog stečajnog upravnika;

U drugoj grupi pripadaju mere obezbeđenja čije pravne posledice utiču na ostale doveritelje:

- zabrane za isplate iz računa trgovinskog društva;
- zabrana ili privremeno odlaganje određenja ili sprovođenje prisilnog izvršenja ili obezbeđenja protiv dužnika;

2.1.1. Pravni položaj privremenog stečajnog upravnika i pravni subjektivitet dužnika

Sudska praksa u Republici Makedoniji dosad je pokazala da najzastupljenija mera obezbeđenja u prethodnom postupku je imenovanje privremenog stečajnog upravnika.

U ovoj predstečajnoj fazi, imenovanje privremenog stečajnog upravnika ima direktan uticaj na pravnom subjektivitetu dužnika. Taj se uticaj vidi u ukupnom ograničenju pravnog subjektiviteta dužnika, posebno prava organa dužnika, koje imaju u vezi raspolaganja imovine.

Privremeni stečajni upravnik u prethodnom postupku ima ovlašćenje da raspolaze i zaštiti imovinu dužnika. Drugom rečju, sva prava koje imaju organi dužnika u vezi sa raspolaganjem imovine prestaju, odnosno od tog dana kada je određena ova mera obezbeđena, gube pravo da preuzmu bilo kakvih delovanja u vezi imovine.

Pravo raspolaganja sa imovinom u ovom periodu prelaze na privremenog stečajnog upravnika i isti može preuzeti samo određeno delovanje koje je sa ciljem da zaštiti imovinu od eventualnog namalenja i da ima ukupnu kontrolu aktivnim i pasivnim parnicama trgovačkog društva.

Dalje, privremeni stečajni upravnik ima i dužnosti koji se odnose na vođenje kompanije dužnika²⁰, sa ciljem izbegavanja značajnog namaljenja imovine. On samo kontroliše²¹ rad organa dužnika neposrednim davanjem suglasnosti organa upravljanja dužnika, odnosno ako se radi o trgovcu-pojedincu za vođenje poslova. Davanje suglasnosti organa upravljanja dužnika ne predstavlja samostalno vođenje kompanije dužnika²².

Treće, međutim i ne manje bitna dužnost stečajnog upravnika je ispitivanje insolventnosti dužnika i postojanje mogućnosti naplate troškova postupka iz njegove imovine. Ova je dužnost vrlo kompleksna i bitna, najpre zbog toga sto je neposredno povezana stime kakva ce odluka biti donesena od strane stečajnog sudije povodom predloga za otvaranje stečajnog postupka.

²⁰Prema članu 2 stav 1 tačka 48 iz zakona o stečaju (Služben vesnik na Republika Makedonija br. 34/06)preduzeće predstavlja zbir prava, predmeta i faktičkih odnosa, koji imaju imovinsku vrednost i koji pripadaju prema trgovačkom delovanju trgovca, s time sto ovi elementi sadrže aktivu trgovca, ali i obuhvata i njegove obaveze;

²¹ drugačije po odnosu norminiranja dosadašnjeg zakona o stečaju.

Ovaj zakon u članu 52 stav 1 tačka 2 predviđao je da privremeni stečajni upravnik produžava da vodi preduzeće dužnika, do otvaranja stečajnog postupka. Sudska je praksa pokazala vise primera gde privremeni stečajni upravnici ovu su normu koristili u druge ciljeve, odnosno preuzimanje preduzeća dužnika i pored izabranih organa upravljanja, pa zbog toga sa novim zakonom za stečaj, ovaj je koncept napušten.

²² Pogledaj član 52 stav 1 tačka 2 iz zakona o stečaju(Služben vesnik na Republika Makedonija 34/06)

2.2. Pravne posledice od otvaranja stečajnog postupka i pravni subjektivitet dužnika

Kao što smo već napomenuli, stečajni postupak je različit od ostalih građanskih postupaka i zbog pravnih normi koje nastaju nakon donošenja rešenja za otvaranje stečajnog postupka i objava na oglasnoj tabli suda. Oni nastupaju *ex lege*, što znaci da sud nema mogućnost da isključi njihov nastup, i isto tako ne može da uslovi njihov nastup. Dalje, zajmodavci preko svojih organa u stečajnom postupku nemaju mogućnost da ograniče nastupanje ove pravne posledice.

Generalno, pravne posledice koje nastupaju, mogu se podeliti u dve grupe.

U prvoj grupi pripadaju pravne posledice koje direktno utiču na pravnog subjektiviteta preduzeća, kako i njegovim karakteristikama i istovremeno utiču na njegov pravni status i određuju karakter stečajnog postupka. U ovoj grupi pripadaju i procesno pravne posledice koje su povezane sa nastupanjem moratorijuma (mirovanje) stečajnog postupka,²³ i njihov uticaj prema pravima organa društva nad kojim je stečajni postupak otvoren i aktivne i pasivne parnice koje vodi.

U drugoj grupi pripadaju pravne posledice koje su povezane sa pravnim delom koje je društvo sključilo pre otvaranja stečajnog postupka. Ove pravne posledice direktno su vezane sa položajem koji imaju ugovarači od individualnih pravnih dela u stečajnom postupku.

Analiza pravnih posledica od otvorenog stečajnog postupka pokazuje da one deluju dvosmerno prema dužniku.

Prvi smer je ograničenje njegovog imovinsko-pravnog subjektiviteta sa svim elementima pravne sposobnosti, poslovne sposobnosti i delikatne sposobnosti kako i karakteristike društva, zastupanje i imovina, kako i ograničenje rada organa upravljanja društva.

Pravne posledice od otvaranja stečajnog postupka utiču na ulogu i prava vlasnika društva, utvrđeni u dogovoru za osnivanje društva ili statuta, a sa druge strane i na ovlašćenja organa za upravljanje dužnika, uključujući i ovlašćenja upravitelja, odnosno direktora ili drugog organa upravljanja, zastupnici, punomoćnici i članovi organa nadzora. Prava koje imaju vlasnici društva (bez obzira na to da li su sudružnici ili akcionari) po odnosu na odluke koje mogu doneti i na organe društva koje se odnose na upravljanje i zastupanje društva, nakon nastupanja pravnih posledica od otvaranja stečajnog postupka prestaju.

Pravna sposobnost dužnika nakon otvaranja stečajnog postupka, prikazana je preko delovanja organa stečajnog postupka.

Prava organa upravljanja koji su imali po odnosu raspolaganja imovinom dužnika, prelaze na stečajnog upravnika.

stečajni upravnik nakon otvaranja stečajnog postupka i pored toga što preuzima imovinu dužnika, stiče se sa pravom i da raspolaže imovinom.

Taj momenat znaci i prestanak prava zastupanja od strane dotadašnjeg zastupnika po zakonu dužnika, i ovo pravo preuzima stečajni upravnik. Istovremeno stečajni upravnik stiče sva prava i obaveze organa trgovačkog društva i u njegovom su nadležnošću koncentrišu prava zastupanja i predstavljanja društva povezano najpre sa imovinom dužnika, koji nakon otvaranja stečajnog postupka predstavlja stečajna masa.

Iako, na dan kada su nastupile pravne posledice od otvaranja stečajnog postupka ne znaci i formalno gubljenje svojstva pravnog lica dužnika, svakako da taj momenat nastaje mnogo ranije od brisanja u trgovačkom registru²⁴.

²³ Pogledaj član 2 stav 1 tačka 27 iz zakona za stečaj u kojim mirovanje postupka je definiran kao sredstvo koje sprečava otvaranje ili suspendira produženje sudskih, administrativnih ili ostalih individualnih delovanja u vezi imovine, prava, obaveze i odgovornosti dužnika, uključujući i delovanje za obezbeđenje prava koje bi bilo efektivno prema trećim licima ili da se to pravo sprovede; i sprečava namirenje iz imovine koja je deo stečajne mase, prekid dogovora s dužnikom i transfer, opterećivanje ili raspolaganje sa imovinom ili prava koje proizlaze iz stečajne mase;

²⁴ Pogledaj Barbic Jaksu Pravo društava knjiga prva Opći deo Organizator Zagreb 1999 godine

Zapravo prenos svog ovlašćenja stečajnog upravnika, posebno onih koji se odnose na raspolaganje imovinom dužnika znaci i početak kraja funkcionisanja dužnika kao pravnog lica.²⁵

Isto se odnosi i na poslovnu sposobnost društva kao samostalni ulaz u imovinsko pravne odnose i formiranje volje za skljucavanje određenih ugovora. Sa samim otvaranjem stečajnog postupka i nastupanje pravnih posledica, mogućnost dužnika da samostalno ulazi u imovinsko pravne odnose i da formira volju za sklapanje određenih dogovora prestaje, iz razloga sto prava organa društva koji su imali prava raspolaganja imovinom, prestaje.

Delikatna sposobnost kao sposobnost samog društva da odgovara za napravljenu štetu sa nastupanjem pravnih posledica je isključena iz razloga sto za štete koja nastaju u ovom periodu odgovara stečajni upravnik, odnosno odbor zajmodavca.

Drugi smer pravnih posledica od otvorenog stečajnog postupka je sto to utiče i na funkcionisanje preduzeća dužnika.

Ukoliko je pre otvaranja stečajnog postupka preduzeće dužnika aktivno funkcionisalo, po pravilu s tim treba da produži i po otvaranju stečajnog postupka, sve do momenta izjašnjenja zajmodavca na prvom obaveštajnom saboru zajmodavca.

Ipak, privremeni odbor zajmodavca i pre održavanja prvog sabora zajmodavca može doneti odluku da preduzeće dužnika prestane da funkcioniše. Produženje funkcionisanja preduzeća dužnika nad kojim je otvoren stečajni postupak zavisi od svake konkretne situacije, s tim sto pomenuto treba biti predmet ocene i analize stečajnog upravnika.

Takodje, pravne posledice otvaranja stečajnog postupka utiču i na karakteristike društva. Karakteristike društva su: firma i sedište dužnika.

Firma društva je ime pod kojim društvo radi i pod kojim učestvuje u pravnom prometu. To je jedna od najvažnijih karakteristika društva i treba biti određena prepoznatljivim belezima koji ce je izdvojiti od istih ili sličnih društva sa istom delatnošću²⁶.

Sedište društva²⁷ je druga karakteristika po kojoj se pomenuto razlikuje od ostalih društva i treba odraziti mesto sa adresom navedenom u dogovoru društva, statuta ili izjavu upisane u trgovinski registar. Trgovinsko društvo i u toku svoga postojanja može promeniti sedište, s tim sto se promena sedišta vrši na način i prema postupku opredeljenim izjavom za osnivanje društva od strane jednog lica, sa dogovorom za društvo, odnosno statutom i zapisuje se u trgovinski registar.

Nastanak pravnih posledica od otvaranja stečajnog postupka utiču na firmu dužnika, na način da pomenuto treba pretrpeti promene koje na jasan i nedvosmisleni način svim ce učesnicima staviti do znanja da je protiv dužnika otvoren stečajni postupak. To znaci da na postojećoj firmi dužnika sa svim elementima, dodaje se nastavka u stečaju i promena firme treba da se upise u trgovinskom registru.

U odnosu na sedište koje je dužnik imao, otvaranje stečajnog postupka ne utiče direktno. Po pravilu dužnosti koje stečajni upravnik ima u stečajnom postupku treba obavljati iz sedišta firme. Ukoliko to sedište nije poznato, odnosno dužnik se ne nalazi na naznačenoj adresi i isto je zatvoreno, stečajni je upravnik obavezan da objavi gde ce sprovođiti aktivnosti stečajnog postupka.

Pravne posledice od otvaranja stečajnog postupka utiču i na račun preko kojeg je dužnik izvršavao plaćanja, odnosno finansijske transakcije. Po pravilu taj račun mora da se zatvori na zahtev stečajnog upravnika, banka kao nosilac platežnog prometa mora odmah da otvori novi račun, preko kojeg ce se vršiti sva plaćanja u toku stečajnog postupka.

strana 186 - 187, autor smatra da sve dok postoji imovina postoji i društvo, osim kad prestane da postoji u stečajnom postupku. Društvo postoji sve do momenta prodaje stečajne mase i namirenje potraživanja zajmodavca. Pravno lice postoji sve do momenta dok postoji imovina, i pored toga sto je u obliku stečajne mase.

²⁵Stečajna masa formira se odmah nakon otvaranja stečajnog postupka po izvršenom popisu i procenu imovine dužnika i na taj se način zadobija sa karakteristikama procesnog pravnog subjekta umesto dužnika.

²⁶ Pogledaj član 44 do 59 iz Zakona za trgovinska društva (Služben vesnik na RM.br.28/04 i 84/05)

²⁷ Pogledaj član 60 i 61 iz istog zakona

2.2.1. Pravni položaj stečajnog upravnika u postupku podmirenja zajmodavca preko uparičenje imovine (bankrot)

Već smo napomenuli da je stečajni postupak, kompleksan postupak u kojem su sadržani dva načina ostvarenja istog cilja, a to je maksimizirana naplata potraživanja zajmodavca. Tu se treba napomenuti i to, da se radi o posebnim postupcima za ostvarenje cilja stečajnog postupka koji se sprovode onda kad su ispunjeni određeni uslovi. Odluka o načinu namirenja zajmodavca, odnosno koji postupak će se sprovesti u stečajnom postupku donose zajmodavci na prvom izveštajnom saboru zajmodavca.

Postupak uparičenja imovine dužnika sprovodi se ex lege, na osnovu normiranog postupka uparičenja imovine dužnika koji je deo stečajne mase. U ovom postupku pravni položaj stečajnog upravnika definiše se kao zastupnik stečajne mase.

U ovom postupku do punog izražaja treba doći sposobnost stečajnog upravnika da pronade i preuzme imovinu u posedu dužnika i da izvrši optimalnu ekonomsku procenu pri predlaganju načina prodaje imovine.

Dalje, postupak uparičenja imovine treba se sprovesti sa pažnjom sposobnog i veštog čoveka, izraženo dugim recima - profesionalac.

Međutim, pitanje u vezi pravnog položaja stečajnog upravnika u ovom postupku nije bilo u potpunosti razjašnjeno, zbog toga što zakonodavac norminiše pravni položaj stečajnog upravnika kao organa²⁸. Ovakvo norminiranje u sudskoj praksi otvara prostor različitog tumačenja pravnog položaja stečajnog upravnika, što je čak doprinelo do toga da sudovi donesu odluke koje su u suprotnosti sa interesima zajmodavca.

Prema jednom tumačenju, po završetku stečajnog postupka, parnična postupka po svim aktivnim i pasivnim parnicama se prekida, jer je dužnik prestao da postoji kao pravno lice, isti se briše iz trgovinskog registra i stečajni upravnik nema pravni legitimitet za vođenje istih.

Drugo tumačenje polazi od položaja stečajnog upravnika u stečajnom postupku kao zastupnika stečajne mase, nezavisno od pravnog lica dužnika i prihvata stečajnog upravnika kao stranku u sporu. Ovakva različita tumačenja pravnog položaja stečajnog upravnika i njegove sposobnosti da bude stranka, pojavila se u slučajevima kada je stečajni postupak pokrenut protiv dužnika zaključen, ili zbog nedovoljne imovine da bi se sproveo stečajni postupak, a naknadno je pronađena nova imovina. To se posebno odrazilo na aktivnim parnicama koje vodi stečajni upravnik, a koji predstavljaju naplatu potraživanja dužnika od strane trećih lica i su deo imovine koja ulazi u stečajnu masu.

Argumente za razjašnjenje ovog spornog pitanja mogu da se traže samo u pravnom položaju stečajnog upravnika u stečajnom postupku, a je olicetvorena u preuzimanje imovine dužnika i formiranje stečajne mase koja stiče karakteristike procesno pravnog subjekta umesto dužnika.

Zapravo, i zakonodavac pri donošenju novog zakona za stečaj²⁹, imao je u obzir ova sporna pitanja i norminirao je pravni položaj stečajnog upravnika veoma blizu teorije zastupanja, i to isključivo u odnosu imovine dužnika. Na taj se način u celosti napustilo dosadašnje tumačenje da je stečajna masa objekt pravnog postupka. Ista, faktički od prvog trenutka otvaranja stečajnog postupka predstavlja subjekt kome zakon priznaje sposobnost stranke. Stečajna masa kao novi pravni subjekt koji nastaje po otvaranju stečajnog postupka nema, niti može steci svojstvo pravnog lica, ima pravno svojstvo i nju pred sudom zastupa stečajni upravnik. Znači stečajna masa po snazi zakona stiče sposobnost stranke.

²⁸ Pogledaj član 25 iz Zakona za stečaj koji je bio primenjivan do sada i u kom je bilo norminirano da stečajni upravnik ima prava i obaveze kao organ dužnika - pravno lice.

²⁹ Pogledaj član 33 stav 1 iz Zakona za stečaj koji predviđa da stečajni upravnik zastupa i predstavlja dužnika samo u onim stvarima koje se odnose na stečajnom postupku i stečajnu masu.

Upravo napuštanje publicističke teorije, prema kojoj stečajni upravnik predstavlja organ dužnika³⁰, što je značilo da, ukoliko se jednom zaključi stečajni postupak protiv dužnika i isti bude iz brisan iz trgovinskog registra, gubi svojstvo pravnog lica i stečajni upravnik kao organ dužnika gubi sve mogućnosti za zastupanje stečajne mase koja se kasnije može pojaviti, a to je bilo napravljeno sa ciljem zaštite interesa zajmodavca u stečajnom postupku i naplatu njihovih potraživanja.

Drugim recima, na ovaj način, su se stvorili uslovi da pravne posledice koje su nastale od otvaranja stečajnog postupka da imaju celosan uticaj na imanje dužnika nezavisno od pravnog lica dužnika.

2.2.2. Pravni položaj stečajnog upravnika u postupku reorganizacije dužnika

Reorganizacija, predstavlja složeni proces koji je usmeren prema tome da se mogu obnoviti dobar finansijski položaj i održivost dužnika, preduzeće dužnika da bude u mogućnosti da produži da funkcioniše. Međutim mora se naglasiti da cilj reorganizacije, nije produžavanje rada preduzeća dužnika i zadržavanje radnih mesta po svaku cenu, nego mogućnost namirenja zajmodavca sa većim iznosom od onog koji bi bio ostvaren ukoliko bi bio sproveden postupak uparičenja imovine dužnika. Sa druge strane postupak reorganizacije predstavlja poseban postupak predviđen zakonom koji se sprovodi u okviru stečajnog postupka povodom dostavljenog plana za reorganizaciju. Ovaj se postupak razlikuje od postupka koji je predviđen u slučaju bankrota i to u više elemenata.

Prvo, za njeno sprovođenje potrebno je imati inicijalni akt, dok postupak za uparičenje počinje ex lege u slučaju kada su zajmodavci doneli takvu odluku ili nije uspelo glasanje po planu za reorganizaciju.

Druga razlika, u odnosu postupka za uparičenje je u cilju da na ovom postupku bude donesena izvršna isprava sa kojom ce se urediti pravni položaj dužnika i njegov odnos sa zajmodavcima, a posebno zbog produženja funkcionisanja preduzeća dužnika i namirenje potraživanja zajmodavca.

Prema kriterijumu kad se sprovodi, reorganizacija može biti dobrovoljna i reorganizacija sprovedena u toku stečajnog postupka.

Osnovna karakteristika dobrovoljne reorganizacije dužnika, je u tom sto organi dužnika i njegovi zajmodavci vrše dobrovoljno poravnanje potraživanja primenom drugih zakonskih normi. O ovoj reorganizaciji dužnika vazno je da se napomene da po dužniku ne nastaju pravne posledice od otvaranja stečajnog postupka i ista se sprovodi pre otvaranja stečajnog postupka.

Sa druge strane, reorganizacija dužnika u stečajnom postupku sprovodi se u situaciji kada su nastupile pravne posledice od otvaranja stečajnog postupka.

Postoje više načina reorganizacije dužnika u statusnom smislu, s time sto ćemo ovde pomenuti samo dva.

Prva je da organi društva po okončanju stečajnog postupka ponovo da dobiju sansu sa ponovnim preuzimanjem imovine da podmiru zajmodavce sa procentom i na način utvrđen u planu reorganizacije. U ovom slučaju preduzećem dužnika i dalje rukovode dotadašnji organi dužnika ili mogu biti izabrani novi. Drugo spasenje dužnika je da ga preduzmu zajmodavci, s time sto ce produžiti funkcionisanje preduzeća dužnika, međutim u novoj pravnoj formi. Svaka-ko, moguće su i druge statusne promene dužnike, koje pre svega zavise od volje zajmodavca.

Pravni položaj stečajnog upravnika u ovom postupku je specifičan i zavisi od više faktora. Jedan od faktora koji utiče na pravnom položaju stečajnog upravnika je, ko je od ovlašćenih subjekata predložio plan reorganizacije, odnosno ko je pripremio plan i u kom delu stečajnog postupka je plan dostavljen.

³⁰ Pogledaj član 25 iz Zakona za stečaj koji se primenjivao do stupanja na snagu novog zakona za stečaj

Ukoliko su organi dužnika pri dostavljanju predloga za otvaranje stečajnog postupka dostavili i plan za reorganizaciju, i pored toga što su nastupile pravne posledice od otvaranja stečajnog postupka, osnovna ovlašćenja stečajnog upravnika su svedeni na upravljanje sa preduzećem dužnika i njegove održivosti. I pored toga njegova uloga u ovom slučaju više nalikuje na nadzor nad radom organa dužnika u rukovođenju preduzeća, sa ciljem da isto ostane u dobroj finansijskoj kondiciji, sve do momenta kad će ga zajmodavci odobriti i prestati pravne posledice od otvaranja stečajnog postupka.

U ovom slučaju pravni položaj stečajnog upravnika u stečajnom postupku karakteriše se tim što pored toga što je zastupnik stečajne mase, ima i ograničene funkcije koje su povezane sa upravljanjem preduzećem dužnika.

Da bi mogao izvršavati poslove stečajnog upravnika u postupku reorganizacije, trazi se da poseduje više veština, posebno onih povezanim za upravljanjem preduzeća.

Još izraženija i složenija je uloga stečajnog upravnika u postupku reorganizacije, ukoliko predloži plan za reorganizaciju na prvom obaveštajnom saboru. U ovom slučaju pored uloge povezane sa održavanjem pozitivnog finansijskog stanja dužnika, potrebno je da sastavi i predloži plan za reorganizaciju koji će biti izdržan i koji će moci da se sprovede.

Pravni položaj stečajnog upravnika u ovom slučaju predstavlja kombinaciju zastupnika stečajne mase i ograničenu ulogu organa upravljanja dužnika. U ovom slučaju kada preduzeće produžava da funkcioniše bez podrške dotadašnjeg menadžmenta, stečajni upravnik predstavlja deo stečajne administracije ko treba da predstavlja balans između zastupanja tada formirane stečajne mase i upravljanja preduzećem dužnika. Pritom treba pronaći i najoptimalnija rešenja za namirenje zajmodavaca, koje će biti odobrena u postupku po planu reorganizacije od strane svih zajmodavaca.

Ukoliko predloženi plan za reorganizaciju bude usvojen sa potrebnim većinom glasova zajmodavaca sa pravom glasa, u tom slučaju stečajni postupak se zaključuje i pravne posledice koje su nastale kao posledica otvaranja stečajnog postupka i utiču na pravnu sposobnost dužnika prestaju. Međutim, važno je da se napomene da postoji mogućnost sa planom reorganizacije da bude predložen i nadzor nad sprovođenjem plana koji vrši stečajni upravnik ili treće lice (kontrolor).

U tom slučaju pravna sposobnost dužnika, ukoliko produži sa rukovođenjem svog preduzeća ili novog društva koje će biti osnovano, ponovo trpi određena ograničenja u vremenu dok traje nadzor.

Ova su ograničenja usmerena prema imovinsko pravnom subjektivitetu dužnika ili novog društva, posebno u pogledu raspolaganja imovinom, a prema uslovima predviđenih u planu za reorganizaciju. Takodje i poslovna sposobnost pravnog subjekta proizašlog iz sprovedenog postupka za reorganizaciju je ograničena. To se posebno odnosi na slobodnom stupanju u poslovne odnose i u periodu nadzora podleže određenim zakonskim ograničenjima. To se posebno odnosi na uzimanje pozajmica i visine istih.

3. Odgovornost stečajnog upravnika za štetu prouzrokovanu u toku stečajnog postupka

Nastajanje pravnih posledica i njihov uticaj na delikatnu sposobnost organa društva, kao i prenošenje ovlašćenja za zastupanje u upravljanje sa stečajnom masom dužnika, pokrenulo je i pitanje odgovornosti stečajnog upravnika za štetu. Šteta koja može biti prouzrokovana u stečajnom postupku od strane stečajnog upravnika, proizlazi iz načina na koji on izvršava svoje dužnosti u stečajnom postupku. U zakonu je nominiran visok stepen odgovornosti stečajnog upravnika i razrađen je koncept za potpunu odgovornost stečajnog upravnika za pričinjenu štetu u stečajnom postupku. Standard na kom se podupire odgovornost za štetu u stečajnom postupku je savesan i uredan trgovac. Ovim se standardom opredeljuje obzirnost koju stečajni upravnik treba posedovati pri obavljanju dodeljenih dužnosti, Obzir sa kojim stečajni

upravnik treba obavljati svoje dužnosti je da postupa kao sposoban i vest čovek (profesionalac), pri čemu on odgovara i za običnu ne pažnju pri obavljanju poverenih poslova.

Ukoliko iz delatnosti stečajnog upravnika u stečajnom postupku nastanu štetne posledice koji se odnose na učesnike u stečajnom postupku, u tom se slučaju postavlja još jedno pitanje, odakle će oštećena strana nadoknaditi utvrđenu štetu.

Prva mogućnost koja je zakonom nominirana je da učesnici u postupku, naplatu štete koju će učiniti stečajni upravnik u stečajnom postupku, naplate iz njegovog osiguranja.

Zakonom, pored ostalih uslova za imenovanje licenciranog stečajnog upravnika u određenom stečajnom postupku, norminiran je i uslov da on ima sklopljen ugovor za osiguranje. Najniži iznos po kom ugovor za osiguranje treba biti sklopljen iznosi 25. 000 Evra i to za stečajnog upravnika koji postupa kao trgovac - pojedinac, a u iznosu od 100. 000 Evra u denarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu Narodne Banke Republike Makedonije ukoliko se radi o društvu stečajnog upravnika. Pored toga stečajni upravnik sključuje ugovor za osiguranje od štete jednom godišnje, s tim sto najkasnije do 31/12 prethodne godine i u roku od 7 dana da isti dostavi do Ministarstva ekonomije. Nesključavanje ovakvog ugovora ili njegovo nedostavljanje ministru u opredeljenom roku povlaci i ex lege oduzimanje licence stečajnog upravnika za obavljanje dužnosti stečajnog upravnika. Pored ovog obaveznog osiguranja, zakon predviđa i dopunsko osiguranje. Odluku o potrebi i visini dopunskog osiguranja donosi stečajni sudija, i isključivo je povezano sa visinom stečajne mase, kompleksnosti stečajnog postupka i mogućnosti nastajanja štetnih posledica koje ne mogu biti podmireni iz postojećeg osiguranja. Iznos do kojeg može biti osiguran stečajni upravnik iznosi 500.000 Evra. U vezi osiguranja od pričinjene štete treba da se napomene da troškovi osiguranja snosi stečajni upravnik.³¹

Druga mogućnost za naplatu potkazivanja učesnika po osnovi uzrokovane štete od strane stečajnog upravnika, pored osiguranja je i njegova lična imovina kojom odgovara u slučaju pričinjavanja štete zajmodavcima.

Isključak od ovog pravila za odgovornost od štete stečajnog upravnika, je šteta koja je nastala iz njegovog delovanja, a na osnovi odobrenja ili uputstva dobijenog od stečajnog sudijske. U tom slučaju stečajni upravnik može da odgovara za štetu, samo ukoliko je doprineo da se donese to uputstvo ili odobrenje.

Zaključak

Razvoj shvatanja stečajnog postupka, ne samo kao postupka likvidiranja dužnika iz pravnog prometa, nego i mogućnosti njegovog spasenja reorganizacijom i norminiranje ovakvih postupaka u zakonima država koje su nastale raspadom SFRJ, stvorilo je uslove promene opservacije toga ko može biti imenovan za stečajnog upravnika i načina na koji će se isti imenovati.

Dosadašnja iskustva su pokazala da je potrebno da lica koje će biti imenovana za stečajne upravnike, kako bi mogli da izvršavaju svoju ulogu koja je norminirana zakonom da budu stručno osposobljeni i da su pripremljeni i spremni da donesu ili predlože strategijsku odluku od koje zavisi brzina i način sprovođenja stečajnog postupka. Drugim recima, stečajni upravnik treba imati prethodno steknute i dokazane menadžerske sposobnosti i poznavanje propisa koji regulišu stečajni postupak ili su povezani sa tim postupkom.

Postupanje stečajnih upravnika u predmetu pokazaće da u doglednom vremenu treba da se napravi stroga specijalizacija stečajnih upravnika, između onih koji će se baviti uparičenju imovine dužnika i njegove brze relokacije i onih koje će steci veštine vezane uz reorganizaciju dužnika kao mogućnosti za njegovo spasavanje.

³¹ različito od ovakvog normiranja, u dosadašnjoj zakonskoj regulativi bilo je predviđeno da troškovi osiguranja padaju na teret stečajnoj masi, sto je stvorilo probleme u njegovoj primeni.

Svakako, na to utiče i pravni položaj koji imaju stečajni upravnici u stečajnom postupku, posebno kao zastupnici stečajne mase i odgovornost koju imaju u donošenju ili predlaganju strategijskih odluka koje se odnose na upravljanje stečajnim postupkom i odgovornošću za štetu koja može nastati zbog lošeg izvršenja dužnosti utvrđenih zakonom.

PRAVNI POLOŽAJ STEČAJNOG UPRAVNIKA U STEČAJNOM POSTUPKU I ODGOVORNOST ZA ŠTETU

Rezime

U ovom je radu analiziran uticaj na način imenovanja stečajnog upravnika nad njegovim pravnim položajem u stečajnom postupku, kao i odgovornost za štetu. Imenovanje stečajnih upravnika je analizirano iz aspekta određenih uvida u praktici zakonskih rešenja i izvršena je komparativna analiza normativa koje uređuju insolventnost u državama koje su proizašle is SFRJ, kao i način po kojem se imenuju stečajni upravni.

Elaborirani su praktični problemi koji su prouzrokovali određene odredbe iz dosadašnje zakonske regulative, teorijski aspekt pravnog položaja stečajnog upravnika u stečajnom postupku i kako je isto norminirano u novom zakonu za stečaj donesenog u Republici Makedoniji.

NACIONALNI IZVEŠTAJI

Centralna i Istočna Evropa

Republika Srbija:

- **Jovan Jovanović**, direktor ALSU

Republika Crna Gora

- **Dragan Rakočević**, Predsednik Privrednog suda u Podgorici

Bosna i Hercegovina

- **Nedeljko Miljević**, sudija Osnovnog suda u Banja Luci

Republika Hrvatska

- **Nevenka Marković**, Predsednik Trgovačkog suda u Zagrebu,

Republika Slovenija

- **Doc.Dr Saša Prelić**, Pravni fakultet Univerziteta u Mariboru,

FYROM / Makedonija /

Tome Velkovski, Ministarstvo privrede Republike Makedonije, Odeljenje za stečaj,

Republika Srbija

Jovan Jovanović

*Agencija za licenciranje stečajnih upravnika
Direktor*

NACIONALNI IZVEŠTAJ SA UPOREDNIM PREGLEDOM REPUBLIKA EX YU

NACIONALNI IZVEŠTAJ

Propisi koji uređuju ovu oblast su:

- Zakon o stečajnom postupku iz 2005. godine
- Nacionalni standardi za upravljanje stečajnom masom
- Kodeks etike

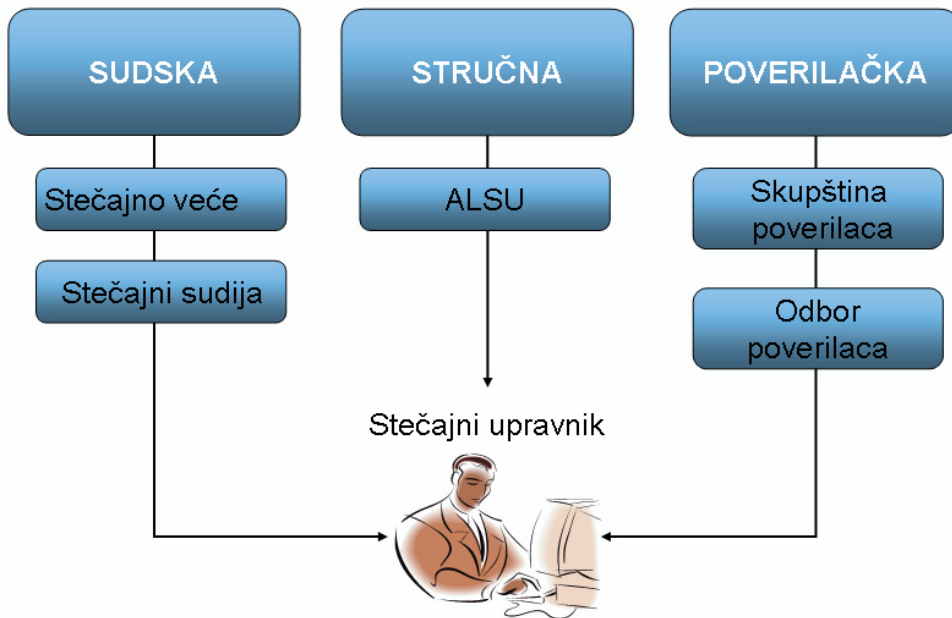
Organi stečajnog postupka su:

- stečajno veće
- stečajni sudija
- stečajni upravnik
- skupština poverilaca
- odbor poverilaca

Stečajni upravnik je samostalan organ stečajnog postupka koji je preuzeo prava i obaveze organa upravljanja ili vlasnika stečajnog dužnika, koga imenuje stečajno veće i obavlja poslove s pažnjom dobrog stručnjaka, nakon dobijene licence od Agencije, a sve u cilju što hitnijeg okončanja stečajnog postupka (bankrotstvo ili reorganizacija) kako bi se ravnomerno namirili svi poverioci. Ovakav pojam licenciranog stečajnog upravnika proizilazi iz čl. 1. stav 1, čl. 9. stav 1, čl. 13., čl.14 stav 1. i 2. i čl 18. stav 1. Zakona o stečajnom postupku. Pravilo je, da je stečajni upravnik fizičko lice koje ima licencu. Izuzetno može biti pravno lice i to Agencija (za privatizaciju ili za osiguranje depozita) koja mora imati zaposlena fizička lica sa licencom u slučaju kada je stečajni dužnik sa većinskim državnim – društvenim kapitalom ili je stečajni dužnik banka odnosno osiguravajuće društvo. U Srbiji ima 348 licenciranih stečajnih upravnika.

Rad stečajnog upravnika se po važećim propisima kontroliše sa tri nivoa i to od strane suda (sudska kontrola), od strane Agencije za licenciranje stečajnih upravnika (stručna kontrola) i od strane poverilaca (poverilačka kontrola).

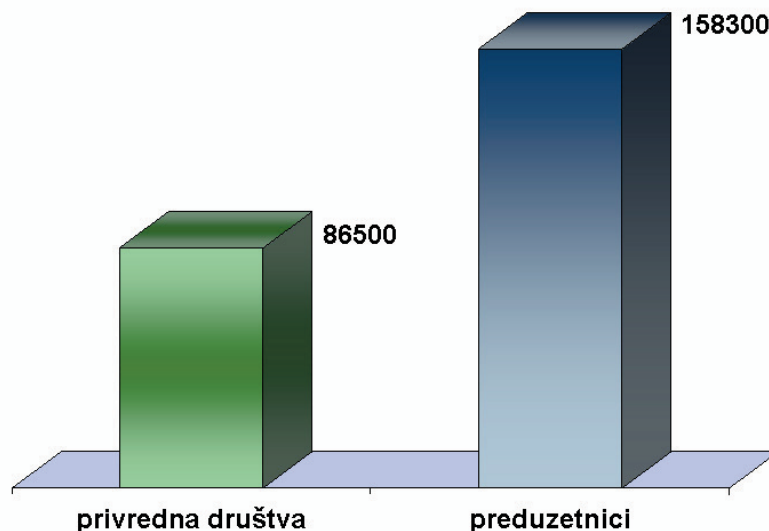
Nadzor – kontrola (trostruka)

Svaka od ovih kontrola ukoliko ustanovi da stečajni upravnik ne obavlja svoju dužnost u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku, Nacionalnim standardima za upravljanje stečajnom masom, Kodeksom etike ima za posledicu da se upravniku može izreći sankcija. Sudska sankcija se sastoji u razrešenju upravnika i imenovanju drugog, sankcija od strane Agencije se sastoji u oduzimanju licence stečajnom upravniku i sankcija od strane poverilaca se sastoji u predlogu sudu da takav upravnik bude razrešen i da mu se umanjí nagrada za njegov rad.

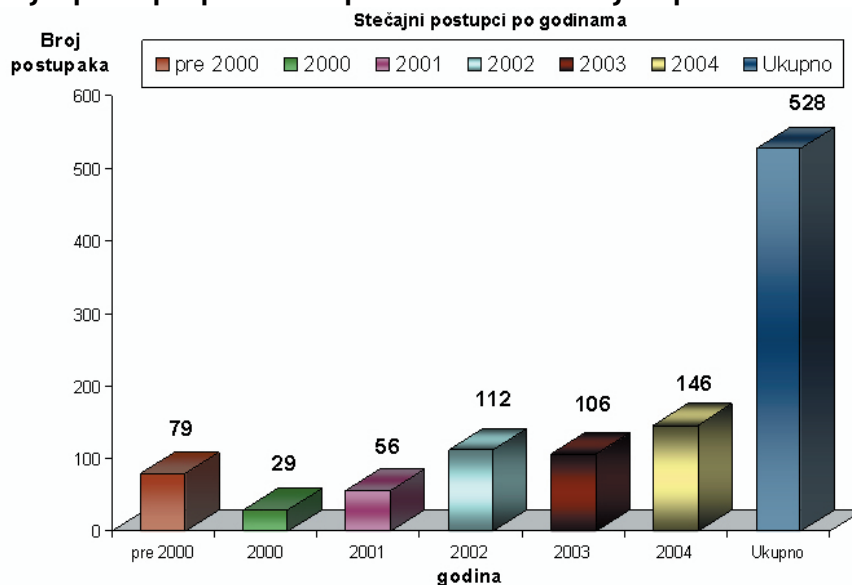
U Srbiji trenutno ima 244.800 pravnih subjekata, a od toga 86.500 privrednih društava i 15.300 preduzetnika.

Broj pravnih subjekata u Srbiji

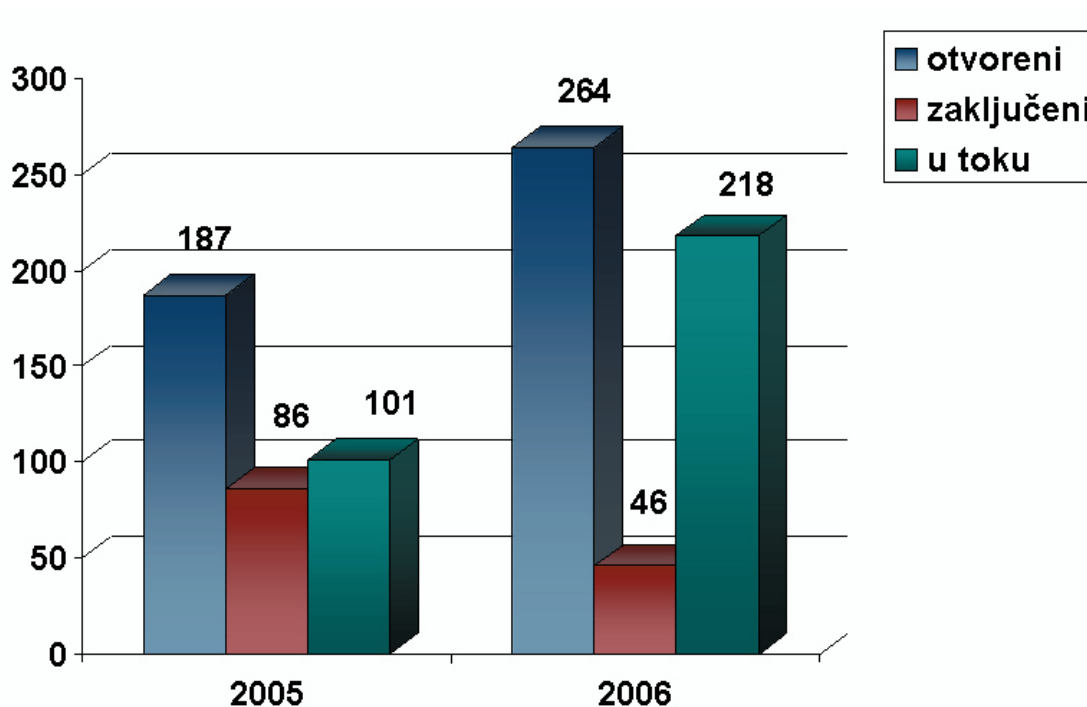
U Srbiji je bilo pokrenuto do 2004. godine 978 stečajnih postupaka, a od tog broja 528 je nastavljeno po Zakonu o stečajnom postupku koji se primenjuje od februara 2005. godine, dok je ostalih 450 postupaka nastavljeno da se sprovodi po ranije važećem Zakonu o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji iz 1989 godine.

Stečajni postupci pokrenuti po starom a nastavljeni po novom zakonu

Nakon primene Zakona o stečajnom postupku iz 2005. godine došlo je do pokretanja novih stečajnih postupaka, tako da je u 2005. godini pokrenuto 187, a zaključeno 86 tako da je ostao da se sprovodi 101 stečajni postupak. Tokom 2006. godine pokrenuto je 264 novih stečajnih postupaka, od toga zaključeno 46, tako da je nastavilo da se sprovodi 218 stečajnih postupaka.

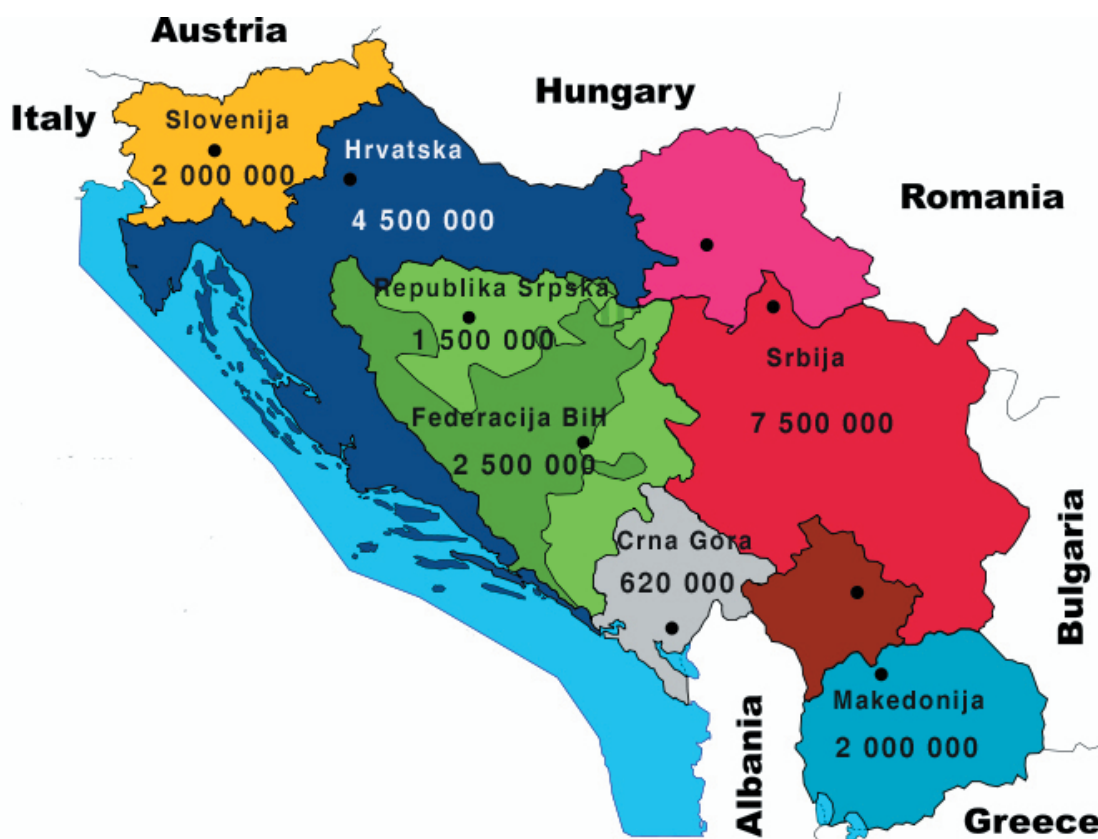
Stečajni postupci po novom zakonu

U Srbiji se trenutno vodi oko 847 stečajnih postupaka po zakonu iz 2005. godine (od tog broja 528 je počelo po starom zakonu, a nastavljeno po novom, dok je 319 započelo po novom zakonu), kao i 450 postupaka koji su započeti i nastavljeni po starom zakonu, što znači da u Srbiji trenutno ima oko 1297 stečajeva.

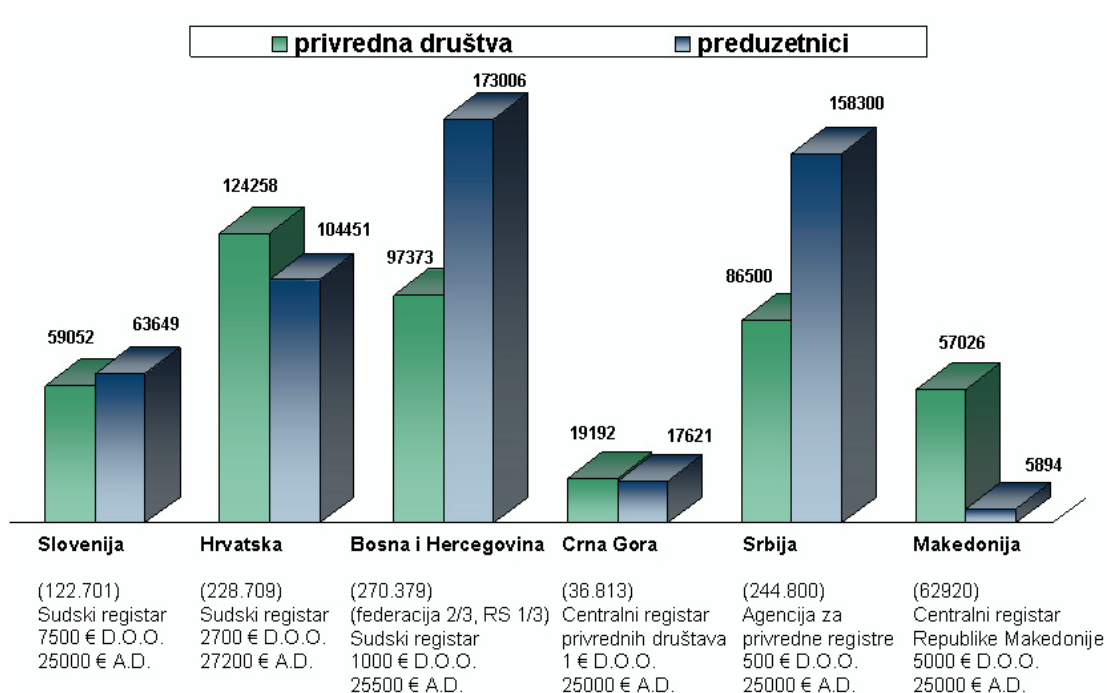
UPOREDNI PREGLED REPUBLIKA EX YU

Polazeći od činjenice da je bivša država Jugoslavija imala 6 federalnih jedinica – republika, koje su sada samostalne države i da su se nekad u oblasti stečaja primenjivali i važili isti zakonski propisi, a poslednji propis je bio Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji iz 1989. godine, zahteva uporedni prikaz.

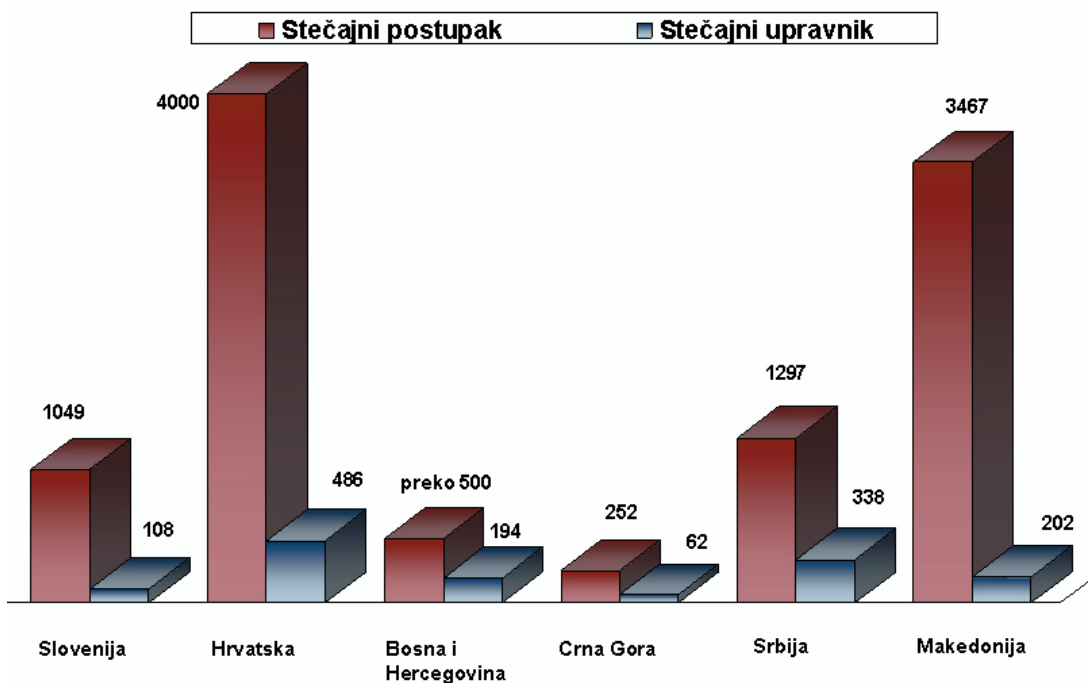

U svim ovim bivšim republikama doneti su posebni zakoni iz oblasti stečaja kojima je regulisana ova oblast i to: u Sloveniji je donet Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji 1994. godine a nakon toga su bile dve izmene tog zakona; u Hrvatskoj je donet Stečajni zakon 1997. godine sa izmenama 1999., 2000, 2003. i 2006. godine; u Bosni i Hercegovini kao složenoj državi postoje tri zakona o stečaju, jedan u Hrvatsko-muslimanskoj federaciji, drugi u Republici Srpskoj, i treći u u distriktu Brčko; u Crnoj Gori je donet Zakon o insolventnosti privrednih društava 2002. godine koji je menjan 2007. godine; Srbija je donela Zakon o stečajnom postupku 2005. godine; Makedonija je donela Zakon o stečaju 2006. godine.

Broj pravnih subjekata

Broj stečajnih postupaka i broj stečajnih upravnika

Samo Srbija ima regulatorno telo u oblasti stečaja, a to je Agencija za licenciranje stečajnih upravnika, kao i podzakonske akte, Nacionalne standarde za upravljanje stečajnom masom i Kodeks etike kojima se detaljnije uređuje oblast stečaja.

U svim republikama, da bi neko lice bilo stečajni upravnik mora da ima visoku stručnu spremu, radno iskustvo od 3 do 5 godina i položen stručni ispit. U većini republika (Republika Srpska, Hrvatska i Makedonija) stečajno veće kao sudski organ je ukinuto i sva nadležnost je prenet na stečajnog sudiju. Stečajno veće kao sudski organ je zadržano u Srbiji i Sloveniji (u Sloveniji ima veće ali nema stečajnog sudije). U Makedoniji postoji stečajno veće, ali ne kao organ stečajnog postupka, nego kao apelacioni organ.

Sve republike su uvele formiranje poverilačkih organa (skupština poverilaca, odbor poverilaca), koji imaju ključnu ulogu u sprovođenju stečajnog postupka. U svim republikama postupak stečaja može ići u dva pravca, bankrotstvo ili reorganizacija.

Republika Crna Gora

NACIONALNI IZVJEŠTAJ REPUBLIKE CRNE GORE

1. PRIKAZ ZAKONA O INSOLVENTNOSTI PRIVREDNIH DRUŠTAVA

Ubrzavanje privrednih reformi u Crnoj Gori, donošenje niza sistemskih propisa u sveri privrednog prava a posebno donošenje Zakona o privrednim društvima, učinilo je neminovnim i donošenje novog Zakona o stečaju, koji je nazvan Zakonom o insolventnosti privrednih društava.

Ovaj Zakon koncipiran je na anglosaksonskom pravu i sadrži najmodernija rešenja u oblasti stečajnog prava. Po svojim rešenjima predstavlja značajnu novinu ne samo u našem pravu već i u savremenom stečajnom zakonodavstvu Evrope. Određeni instituti, kao što su reorganizacija dužnika u stečaju i lična uprava u stečaju već su preuzeti od većeg broja evropskih zemalja i provjereni u praksi (Njemačka, Hrvatska, Holandija), tako se može govoriti i o sve prisutnijoj tendenciji unifikacije stečajnog prava.

Upravo uvođenje ovih savremenih instituta, vjerovatno je opredijelilo zakonodavca da ovom zakonskom tekstu da naziv Zakon o insolventnosti privrednih društava iako je u uporednom pravu uobičajeno da tekstovi ovakve i slične sadržine nose naziv Zakon o stečaju, Stečajni zakon i slično. Uvođenjem termina "insolventnost", bez obzira na njegovo izvorno i suštinsko značenje, predstavlja pokušaj da se preciznije označi predmet samog Zakona, jer on pored postupka stečaja obuhvata i reguliše postupak reorganizacije dužnika u stečaju i ličnu upravu u ovom postupku, što će u daljem tekstu biti detaljnije objašnjeno.

Sistematika zakona

Ovaj Zakon, kao uostalom i svi stečajni zakoni, uređuje materijalno pravna i procesno pravna pravila stečajnog postupka koja su sistematizovana u 13 glava i to:

- Opšte odredbe
- Pokretanje stečajnog postupka
- Stečajni upravnik i odbor povjerenika
- Imovina stečajne mase
- Upravna ovlašćenja
- Prijavljivanje potraživanja
- Postupak poništaja
- Reorganizacija
- Stečaj
- Zaključenja postupka
- Stečaj sa elementima inostranosti
- Završne odredbe

Na osnovu i površne analize i same sistematizacije da se zaključiti da ovaj Zakon po svojoj formi a i sadržini odstupa od klasične evropske zakonodavno pravne tehnike, tako da se procesno-pravna i materijalno-pravna pravila prepliću u okviru pojedinih glava a i u samim članovima. Ova zakonodavno-pravna tehnička nedoslednost u odnosu na Evropsko, kontinental-

no pravo i našu pravnu teoriju svakako predstavlja njegov nedostatak, dok uvođenje modernih evropskih i svjetskih standarda stečajnog prava, s druge strane, predstavlja značajan kvalitet i doprinos ne samo našem pravnom sistemu.

Zakon je po ugledu na američko-anlosaksonsko zakonodavstvo sistematizovan po "odjeljcima" sa ciljem da se u njihovom okviru nađu sve norme koje regulišu određeni postupak, na primjer reorganizaciju u stečaju, bez obzira na faze postupka, pravnu prirodu pojedinih odredbi i pravnih instituta (procesnu ili materijalnu).

Neophodno je ukazati na određenu nedoslednost i nepreciznost kod upotrebe pojedinih pravnih termina miješanjem procesnih i materijalno pravnih značenja, što je vjerovatno rezultat lošeg prevoda pojedinih instituta iz uporednog prava koji su sličili kao uzor prilikom izrade ovog Zakona kao i njegovog donošenja po hitnom postupku.

Sa ovih razloga njegova praktična primjena traži mnoge odgovore kroz sudsku praksu, tako da su se nakon stečenih iskustava stvorili uslovi da se odgovarajućim izmjenama i sa formalno-pravnog aspekta, ovaj tekst znatno poboljša.

Opšte odredbe

Opštim odredbama propisuje se područje primjene Zakona, vrste postupaka, subjekti stečaja, primjena drugih zakona, nadležnost sudova i uređuje postupak stečaja, postupak reorganizacije dužnika u stečaju i lična uprava u stečaju (stečajni postupak kojim upravlja sam dužnik).

Pod stečajem u smislu ovog zakona se podrazumijeva sudski postupak koji se sprovodi nad privrednim društvom radi namirenja povjerilaca i koji za krajnji rezultata ima njegovu likvidaciju i brisanje iz Registra privrednih društava.

Nasuprot, postupci reorganizacije dužnika u stečaju i lične uprave podrazumijevaju takođe sudske postupke koji se vode protiv dužnika radi izmirenja njihovih povjerilaca, ali sa ciljem, uz vrlo aktivno učešće povjerilaca, revitalizacije i reorganizacije dužnika i njegovog daljeg opstanka kao privrednog i pravnog subjekta.

U smislu ovog Zakona subjekti stečaja su pravna lica, privredna društva koja nemaju svojstvo pravnog lica i fizička lica koja se bave privrednom djelatnošću (preduzetnici).

Subjekti stečaja, odnosno stečajni dužnici, u smislu ovog Zakona ne mogu biti:

1. Organi, organizacije i institucije koje se finansiraju iz budžeta Republike Crne Gore i budžeta jedinica lokalne samouprave
2. Centralna banka RCG i nezavisna regulatorna tijela RCG
3. Banke čiji se stečaj uređuje posebnim propisima
4. Zaposlena lica koja ne obavljaju neku drugu privrednu djelatnost.

Određenjem da "zaposlena lica koja ne obavljaju neku drugu privrednu djelatnost" ne mogu biti subjekti stečaja po ovom zakonu, isključen je tkz. "građanski stečaj" odnosno stečaj nad fizičkim licima iz ugovornih odnosa koji nemaju karakter privredno-pravnog odnosa, odnosno koji nemaju za cilj ostvarivanje profita (odnos banka-fizičko lice, ugovorni odnosi između samih fizičkih lica i slično).

Nadležnost sudova

Za sprovođenje stečajnog postupka i drugih postupaka određenih ovim Zakonom stvarno su nadležni privredni sudovi. Mjesna nadležnost se određuje na osnovu sjedišta, odnosno prebivališta stečajnog dužnika, ili mjesta obavljanja pretežne privredne djelatnosti.

Sjedište se utvrđuje na osnovu registracije Centralnog registra Privrednog suda a prebivalište na osnovu odgovarajuće isprave MUP-a (preduzetnici), dok se mjesto obavljanja pretež-

ne djelatnosti određuje i po subjektivnom i po objektivnom kriterijumu, tj. na osnovu teritorije gdje se djelatnost obavljala ili gdje se imala obaviti.

Pokretanje stečajnog postupka

Stečajni postupak se može pokrenuti samo kada su ispunjeni materijalno-pravni i formalno-pravni uslovi propisani ovim Zakonom.

Materijalno-pravni uslovi su:

-neizmirenje dospelog duga prema povjeriocu (ili povjericima) koji podnosi predlog i da sa izmirenjem duga kasni najmanje 30 dana

-iznos dospelog a neizmirenog duga veći od 500 EUR-a za preduzetnike, odnosno 2500 EUR-a za ostale pravne subjekte,

-da dug stečajnog dužnika nije nastao iz nepredviđenih razloga i da nije predmet bona fides spora sa povjericem i

-da dužnik i inače ne izmiruje dugove po dospelosti.

Ovi uslovi moraju biti kumulativno ispunjeni kada predlog podnosi povjerilac ili grupa povjerilaca dok sam dužnik u svojstvu predlagača nije dužan da dokazuje svoju insolventnost. Na ovaj način mu se omogućava da prije zapadanja u finansijske teškoće, ne čekajući insolventnosti, sprovede postupak stečaja ili reorganizacije u cilju ozdravljenja i sprečavanja nastupanja daljih štetnih posledica.

Formalno-pravni uslov za pokretanje stečajnog postupka je formalan, propisan predlog, ovlašćenog lica koji se podnosi sudu. Predlog mora sadržati sve elemente određene zakonom uz obavezno dostavljanje određenih isprava. Zakon je odredio lica koja su ovlašćena da u ime stečajnog dužnika podnesu predlog. To su u ime pravnog lica, lica ovlašćena aktima pravnog lica odnosno organa upravljanja u ime privrednih društava koja nemaju svojstvo pravnog lica, osnivači odnosno ortaci, sam preduzetnik lično ili od njega ovlašćeno lice.

Protiv predloga povjerioca, dužnik u zakonom određenom roku može podnijeti prigovor. Umjesto prigovora u istom roku može se podnijeti predlog za reorganizaciju ili ličnu upavu u stečaju.

Međutim, pored dužnika plan reorganizacije mogu podnijeti stečajni upravnik, povjerioci koji imaju najmanje 30% obezbijedenih ili neobezbijedenih potraživanja, kao i lica koja su vlasnici najmanje 30% kapitala dužnika, u obliku akcija, udjela i slično. Na ovaj način se obezbeđuje aktivna uloga zainteresovanih lica, prvenstveno povjerilaca za oživljavanje dužnika i mogućnost naplate potraživanja u većem iznosu od iznosa koji bi se ostvario prodajom stečajne mase, uz nastavljnje njegove privredne djelatnosti.

Saglasno ovom rješenju, povjerioci, stečajni upravnik i druga lica, koja imaju pravni interes, takođe su ovlašćena na podnošenje prigovora o namjeri stečajnog dužnika za sprovođenje postupka reorganizacije ili lične uprave u stečaju.

Ukoliko predlog ne podnosi dužnik nego neko drugo, zakonom ovlašćeno lice, u cilju sprečavanja zloupotreba i obezbeđenja sudskih troškova i obeštećenja dužnika zbog podnošenja neosnovanog predloga, predviđena je obaveza polaganja depozita u iznosu dvostrukog prosečnog mjesečnog prihoda dužnika u posledenje dvije godine.

Plan reorganizacije

Plan reorganizacije dužnika u stečaju po svojoj pravnoj prirodi predstavlja u suštini novi ugovor između dužnika i njegovih povjerilaca sa elementima obaveznosti i prinude za povjerioci koji se sa njim nijesu saglasili ali ih obavezuje odluka većine povjerilaca.

On ima za cilj da omogući dužniku da se u toku stečajnog postupka reorganizuje i osposobi za nastavljnje privredne djelatnosti uz izmirenje obaveza prema povjericima po izmijenjenim uslovima (isplata umanjjenih iznosa, oprost kamata, otpuštanje dijela duga, isplata

sa odloženim rokom) naravno uz njihovu saglasnost. Za usvajanje i sprovođenje plana reorganizacije potrebna je saglasnost povjerilaca zavisno od vrste i obezbijedenosti potraživanja određena zakonom po klasama.

Sledeće klase povjerilaca se ustanovljavaju i odvojeno glasaju:

1. Obezbijedena potraživanja
2. Prioritetna potraživanja
3. Glavna potraživanja
4. Neobezbijedena potraživanja

U određenim slučajevima, sud može odobriti formiranje jedne ili više dodatnih klasa po zakonom utvrđenim uslovima.

Plan reorganizacije, kao i izjava o namjeri za njegovo podnošenje moraju da sadrže sve potrebne informacije za donošenje odluke o prihvatanju ili odbijanju plana.

Odredbe o planu reorganizacije shodno se primjenjuju i na plan lične uprave u stečajju koju sprovodi sam dužnik.

Zakon takođe predviđa efikasna pravna sredstva za slučaj kršenja plana reorganizacije od strane dužnika, kao što su nalozi za otklanjanje posledica pravnih radnji kojima se krši plan, preuzimanje kontrole nad dužnikom od strane stečajnog upravnika i u krajnjem otvaranje stečajnog postupka.

Zakon ne određuje da li se jednom prihvaćeni plan može mijenjati posebno u njegovim bitnim elementima (rok ispunjenja reprogramiranih obaveza, kamate, iznos potraživanja i slično) ali iz same pravne prirode ovog akta proizilazi da je njegova izmena moguća, naravno uz saglasnost povjerilaca i u postupku koji je propisan za njegovo usvajanje i odobravanje. Međutim, ipak će sudska praksa morati dati odgovor na ovo pitanje, pri čemu se posebno mora voditi računa o zaštiti manjinskih povjerilaca, koji i inače, po mišljenju autora, nijesu dovoljno obezbijedeni rešenjima ovog zakona.

Nasuprot, većinski povjerioci koji su po pravilu obezbijedeni hipotekom, fiducijom i drugim založnim pravima, a to su najčešće banke, u znatno su povoljnijem položaju. Pri tome se moraju imati u vidu i slična rešenja u drugim zakonima kojima se uređuje postupak izvršenja i obezbijedenja na imovini dužnika, a koji takođe u velikoj mjeri favorizuju većinske povjerioce.

Organi stečajnog postupka

Organi stečajnog postupka su stečajni sudija, stečajni upravnik i odbor povjerilaca kao fakultativni organ.

Polazeći od definicije stečaja kao instituta kolektivnog namirenja povjerilaca generalnim izvršenjem na imovini stečajnog dužnika, koji sprovodi sud, tako da on predstavlja jednu posebnu vrstu sudskog postupka sa elementima građanskog i izvršnog procesnog prava, zakonom je određeno da stečajni postupak sprovodi sud, odnosno stečajni sudija. Međutim, uloga suda je svedena na funkciju presuđenja i nadzor nad radom stečajnog upravnika i kontrolu sprovođenja zakona, a sam stečajni postupak, u najvećem dijelu, sprovodi stečajni upravnik.

Stečajni sudija donosi rešenje o pokretanju stečajnog postupka-prihvatanju predloga, otvaranju i zaključenju stečajnog postupka, odobravanja plana reorganizacije i lične uprave i odlučuje po prigovorima na odluke stečajnog upravnika, posebno na odluke o utvrđivanju odnosno osporavanju potraživanja od strane stečajnog upravnika.

Stečajni sudija može, u cilju efikasnosti postupka da rešavanje određenih pitanja ustupi vijeću Privrednog suda ili drugom nadležnom sudu ili organu na odlučivanje kada to ocijeni cjelishodnim.

Međutim stečajni sudija, bez obzira na široka ovlašćenja stečajnog upravnika, odgovoran je za zakonito sprovođenje postupka i poštovanje zakonom utvrđenih rokova čime je akcentat stavljen na jedno od osnovnih načela stečajnog prava, a to je načelo "hitnosti" u cilju podsticanja efikasnijeg rada suda i drugih organa stečajnog postupka.

Bitno je istaći da su rokovi za postupanje suda veoma kratki opet u funkciji načela hitnosti stečajnog postupka.

Stečajni upravnik

Stečajni upravnik, i po ovom Zakonu, vrši prava i dužnosti organa upravljanja i poslovnog organa stečajnog dužnika shodno potrebama stečajnog postupka. Zakonom o insolventnosti privrednih društava, u stečajnom postupku akcentat je stavljen na prava i obaveze stečajnog upravnika. Stečajni upravnik je ovlašćen na preduzimanje svih radnji u stečajnom postupku pod nadzorom stečajnog sudije, a posebno da:

1. zaplijeni i oduzme imovinu dužnika,
2. izvrši popis materijalne imovine dužnika,
3. preduzme neophodne mjere za obezbeđenje zaštite imovine dužnika,
4. koristi državne izvršne organe, policiju ili da angažuje privatno obezbeđenje,
5. saziva sastanke povjerilaca i predsjedava tim sastancima,
6. pokrene postupke pred nadležnim sudovima i preduzima odgovarajuće pravne radnje, lično ili preko advokata vezano za pokrenute postupke,
7. zapošljava i vrši nadzor nad radom zaposlenih,
8. utvrđuje valjanost, obim i prioritet prijavljenih potraživanja prema dužniku,
9. vrši nadzor i upravlja djelatnostima dužnika i td.

Zbog značaja, složenosti poslova i odgovornosti, koju stečajni upravnik ima, zakonom su određeni uslovi za njegovo imenovanje i razrešenje.

Uslovi za imenovanje su da je stečajni upravnik

- ovlašćeni računovođa, revizor, pravnik ili drugo lice sa znanjem ili iskustvom potrebnim za odgovarajući postupak i
- lice sa visokom stručnom spremom i najmanje tri godine radnog iskustva.

Bitna novina je utvrđivanje liste stečajnih upravnika, od strane Ministarstva pravde, nakon polaganje odgovarajućeg ispita za sticanje ovog zvanja. Provjera znanja se vrši iz poznavanja sudskog, odnosno parničnog postupka, Zakona o privrednim društvima sa akcentom na stečajno pravo i Zakona o insolventnosti, Zakona o privrednim društvima i propisa iz oblasti računovodstva i revizije.

U cilju što efikasnijeg i odgovornijeg obavljanja dužnosti, zakon određuje i visinu naknade za rad stečajnom upravniku zavisno od vrijednosti imovine, efikasnosti postupka i zaštite imovine stečajnog dužnika, odnosno unovčenja po što većoj cijeni. Odluku o naknadi za rad stečajnog upravnika, u okviru zakonom utvrđenih kriterijuma donosi stečajni sudija.

Odbor povjerilaca

Odbor povjerilaca, kao organ zaštite interesa povjerilaca, imenuju povjerioci i on broji od tri do pet članova. Čine ga povjerioci sa najvećim obezbeđenim ili delimično obezbeđenim potraživanjima. Odbor se ne formira ako dužnik ima manje od tri povjerioca. Odbor povjerilaca ima savjetodavnu i kontrolnu funkciju nad radom upravnika i ovlašćen je na davanje odgovarajućih predloga u cilju što efikasnijeg sprovođenja stečajnog postupka.

Stečajna masa

Stečajna masa se formira nakon registracije predloga za pokretanje stečajnog postupka od strane suda, a čini je cjelokupna imovina dužnika u momentu podnošenja predloga. Od tog momenta dužnik ne može raspologati imovinom bez odgovarajućeg sudskog odobrenja. Izu-

zetak čine raspolaganja u cilju obavljanja redovne djelatnosti dužnika, ukoliko dužnik i dalje obavlja privrednu djelatnost ali i tada po odobrenju suda.

Moratorijum

Jedan od najbitnijih instituta u ovom Zakonu je moratorijum i privremeno obustavljanje svih aktivnosti stečajnog dužnika nakon pokretanja stečajnog postupka. Moratorijum se odnosi na sve povjerioce, a izuzeci su Zakonom ograničeni i zahtjev za njihovo ukidanje može usvojiti samo sud i to po strogo propisanim uslovima. Za vrijeme trajanja moratorijuma, a u cilju zaštite interesa povjerioca ne teku rokovi zastare protiv dužnika. Zastara se prekida i počinje da teče tek nakon prestanka, odnosno ukidanja moratorijuma.

Pružanje javnih usluga

Veoma bitna novina u Zakonu je propisivanje obaveze na pružanje usluga od javnog interesa stečajnom dužniku za vrijeme trajanja stečajnog postupka, a u cilju stvaranja uslova za njegovo oživljavanje i ekonomski oporavak (snabdijevanje električnom energijom, gasom, vodom, komunalnim, telefonskim i komunikacionim uslugama), s tim što je dužnik obavezan da uredno plaća tekuće obaveze po ovom osnovu i formira sredstva za obezbeđenje ovih potraživanja.

Prijavljivanje potraživanja

Potraživanja povjerilaca prijavljuju se u roku od 60 dana od dana prihvatanja predloga za pokretanje stečajnog postupka, pozivanjem preko sredstava javnog informisanja i Službenog lista RCG. Sva potraživanja moraju biti dokumentovana sa naznačenjem sredstava obezbeđenja i drugim neophodnim podacima od uticaja za donošenje odluke o potraživanju. Prijava potraživanja (dokaz o osnovanosti potraživanja) upisuje se u Registar potraživanja koji vodi sud, a njegov prepis dostavlja se stečajnom upravniku i dostupan je za uvid svim povjeriocima. Prilikom utvrđivanja potraživanja obračunavaju se glavni dug, kamata, ugovorene kazne, sudski troškovi i slično.

Na neobezbijedena potraživanja, kamate i ugovorene kazne prestaju da teku od dana podnošenja predloga, dok se na obezbijedena potraživanja za period dospelosti kamata obračunava do iznosa vrijednosti obezbijedene imovine bez kaznenih kamata.

Protiv svih prijavljenih potraživanja svako lice koje dokaže svoj pravni interes može podnijeti prigovor u roku od 30 dana. O prigovorima odlučuje sud, odnosno stečajni sudija uz mogućnost da odlučivanje povjeri nadležnom sudu ili drugom organu kada to zahtijevaju razlozi cjelishodnosti.

Radno-pravni status zaposlenih kod dužnika

Za razliku od do sada važećeg rešenja, nakon prihvatanja predloga za pokretanje stečajnog postupka, odnosno otvaranjem stečajnog postupka zaposlenim ne prestaje radni odnos po sili zakona, ali na osnovu odluke stečajnog upravnika može prestati u bilo koje vrijeme u toku stečajnog postupka. Ovakvo rešenje je posledica zakonom utvrđene mogućnosti ozdravljenja preduzeća kroz stečaj, plan reorganizacije ili lične uprave, odnosno zakonske mogućnosti da dužnik nastavi svoju privrednu djelatnost i nakon otvaranja stečajnog postupka. Broj zaposlenih, odnosno njihov dalji status je uslovljen potrebama procesa rada.

Za vrijeme trajanja stečajnog postupka, radnicima je zagarantovano pravo na isplatu 15 minimalnih mjesečnih plata, a po osnovu neisplaćenih zarada prije podnošenja predloga za otvaranje stečajnog postupka isplata do 10.000 EUR-a bruto po radnika, koje imaju prioritet pri isplati, kao i isplata po osnovu povrede na radu.

Pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika

Stečajni dužnik, odbor povjerilaca, stečajni upravnik i svaki povjerilac ima pravo na podnošenje pobojne tužbe u cilju pobijanja i poništaja pravnih radnji i raspolaganja koja je izvršio dužnik u korist pogodovanog povjerioca. Rokovi za podnošenje pobojskih tužbi, period za koji se mogu pobijati preduzete pravne radnje kao i osnovi pobijanja zakonom su određeni.

Unovčenje imovine

Prodaja imovine stečajnog dužnika u cilju unovčenja stečajne mase vršiće se javnim nadmetanjem ili neposrednom pogodbom. Javno nadmetanje je pravilo a neposredna pogodba je izuzetak. Za oba načina prodaje neophodna je saglasnost suda i prethodno obavještanje povjerilaca i drugih zainteresovanih lica o namjeravanoj prodaji. Javno nadmetanje se oglašava u dnevnoj štampi i preko oglasne table Privrednog suda, dok se obavještenje o neposrednoj pogodbi dostavlja sudu, povjeriocima i drugim zainteresovanim licima, najmanje 20 dana prije predložene prodaje sa neophodnim podacima (popis imovine, cijena i slično). Zakon propisuje mogućnost podnošenja prigovora od strane dužnika, povjerilaca i drugih lica koja imaju pravni interes, dok se o zakonitosti prodaje po službenoj dužnosti stara sud uz ovlaštenje na donošenje odgovarajućih odluka, odnosno poništenje.

Takođe, zakon predviđa mogućnost da kod postojanja založnih prava stečajni upravnik može ustupiti imovinu zalogoprimcu kada je njena vrijednost manja od vrijednosti potraživanja i kada nije neophodna za sprovođenje reorganizacije dužnika.

Prihod od prodate imovine ulazi u stečajnu masu izuzev prihoda stečenih prodajom imovine koja je obezbijedena. Dioba stečajne mase vrši se po zakonom utvrđenim prioritetima-isplatom redovima i to:

1. obezbijedena potraživanja umanjena za objektivne troškove prodaje;
2. prioritetna potraživanja;
3. glavna potraživanja;
4. neobezbijedena potraživanja;
5. sporedna potraživanja i
6. potraživanja vlasnika dužnika, odnosno akcionara, osnivača, članova i orataka.

Uvođenjem isplatom redova, ovaj zakon je u velikoj mjeri ograničio jedno od temeljnih načela klasičnog, evropskog stečajnog prava, a to je načelo pariteta-jednakog namirenja povjerilaca. Ovo je načelo do sada bilo ograničeno samo razlučnim pravom koje se ustanovljavalo na osnovu založnog prava-hipoteke i koje je davalo titularu mogućnost odvojenog namirenja potraživanja do iznosa koji odgovara vrijednosti imovine kojom se pravo obezbeđivalo.

Nasuprot ovom, novo zakonsko rešenje afirmiše načelo pariteta samo u okviru istog isplatom reda, a prava povjerilaca iz narednih "nižih" isplatom redova zavise od toga da li je preostalo sredstava za njihovo namirenje nakon isplate povjerilaca iz "višeg" isplatom reda.

Ukoliko potraživanje nije prijavljeno u zakonom određenom roku, predviđena je mogućnost njegovog naknadnog izmirenja za slučaj da preostanu sredstva nakon izmirenja svih blagovremeno prijavljenih potraživanja odgovarajuće klase.

Predviđena je i mogućnost izdvajanja sredstava u poseban fond radi izmirenja osporenih potraživanja i budućih izvjesnih troškova.

Zaključenje stečajnog postupka

Postupak stečaja, reorganizacije ili lične uprave u stečaju se zaključuje po zahtjevu stečajnog upravnika ili predlagača plana reorganizacije, kada je dioba novčanih sredstava u potpunosti

izvršena, odnosno kada su povjerioci izmireni u značajnoj mjeri ili ako je plan reorganizacije u istoj mjeri sproveden i to nakon odobrenja konačnog izvještaja upravnika od strane suda.

Zaključenjem postupka dužnici koji imaju svojstvo pravnog lica smatraju se likvidiranim, a djelatnost preduzetnika ili drugih dužnika koji nemaju svojstvo pravnog lica, smatra se prestalom.

Kada je plan reorganizacije sproveden u cjelosti ili djelimično, postupak se obustavlja a dužnik se smatra finansijski oporavljenim i može da nastavi sa obavljanjem privredne djelatnosti. Nakon zaključenja postupka svi dugovi nastali prije podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka smatraju se ugašenim i ne mogu se naplatiti prinudnim putem. Izuzetak se odnosi samo na dugove čije je plaćanje odloženo planom reorganizacije, dugove po osnovu prevarnih radnji, alimentacije, dječijeg dodatka, tjelesne povrede na radu, i dugova na ime poreza ili javnih davanja prema državi, koji nastanu u periodu od godine dana prije podnošenja predloga.

Likvidacija

Zakon propisuje i institut sudske likvidacije koju sud može naložiti i sprovesti u slučaju zabrane rada dužnika ili na osnovu i drugih zakona i propisa. Na postupak sudske likvidacije se shodno primjenjuju odredbe ovog zakona kojima se uređuje stečajni postupak.

Stečaj sa elementom inostranosti

Posebna glava ovog zakona posvećena je stečaju sa elementima inostranosti. Te odredbe prenijete su iz UNCITRAL-ovog modela Zakona o stečaju sa elementima inostranosti i predstavlja svojevrsni protokol za komunikaciju između sudova u Crnoj Gori i stranih stečajnih upravnika, povjerilaca, sudova i drugih organa. Te odredbe predstavljaju potvrdu najbolje međunarodne prakse i primjenjuju se u slučajevima kada strani sud ili stečajni upravnik zatraže pravnu pomoć u Crnoj Gori, odnosno kada se zatraži pomoć u stranoj državi u vezi sa postupkom koji se vodi na osnovu ovog zakona. Ipak, rješenja koja su propisana odredbama ove glave ne sprečavaju crnogorski sud da odbije preduzimanje radnji koje su u suprotnosti sa javnim poretkom Republike Crne Gore. Prednost ovih odredaba je i u tome što se u postupanju prilikom sprovođenja stečajnih postupaka sa elementima inostranosti ne zahtijeva reciprocitet.

Konačno Zakon o insolventnosti privrednih društava propisuje i niz kaznenih odredbi (podnošenje lažne dokumentacije, lažna zakletva ili svjedočenje, prijavljivanja lažnog potraživanja, utaja imovine, mito, svjesno nepoštovanje zakona, protivpravno prisvajanje imovine, neotklanjanje nepravilnosti u prijedlogu od strane dužnika i podnošenje predloga iz neopravdanih razloga) koje zaprijećenim novčanim ili zatvorskim kaznama imaju za svrhu obezbeđenje poštovanja cilja i duha ovog zakona, kao generalnu i specijalnu prevenciju.

2. ODGOVORI NA PITANJA ZA NACIONALNI IZVJEŠTAJ

1. U Republici Crnoj Gori, na dan 07.03.2007. godine registrovano je ukupno 36.813 privrednih subjekata i to:

-društava sa ograničenom odgovornošću	16.467
-akcionarskih društava	434
-preduzetnika	17.621
-ortačkih društava	852
-komanditnih društava	76
-zadruga	117
-ustanova	839
-djelova stranih društava	407

2. Registraciju privrednih društava u Republici Crnoj Gori vrši Centralni registar privrednih društava, osnovan pri Privrednom sudu u Podgorici. Registracija se vrši po principu prijave u administrativnom a ne u sudskom postupku.

3. Za osnivanje akcionarskih društava početni kapital je 25.000 EUR-a a za društvo sa ograničenom odgovornošću 1 EUR-o.

4. Na stečajne postupke primjenjuje se Zakon o insolventnosti privrednih društava, donijet 08.02.2002. godine (Sl. List RCG 6/2002), sa izmjenama i dopunama od 11.01.2007. (Sl. List RCG 2/2007).

5. Organi stečajnog postupka su

- sud
- stečajni upravnik
- odbor povjerenika

6. Stečajne postupke u Republici Crnoj Gori sprovode Privredni sud u Podgorici i Privredni sud u Bijelom Polju. U toku je 252 postupka.

7. Prosječno vrijeme trajanja stečajnih postupaka nakon donošenja Zakona o insolventnosti privrednih društava je 15 mjeseci, mada postoji 69 predmeta čiji postupak je pokrenut po ranije važećem Zakonu o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji kojima postupak traje više od pet godina.

8. Na listi stečajnih upravnika Ministarstva pravde Crne Gore, licencirano je 62 stečajna upravnika.

9. Poslove stečajnog upravnika može vršiti lice koje je:

- ovlašćeni računovođa, pravnik ili drugo lice sa znanjem ili iskustvom potrebnim za „odgovarajući” postupak,
- lice sa visokom stručnom spremom i najmanje tri godine radnog iskustva i
- koje ima propisno odobrenje nadležnog organa Vlade Republike Crne Gore (Ministarstva pravde).

Po Zakonu o insolventnosti privrednih društava, funkciju stečajnog upravnika ne mogu obavljati specijalizovane ustanove.

10. U Crnoj Gori ne postoji stečaj fizičkih lica-građanski stečaj, a nad imovinom fizičkih lica koja se bave privrednom djelatnošću preduzetnici, ortaci i komanditna društva, stečaj se sprovodi po pravilima Zakona o insolventnosti privrednih društava.

11. Zakonom o insolventnosti privrednih društava uveden je institut reorganizacije koji je detaljnije objašnjen u uvodnom dijelu.

12. Stečajnim postupcima se povjerioci namiruju po isplatnim redovima (isplatni redovi, prioriteti i druga pitanja detaljnije objašnjena u uvodnom dijelu).

13. Najaktuelnija pitanja iz oblasti stečaja uključujući i problematiku...

Zakon o insolventnosti privrednih društava i pored pravno-tehničkih nedostataka i nesaglašenosti sa evropskom pravnom tradicijom u cjelosti usaglašen sa Uputstvom Savjeta ministara 1346/2000/EEZ o procedurama insolventnosti (Council Regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency (OJ, L 160,30.06.2000.) Uputstvo reguliše prekograničnu insolventnost, što je u zakonu o insolventnosti privrednih društava regulisano glavom XI-Stečaj sa elementima inostranosti. Sadrži sve institute modernog evropskog stečajnog zakonodavstva.

Nakon njegovog donošenja od februara 2002. godine, znatno je smanjen broj stečajnih predmeta pred nadležnim sudovima u Republici Crnoj Gori kao i trajanje stečajnog postupka. Međutim, njegova praktična primjena ukazala je na određene materijalno pravne i procesno pravne nedostatke, koji se po našoj ocjeni ne mogu efikasno otkloniti i zakon poboljšati odgovarajućim izmjenama i dopunama pa je neophodno pristupiti donošenju novog zakona. Pri tom, kao model predlažemo Zakon o stečaju Republike Srbije, Stečajni zakon Republike Hrvatske, koji u pravno-tehničkom smislu odgovaraju pravnoj tradiciji Republike Crne Gore, sistematični su i sadrže sve institute modernog stečajnog zakonodavstva, normalno, uz odgovarajuća priagođavanja privrednim uslovima Republike Crne Gore.

Novim zakonom treba predvidjeti da stečaj pored fizičkih lica-stečajni upravnici mogu sprovoditi i specijalizovane ustanove, kao i osnivanje agencije za stečajne upravnike sa odgovarajućim ovlašćenjima.

U cilju efikasnijeg sprovođenja stečajnih postupaka treba intenzivirati edukaciju stečajnih sudija i stečajnih upravnika kroz odgovarajuće radionice.

Poseban akcenat treba staviti na stečaj sa ino-elementom, stečaj nad djelovima stranih društava sa odgovarajućom praksom i iskustvima iz uporednih pravnih sistema.

Bosna i Hercegovina

Nedeljko Milijević

*Osnovni sud u Banja Luci,
Zamenik predsednika
Predsednik privrednog odeljenja*

BIOGRAFIJALIČNI PODACI

Ime	Nedeljko
Prezime	Milijević
Datum i mjesto rođenja	11.01.1954, Gornja Mravica, Prnjvor, BiH, SFRJ,
Adresa stanovanja	ul. Bana Lazarevića br. 19, Banja Luka, Republika Srpska, BiH,
Telefon	+387 51 304 095
Mobilni	+387 65 925 838
E-mail	nen.m@inecco.net
Državljanstvo	BiH

ŠKOLOVANJE

Univerzitet	Pravni fakultet Banja Luka (1974/1978)
Specijalizacija	Pravosudni ispit, Sarajevo (1979)

JEZICI

Srpski	maternji jezik
Ruski	dobro poznavanje

RADNE AKTIVNOSTI

Od 1978. godine radio sam u Slavonskoj Požegi kao sudski pripravnik i sudija na parničnom referatu. Od 1983. godine obavljao sam funkciju predsjednika odjeljenja suda u Laktašima, te vodio parnične predmete, od 1983.godine radim u Osnovnom sudu Banja Luka, radio sam na vanparničnom referatu do 1999. godine, a od 1999.godine pa do danas vodio sam referat privrednih sporova, stečaj i likvidacije privrednih subjekata. Danas vodim stečajni referat, predsjednik sam privrednog odjeljenja i zamjenik predsjednika Osnovnog suda u Banjoj Luci

OBJAVLJENI KNJIGE I RADOVI

“Vanparnični postupak”, Živanović – Milijević,
“Stečajni postupak”, Čolović – Milijević,
“Zakon o stečajnom postupku, komentar”
Marić – Milijević,
“Moduli za edukaciju sudija (vanparnični postupak, reorganizacija stečajnog dužnika) u koautorstvu sa prof.dr Vladimirom Čolovićem modul Međunarodni stečaj, asistent prof. dr Ljiljana Mijović u izradi rada Međunarodno humanitarno pravo kao običajno pravo. Autor dvadesetak stručnih radova iz oblasti imovinskog i privrednog prava.

UČEŠĆE NA MEĐUNARODNIM I DOMAĆIM STRUČNIM SKUPOVIMA

Učestvovao sam na dvadeset međunarodnih i regionalnih skupova iz oblasti prava u svojstvu predavača, voditelja radionica i sl. Bio sam organizator, moderator i edukator na oko 50 stručnih skupova u Bosni i Hercegovini iz oblasti humanitarnog, građanskog i privrednog prava.

DRUGE AKTIVNOSTI

Bio sam aktivan član Saveza izviđača, a duže vremena sam aktivni član Crvenog krsta Republike Srpske i Bosne i Hercegovine.

STEČAJNI POSTUPAK U BOSNI I HERCEGOVINI

Uvod

Bosna i Hercegovina je decentralizovana država koju čine dva entiteta i to Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska, te Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine. Federaciju Bosne i Hercegovine čine devet kantona. Zakonodavna aktivnost je podijeljena između Bosne i Hercegovine kao države, njenih entiteta i distrikta. U Federaciji Bosne i Hercegovine nadležnost za donošenje zakonskih i podzakonskih akata imaju i kantoni.

Sudska vlast je organizovana u entitetima i čine je u Federaciji Bosne i Hercegovine opštinski i kantonalni sudovi te Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine kao najviša sudska instanca. U Republici Srpskoj sudsku vlast vrše osnovni sudovi, okružni sudovi i Vrhovni sud Republike Srpske. U Distriktu Brčko sudski organi su Osnovni sud i Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Na nivou Bosne i Hercegovine ustanovljen je Državni sud Bosne i Hercegovine koji odlučuje u prvom i drugom stepenu u predmetima iz svoje nadležnosti.

Privredno sudovanje organizovano je pri osnovnim sudovima u sjedištu Okružnog suda u Republici Srpskoj odnosno u opštinskim sudovima u sjedištu kantonalnog suda u Federaciji Bosne i Hercegovine. Privredna odjeljenja su nadležna za suđenje u stvarima iz privredne oblasti za cijelo područje okruga odnosno kantona. U tim odjeljenjima vode se postupci upisa u sudski registar poslovnih subjekata, privredni sporovi, te postupci stečaja i likvidacije poslovnih subjekata.

Registracija poslovnih subjekata

Bosna i Hercegovina je zemlja u tranziciji. Prije rata Bosna i Hercegovina je spadala u nerazvijene republike Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljem tekstu SFRJ). Težište razvoja bila je industrija. Rat i teško poslijeratno vrijeme uslovlili su slabljenje i gašenje privrednih djelatnosti u mnogim preduzećima. To je dovelo do velikih dugovanja preduzeća koja se nisu mogla servisirati kroz poslovnu djelatnost tako da su mnoga preduzeća postala platežno nesposobna. U Federaciji Bosne i Hercegovine egzistira oko 64535 poslovnih subjekata, u Republici Srpskoj 31204 subjekata, a u Brčko Distriktu 1634 poslovna subjekata. Dakle, u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno oko 97373 privrednih subjekata.

Podatci o broju poslovnih subjekata su približno tačni, s tim što treba imati na umu da je u toku brisanje iz sudskih registara poslovnih subjekata koji duže vremena ne obavljaju poslovnu djelatnost, odnosno nisu uskladili svoja akta sa pozitivnim zakonskim propisom. Predmet brisanja iz sudskog registra su preduzeća koja duže vremena ne obavljaju poslovnu djelatnost.

U Federaciji Bosne i Hercegovine egzistira oko 100000 preduzetnika, (preduzetničkih radnji i fizičkih lica preduzetnika), u Republici Srpskoj egzistira 69503 preduzetnika a u Distriktu Brčko 3503 preduzetnika. Dakle, u Bosni i Hercegovini egzistira oko 173006 preduzetnika. Podaci o broju preduzetnika su nešto tačniji posebno u Republici Srpskoj i Distriktu Brčko budući da su dati od strane Poreske uprave koja prati poslovnu djelatnost preduzetnika u cilju naplate poreza.

Preduzeća su u državnom i privatnom vlasništvu i organizovana su kao društva kapitala i društva lica. U Federaciji Bosne i Hercegovine kao lica kapitala organizovana su dionička društva i društva sa ograničenom odgovornošću, a u Republici Srpskoj i Distriktu Brčko kao akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću. Društvo lica je ortačko društvo, a komanditno društvo je mješovito društvo. Najmanji osnovni kapital akcionarskog društva je 50.000 KM, s tim što se 50% kapitala unosi kod osnivanja društva, a 50% u roku od dvije godi-

ne. Najmanji osnivački kapital društva sa ograničenom odgovornošću je 2.000 KM, s tim što se 50% kapitala unosi u društvo pri osnivanju a 50% kapitala u periodu od dvije godine. Osnovni kapital društva lica je 2.500 KM i može se unijeti u novcu i u stvarima.

Registar poslovnih subjekata vodi se u privrednom odjeljenju Osnovnog suda u sjedištu Okružnog, odnosno Kantonalnog suda za taj okrug odnosno kanton.

Razlozi za donošenje Zakona o stečajnom postupku

Prije rata u Bosni i Hercegovini i drugim republikama SFRJ u primjeni je bio Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji donešen 1989 godine. Ovaj zakon preuzele su i primjenjivale kao svoj propis 1992. godine Bosna i Hercegovina i Republika Srpska. Federacija Bosne i Hercegovine je 1998. donijela Zakon o stečaju i likvidaciji koji je preuzeo neka rješenja bivšeg Zakona o prinudnom poravnanju stečaju i likvidaciji, a po ugledu na stečajni zakon Hrvatske unio neka nova rješenja vezana za stečajni postupak. Brčko distrikt BiH je 2002. godine donio Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji koji je napisan po ugledu na Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji SFRJ. Kako u izmjenjenim političko ekonomskim odnosima navedeni zakonski propisi nisu pružali kvalitetnu zaštitu povjeriocima ukazala se potreba za donošenje novih propisa iz ove oblasti. Razlozi za reformu stečajnog zakonodavstva, odnosno novog Zakona o stečajnom postupku su:

- procesne smetnje u primjeni Zakona o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, koje su uzrokovane ukidanjem Službe platnog prometa koja je po službenoj dužnosti pokretala stečajni postupak u slučaju blokade računa privrednih subjekata u trajanju dužem od 60 dana, i koja je zastupala predlagača stečajnog postupka, te zbog nemogućnosti obezbjeđenja troškova prethodnog stečajnog postupka,
- nedovoljne pravne zaštite povjerilaca,
- dužine trajanja stečajnog postupka,
- male mogućnosti sanacije preduzeća i
- uvođenje reda u privredni život zemlje, uklanjanje iz privrednog života preduzeća koja nisu platežno sposobna.

Na izradi zakonskih projekata radile su zajedno radne grupe Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, a konsultantske usluge i podršku pružala je njemačka fondacija za reformu privrednog sistema u Bosni i Hercegovini, GTCT.

Republika Srpska je donijela Zakon o stečajnom postupku oktobra 2002. godine i isti se primjenjuje od 01.01.2003. godine a Federacija Bosne i Hercegovine donijela je kasnije zakon i isti se primjenjuje od jula 2003. godine.

Osnovne karakteristike Zakona o stečajnom postupku

Zakon o stečajnom postupku je na savremen način regulisao materiju stečaja tako da je ovaj propis harmonizovan sa zakonodavstvom Evropske unije. Zakonom je uređena materija stečaja kako pravnih tako i fizičkih lica. Institut stečaja fizičkih lica nije u praksi zaživio. Stečajni postupak se sprovodi radi grupnog namirenja povjerilaca, unovčenjem imovine stečajnog dužnika i podjelom prikupljenih sredstava povjeriocima, a gdje je to moguće i reorganizacijom stečajnog dužnika.

Prijedlog za pokretanje stečajnog postupka mogu podnijeti stečajni dužnik i svaki povjerilac koji ima pravni interes za pokretanje stečajnog postupka, s tim što je povjerilac dužan učiniti vjerovatnim svoje potraživanje i platežnu nesposobnost stečajnog dužnika. Razlog za otvaranje stečajnog postupka je platežna nesposobnost stečajnog dužnika. Smatra se da je stečajni dužnik platežno nesposoban ako 60 dana neprekidno ne izmiruje svoje dospjele novčane obaveze (Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske), odnosno 30 dana ne izmiruje svoje novčane obaveze (Zakon o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine).

ne). Stečajni postupak se može otvoriti i zbog prijeteće platežne nesposobnosti stečajnog dužnika. Ona postoji ako stečajni dužnik prema predviđanjima u vrijeme dospelosti neće biti u stanju da ispuni postojeću obavezu plaćanja. Postupak u ovom slučaju može pokrenuti samo stečajni dužnik.

U odnosu na raniji zakon koji je regulisao sanaciju preduzeća kroz prinudno poravnanje, Zakon o stečajnom postupku uvodi institut reorganizacije stečajnog dužnika kroz niz mjera različite prirode kojima se na nov način uređuju odnosi između povjerilaca i stečajnog dužnika čime je stvorio mogućnosti za obavljanje iste ili slične djelatnosti stečajnog dužnika, odnosno novih subjekata i očuvanje radnih mjesta.

Na nov način je uređena procedura vođenja stečaja što omogućava skraćanje postupka i garancija za brže i bolje namirenje povjerilaca. Velika pažnja je posvećena obezbjeđenju stečajne mase i u tom pravcu na savremen način je obrađeno poglavlje pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika. Institut međunarodnog stečaja je uređen na savremen način u cilju zaštite interesa povjerilaca iz Bosne i Hercegovine ali i očuvanja interesa inostranih povjerilaca.

Organi stečajnog postupka

Organi stečajnog postupka su: stečajni sudija, stečajni upravnik, skupština povjerilaca i odbor povjerilaca.

Stečajni sudija

Stečajni sudija vodi i upravlja stečajnim postupkom od podnošenja prijedloga do završetka stečajnog postupka. Stečajni sudija imenuje privremenog stečajnog upravnika, stečajnog upravnika, vještaka, privremeni odbor povjerilaca i vrši pravni nadzor nad radom privremenog stečajnog upravnika i stečajnog upravnika u skladu sa odredbama ovog zakona.

Stečajni upravnik

Stečajni upravnik je organ stečajnog postupka koji rukovodi postupcima stečajnog dužnika i zastupa ga. Stečajnog upravnika rješenjem imenuje stečajni sudija. Za stečajnog upravnika može biti imenovano lice koje ima završeno odgovarajuće stručno obrazovanje i položen stručni ispit.

Stečajni upravnik je ovlašćen i obavezan je da bez odlaganja uđe u posjed imovine koja spada u stečajnu masu, upravlja njome, po mogućnosti nastavi poslovanje do izvještajnog ročišta i unovči imovinu u skladu sa odlukom skupštine povjerilaca. Stečajni upravnik je obavezan odmah izvršiti detaljan popis stečajne mase i isti predati stečajnom sudiji najkasnije u roku od 45 dana od dana svog imenovanja. Obavezan je sastaviti popis svih povjerilaca stečajnog dužnika za koje je saznao i do kojih je došao iz knjiga i poslovne dokumentacije stečajnog dužnika. Dužan je voditi poslovne knjige, sačiniti početni bilans prema stanju na dan otvaranja stečajnog postupka i podnijeti potrebne izvještaje nadležnom organu. U slučaju da stečajni upravnik povrijedi obaveze, koje je prema ovom zakonu dužan izvršavati, obavezan je da nadoknadi prouzrokovanu štetu svim učesnicima stečajnog postupka. Stečajni upravnik je obavezan neposredno nakon preuzimanja službe zaključiti kod osiguravajućeg društva osiguranje od odgovornosti za sve rizike odgovornosti koji su povezani sa njegovom djelatnošću. Visinu osigurane sume određuje stečajni sudija.

Stečajni upravnik podnosi izvještaje o sprovedenim radnjama u stečajnom postupku, stečajnom sudiji, odboru povjerilaca i skupštini povjerilaca i drugim ovlaštenim organima kada oni to zatraže. Ukoliko stečajni upravnik ne obavlja funkciju kvalitetno i u skladu sa zakonom stečajni sudija ga može opomenuti, kazniti novčanom kaznom, a u težim slučajevima razriješiti dužnosti.

Kandidati za stečajnog upravnika polažu ispit za stečajnog upravnika prema programu određenom Pravilnikom o programu stručnog ispita za stečajnog upravnika i način njegovog polaganja koji su donijeli entitetski ministri pravde. Ispitu mogu pristupiti lica koja imaju visoku stručnu spremu pravnog, ekonomskog ili tehničkog smjera i 5 godina staža u struci. Ispit se polaže pred komisijom koju imenuje ministar pravde iz predmeta stečajno pravo, osnove građanskog i privrednog prava, te osnove računovodstva i finansija.

Skupština povjerilaca

Stečajni sudija saziva skupštinu povjerilaca. Prvu skupštinu povjerilaca saziva u okviru odluke o otvaranju stečajnog postupka. Kasnije, skupština povjerilaca može se zakazati ako to zahtijeva stečajni upravnik, odbor povjerilaca ili najmanje pet povjerilaca koji zastupaju najmanje petinu prijavljenih potraživanja. Pravo glasa u skupštini povjerilaca imaju povjerioci koji su prijavili svoja potraživanja, a koje nije osporio stečajni upravnik ili koji od povjerilaca. Povjerioci nižih isplatnih redova nemaju pravo glasa. Skupštinom povjerilaca rukovodi stečajni sudija. Odluka se donosi apsolutnom većinom prisutnih povjerilaca, s tim da je suma iznosa njihovih potraživanja veća od polovine sume potraživanja prisutnih povjerilaca.

Odbor povjerilaca

Skupština povjerilaca može iz kruga povjerilaca izabrati odbor povjerilaca. Radi zaštite interesa povjerilaca stečajni sudija može do izbora odbora povjerilaca, ukoliko je to potrebno, imenovati privremeni odbor povjerilaca. Odbor povjerilaca je dužan podržavati i nadzirati stečajnog upravnika u njegovom poslovanju. On ima pravo zahtijevati od stečajnog upravnika podnošenje izvještaja i polaganje računa, ima pravo da vrši neposredne kontrole. Odbor povjerilaca donosi odluke većinom glasova prisutnih članova.

Stečajna masa i raspoređivanje povjerilaca

Stečajni postupak obuhvata stečajnu imovinu koja pripada stečajnom dužniku otvaranjem stečajnog postupka, kao i imovinu koju stečajni dužnik stekne za vrijeme stečajnog postupka (stečajna masa).

Stečajni povjerioci se prema vrsti njihovih potraživanja svrstavaju u isplatne redove. Namirenje povjerilaca iz postojećih sredstava stečajne mase vrši se prema sljedećim isplatnim redovima:

1. stečajni povjerioci viših isplatnih redova,
2. stečajni povjerioci opšteg isplatnog reda,
3. stečajni povjerioci nižih isplatnih redova.

Lice koje ima pravo na izdvajanje stvari koje ne pripadaju stečajnom dužniku (izlučni povjerioci) nije stečajni povjerilac. Njegovo pravo na izlučenje tog predmeta reguliše se posebnim propisom.

Povjerioci koji imaju razlučno pravo na nekom predmetu ovlašćeni su na odvojeno namirenje iz predmeta razlučnog prava za glavno potraživanje, kamate i troškove.

Razlučni povjerioci su:

1. hipotekarni povjerioci i povjerioci zemljišnog duga,
2. povjerioci koji su zakonom, pljenidbom, sporazumom pred sudom ili pravnim poslom stekli neko založno pravo,
3. povjerioci kojima je stečajni dužnik radi obezbjeđenja prenio neko pravo,
4. povjerioci kojima pripada pravo zadržavanja.

Dosadašnja iskustva u primjeni zakona

Zakon o stečajnom postupku u primjeni je 4 godine. U Bosni i Hercegovini vodi se oko 500 stečajnih postupaka od kojih je oko 150 završeno. Od toga broja oko 300 stečajnih postupaka vodi se u Republici Srpskoj, u Federaciji Bosne i Hercegovine oko 180 postupaka, a 20 postupaka u Distriktu Brčko. Postupak kraće traje u odnosu na raniji Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji a naplativnost potraživanja je veća u odnosu na vrijeme u kojem je u primjeni bio Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji. U primjeni Zakona uočene su određene slabosti kao što su nedorečenost nekih odredbi, pravne praznine, loše uređeno poglavlje unovčenja imovine stečajnog dužnika i dr.

Prosječno vrijeme trajanja stečajnog postupka koji se provodi kroz likvidaciju, odnosno prodaju imovine stečajnog dužnika i namirenja povjerilaca u Bosni i Hercegovini je nešto kraće od 2 godine, a kod reorganizacije stečajnog dužnika postupak traje 1,5 godinu. Imovina stečajnog dužnika se unovčava za oko 1/3 procijenjene vrijednosti. Povjerioci višeg isplatnog reda uglavnom se namiruju u cjelosti, a povjerioci opšteg isplatnog reda sa oko 20% priznatih potraživanja. Imovinu stečajnog dužnika unovčava stečajni upravnik i to nepokretnu imovinu prema pravilima Zakona o izvršnom postupku a pokretnu imovinu neposrednom pogodbom. Oglas o unovčenju nepokretne imovine objavljuje se u dnevnim novinama, web stranicama privrednih komora entiteta i Spoljnotrgovinske komore BiH, Agencije za promociju stranih ulaganja i na drugi pogodan način.

U Bosni i Hercegovini vodi se u 23 slučaja postupak reorganizacije stečajnog dužnika, a reorganizacija je uspješno završena u 8 slučajeva.

Najčešće metode reorganizacije stečajnog dužnika su:

- pretvaranje priznatih potraživanja u udjele stečajnog dužnika ili drugog pravnog lica,
- prodaja dijela imovine i djelimično namirenje povjerilaca i organizovanje poslovne djelatnosti u dijelu imovine stečajnog dužnika
- mjera prodaje imovine stečajnog dužnika i djelimično namirenje povjerilaca a u preostalom dijelu pretvaranje potraživanja povjerilaca u udjele u istom ili drugom pravnom licu,
- smanjenje potraživanja povjerilaca i isplata tih potraživanja u dužem vremenskom periodu.

U jednom slučaju izvršena je prodaja cjelokupne imovine sa obavezom da kupac nastavi proizvodnju i zaposli postojeći broj radnika. Sredstvima ostvarenim prodajom te imovine namirena su potraživanja radnika koji ostaju bez posla, kao i radnika koji ostaju raditi ali u manjem procentu.

U Federaciji Bosne i Hercegovine je do sada ispit za stečajnog upravnika položilo 100 kandidata i isti su imenovani na stalnu listu stečajnih upravnika, a u Republici Srpskoj ispit je položilo 96 kandidata i isti su imenovani na privremenu listu stečajnih upravnika. Stalnu listu stečajnih upravnika utvrdiće Ministar pravde nakon donošenja Pravilnika o utvrđivanju liste stečajnih upravnika. Naknade i nagrade za rad stečajnog upravnika određene su pravilnikom. Stečajni upravnici su dužni da se osiguraju od odgovornosti za sve rizike odgovornosti koji su povezani sa njegovim vršenjem poslova u stečajnom postupku.

Edukacija stečajnih sudija i stečajnih upravnika vršena je od strane USAID-a putem FILE projekta čiji je program prošle godine završen. Edukaciju stečajnih sudija vrše centri za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske, odnosno Federacije Bosne i Hercegovine dok nije riješeno pitanje edukacije stečajnih upravnika.

Pored nedovoljnog broja stečajnih upravnika, evidentan je problem nedovoljnog broja stečajnih sudija, tako da se radnje u stečajnim predmetima ne preduzimaju u zakonom predviđenim rokovima. U nekim sudovima, posebno većim, evidentan je nedovoljan broj sudija koji vode privredne sporove vezane za stečaj pa ti sporovi traju dugo što prouzrokuje dugo trajanje stečajnog postupka.

Daljnje aktivnosti na poboljšanju stečajnog postupka

Kako smo već naveli, Zakon o stečajnom postupku je kvalitetan i efikasan zakonski propis. Međutim, u primjeni Zakona uočene su određene slabosti. Iz tih razloga potrebno je izvršiti određene izmjene zakonskog teksta, donijeti podzakonske akte. Aktivnosti u tom planu su započete.

Potrebno je dalje raditi na edukaciji sudija i stečajnih upravnika. Entitetski centri za edukaciju sudija i tužilaca su nastavili edukaciju sudija. Uz podršku Savjeta Evrope i Evropske komisije urađeni su edukativni moduli za stečajne sudije. Neophodno je iznaći rješenje za edukaciju stečajnih upravnika. Postoji mogućnost da edukaciju stečajnih upravnika obavljaju privredne komore entiteta, udruženja stečajnih upravnika ili pak da se organizuje posebna agencija za licenciranje i edukaciju stečajnih upravnika kako je to već urađeno u Srbiji.

Neophodno je više uraditi na širenju saznanja o stečaju među državnim funkcionerima, privrednicima, radnicima i dr., kako bi se oslabili otpori prema pokretanju i vođenju stečajnog postupka. Potrebno je veće prisustvo javnosti u stečajnom postupku i u tom pravcu treba animirati novinare da pišu o stečaju, posebno o uspješnim reorganizacijama kako bi se ohrabрили menadžeri preduzeća da sami na vrijeme pokreću stečajni postupak u preduzećima koja su upadnu u finansijske poteškoće, čime se stvara veća mogućnost za reorganizaciju, odnosno sanaciju preduzeća.

Neophodno je stvarati povoljne uslove za ulaganje u preduzeća kroz stečajni postupak. U tom pravcu potrebna je šira podrška organa vlasti, međunarodnih organizacija, sredstava informisanja i dr. Radi uspješne prodaje imovine stečajnog dužnika neophodno je na više načina vršiti oglašavanje, odnosno raditi na informisanju potencijalnih kupaca o prodaji imovine u Bosni i Hercegovini. U tom pravcu potrebno je jačati postojeću Agenciju za podsticanje stranih ulaganja kako bi ista mogla ostvarivati svoju funkciju i na taj način pomoći reorganizaciju, odnosno kvalitetnu prodaju imovine stečajnog dužnika.

Kako su veliki sudovi u Bosni i Hercegovine neažurni, što se posebno odnosi na privredna odjeljenja koja djeluju u većim sudovima, potrebno je kadrovski i materijalno ojačati ova odjeljenja kako bi se postupci stečaja, ali i parnice u vezi sa stečajem brže rješavale. Ako to nije moguće postići kroz postojeću organizaciju sudova potrebno je razmotriti mogućnost formiranja privrednih, odnosno trgovinskih sudova kako je to učinjeno u zemljama u okruženju. Budući da je Bosna i Hercegovina u tranziciji potreba za specijalizovanim privrednim sudovima je time veća.

Republika Hrvatska

Nevenka Marković

Trgovački sud u Zagrebu
Predsjednik

BIOGRAFIJA

Osobni podaci:

Ime: **Nevenka**
Prezime: **Marković rođ. Topić**
Datum rođenja: 11. siječnja 1956.
Mjesto rođenja: Biškupci, Požega
Narodnost: Hrvatica
Adresa: Zagreb, Ilica 474
Broj telefona: 098 344 436
e-mail: nevenka.markovic@tszg.pravosudje.hr

Obrazovanje

2004. poslijediplomski znanstveni studij iz prava društava
i trgovačkog prava
1990. pravosudni ispit
1975 - 1980. diplomirala na Pravnom fakultetu u Zagrebu
1971 - 1975. gimnazija, Požega
1963 - 1975. osnovna škola, Požega

Radno iskustvo:

2002. - predsjednica Trgovačkog suda u Zagrebu
1996. - 2002. sudac Trgovačkog suda u Zagrebu (registarski predmeti, statusni predmeti,
parnični i stečajni predmeti)
1992-1996. sudski savjetnik na Trgovačkom sudu u Zagrebu (ovršni predmeti, rad u
predsjedništvu suda)
1991-1992. Bratstvo d.d., Zagreb, pravni referent
1987 - 1990. sudac Osnovnog suda udruženog rada u Zagrebu
1981 - 1987. IKOM, Zagreb, pravni referent - voditelj pravno-kadrovskog odjela

Publikacije:

U stručnom časopisima i drugim časopisima objavljeno:

«Komanditno društvo» 1999g.

«Opoziv i imenovanje članova uprave u društvu s ograničenom
odgovornošću» 1999.g.

«Brisanje i likvidacija trgovačkih društva» - Javni bilježnik

- „ Osnivanje i registracija trgovačkih društava u RH“ - Hrvatska matica iseljenika, 2003.g.
- «Provedba sumarnog eliminacijskog stečaj» , 2003.g.
- «Ispitno i izvještajno ročište» - radionica Pravosudne akademije
- «Stečajni upravitelji» - Narodne novine, rujan 2003.g.
- „ Prava i dužnosti stečajnog upravitelja“ – Inženjerski biro, svibanj 2005.g..
- „ Ostvarivanje razlučnih prava u stečaju po pravilima ovršnog postupka“ – Narodne novine, veljača 2004.g.
- «Ništavost i pobojnost odluka skupština trgovačkih društva»- Javni bilježnik, prosinac 2004.g.
- „ Stečaj nad imovinom dužnika pojedinca“- Inženjerski biro, veljača 2006.g.
- „ Sudsko i javnobilježničko osiguranje prijenosom vlasništva na stvari i prijenosom prava“- Inženjerski biro, rujan 2005.g.
- „ Ovrha na dionici, udjelu i poslovnom udjelu“- Narodne novine, travanj 2006.g.
- „ Upravljanje i prodaja nekretnina u stečajnom postupku“- Narodne novine, svibanj 2006.g.
- „ Sudski registar RH“ – Narodne novine, lipanj 2006.6.
- « Stečajni vjerovnici i vjerovnici stečajne mase» Narodne novine, rujan 2006.
- « Potraživanje radnika u stečajnom postupku» Narodne novine, veljača 2007.
- « Položaj radnika u stečajnom postupku» Inženjerski biro, ožujak 2007.

Studijska putovanja u inozemstvo

- studijsko putovanje sudaca i predsjednika sudova u Nizozemsku i Italiju (World Learning) - studeni 2002.
- studijsko putovanje stručnjaka u Beč - siječanj 2003. (Vijeće Europe)
- Međunarodni program posjetitelja SAD-u - travanj 2003. (USAID)
- Pakt stabilnosti - Seminar za suce trgovačkih sudova - Sofija

Bugarska - lipanj 2003. (ACOURIS - Pariz Francuska) i ožujak 2004.
program automatizacije sudske uprave – Nashville USA – listopad 2004,
edukacija stečajnih sudaca BiH – 2003. i 2004.g u suradnji USAID i World Learning

Konferencija u svezi sa sudskim registrom u Sarajevu- 2006.g. – USAID Spira

Europska konferencija o insolventijskim postupcima (međunarodni stečaj) u Varšavi, Poljska, 2006.g.

Studijsko putovanje u Beč , Austrija u projektu Podrške sustavu hrvatskih sudova, studeni 2006.g

Ostalo:

- edukacija sudaca trg. sudova na temu stečaja pri Pravosudnoj akademiji (tri radionice – listopad i prosinac 2003. i travanj 2004.g.)
- predavanja na temu štedno kreditnih zadruga - Savez štedno kreditnih zadruga , 2002.g.
- predavanja na temu prava trgovačkih društava
- predavanja na temu ovrhe
- predavanja na temu sudskog registra
- aktivni sudionik i organizator u projektu Ministarstva pravosuđa o mirenju „ Mirenje pri Trgovačkom sudu u Zagrebu“ i „ Mirenje pri sudovima“
- miritelj na listi miritelja HGK
- arbitar na listi arbitara HGK
- dobitnik nagrade malih donacija USAID na temu „ Alternativno rješavanje sporova“ u 2005.g.

Članstvo :

- član Komisije za provođenje izbora 1997., 2000., 2003. g.
- član Sudačkog vijeća Trgovačkog suda u Zagrebu do imenovanja za predsjednicu Suda
- član Udruge sudaca
- član komisije Ministarstva pravosuđa za izmjene zakona i podzakonskih akata (Stečajni zakon, sudski registar, okvirna mjerila za rad sudaca)
- član radne grupe za informacijski sustav za upravljanje sudskim predmetima (ICMS)

Vještine:

- rad na računalu
- engleski jezik

Hobi

- čitanje, tenis, golf

STEČAJNI POSTUPAK U REPUBLICI HRVATSKOJ

NEVENKA MARKOVIĆ
predsjednik Trgovačkog suda u Zagrebu
10. do 12. svibnja 2007. Beograd

NADLEŽNOST

Stvarna nadležnost	Mjesna nadležnost
<ul style="list-style-type: none">• Prava osnova Stečajni zakon (čl.5.)• Isključiva nadležnost trgovačkih sudova	<ul style="list-style-type: none">• Pravna osnova Stečajni zakon (čl.5.)• Trgovački sud na čijem se području nalazi sjedište dužnika pravne osobe odnosno sjedište dužnika pojedinca

STEČAJNI ZAKON Republike Hrvatske i promjene zakona

Osnovni zakon	Promjene zakona
Stečajni zakon (NN 44/96) stupio na snagu 1.siječnja 1997.g.	<ol style="list-style-type: none">1. ZIDSZ (NN 29/99)2. ZIDSZ (NN 129/00)3. ZIDSZ (NN 123/03)4. ZIDSZ (NN 82/06)

SADRŽAJ STEČAJNOG ZAKONA

- Uvjeti za otvaranje stečajnog postupka, stečajni postupak, pravne posljedice otvaranja stečaja, provedba stečaja
- Stečajni plan
- Osobna uprava
- Oslobođanje od preostalih obveza
- Međunarodni stečaj

CILJ STEČAJNOG POSTUPKA

1. Skupno namirenje vjerovnika stečajnog dužnika, unovčenjem njegove imovine i podjelom prikupljenih sredstava vjerovnicima (likvidacija dužnika)
2. Provođenje stečajnog plana radi održavanja djelatnosti dužnika (oživljavanje dužnika)

STEČAJNI DUŽNIK

PRAVNA OSOBA

- trgovačko društvo
- zadruga
- ustanova
- podružnica pravne osobe
- druge osobe propisane zakonom

IMOVINA FIZIČKE OSOBE

- obrtnik
- trgovac pojedinac
- Na dan 15. veljače 2007.g u Obrtnom registru registrirano 104.451 obrtnik

PRAVNE OSOBE

- Registar pravnih osoba vode Trgovački sudovi prema čl. 60. Zakonu o trgovačkim društvima i čl. 3. Zakonu o sudskom registru
- Trgovačka društva dijele se na:

Društvo kapitala	Društvo osoba
1. Dioničko društvo – temelji kapital – 200.000 kn	1. Javno trgovačko društvo
2. Društvo s ograničenom odgovornošću - temelji kapital – 20.000 kn	2. Komanditno društvo
3. GIU - bez temeljnog kapitala	

Izmjene: upisivat će se Europsko društvo(Societas Europaea)i
Europska gospodarska interesna grupacija (EEIG)

STATISTIČKI PODACI SUDSKOG REGISTRA

dioničko društvo	1.754
društvo s ograničenom odgovornošću	115.478
javno trgovačko društvo	541
komanditno društvo	90
gospodarsko interesno udruženje	75
trgovac pojedinac	13
inozemni osnivač – podružnica	178
ustanova i zajednica ustanova	4.261
zadruga	1.831
druga osoba za koju je upis propisan	37
UKUPNO	124.258

FAZE STEČAJNOG POSTUPKA

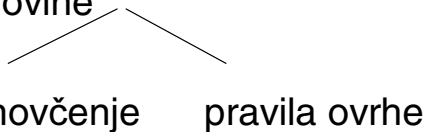
1. PRETHODNI POSTUPAK

- trajanje - **tri mjeseca** od donošenja rješenja o pokretanju prethodnog postupka osim ako posebne okolnosti ne zahtijevaju dulji rok
- cilj - utvrđenje uvjeta za otvaranje stečaja

- način završetka – obustava postupka
odbijanje prijedloga
otvaranje stečaja

STEČAJNI POSTUPAK

2. TIJEK POSTUPKA

1. Prijavljivanje tražbina – 30 dana do tri mjeseca od
ispitnog ročišta
2. Utvrđenje tražbina – ispitno ili posebno ispitno ročište
3. Unovčenje imovine

 - slobodno unovčenje
 - pravila ovrhe
4. Namirenje vjerovnika - diobe

Mogućnosti tijekom stečajnog postupka

1. Podnošenje **stečajnog plana**

 - dužnik
 - stečajni upravitelj
2. **Osobna uprava**
 - dužnik sam upravlja stečajnom masom pod nadzorom stečajnog povjerenika
3. **Oslobađanje od preostalih obveza**
 - odnosi se samo na dužnika pojedinca (fizička osoba)
 - vrijeme ustupa tražbina vjerovnicima – 7 godina

NAČINI ZAKLJUČENJA STEČAJNOG POSTUPKA

1. Otvaranje i istovremeno zaključenje – nema imovine
2. Obustava i zaključenje – mogu se namiriti troškovi postupka
3. Zaključenje – namirenjem vjerovnika
 - prihvaćanjem stečajnog plana
 - radi oslobađanja od preostalih obveza

Rok trajanja stečajnog postupka – 1,5 godina od održanog izvještajnog ročišta osim ako se vode upravni ili sudski postupci.

TIJELA STEČAJNOG POSTUPKA

- STEČAJNI SUDAC - sudac pojedinac
- STEČAJNI UPRAVITELJ – privremeni stečajni upravitelj
 - stečajni upravitelj
 - stečajni povjerenik
 - povjerenik
- SKUPŠTINA VJEROVNIKA
- ODBOR VJEROVNIKA - max. 7 članova

STEČAJNI UPRAVITELJ

- **Pravni izvori:**
 - Stečajni zakon
 - Pravilnik o programu stručnog ispita za stečajnog upravitelja i načinu njegova polaganja
 - Pravilnik o utvrđivanju liste stečajnih upravitelja
 - Uredba o nagradi stečajnog upravitelja

UVJETI ZA IMENOVANJE STEČAJNIM UPRAVITELJEM:

- fizička osoba
- visoka stručna sprema
- položen stručni ispit
- nalazi se na listi stečajnih upravitelja
- stručno znanje

RAZLOZI RAZRJEŠENJA

- vlastiti zahtjev
- odluka skupštine vjerovnika
- ako ne unovči imovinu dužnika u roku od 1,5 godina, osim ako za to postoji opravdani razlog
- ako ne obavlja dužnost uspješno ili iz drugih važnih razloga
- ako je imenovan u više od tri stečaja čija je vrijednost stečajne mase procijenjena na više od dva milijuna kuna i dužnik je nastavio poslovanje

LISTA STEČAJNIH UPRAVITELJA

1. **Sadašnja lista**
 - vodi je Visoki trgovački sud RH
 - vrijedi do 29. srpnja 2007.g.
 - na listi su: - članovi javnoj trgovačkog društva,
- odvjetnici.
2. Lista sadrži ukupno**486** stečajnih upravitelja od toga je odvjetnika.. **285**
3. **Od 29.srpnja 2007. lista se utvrđuje u Ministarstvu pravosuđa**

VRSTE VJEROVNICA I NAČIN NJIHOVOG NAMIRENJA

Razlučni vjerovnici

- Namiruju se odvojeno iz predmeta na kojem imaju različno pravo – načelo prioriteta

Vjerovnici stečajne mase

- Namiruju se prije stečajnih vjerovnika kao obveze stečajne mase redom kako dospijevaju

Stečajni vjerovnici

Podjela:

I. viši isplatni red

1. viši isplatni red
2. drugi viši isplatni red

II. niži isplatni red

Višak stečajne mase

Predaje se:

- dužniku pojedincu
- osobi koja ima udjele u pravnoj osobi dužnika

Način namirenja

- načelo prioriteta
- načelo razmjernog namirenja

TROŠKOVI STEČAJNOG POSTUPKA

Pristojbe

- Sudska pristojba**

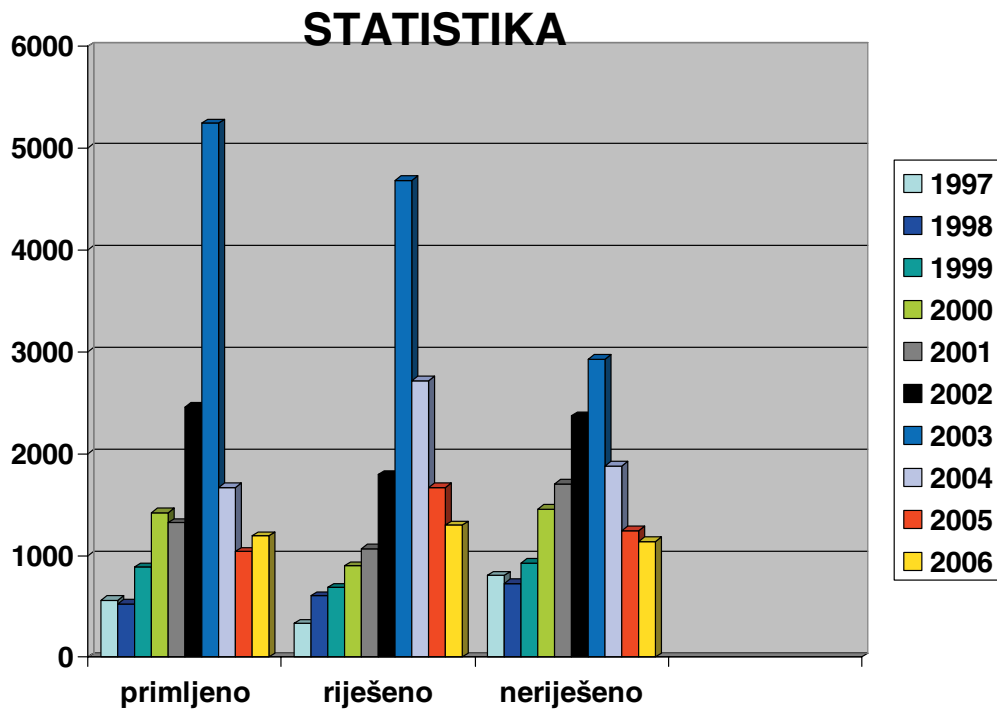
100 kn - prijedlog
 200 kn - prijava tražbine
 200 kn - žalba

- Dodatna pristojba**

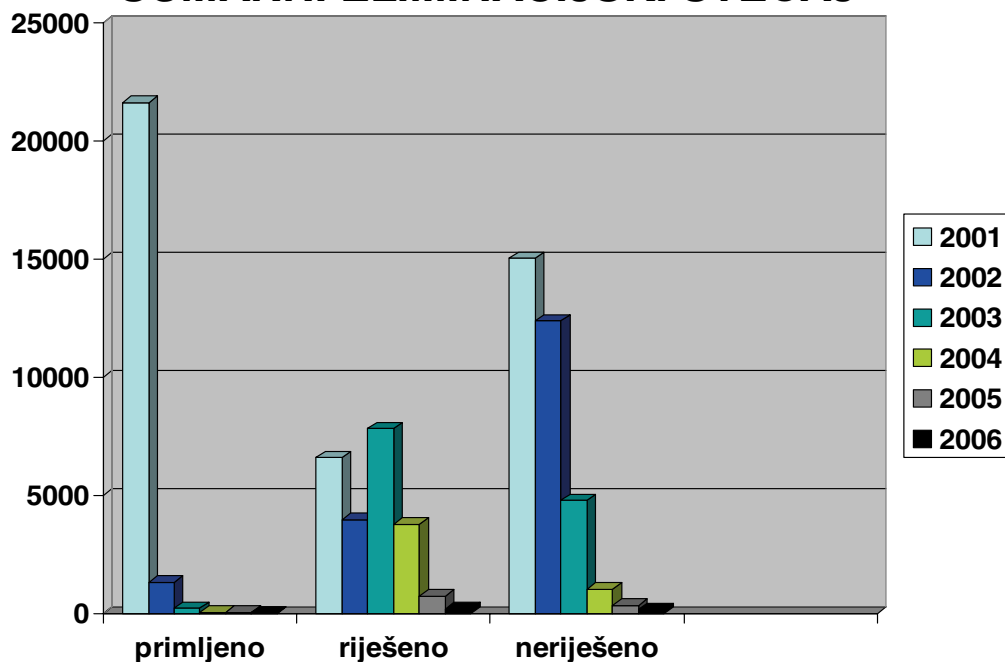
10.000 kn – Fond za pokriće
 troškova
 prethodnog
 postupka

Predujam

10.000 do 15.000 kn –predujam
 prethodnog
 postupka

SUMARNI ELIMINACIJSKI STEČAJ

TRAJANJE POSTUPKA

godina	do 6. mj.	6 mj. do 1 g.	1 – 2 g.	preko 2 g.
2004	32,63%	20,93%	26,08%	20,36%
2005	47,17%	33,65%	6,92%	11,26%
2006.	65,46%	18,34%	10,50%	5,70%
Prosječno	48,42%	24,68%	14,46%	12,44%
	87,56%			12,44%

AKTUALNA PITANJA - PROBLEMI

- Negativna percepcija javnosti prema stečajnom postupku
- Povećati broj stečaja koji završavaju stečajnim planom
- Pronaći način drukčijeg financiranja prethodnog postupka
- Poboljšati postupak prodaje imovine dužnika
- Ubrzati parnične postupke vezane za stečaj
- Profesionalizirati obavljanje poslova stečajnog upravitelja
- Educirati sve vjerovnike o pravima u stečajnom postupku
- Transparentno informirati javnost o tijeku stečajnog postupka

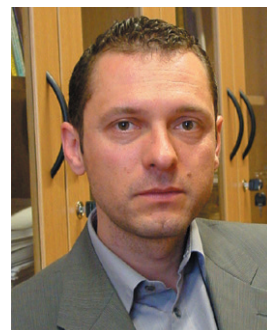
WEB STRANICE

- Sudski registar
web stranica
sudreg.pravosudje.hr
- Stečaj
www.sudacka-mreza.hr/stečaj
ili www.vts.hr u rubrici “web stečaj”

Republika Slovenija

Doc.Dr Saša Prelič

*Pravni fakultet univerziteta u Mariboru
Profesor*

BIOGRAFIJA

Adresa: Jagičeva 7
2000 Maribor
Slovenija

Telefon: 386 02 47-11-713

Elektronska pošta: Sasa.Preljic@uni-mb.si

Datum i mesto rođenja: 26. avgust 1967, Maribor

Formalno obrazovanje:

Doktor pravnih nauka *Univerzitet u Mariboru, Pravni fakultet, 2003.*

Magistar pravnih nauka Univerzitet u Mariboru, Pravni fakultet, 1998.

Univerzitetски diplomirani pravnik Univerzitet u Mariboru, Pravni fakultet, 1993.

Akademski i istraživački rad:

2004 Na Univerzitetu u Mariboru habilitiran u naziv univerzitetškog profesora – docenta, za predmetnu oblast privrednog prava i predmet pravo vrednosnih papira. Nosilac predmeta Statusno-privredno pravo, stečajno pravo i pravo vrednosnih papira

1993–2004 Univerzitetски asistent za predmetnu oblast civilnog i privrednog prava, Univerzitet u Mariboru, Pravni fakultet

2001-2002 Istraživački rad na Univerzitetu za poslovne nauke u Beču, Austrija

1996 Istraživački rad na Univerzitetu Karla Franza u Gracu, Austrija

1995 Istraživački rad na Kingston Law School u Kingston upon Thames, Engleska

1994 Učesnik na predavanju iz oblasti zaštite industrijske svojine na Univerzitetu Robert Schumann, u Strazburu, Francuska

Kao pozvani predavač učestvuje na različitim obrazovnim seminarima za slušaoce različitih profila

Iskustva u struci:

1993-2007 Saradnik Instituta za privredno pravo u Mariboru

2006 Vođa grupe eksperata za pripremu predloga stečajnog zakona
2004 Član grupe eksperata za pripremu novele zakona o privrednim udruženjima (ZGD-H)

Član grupe eksperata za pripremu novele zakona o sudskom registru

2002 Član grupe eksperata za pripremu predloga novele zakona o zadrugama

2002 Imenovan na listu arbitara stalne arbitraže Ljubljanske berze, d.d.

1999 Od strane ministra za pravosuđe imenovan za člana ispitne komisije za proveravanje znanja za upravnike stečajeva i prisilnih poravnanja

1998 Član grupe eksperata za pripremu predloga novele ZGD-F

1997 Položen pravosudni ispit

1994-1996 Pravosudno pripravništvo na Višem sudu u Mariboru

Bibliografija je javno dostupna na adresi: <http://cobiss.izum.si>

Nacionalni izveštaj - Slovenija

Doc. dr. Saša Prelič
Univerzitet u Mariboru
Pravni fakultet

1. Opšti zaključci, normativni okvir

1. Pravni položaj subjekata koji obavljaju privrednu delatnost koja donosi dobit u Republici Sloveniji uređen je Zakonom o privrednim udruženjima³² [u nastavku: ZGD-1]. Ovaj zakon je zamenio prethodno važeći Zakon o privrednim udruženjima iz 1993 godine.³³ Zbog svoje sadržinske osnove, ZGD-1 je primarni pravni izvor pravnog uređenja privrednih subjekata. Pored njega, na ovu oblast odnose se još i neki drugi zakoni. Pre svega, treba pomenuti Zakon o učešću radnika pri upravljanju³⁴ [ZSDU], Zakon o finansijskom poslovanju preduzeća³⁵ [ZFPPod], Zakon o preuzimanju³⁶ [ZPre-1], Zakon o sudskom registru³⁷ [ZSReg] ili Zakon o tržištu vrednosnih papira³⁸ [ZTVP-1]. Oblast prisilnog prestanka rada pravnih lica uređena je posebno, u Zakonu o prisilnom poravnanju, stečaju i likvidaciji³⁹ [ZPPSL]. Svi nabrojani propisi zaokružuju i povezuju normativno uređenje prava privrednih udruženja u koherentnu sistemsku celinu.⁴⁰

2. Kod razvrstavanja privrednih subjekata ZGD-1 je uvažio klasično načelo *numerus clausus* pravno-organizacijskih oblika. Među pravno-organizacijskim oblicima, čije formiranje omogućava, ZGD-1 razlikuje:

- samostalnog preduzetnika,
- lična, i
- kapitalna udruženja

Među ličnim udruženjima ZGD-1 razlikuje:

- udruženje sa neograničenom odgovornošću,
- komanditno društvo i,
- tiho udruženje,
- a među kapitalnim udruženjima:
- deoničarsko društvo,
- evropsko deoničarsko društvo,

³² Sl. I. RS, br. 42/06.

³³ Sl. I. RS, br. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 32/98, 37/98, 84/98, 6/99, 54/99-ZFPPod, 31/00-ZP-L, 36/00, 45/01, 59/01-popr., 93/02-rešenje US, 57/04, 139/04.

³⁴ Sl. I. RS, br. 42/93, 61/00-rešenje US, 56/01.

³⁵ Sl. I. RS, br. 54/99, 110/99, 93/02-rešenje US.

³⁶ Sl. I. RS, br. 79/06.

³⁷ Sl. I. RS, br. 13/94, 31/00-ZP-L.

³⁸ Sl. I. RS, br. 56/99, 31/00-ZP-L, 52/02-ZJA.

³⁹ Sl. I. RS, br. 67/93, 74/94-rešenje US, 8/96-rešenje US, 25/97-ZJSRS, 93/97, 1/99-99-ZNIDC, 52/99, 101/01-rešenje US, 42/02-ZDR, 58/03-ZZK-1.

⁴⁰ Pored nabrojanih važe i pojedini drugi zakoni, koji (kao matični statusni propisi) uređuju pravni položaj drugih pravnih lica, koja nisu privredna društva. Među važnijim, tako, pravni položaj zadruga uređuje Zakon o zadrugama (Sl. I. RS, br. 13/92, 7/93, 13/93-ZP, 31/00-ZP-L), pravni položaj zavoda Zakon o zavodima (Sl. I. RS, br. 12/91, 45/94-rešenje US, 8/96, 31/00-ZP-L, 36/00-ZPDZC), pravni položaj društava Zakon o društvima (Sl. I. RS, br. 61/06), a pravni položaj ustanova Zakon o ustanovama (Sl. I. RS, br. 60/95).

- udruženje sa ograničenom odgovornošću, i
- komanditno deoničarsko društvo.

Pojedinačni statistički podaci za 2006. godinu⁴¹ pokazuju da je u Republici Sloveniji struktura privrednih subjekata bila sledeća:

- ukupno: 122.701,
- pravnih lica: 48.880,
- fizičkih lica: 73.821, od toga:
- samostalnih preduzetnika: 63.649
- drugih fizičkih lica⁴²: 10.172.

-

Među najvažnijim pravnim licima navodimo da je u proseku u Sloveniji bilo organizovano:

- 2.733 udruženja sa neograničenom odgovornošću,
- 1.147 komanditnih društava,
- 42.661 udruženja sa ograničenom odgovornošću,
- 1.103 deoničarskih društava,
- 1 komanditno deoničarsko društvo,
- 26 advokatskih udruženja⁴³,
- 482 zadruga,
- 23 banke i
- 10 osiguravajućih kuća.

3. U Republici Sloveniji uvažen je normativni sistem formiranja privrednih subjekata. Organ kontrole poštovanja normativnih propisa za osnivanje privrednih subjekata u Republici Sloveniji je sud koji vodi sudski registar (registarski sud). Za vođenje sudskog registra nadležni su okružni sudovi prema poslovnim sedištima upisanih subjekata.

Kapitalna udruženja su najvažnija prema privrednom značaju su i u Republici Sloveniji. Statistički podaci pokazuju da su, sa stanovišta privredne prakse, najprivlačnija udruženja sa ograničenom odgovornošću, zato i njihov broj preovlađuje te je njihov procenat među pravnim licima daleko najveći. Preko 87 % svih pravnih lica ima taj pravnoorganizacijski oblik. Ovo je posledica njihove srazmerno jednostavne organizacijske strukture sa visokim stepenom dispozitivnosti kod uređenja unutrašnjih odnosa, činjenice da članovi ne odgovaraju za obaveze udruženja, a verovatno i niskog osnovnog kapitala, koji je potreban za njihovo formiranje (7.500 €).

Zanimljivo je da u Republici Sloveniji ima srazmerno mnogo i deoničarskih društava (1.103). To je pre svega posledica modela privatizacije, koji je bio izveden devedesetih godina prethodnog stoleća, posle osamostaljenja, odnosno prilikom promena društveno-ekonomskog sistema. Bivša društvena preduzeća koja su se transformisala, uglavnom su transformisana u deoničarska društva, jer su većinom ispunjavala merila (visina društvenog kapitala, broj zaposlenih) za transformaciju u ovaj pravno-organizacijski oblik.

S obzirom na kapitalno-imovinsku strukturu deoničarskih društava, treba reći da je za formiranje »običnog« deoničarskog društva propisan najniži osnovni kapital u visini od 25.000 € (a za formiranje evropskog deoničarskog udruženja 120.000 €), dok su zakonima koji uređuju posebne uslove za obavljanje specifičnih delatnosti (bankarstvo, osiguranje, poslovanje sa vrednosnim papirima), propisani i viši najniži iznosi osnovnog kapitala. Normativni okvir za ovaj pravno-organizacijski oblik formiran je prema germanskom modelu (nemački zakon o deoni-

⁴¹ Stanje na dan 30. septembar 2006; vir: <http://www.ajpes.si>

⁴² U ovu grupu spadaju npr. registrovani samostalni stvaraoci u oblasti kulture, nosioci dopunske poljoprivredne delatnosti, registrovani lekari, stomatolozi i samostalni zdravstveni radnici.

⁴³ One po slovenačkom pravu mogu da budu organizovane posebno kao udruženja sa neograničenom odgovornošću.

cama – AktG), a u celini je usklađen sa uređivanjem u direktivama EU iz oblasti *company law* (privrednog prava).

2. Stečajni postupci i postupci prisilnog poravnanja

1. Kao što je već objašnjeno, oblast prisilnog prestanka rada pravnih lica uređena je u ZPPSL, koji važi od 2. januara 1994. Zakon u osnovi sledi koncept bivšeg saveznog Zakona o prisilnom poravnanju, stečaju i likvidaciji⁴⁴ iz 1989 godine.

Ovaj zakon je, prilikom osamostaljenja, odredbom četvrtog člana ustavnog zakona za izvođenje osnovnog ustavnog dokumenta o samostalnosti i nezavisnosti Republike Slovenije, u svoj pravni sistem preuzela i Slovenija, tako da je kod nas važio sve do prihvatanja novog slovenačkog ZPPSL u 1993 godini.⁴⁵

Tekst ZPPSL je podeljen na sledeća poglavlja:

1. poglavlje: Osnovne odredbe (1.- 5. član ZPPSL)
2. poglavlje: Opšte odredbe (5. - 15. član ZPPSL)
3. poglavlje: Prisilno poravnanje (16. - 71. član ZPPSL)
 - Organi u postupku prisilnog poravnanja (16. - 22. član ZPPSL)
 - Uvođenje postupka prisilnog poravnanja (23. - 26. član ZPPSL)
 - Početak postupka prisilnog poravnanja (27. - 45. član ZPPSL)
 - Plan finansijske reorganizacije (46. - 52. član ZPPSL)
 - Ročište za prisilno poravnanje (53. - 57. član ZPPSL)
 - Potvrđivanje prisilnog poravnanja (58. - 65. član ZPPSL)
 - Ispunjavanje obaveza iz prisilnog poravnanja (66. član ZPPSL)
 - Poništavanje prisilnog poravnanja (67. - 68. član ZPPSL)
 - Upisivanja u registre (69. član ZPPSL)
 - Troškovi postupka prisilnog poravnanja (70. član ZPPSL)
 - Upotreba pravila o stečaju (71. član ZPPSL)
4. poglavlje: Stečajni postupak (72. - 173. član ZPPSL)
 - Organi stečajnog postupka (72. - 89. član ZPPSL)
 - Uvođenje stečajnog postupka (90. - 96. član ZPPSL)
 - Početak stečajnog postupka (97. - 102. član ZPPSL)
 - Pravne posledice početka stečajnog postupka (103. - 136. član ZPPSL)
 - Nastupanje pravnih posledica (103. - 104. član ZPPSL)
 - Prenos ovlašćenja na stečajnog upravnika (105. član ZPPSL)
 - Radni odnosi (106. - 107. član ZPPSL)
 - Uvođenje stečajnog upravnika na dužnost (108. član ZPPSL)
 - Računi dužnika (109. član ZPPSL)
 - Firma dužnika (110. član ZPPSL)

⁴⁴ Sl. I. SFRJ, br. 84/89.

⁴⁵ Uprkos oceni da bivši savezni zakon nije bio u suprotnosti sa pravnim poretom Republike Slovenije, različite okolnosti zahtevale su prihvatanje novog propisa. Pre svega, ZGD je uveo novu koncepciju organizacije privrednih subjekata i nanovo je odredio stečajne dužnike. Stečaj je u stvari oblik prestanka privrednih subjekata i u korelaciji je sa zakonodavstvom kojim je uređena njihova organizacija (status). Pri tom su dodirne tačke naročito kod određivanja dužnika, odgovornosti članova za obaveze društva i slično. I kroz praksu sprovođenja bivšeg saveznog zakona pokazalo se da u materiju stečaja treba uneti neke sadržinske promene, kao npr. u vezi sa određivanjem razloga za stečaj, aktivnom legitimacijom za predlaganje stečaja, prodajom dužnika kao pravnog lica i slično. Dopune je zahtevala i praksa, jer je bivši savezni zakon (kao metodu za sanaciju) predvideo prisilno poravnanje, u okviru kojeg *expressis verbis* nije omogućio statusnu transformaciju, finansijske reorganizacije i slično. Zbog toga se prisilno poravnanje, prema prethodno važećim propisima, pokazalo kao nezadovoljavajući pravni instrument za sanaciju insolventnih dužnika. Pošto su se u praksi navedene metode izvodile uprkos tome što zakonom nisu bile izričito predviđene, jedan od ciljeva novog zakona bio je i formiranje normativnih okvira za takve aktivnosti.

- Izvršenja i osiguranja (111. član ZPPSL)
- Potraživanja poverilaca (112. - 113. član ZPPSL)
- Kamate (114. član ZPPSL)
- Zastarevanje (115. član ZPPSL)
- Uslovna potraživanja (116. član ZPPSL)
- Pomirenje potraživanja (117. - 119. član ZPPSL)
- Ugovori obostranog plaćanja, sklopljeni pre početka stečajnog postupka (120. - 122. član ZPPSL)
- Zadaci i ponude (123. član ZPPSL)
- Pravo praćenja (124. član ZPPSL)
- Pobijanje pravnih radnji (125. - 130. član ZPPSL)
- Pravo izdvajanja i razdvajanja (131. - 132. član ZPPSL)
- Završavanje hitnih poslova (133. - 134. član ZPPSL)
- Nastavak proizvodnje i tekućih poslova u stečaju (135. - 136. član ZPPSL)
- Prijavljivanje potraživanja (137. - 145. član ZPPSL)
- Preispitivanje prijavljenih potraživanja (141. - 145. član ZPPSL)
- Prodaja dužnika (146. - 148. član ZPPSL)
- Unovčavanje imovine dužnika (149. - 157. član ZPPSL)
- Plaćanje poverilaca (158. - 168. član ZPPSL)
- Zaključak stečajnog postupka (169. - 170. član ZPPSL)
- Upisi u registre (171. član ZPPSL)
- Prisilno poravnanje u stečaju (172. - 173. član ZPPSL)
- 5. poglavlje: Skraćeni stečajni postupak (174. - 175. član ZPPSL) 6. poglavlje: Likvidacija (176. - 183. član ZPPSL)
- 7. poglavlje: Kolizija zakona i sporovi o nadležnosti (184. - 187. član ZPPSL)
- 8. poglavlje: Kaznene odredbe (188. član ZPPSL)
- 9. poglavlje: Prelazne i konačne odredbe (189. - 198. član ZPPSL)
- Posebne odredbe za postupak prisilnog poravnanja nad dužnikom – preduzećem sa društvenim kapitalom (189. - 195. član ZPPSL)
- Konačne odredbe (196. - 198. član ZPPSL).

Zakon je do sada bio dva puta izmenjen odnosno dopunjen.⁴⁶

2. ZPPSL uređuje sledeće tipove postupaka:

- stečajni postupak,
- postupak prisilnog poravnanja i
- postupak prisilne (sudske) likvidacije.

Treba uočiti da se u okviru stečajnih postupaka materija stečaja zasniva na svim tradicionalnim stečajno-pravnim načelima.⁴⁷ U važećem uređenju stečajnog prava u Republici Sloveniji, stečaj je funkcionalno shvaćen kao oblik generalnog izvršenja, koje se vodi zbog obezbeđivanja uslova za istovremeno i srazmerno namirenje svih poverilaca stečajnog dužnika (*par condicio creditorum*). Stečajni postupak se izvodi nad dužnikom, koji je duže vreme platno nesposoban odnosno prezadužen. Prema važećem uređenju, stečajni postupak može da se izvede nad pravnim licima, a od fizičkih lica pasivnu stečajnu sposobnost ima samostalni vlasnik. Pretpostavke za stečaj fizičkih lica koja nisu vlasnici preduzeća, dakle pre svega potrošača, slovenačko pravo za sada ne poznaje, ali se očekuje uređenje *lege ferenda*.

⁴⁶ ZPPSL-A, Sl. I. RS, br. 93/97 i ZPPSL-B, Sl. I. RS, br. 52/99.

⁴⁷ Detaljnije *Prelič*: Skica pravnog uređenja prestanka rada pravnih subjekata; Pravni fakultet u Mariboru, Maribor [2006], 34-37.

Prema dostupnim podacima,⁴⁸ na dan 30. septembra 2006. bilo je 1.049 nerešenih stečajnih predmeta. Podaci o prosečnom trajanju stečajnih postupaka pokazuju da većinu (70 %) predmeta sudovi razrešavaju za godinu dana od dana početka, a najviše ih je rešenih već u roku od 6. meseci.⁴⁹

Alternativu stečajnom postupku predstavlja postupak prisilnog poravnanja. Taj postupak ima značaj sanacionog odnosno rehabilitacionog postupka za dužnika, nad kojim bi mogao da počne stečajni postupak. O pokretanju prisilnog poravnanja odlučuju poverioci, a konačni pravni učinak potvrđenog prisilnog poravnanja je smanjenje i/ili odlaganje dospelosti potraživanja poverilaca od dužnika. Ako se potvrdi prisilno poravnanje, dužnik se oslobađa obaveza koje prelaze iznos određen u rešenju o potvrđivanju prisilnog poravnanja (naturalna obligacija). Sa ciljem da omogući finansijsku reorganizaciju dužnika i, s njom, otklanjanje uzroka za krizu preduzeća, dužniku je omogućeno da izvede finansijsku reorganizaciju, unutar koje dužnik može da obavi bilo koju ekonomsko-finansijsku meru, koja može da doprinese njegovoj sanaciji.

Prema dostupnim podacima,⁵⁰ dana 30. septembra 2006. bilo je 72 nerešena predmeta iz oblasti prisilnog poravnanja.

3. Organi u stečajnom postupku i postupku prisilnog poravnanja

3.1. Organi u stečajnom postupku

Organi u stečajnom postupku su stečajni senat, stečajni upravnik i odbor poverilaca.

3.1.1. Stečajni senat

Stečajni senat sačinjavaju tri sudije od kojih je jedan predsednik senata. Reč je o tri stručne sudije, što je inače izuzetak od pravila da sudske senate na prvom stepenu sačinjavaju sudije i sudije porotnici.

Stečajni senat ima sledeće nadležnosti:

- odlučuje o početku stečajnog postupka;
- odlučuje o ugovorima stečajnog upravnika i poverilaca protiv odredbe predsednika stečajnog senata;
- određuje hitne poslove, koji moraju da budu završeni u toku stečajnog postupka;
- potvrđuje predračun troškova stečajnog postupka i određuje nankadu za rad stečajnog upravnika;
- postavlja stečajnog upravnika i razreša ga dužnosti;
- potvrđuje koncept glavne podele i izdaje rešenje o glavnoj podeli stečajne mase;
- izdaje rešenje o zaključivanju stečajnog postupka;
- obavlja i druge poslove određene ZPPSL.
- Druge nadležnosti su npr.:
- odlučuje o ugovoru protiv odredbe;
- zahteva izveštaj o isteku stečajnog postupka;
- ustanovljava odbor poverilaca;

⁴⁸ Stanje na dan 30. septembar 2006; izvor: sudska statistika I-IX 2006, strana 50. Izvor je dostupan na http://www.mp.gov.si/si/zbirke_podatkov/statistika

⁴⁹ Izvor: izveštaj o radu Vrhovnog suda RS u 2005. godini (objavljeno 10. jula 2006), strana 67. Izvor je dostupan na <http://www.sodisce.si/default.asp?id=26>

⁵⁰ Stanje na dan 30. septembar 2006; izvor: sudska statistika I-IX 2006, strana 50. Izvor je dostupan na http://www.mp.gov.si/si/zbirke_podatkov/statistika

- određuje visinu predujma za pokriće troškova do početka stečajnog postupka;
- zanemaruje predlog za početak stečajnog postupka, ukoliko predujam nije uplaćen;
- zaustavlja stečajni postupak zbog povlačenja predloga za pokretanje stečajnog postupka;
- izdaje privremenu odredbu;
- odlučuje da se stečajni postupak ne izvede;
- dozvoljava nastavak proizvodnje i tekućih poslova u stečaju;
- dozvoljava naknadno ročište za ispitivanje potraživanja;
- odlučuje o pravnom leku;
- dozvoljava prodaju dužnika kao pravnog lica;
- određuje izručenje prodatog pravnog lica;
- određuje početnu cenu i način prodaje dužnikovog imanja;
- obavlja postupak prisilnog poravnanja u stečaju;
- odlučuje o izvođenju skraćenog stečajnog postupka i slično.

Predsednik stečajnog senata je nadležan za sva pitanja u vezi sa izvođenjem stečajnog postupka, za koja, prema ZPPSL, nije određena nadležnost stečajnog senata. Njegova nadležnost obuhvata dakle sve one delatnosti, za koje nije izričito određena nadležnost stečajnog senata. Predsednik stečajnog senata nadzire rad stečajnog upravnika i odredbom mu daje obavezna uputstva kojima usmerava njegov rad tako da se stečajni postupak odvija u skladu sa zakonom i bez odlaganja i nepotrebnih troškova.

3.1.2. Stečajni upravnik

Stečajni upravnik se postavlja rešenjem o pokretanju stečajnog postupka, o čemu odlučuje stečajni senat. Protiv rešenja o postavljanju stečajnog upravnika dozvoljen je prigovor koji mogu da uloze poverioci ili osoba postavljena za stečajnog upravnika.

Za stečajnog upravnika može da se imenuje samo (fizičko) lice koje ispunjava sledeće uslove:

- da ima stručno obrazovanje najmanje VII. stepena pravnog, ekonomskog ili drugog odgovarajućeg usmerenja;
- da je položilo stručni ispit za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije;
- da ima važeću dozvolu za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije.

Ministar za pravosuđe propisuje program i način polaganja ispita za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije. Rešenjem kojim se dozvoljava pristup ispitu, određuje se i ispitna komisija. Osnov za izdavanje dozvole (licence) za obavljanje poslova stečajnog upravnika je ili položen stručni ispit, ili da osoba ima konkretna stručna znanja i sposobnosti koji su potrebni za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije.

Ministar za pravosuđe izdaje dozvolu, ako podnosilac zahteva ispunjava sledeće uslove:

- da je državljanin Republike Slovenije i aktivno govori slovenački jezik;
- da nije bio osuđen za kažnjivu delatnost, zbog koje bi bio moralno nepodoban za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja ili likvidacije;
- da ima stručno obrazovanje najmanje VII. stepena pravnog, ekonomskog ili drugog odgovarajućeg usmerenja;
- da je položio stručni ispit za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja ili likvidacije.

O izdavanju i oduzimanju dozvole za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije, odlučuje ministar za pravosuđe, na osnovu mišljenja posebne petočlane komisije, čiji su članovi imenovani na period od pet godina sa mogućnošću

ponovnog imenovanja. Dva člana komisije se imenuju iz redova sudija koji sude u stečajnim predmetima, dva iz redova nezavisnih stručnjaka, a jedan član je predstavnik ministarstva pravosuđa. Članovi komisije među sobom imenuju predsednika komisije.

Zakon određuje i uslove i način oduzimanja dozvole. Dozvola za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije se oduzima ako osoba prilikom obavljanja funkcije teže prekrši obaveze upravnika prisilnog poravnanja ili stečajnog odnosno likvidacijskog upravnika, odnosno zloupotrebi položaj i nadležnosti upravnika prisilnog poravnanja ili stečajnog odnosno likvidacijskog upravnika, sa ciljem obezbeđivanja povoljnosti pojedinim poveriocima, odnosno drugim licima ili nanošenja štete poveriocima odnosno dužniku. Predlog za oduzimanje dozvole može da podnese odbor poverilaca, pojedinačni poverilac, sud koji vodi postupak kao i dužnik u postupku prisilnog poravnanja.

Za stečajnog upravnika ne može biti imenovana osoba:

- koja je poverilac u stečajnom postupku;
- koja je bila zaposlena kod stečajnog dužnika u poslednje dve godine pre početka stečajnog postupka ili je u tom periodu obavljala funkciju člana uprave ili nadzornog organa;
- ako postoje druge okolnosti koje dovode u sumnju njenu nepristrasnost.

Stečajni senat može, na predlog predsednika stečajnog senata, odbora poverilaca ili zainteresovanih lica ili po službenoj dužnosti, da razreši stečajnog upravnika dužnosti, ukoliko on ne ispunjava svoje dužnosti, ili ako za to postoje drugi opravdani razlozi. Upravnik ima pravo prigovora protiv rešenja o razrešenju dužnosti upravnika, o kojem konačno odlučuje stečajni senat. Stečajni upravnik može i sam da zahteva svoju ostavku.

Stečajni upravnik ostvaruje prava organa upravljanja i vlasnika u skladu s potrebama stečajnog postupka. Stečajni upravnik vodi poslove dužnika i zastupa ga. Zadaci stečajnog upravnika su naročito da:

- ažurira knjigovodstvenu evidenciju do dana početka stečajnog postupka;
- za 30 dana, u saglasnosti s predsednikom stečajnog senata, sastavi plan odvijanja stečajnog postupka s predračunom troškova i planom rokova;
- sastavi komisiju za inventuru;
- sastavi početni stečajni bilans, vodi poslovne knjige i sastavlja računovodstvene iskaze u skladu sa računovodstvenim standardima, određenim za subjekte u stečaju;
- brine za vođenje poslova stečajnog dužnika kao dobar vlasnik;
- brine o namirivanju potraživanja dužnika;
- unovči imovinu dužnika koja spada u stečajnu masu;
- u saglasnosti s predsednikom stečajnog senata, sastavi koncept glavne podele i koncept zaključnog stečajnog bilansa;
- sastavi koncept kasnije podele;
- se pobrini da se stečajni postupak odvija brzo i bez neosnovanog odlaganja.

Stečajni upravnik odgovara svakom učesniku u stečajnom postupku za štetu koju mu nanosi namerno ili usled velike nemarnosti. Za štetu nastalu postupcima stečajnog upravnika, koje je odobrio stečajni senat ili predsednik stečajnog senata, ili zbog toga, što je stečajni upravnik postupao po uputstvima predsednika stečajnog senata, stečajni upravnik nije odgovoran, osim ako je na odobrenje ili uputstvo dobio na prevaran način

Stečajni upravnik ima pravo na vraćanje hitnih troškova i na naknadu za rad. O vraćanju hitnih troškova stečajni senat može da odluči u toku postupka, a o naknadi prilikom zaključenja stečajnog postupka. Stečajni senat može da dozvoli i da se stečajnom upravniku isplati akontacija naknade za rad. Detaljnija merila za određivanje visine naknade određena su Odredbom o merilima za određivanje naknada stečajnim upravicima i upravicima prisilnog poravnanja. Osnovno merilo koje se prati kod određivanja visine naknada je veličina stečajne mase.

Stečajni upravnici se povezuju u profesionalno udruženje. Prema dostupnim podacima, na dan 5. septembra 2006. važeću dozvolu za poslove upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije imalo je 108 osoba.⁵¹

3.1.3. Odbor poverilaca

Zbog zaštite interesa poverilaca u stečajnom postupku, stečajni senat formira odbor poverilaca, osim ako je stečajna masa neznatna ili ako bi to dovelo do znatnog povećanja troškova stečajnog postupka. Formiranje odbora poverilaca u stečajnom postupku je obavezno, osim ako je stečajna masa neznatna ili kada bi formiranje odbora poverilaca dovelo do znatnog povećanja troškova.

O formiranju odbora poverilaca odlučuje stečajni senat, koji određuje i broj članova odbora poverilaca, koji uvek mora biti neparan. Ako ima manje od pet poverilaca stečajnog dužnika, ovlašćenja odbora poverilaca izvršavaju svi poverioci. Jedan od članova odbora poverilaca je i predstavnik saveta radnika odnosno zastupnik radnika.

Članove odbora poverilaca po pravilu biraju poverioci na prvom ročištu za ispitivanje potraživanja. Pravo učešća na izborima članova odbora poverilaca, kao i pravo glasa na njima imaju poverioci koji su pravovremeno prijavili svoja potraživanja. Pojedinačni poverilac može da postane član odbora poverilaca i neposredno, pod uslovom da njegovo ustanovljeno potraživanje prevazilazi jednu četvrtinu ukupnih ustanovljenih potraživanja svih poverilaca, kao i da to na ročištu za ispitivanje potraživanja i sam izričito zahteva.

Odbor poverilaca ima sledeće zadatke:

- zahteva od stečajnog upravnika da podnese izveštaj o odvijanju stečajnog postupka i o stanju stečajne mase;
- ima pravo da pregleda poslovne knjige i celokupnu dokumentaciju koju je preuzeo stečajni upravnik;
- ima pravo prigovora kod predsednika stečajnog senata protiv rada stečajnog upravnika i kod stečajnog senata protiv rada predsednika stečajnog senata;
- predlaže ostavku stečajnog upravnika i imenovanje novog stečajnog upravnika;
- daje stečajnom senatu mišljenje o unovčavanju dužnikovog imanja;
- daje stečajnom senatu mišljenje u vezi s nastavkom započetih poslova i sklapanjem novih poslova;
- obavlja druge poslove koje određuje zakon.

Ovde spadaju npr. nadležnosti u vezi sa:

- davanjem mišljenja o tome koji poslovi važe za hitne;
- davanjem mišljenja o nastavku proizvodnje;
- odlučivanjem o prodaji dužnika kao pravnog lica;
- određivanjem načina prodaje dužnikove imovine;
- određivanjem početne cene i slično.

Članovi odbora poverilaca su odgovorni svim poveriocima u stečajnom postupku za štetu koju im prouzrokuju namerno ili iz velike nemarnosti prilikom obavljanja dužnosti člana odbora poverilaca. Članovi odbora poverilaca nemaju pravo na naknadu za rad u odboru poverilaca, ali imaju pravo na vraćanje hitnih troškova koji obuhvataju samo one troškove koji je član odbora poverilaca imao zbog izvršavanja obaveza člana odbora poverilaca. Ovde spadaju eventualni putni troškovi i slično. O povraćaju hitnih troškova članovima odbora poverilaca odlučuje predsednik stečajnog senata koji, rešenjem kojim meri hitne troškove, stečajnom upravniku nalaže i to da iz stečajne mase isplati pojedinačnog člana odbora poverilaca.

⁵¹ Spisak osoba koje imaju dozvolu za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije, javno je dostupan na sledećoj web adresi:
http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/imenik_SE_06_10_2006.pdf

3.2. Organi u postupku prisilnog poravnanja

3.2.1. Senat poravnanja

Postupak prisilnog poravnanja vodi senat tri sudije (tzv. senat poravnanja), od kojih je jedan predsednik senata. U onim slučajevima kada obim dužnikove imovine ne prelazi 10 miliona SIT (41.730 €), postupak prisilnog poravnanja vodi pojedinačni sudija.

3.2.2. Upravnik prisilnog poravnanja

U stečajnom postupku je stečajni upravnik obavezan, a u postupku prisilnog poravnanja je postavljanje upravnika prisilnog poravnanja fakultativno. Odlučivanje o njegovom postavljanju prepušteno je odluci senata poravnanja. Ako senat poravnanja odluči da za postavljanje upravnika prisilnog poravnanja nema razloga, funkcije upravnika prisilnog poravnanja obavlja predsednik senata poravnanja.

Za upravnika prisilnog poravnanja važe isti uslovi kao za stečajnog upravnika. Za upravnika prisilnog poravnanja može da se odredi samo osoba sa važećom dozvolom za obavljanje funkcije upravnika u postupcima prisilnog poravnanja, stečaja i likvidacije.

Zadaci upravnika prisilnog poravnanja su naročito:

- da preispituje stanje imovine i poslovanja dužnika;
- da preispituje spisak poverilaca i spisak dužnikovih dužnika;
- da preispituje verodostojnost prijavljenih potraživanja;
- da ulaže prigovor protiv neosnovano prijavljenog potraživanja ako postoji sumnja u osnovanost potraživanja;
- da prijavljuje senatu poravnanja pojedinačna namirenja dugova koja su zabranjena postupku prisilnog poravnanja;
- da obavlja druge dužnosti koje određuje ZPPSL.

3.2.3. Odbor poverilaca

Položaj poverilaca u postupku prisilnog poravnanja naglašen je time da im ZPPSL namenjuje aktivnu ulogu, jer od njihovog neposrednog učešća zavisi i sudbina postupka. Za dostizanje što bolje saradnje poverilaca u postupku kao i zbog obezbeđenja njihove dobrobiti u postupku prisilnog poravnanja, senat poravnanja imenuje odbor poverilaca koji je sastavljen od poverilaca koji pristaju na saradnju u njemu i u odnosu prema dužniku imaju najviša potraživanja. Odbor poverilaca imenuje senat poravnanja sa spiska poverilaca odnosno među poveriocima koji nisu bili na spisku poverilaca, ali su svoja potraživanja prijavili. Odbor poverilaca sačinjava najmanje pet članova.

Odbor poverilaca ima sledeće nadležnosti:

- pregleda poslovanje i finansijsko stanje dužnika i zahteva podatke koji su važni za formiranje plana finansijske reorganizacije;
- saraduje pri formiranju plana finansijske reorganizacije;
- predlaže postavljanje ili ostavku upravnika prisilnog poravnanja;
- daje predloge i mišljenja i obavlja druge delatnosti koje su važne za zaštitu poverilaca u postupku prisilnog poravnanja.

-

Pretpostavka za aktivnu saradnju odbora poverilaca (dakle zastupnika interesa poverilaca) je da ga dužnik upozna sa svim podacima koji su relevantni za ustanovljavanje dužnikovog ekonomsko-finansijskog stanja ili formiranje plana finansijske reorganizacije. Delotvorno uključivanje odbora poverilaca je i u interesu dužnika, jer u saradnji sa poveriocima može da pripremi optimalan plan finansijske reorganizacije, dakle takav plan, koji bi bio prihvatljiv za veći broj poverilaca.

4. Insolventno pravo *lege ferenda*

Upotreba zakona je poslednjih godina pokazala da bi materiju stečaja i prisilnog poravnja trebalo doraditi. Zato je posebna ekspertska grupa sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Mariboru, prema zahtevu ministarstva za pravosuđe, izradila predlog Zakona o finansijskom poslovanju, postupcima zbog insolventnosti i prisilnog prestanka rada.⁵²

Zakon bi trebalo da uredi sledeća pitanja i tipove postupaka:

1. načela pažljivog finansijskog poslovanja,
2. postupke zbog insolventnosti:
 - stečajni postupci:
 - stečaj pravnih lica,
 - stečaj fizičkih lica,
 - stečaj ostavštine
 - postupak prisilnog poravnja s finansijskom reorganizacijom
3. postupke za prisilan prestanak rada pravnih lica:
 - prisilna (sudska) likvidacija,
 - brisanje iz sudskog registra.

⁵²

Dostupno na:

http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/zakonodaja/2007_01_25_INS-celota_redakc.pdf

FYROM / Makedonija/

Tome Velkovski

*Ministarstvo ekonomije
Rukovodilac odeljenja za stečaj*

BIOGRAFIJA

OPŠTI PODACI

Ime i prezime: **TOME VELKOVSKI**

Datum i mesto rođenja: 12.09.1951 god. Skopje R.Makedonija

Nacionalnost: Makedonac

Adresa: "50-ta Divizija" br.26, Skopje

Telefon: 02 3228-727, 070 668-611

E-mail: tome.velkovski@economy.gov.mk

OBRAZOVANJE

* Pravni fakultet, Skopje

RADNO ISKUSTVO

*Ministarstvo ekonomije, Rukovodilac odeljenja za stečaj

*Ministarstvo finansija-Uprava za javne prihode-Generalna direkcija, Rukovodilac sektora za blokirane racune i stečaj

*Agencija za blokirane racune Vlade Republike Makedonije, Zam.Direktor agencije

*AD za gradjevinarstvo "GRADING"-Skopje, Direktor zajedničkih službi i ovlasćen za spoljno-trgovinski promet i špediciju

*V.K."Teteks"-Tetovo, Sekretar OOZT Konfekcija-Skopje

*R.O "22 Dekemvri"-Skopje, Sekretar R.O

*Gradski savez izvidjaca grada Skopje, Sekretar saveza

DOPUNSKE AKTIVNOSTI

- *Učesce u radnoj grupi za izradu zakona o stečaju
- *Učesce u radnoj grupi za izradu Zakona o slobodnim ekonomskim zonama
- *Član komisija za polaganje ispita za ovlaštenog stečajnog upravnika
- *Zastupanje pred osnovnim sudovima u više od 400 rasprava po stečajnim predmetima
- *Podnosenje 1060 predloga za otvaranje stečajnih postupaka
- *Učesce u izradi podzakonskih akata Zakona o stečaju
- *Izrada Statuta, Delovnika za rad i Pravilnika za disciplinsku odgovornost stečajnih upravnika
- *Učesce u 16 javnih tribina pri donošenju Zakona o stečaju
- *Dobivanje Sertifikata za posebna znanja posedovnosti i stvarnih prava 2003 godina
- *Učesce u izradi 7 Pravilnika i 2 zakona za tehničke propise.

NACIONALNI IZVEŠTAJ

1. Zakonska regulativa koja reguliše osnivanje i položaj privrednih društava u Republici Makedoniji

U Republici Makedoniji normativni akt kojim je započelo konstituisanje trgovinskog prava, a u tom okviru i prava koje se tiče privrednih društava, jeste Zakon o privrednim društvima („Zakon na trgovskite društva“), donesen od strane Skupštine Republike Makedonije na sednici 20. maja 1996. godine, a objavljen u Službenim novinama Republike Makedonije br. 28/96.

Osnovna karakteristika ovog Zakona je to što je on zakon o preduzetništvu uopšte, a polazi od klasičnog privrednog društva, odnosno preduzeća. Dalje, prihvaćeno je načelo jedinstvenog zakona tako da se ovim zakonom uređuje položaj i privrednih društava i pojedinačnih preduzetnika. Takođe, prihvaćeno je i načelo ograničenog broja oblika privrednih društava, kao i načelo pravnog subjektiviteta društava. Svim oblicima privrednih društava priznato je svojstvo pravnog lica.

Ovim zakonom regulišu se pravno-organizacioni oblici „trgovanja“, odnosno privrednog delovanja, tojest utvrđuje se normativni položaj, organizacija i pravila funkcionisanja i preduzeća i preduzetnika. Makedonski izraz „trgovac“ koji bi trebalo shvatiti u okviru pojma „privredivač“ ili „preduzetnik“, obuhvata i pojam „trgovca“ kao pojedinca i „trgovca“ kao društva, odnosno preduzeća.

Ovaj Zakon iz 1996. godine⁵³ je menjan i dopunjivan mnogo puta pre donošenja novog Zakona o privrednim društvima⁵⁴ 2002. godine. Međutim, ovaj Zakon nikad nije počeo da se primenjuje iz razloga što je sama primena bila odlagana nekoliko puta, nakon čega je 2004. godine usvojen novi Zakon o privrednim društvima⁵⁵ koji se i danas primenjuje. Sa prvom izmenom zakona⁵⁶ bio je uveden i jednošalterski sistem za vođenje privrednog registra⁵⁷.

⁵³Zakon o privrednim društvima, "Sluzben vesnik na Republika Makedonija" br.28/96, 7/97, 21/98, 37/98, 63/98, 39/99, 81/99, 37/2000, 31/2001, 50/2001, 6/2002, 61/2002, 4/2003 i 51/2003 – „Službeni glasnik Republike Makedonije“ br. 28/96, 7/97, 21/98, 37/98, 63/98, 39/99, 81/99, 37/2000, 31/2001, 50/2001, 6/2002, 61/2002, 4/2003 i 51/2003

⁵⁴ Zakon o privrednim društvima, "Sluzben vesnik na Republika Makedonija" br. 58/2002,98/2002,42/2003 i 85/ 2003 – „Službeni glasnik Republike Makedonije“, br. 58/2002,98/2002,42/2003 i 85/2003

⁵⁵ Zakon o privrednim društvima, "Sluzben vesnik na Republika Makedonija" br. 28/2004 – Službeni glasnik Republike Makedonije br. 28/2004

⁵⁶Zakon o izmenama i dopunama zakona o privrednim društvima, "Sluzben vesnik na Republika Makedonija" br.84/05 – „Službeni glasnik Republike Makedonije“, br.84/05

⁵⁷Zakon o jednošalterskom sistemu i o vođenju privrednog registra i registra ostalih pravnih lica, "Sluzben vesnik na Republika Makedonija" br.84/05 – „Službeni glasnik Republike Makedonije“ br.84/05

1.1. Broj registrovanih privrednih subjekata

U Republici Makedoniji registrovano je ukupno 62,920 privrednih subjekata, Struktura privrednih subjekata je sledeća:

		Broj registrovanih subjekata
	I Oblici privrednih društava	
1.	Društva sa ograničenom odgovornošću	12,227
2.	Društva sa ograničenom odgovornošću osnovano od strane jednog lica	42,847
3.	Akcionarska društva	607
4.	Komanditna društva, javna privredna društva	1,223
5.	Javna preduzeća	122
II	Preduzetnici	5,894
	Ukupno	62,920

1.2. Osnovni kapital društava – pravnih lica

Što se tiče klasifikacije društava čiji su osnivači pravna lica ili društava čiji su osnivači pojedinci osnovni kriterijum je ekonomsko–finansijska organizacija društava i položaj suosnivača u društvu, polazeći od karaktera njihovih uloga. Zakon o privrednim društvima ne nalaže striktnu podelu društava na one čiji su osnivači pravna ili fizička lica.

1.2.1. Društva sa ograničenom odgovornošću

Društvo sa ograničenom odgovornošću prema Zakonu o privrednim društvima je vrsta privrednog društva u kome dvoje ili više fizičkih i pravnih lica ulažu novac, imovinu i stvarna prava koje koriste za zajedničko delovanje i solidarno dele dobitak i gubitak poslovanja društva.

Osnivački kapital društva sa ograničenom odgovornošću ne može biti manji od 5.000 eura u denarskoj protivvrednosti, prema srednjem kursu za tu valutu, objavljenog od strane Narodne banke u Republici Makedoniji na dan uplate, osim u slučaju ako su se osnivači dogovorili da to bude na dan potpisivanja sporazuma o osnovanju društva. Iznos osnivačkog kapitala mora biti izražen celim brojem deljivim sa 100.

Pored toga, ulog suosnivača može biti u dva oblika i to novčani i nenovčani. Ulozi se upisuju u celosti. Pojedinačni ulogi ne mogu biti manji od 100 eura u denarskoj protivvrednosti. Ulog mora biti izražen kao celi broj koji je deljiv sa 100. Svaki suosnivač u toku osnivanja društva može da upiše samo jedan ulog. Jedan ulog može biti zajednički upisan na ime više lica.

Isključena je mogućnost, a isto tako i suprotno zakonu je unošenje uloga u obliku rada ili usluga, uključujući i rad ili usluge koji su već izvršeni.

1.2.2. Akcionarska društva

Akcionarsko društvo privredno društvo u kojem akcionari učestvuju sa ulozima u osnivačkom kapitalu koji je podeljen na akcije.

Postoje dva vida osnivanja akcionarskog društva, i to:

- Jednokratno osnivanje bez javnog poziva za upisivanje akcija
- Sukcesivno preko javnog poziva za upisivanje akcija.

Tako, u zavisnosti od načina osnivanja društva, zavisi i visina najmanjeg iznosa osnivačkog kapitala;

- U slučaju jednokratnog osnivanja akcionarskog društva bez javnog poziva za upisivanje akcija, najmanji iznos kapitala je u visini 25.000 eura u denarskoj protivvrednosti, prema srednjem kursu Narodne banke u Republici Makedoniji na dan donošenja Statuta društva, odnosno na dan pre donošenja odluke za promenu osnivačkog kapitala.
- Kad se Društvo osniva sukcesivno preko javnog poziva za upisivanje akcija, iznos je najmanje 50.000 eura u denarskoj protivvrednosti.
- Nominalni iznos deonice je ograničen i ne može da bude manji od 1 EURA prema srednjem kursu te valute, objavljen od strane Narodne banke u Republici Makedoniji, dan pre usvajanja Statuta, odnosno na dan pre donošenja odluke za promenu osnivačkog kapitala.

1.3. Registracija privrednih subjekata

Prema Zakonu o privrednim društvima, organ koji je ovlašćen za upis trgovačkih subjekata je Centralni registar Republike Makedonije. Ovaj koncept je prihvaćen u okviru jednošalterskog sistema⁵⁸. Inače, Centralni registar je pravno lice sa pravima, obavezama i odgovornošću utvrđenim zakonom, i predstavlja centralnu informacionu bazu pravnih i drugih vidova relevantnih podataka, koji se u skladu sa ovim ili drugim Zakonom ili sporazumom unose u Centralni registar. U okviru jednošalterskog sistema, u vrlo kratkom vremenu društvo koje se upisuje u privredni registar, osim upisa u isti, dobija i sve one elemente potrebne da bi moglo na najbrži mogući način da bude osnovano i da počne da funkcioniše.

2. Razvoj zakonodavstva koje uređuje stečajni postupak

Reforma stečajnog zakonodavstva u Republici Makedoniji započela je donošenjem Zakona o stečaju 1997 godine⁵⁹. Taj se proces produžio sa tri izmene Zakona⁶⁰ i donošenjem novog Zakona o stečaju 2006. godine.⁶¹ Ovaj je Zakon zadržao koncept i načela utvrđena Zakonom o stečaju iz 1997 godine. Sveukupna implementacija zakona bila je zaokružena donošenjem podzakonskih akata.⁶² Ovaj je zakon pretrpeo i jednu promenu⁶³.

⁵⁸Zakon o izmenama u dopunama zakona za trgovačka društva, "Služben vesnik na Republika Makedonija" br.84/05 i Zakon o jednošalterskom sistemu i o vođenju privrednog registra i registra ostalih pravnih lica, "Služben vesnik na Republika Makedonija" br.84/05 – „Službeni glasnik Republike Makedonije” br.84/05

⁵⁹Zakon o stečaju, "Služben vesnik na Republika Makedonija" br. 55/97 – „Službeni glasnik Republike Makedonije” br. 55/97

⁶⁰Zakon o izmenama i dopunama zakona o stečaju, "Služben vesnik na Republika Makedonija" br.53/00,37/02, 17 /04 – „Službeni glasnik Republike Makedonije” br. 55/97

⁶¹Zakon o stečaju, "Služben vesnik na Republika Makedonija" br. 34/06

⁶²Pravilnik o formi i sadržaj uverenja, način polaganja ispita za ovlašćenog stečajnog upravnika i program za sprovođenje kursa za ovlašćenog stečajnog upravnika, Pravilnik koji se odnosi na nagrade i nadomestak realno potrebnih troškova stečajnog upravnika, način utvrđivanja njihove visine i utvrđivanje iznosa avansa za pokrice troškova prethodnog postupka, Pravilnik o formi i sadržaj licence za ovlašćenog stečajnog upravnika i licence društva-stečajnog upravnika,

2.1. Broj stečajnih postupaka

Broj otvorenih stečajnih postupaka po godinama izgleda ovako:

godina	primljeni stečajni predmeti	rešeni predmeti
2004.	6879	5360
2005.	7575	5589
2006.	6245	6283

Prosečno trajanje stečajnih postupaka iznosi 3,7 godina

2.2. Organi stečajnog postupka

Organi stečajnog postupka su:

- Stečajni sudija, stečajni upravnik, odbor poverilaca i skupština poverilaca.
- Po žalbama učesnika u postupku odlučuje stečajno veće, sastavljeno od troje sudija – profesionalaca i Apelacioni sud kao drugostepeni sud.

2.3. Uslovi koji se odnose na zanimanje stečajnog upravnika

Posao stečajnog upravnika može da obavlja:

- fizičko lice koje ima licencu za obavljanje poslova stečajnog upravnika,
- javno privredno Društvo ili Društvo sa ograničenom odgovornošću osnovano samo za obavljanje posla stečajnog upravnika i ima licencu za obavljanje posla stečajnog upravnika i član je Komore stečajnih upravnika.

Licencu za obavljanje posla stečajnog upravnika može dobiti fizičko lice preduzetnik-pojedinac ako ispunjuje sledeće uslove:

- 1) da raspolaže sa potrebnom stručnošću i poslovnim iskustvom;
- 2) da ima visoku stručnu spremu i najmanje pet godina radnog iskustva u oblasti privrednog delovanja;
- 3) da je položilo ispit za ovlašćenog stečajnog upravnika kojim stiče licencu ovlašćenog stečajnog upravnika;
- 4) da nije osuđivan za krivična dela čime bi bio neprihvatljiv za stečajnog upravnika. U slučaju da je fizičko lice - preduzetnik osuđivano za krivična dela čime bi bio neprihvatljiv za stečajnog upravnika, licencu za obavljanje posla stečajnog upravnika, može da dobije nakon prestanka pravne posledice osude;
- 5) potrebna je izjava da će u poslovanju primenjivati pravila saglasno Etičkom kodeksu stečajnih upravnika i profesionalnih standarda;

Licencu za poslovanje kao stečajni upravnik može da dobije i neko Društvo ako ispunjava sledeće uslove:

- da zapošljava najmanje jednog ovlašćenog stečajnog upravnika i da zapošljava najmanje jednog diplomiranog pravnika i jednog diplomiranog ekonomistu;
- Direktor mora dati izjavu da će ovlašćeni stečajni upravnici i ostali zaposleni u poslovanju primenjivati pravila sadržana u Etičkom kodeksu stečajnih upravnika kao i profesionalne standarde,

Pravilnik o formi i sadržaj legitimacije stečajnog upravnika,

Pravilnik profesionalnih standarda za stečajni postupak u se nalazi osam profesionalnih standarda, Etički kodeks stečajnih upravnika, „Sluzbeni glasnik Republike Makedonije” br.119/06

⁶³ Zakon o izmenama i dopunama zakona o stečaju, "Sluzbeni glasnik Republike Makedonije" br. 126/06

- Društvo da nije osuđivano za krivična dela čime bi bilo neprihvatljivo za stečajnog upravnika.
- U slučaju da je Društvo osuđivano za krivična dela čime je neprihvatljivo za stečajnog upravnika, licencu za obavljanje posla stečajnog upravnika, može da dobije nakon prestanka pravne posledice osude.

Ispit koji se odnosi na sticanje licence za ovlašćenog stečajnog upravnika polaže se ispred petočlane komisije sastavljene od osoba predloženih sa strane:

- Ministra ekonomije, jedan član iz reda stručnih i kompetentnih lica iz oblasti stečajnog i trgovinskog prava i ekonomije, i jedan član iz reda rukovodećih državnih službenika iz Ministarstva privrede i ekonomije;
- Vrhovni sud, jedan član iz reda stečajnih sudija;
- Udruženje revizora i računovođa, jedan član iz reda revizora ili računovođa i
- Komora stečajnih upravnika, jedan član iz reda svojih članova.

Pravo da polaže ispit za ovlašćenog stečajnog upravnika ima osoba:

- Koja ima visoku stručnu spremu iz oblasti prava, ekonomije i ili poslovnih studija i najmanje pet godina radnog iskustva u oblasti privredne aktivnosti nakon diplomiranja ili
- da ima visoku stručnu spremu i najmanje deset godina kontinuiranog radnog iskustva u oblasti privredne aktivnosti nakon diplomiranja.

Kandidati za sticanje uverenja za ovlašćenog stečajnog upravnika, pre polaganja ispita imaju obavezu da posećuju kurs za ovlašćene stečajne upravnike prema programu koji donosi Ministar ekonomije, po predlogu Komisije za ispit.

Ministar ekonomije izdaće licencu za ovlašćenog stečajnog upravnika osobi koja dostavi:

- diplomu o visokoj stručnoj spreml;
- dokaz za najmanje pet godina radnog iskustva u oblasti privrednog delovanja nakon diplomiranja, ili, da ima najmanje deset godina radnog iskustva u oblasti trgovačkog delovanja nakon diplomiranja;
- uverenje položenog ispita za ovlašćenog stečajnog upravnika;
- dokaz da nije osuđivan za krivična dela čime bi bio neprihvatljiv za stečajnog upravnika. Ukoliko je osoba osuđena za krivično delo čime je neprihvatljivo za stečajnog upravnika, ministar ekonomije izdaće licencu za ovlašćenog stečajnog upravnika kada ta osoba dostavi dokaz da su prestale pravne posledice te osude;
- izjava da će u svom delovanju primenjivati pravila sadržana u Etičkom kodeksu stečajnih upravnika kao i profesionalnih standarda.
- Licenca je sa vremenskim trajanjem od dve godine, a izdaje je Ministar ekonomije u roku od 15 dana od dana dostavljanja potrebnih dokumenata iz stava 1 ovog člana.
- Ministar ekonomije izdaće licencu društvu - stečajnom upravniku, koje će podneti zahtev i dostaviti sledeće dokumente:
- uverenje o položenom ispitu za ovlašćenog stečajnog upravnika za jednu osobu i dokaz o njegovom zaposlenju;
- dokaz o zaposlenju diplomiranog upravnika i diplomiranog ekonomiste.
- izjava Direktora društva da ovlašćeni stečajni upravnici i ostali zaposleni u svome delovanju primenjuju pravila sadržana u Etičkom kodeksu stečajnih upravnika i profesionalnim standardima; i
- dokaz da Društvo nije osuđivano za krivična dela čime bi bilo neprihvatljivo za stečajnog upravnika. Ukoliko je Društvo osuđivano za krivična dela čime je neprihvatljivo za

stečajnog upravnika, Ministar ekonomije izdaće licencu za ovlašćenog stečajnog upravnika kada će Društvo dostaviti dokaz da su prestale pravne posledice te osude;

- Posle izdavanja licence društvu-stečajnog upravnika, Društvo-stečajni upravnik upisuje se u privredni registar.

Stečajni upravnik, uključujući i ovlašćenog stečajnog upravnika zaposlenog u društvu-stečajnom upravniku, svake druge godine ima obavezu da posećuje kurs stručnog usavršavanja. Stečajni upravnici koji su posećivali kurs usavršavanja i položili su test dopunskog znanja, imaju prava da obnove licencu i da obnove svoj upis u registru stečajnih upravnika koji se vodi u Komori stečajnih upravnika. Kurs stručnog usavršavanja organizuje Komora stečajnih upravnika u saradnji sa Ministarstvom ekonomije.

Ovlašćeni organ za oduzimanje licence stečajnih upravnika je Ministar ekonomije.

U ovom trenutku, Republika Makedonija ima 202 stečajna upravnika koji su stekli licencu za ovlašćene stečajne upravnike prema Zakonu o stečaju iz 1997. godine. U aprilu se očekuje održavanje kursa za stečajne upravnike i celokupna implementacija zakona u ovom delu. Očekuje se da ovi stečajni upravnici polože ispit i time steknu licencu stečajnih upravnika prema novim zakonskim odredbama, kao i samo osnivanje Komore stečajnih upravnika.

2.4. Stečajni postupak nad fizičkim licem

Zakon o stečaju ne predviđa postupak za otvaranja stečajnog postupka nad fizičkim licem.

U zakonu o stečaju predviđena je mogućnost otvaranja stečajnog postupka nad dužnikom pojedincem sa statusom preduzetnika. Zakon predviđa posebne oblike stečajnih postupaka koji se sprovode prema dužniku pojedincu sa statusom preduzetnika. Zakon predviđa posebne oblike stečajnih postupaka koji se sprovode prema dužniku pojedincu, a to su: stečajni postupak nad imovinom preminule osobe – preduzetnika, stečajni postupak nad zajedničkoj imovini bračnih drugova, i stečajni postupak nad zajedničkom bračnom imovinom kojom su zajednički i sporazumno upravljali i raspolagali oba bračna druga.

2.5. Reorganizacija

U zakonu o stečaju predviđen je postupak koji se tiče reorganizacije insolventnog dužnika. Ovlašćena lica koja mogu predložiti reorganizaciju insolventnog dužnika sa planom reorganizacije su poverioci, dužnik, i stečajni upravnik. Postoji više načina reorganizacije dužnika:

- prepuštanje dužniku upravljanje ili raspolaganje ukupnom i samo delom njegove imovine, ako zakon ne predviđa drugačije;
- sprovođenje odgovarajuće statusne promene sa ciljem prenosa imovine dužnika ili jednog dela imovine dužnika na jedno fizičko ili pravno lice ili više lica koje već postoje ili će biti osnovana;
- spajanje dužnika s jednim ili više lica;
- prodaja cele ili dela imovine dužnika, sa ili bez prava odvojenog namirenja;
- podela cele ili dela imovine dužnika između poverilaca;
- opredeliće se način namirenja stečajnih poverilaca;
- namirenja ili izmena prava odvojenog namirenja;
- umanjenje ili odlaganje isplate obaveza dužnika;
- obaveze dužnika pretvoriće se u kredit;
- namirivanje svih ili dela obaveza dužnika prema poveriocima udelom ili akcijama koje poseduju suosnivači, odnosno akcionari;

- garancija ili drugo obezbeđenje ispunjenja obaveza dužnika;
- pretvaranje dela ili celokupnih obaveza dužnika prema poveriocima u udeo ili akcije u reorganizovanom dužniku, u iznosu prema prethodnoj proceni od strane ovlašćenog procenitelja neto vrednosti osnovnog kapitala društva;
- dopunska ulaganja;
- dozvola povećanja osnovnog kapitala društva izdavanjem akcija i udela za poverioce ili nove investitore;
- izmena Sporazuma o osnivanju društva, Statuta ili drugog osnivačkog akta stečajnog dužnika kojim se dodeljuju posebna prava podnosiocima plana za reorganizaciju;
- saglasnost stečajnog dužnika za lično upravljanje u skladu sa Zakonom;
- svaki drugi način ili mera u skladu sa Zakonom.

2.6. Namirenje poverilaca

Potraživanja stečajnih poverilaca kategorišu se u više i niže isplatne redove.

Potraživanja stečajnih poverilaca nižeg isplatnog reda mogu se namiriti, onda kada se u celosti namire potraživanja poverilaca iz prethodnog (višeg) isplatnog reda. Potraživanja stečajnih poverilaca iz istog isplatnog reda namiruju se srazmerno veličini potraživanja.

U potraživanja višeg isplatnog reda spadaju:

neto plate, doprinosi od plata za penzijsko i invalidsko osiguranje i nadoknade za period od zadnja tri meseca pre otvaranja stečajnog postupka; obeštećenje za povrede na poslu koje je radnik pretrpeo kod dužnika, kao i za profesionalna oboljenja i neisplaćenih nadoknada za plate u vreme trajanja neiskorišćenog redovnog godišnjeg odmora tekuće kalendarske godine.

Potraživanja iz nižeg isplatnog reda namiruju se po sledećem rasporedu:

- 1) kamate na potraživanja stečajnih poverilaca koje su dospele od dana otvaranja stečajnog postupka;
- 2) troškovi koje će nastati za određene poverioce njihovim učešćem u postupku;
- 3) novčane kazne za krivično delo ili prekršaj kao sporedne posledice krivičnog dela ili prekršaja čime se nameće obaveza plaćanja novcem;
- 4) potraživanja besplatnih učinaka dužnika, i
- 5) potraživanja za vraćanje pozajmice ili drugog adekvatnog zahteva kojim se nadomešćuje imovina suosnivača ili drugog akcionara.

Kamate na potraživanja stečajnih zajmodavca iz nižih isplatnih redova i troškovi koji će nastati za te poverioce njihovim učešćem u postupku su iz istog reda kao i potraživanja tih poverilaca.

BELEŠKE

BELEŠKE

BELEŠKE

BELEŠKE

BELEŠKE

BELEŠKE